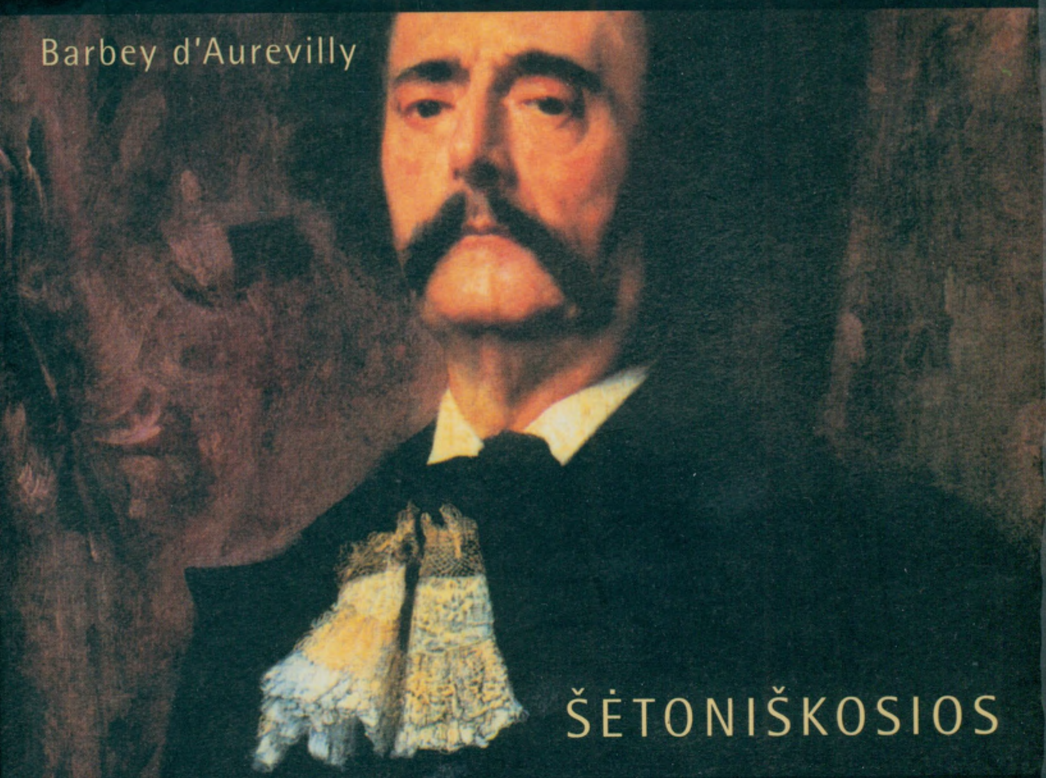
Barbey d'Aurevilly

Jules Barbey d'Aurevilly.
Dailininkas Émile Lévy.

Barbey d'Aurevilly

ŠĖTONIŠKOSIOS

Iš prancūzų kalbos vertė
RAMUTĖ
RAMUNIENĖ

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 840-3
Ba 417

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondas

Dailininkė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Versta iš:
Jules Barbey d'Aurevilly, *Les Diaboliques*, Gallimard, 1973

Printed in Lithuania
ISBN 9955-584-30-0

Šėtoniškosios

Kam tai skirti?
J.B. d'A.

ĮŽANGA

Štai šešios pirmosios!

Jei skaitytojas užkibs ir jos jam patiks, išleisime netrukus šešias kitas, nes iš viso šitų nusidėjėlių dvylika!

Žinoma, su tokiu savo pavadinimu – „Šėtoniškosios“ – jos nereiškia pretenzijų į maldaknygę ar „Kristaus sekimą“... Tačiau parašytos jos krikščionio moralisto, kuris laiko save sugebančiu akylai, nors ir įžūliai, stebėti ir mano, – tokia jo poetika, – kad didieji tapytojai turi teisę tapyti viską ir kad jų tapyba bus visada ganėtinai *dorovinga*, jeigu ji *tragiška* ir įkvepia *pasibaisėjimą tuo, ką vaizduoja*. Nedorovingi yra tik Abejingieji ir Pašaipos. Tai štai: šių apysakų autorius, tikįs Šėtonu ir jo įtaka pasaulyje, nesišaipo ir pasakoja tyroms sieloms tik tam, kad jas atgrasintų.

Nemanau, kad atsiras žmogus, kuris, perskaitęs šias „Šėtoniškąsias“, panorėtų pakartoti jas gyvenime, tai ir yra knygos dorovingumo esmė...

Deramai įvertinus autoriaus sumanymą, kyla kitas klausimas. Kodėl jis davė šioms kasdienėms trumpoms tragedijoms tokį skambų – gal per daug skambų? – pavadinimą: „Šėtoniškosios“? Ar dėl pačių čia papasakotų istorijų? Ar dėl šiose istorijose atvaizduotų moterų?..

Deja, šios istorijos yra tikros. Jose nėra nieko išgalvoto. Tik neįvardinami veikiantys asmenys, štai ir viskas! Jie užmaskuoti ir nutrinti jų skalbinių inicialai. „Abėcėlė – mano nuosavybė“, – sakydavo Kazanova, kai kas nors papriekaištaudavo, kodėl jis

nesivadina savo tikru vardu. Romanisto abėcėlė – gyvenimas tų, kurie patyrė aistras ir nuotykius, ir romanistui lieka tik diskretiškai, kaip geba tikras menas, sudėstyti šitos abėcėlės raides. Beje, nors ir kokios skausmingos šios istorijos, išdėstytos su atitinkamu apdairumu, žinoma, atsiras karštakošių, įkaitintų šio pavadinimo – „Šėtoniškosios", kuriems jos pasirodys ne tokios šėtoniškos, kokios giriasi esančios. Jie tikėsis išmonių, painiavos, paieškų, įmantrybių, viso to, kas lydi moderniąją melodramą, kišančią savo nosį visur, net į romaną. Deja, šios žavingosios sielos apsigaus!.. „Šėtoniškosios" – ne šėtono išdaigos: tai tikros istorijos, nutikusios šiais pažangos ir tokios įstabios, tokios dyvinos mūsų civilizacijos laikais, jog, kai kas nors susigalvoja jas rašyti, visada atrodo, kad jas padiktavo šėtonas!.. Šėtonas – kaip Dievas. Manichėjizmas, didžiųjų erezijų viduramžiais šaltinis, ne toks kvailas. Malbranšas tvirtino, esą Dievą atpažinsi iš to, kad jis vartoja paprasčiausias priemones. Šėtonas – taip pat.

Na, o šių istorijų moterys, kodėl jos negalėtų būti pavadintos „Šėtoniškomis"? Ar nepakanka joms šėtoniškumo, kad nusipelnytų šį švelnų vardą? Šėtoniškos! Nėra čia nė vienos, kuriai galima būtų rimtai neperdedant pasakyti: „Mano angele!" Kaip Šėtonas, kuris taip pat buvo angelas, bet puolė galva žemyn, – nes, jeigu jos yra angelai, tai tokie pat angelai kaip jis – puolusios galva žemyn, visa kita... aukštyn! Nėra nė vienos, kuri būtų tyra, dorybinga, nekalta. Net palikus nuošaly tai, kas pabaisiška, prieš akis mums atsiskleidžia ne itin didelis rinkinys gerų jausmų ir dorovingų savybių. Tad jos galėtų taip pat pelnytai vadintis „Šėtoniškomis"... Mūsų tikslas buvo sudaryti nedidelį šitų damų muziejėlį, iki bus sudarytas kitas dar mažesnis muziejėlis tų, kurios bus visuomenėje jų paralelė ir priešingybė, nes viskas gyvenime yra sudvejinta! Menas, kaip smegenys, taip pat turi du pusrutulius. Prigimtis panaši į tas moteris, kurių viena akis yra mėlyna, kita juoda. Štai juodoji akis, nupiešta rašalu – ištvirkimo rašalu.

Galbūt vėliau nupiešime ir mėlynąją akį.

Po „Šėtoniškųjų“ – „Dangiškosios“... jei rasime ganėtinai tyro mėlio...

Bet ar jo esama?

Jules Barbey d'Aurevilly

Paryžius, 1874 m. gegužės 1 d.

RAUDONOJI UŽUOLAIDA

Really

Prieš baisiai daug metų išsiruošiau į Prancūzijos Vakarų pelkes medžioti vandens paukščių, o kadangi tada krašte, kuriuo turėjau keliauti, geležinkelio nebuvo, sėdau į diližaną, važiuojantį pro Riuejo pilies kryžkelę; diližano kupė tą valandą tesėdėjo vienas keleivis. Šis keleivis, įžymus visais atžvilgiais, – pažinojau jį todėl, kad buvau daug kartų sutikęs salonuose, – buvo žmogus, kurį leiskite man pavadinti vikontu de Brasaru. Beje, greičiausiai nereikalingas atsargumas! Keletas šimtų asmenų, kurie laiko save aukštąja visuomene Paryžiuje, puikiausiai įrašys čia jo tikrą pavardę... Buvo apie penkios vakaro. Blėstantys saulės spinduliai nušvietė dulkėtą kelią, kurio pakraščiais augo topoliai, tęsėsi pievos ir kuriuo lėkėme šuoliais nešami ketverto stiprių arklių – matėme, kaip sunkiai kilnojasi raumeningi jų pasturgaliai sulig kiekvienu vežėjo botago kirčiu – vežėjo, simbolizuojančio gyvenimą, juk ir šis, panašiai kaip jis, visada pernelyg smagiai pliauškina botagu, leisdamasis į kelią!

Vikontas de Brasaras žengė tuo savo gyvenimo atkarpos keliu, kai jau ne itin pliauškinama botagu... Bet tai vienas tų temperamentų, kurie išties verti būti anglais (išauklėtas jis buvo Anglijoje): mirtinai sužeisti, jie niekada neprisipažins, kad yra sužeisti, ir mirs tvirtindami, kad tebėra gyvi. Aukštojoje visuomenėje ir net knygose žmonės įpratę tyčiotis iš tų, kurie

pretenduoja į jaunuolius, nors yra peržengę laimingą neišmanymo ir kvailysčių amžių, ir tyčiojasi ne be reikalo tada, kai šios pretenzijos reiškiasi juokinga forma; bet kai ta forma nejuokinga, o priešingai – ori, kaip ir nepalenkiamas išdidumas, iš kurio tos pretenzijos randasi, – anaiptol nesakau, kad tai nėra beprasmiška, kadangi nenaudinga, – tada tai nuostabu, kaip nuostabūs yra tokia daugybė beprasmiškų dalykų!.. Jei Vaterlo mūšio lauke jausmas, užvaldęs Gvardiją, „mirštančią, bet nepasiduodančią", yra didvyriškas, ne mažiau didvyriškas jis yra ir akivaizdoje senatvės, kuriai, tiesa, kad mus sujaudintų, stinga šautuvų buožių poezijos. Taigi kariška maniera suręstoms galvoms visokiu atveju, visada pagrindinis klausimas yra: niekada nepasiduoti, kaip Vaterlo mūšio lauke!

Vikontas de Brasaras, kuris nepasidavė (jis dar tebegyvena, ir aš vėliau papasakosiu kaip, nes tai pravartu žinoti), taigi vikontas de Brasaras tą minutę, kai sėdau į diližaną, buvo tai, ką aukštuomenė, žiauri kaip jauna moteris, mandagiai vadina „senstelėjusiu gražuoliu". Tiesa tam, kas šituo klausimu apie amžių nesitenkina tuščiais žodžiais ir skaičiais, – nes žmogui visada tiek metų, kiek jis išrodo, – vikontas de Brasaras galėjo pasirodyti tiesiog „gražuolis". Bent jau šiuo metu markizė de V..., nusimananti apie jaunuolius ir dar galėjusi nukirpti plaukus kokiam tuzinui jų, kaip Dalila Samsonui, nešiojo puikaudamasi labai plačioje, auksiniais ir juodais langučiais mėlynu dugnu apyrankėje vikonto ūsų kuokštelę, ūsų, kuriuos velnias nusvilino labiau negu laikas... Tiktai, ar žmogus senas, ar ne, negalvokite, kad po žodžiu „gražuolis", sugalvotu aukštuomenės, slypi kas nors vėjavaikiško, nereikšmingo ir siauro, kaip daro aukštuomenė, nes susidarytumėte neteisingą įspūdį apie mano vikontą de Brasarą, kurio protas, manieros, veido išraiška – viskas buvo platu, sodru, turtinga, tvirta, aristokratiškai ramu, kaip ir derėjo nuostabiausiam visų dendžių, kokį esu bet kada pažinojęs, o juk aš mačiau, kaip išprotėjo Bramelis ir mirė grafas d'Orsė!

Taip, vikontas de Brasaras buvo dendis. Jei būtų buvęs ne toks nepataisomas dendis, tikrai būtų tapęs Prancūzijos maršalu. Nuo pat jaunystės jis buvo vienas žaviausių pirmosios Imperijos pabaigos karininkų. Daug kartų girdėjau jo pulko draugus sakant, kad jis pasižymėjo drąsa, prilygstančia Miurato drąsai, atmieštai Marmono drąsa. Dėl viso šito – ir dėl labai tvirtos ir šaltos galvos, kai būgnas nešaukė mūšiui – jis būtų galėjęs labai trumpu laiku iškilti į pirmąsias karinės hierarchijos eiles, bet tas dendizmas!.. Jei sustatysite šalia dendizmą ir savybes, būdingas karininkui: drausmės jausmą, tvarkingumą tarnyboje ir t.t., ir t.t., pamatysite, kas liks iš karininko šitame derinyje ir ar jis neišlėks į orą kaip parako sandėlis! Karininkas de Brasaras dvidešimt kartų gyvenime galėjo išlėkti į orą, bet neišlėkė, nes, kaip visi dendžiai, yra laimės vaikas. Mazarinis būtų radęs kur jį dėti – jo dukterėčios taip pat, bet dėl kitos priežasties: jis buvo įstabiai šaunus vaikinas.

Pasižymėjo grožiu, kurio kariui reikia labiau negu bet kam, nes be grožio nėra jaunystės, o kariuomenė – Prancūzijos jaunystė. Tas grožis, beje, kuris gundo ne tik moteris, bet net ir aplinkybes – tas šelmes, – buvo ne vienintelė apsauga ir priedanga, išsiskleidusi virš kapitono de Brasaro galvos. Jis priklausė, manding, normanų padermei, Vilhelmo Užkariautojo padermei ir, sakoma, buvo daug širdžių užkariavęs... Imperatoriui atsisakius sosto, jis – suprantama – perėjo į Burbonų pusę ir per Šimtą Dienų – nesuprantama – liko jiems ištikimas. Todėl kai Burbonai grįžo antrą kartą, vikontas gavo Šventojo Liudviko kavalieriaus ordiną iš paties Karolio X (tada Mesjė – karaliaus brolio) rankų. Per visą Restauracijos laikotarpį, kai gražuolis de Brasaras eidavo sargybą Tiuilri rūmuose, Angulemo kunigaikštienė nė karto nepraeidavo pro šalį nemestelėjusi jam kelių meilių žodelių. Toji, kurios širdyje pergyventos nelaimės užgniaužė bet kokį meilumą, įstengė jo atrasti jam. Ministras, matydamas šią malonę, būtų padaręs visa, kas įmanoma, kad galėtų pakelti tarnyboje žmogų, kurį iš kitų šitaip išskiria

Madam – karaliaus brolio žmona; bet ką galì padaryti, turėdamas net ir geriausius norus, dėl to pasiutėlio dendžio, kuris – parado dieną prieš išrikiuotas vėliavas – išsitraukia špagą ir puola generalinį inspektorių dėl grynai tarnybinės pastabos?.. Dar gerai, kad pavyko jį išgelbėti nuo karo lauko teismo. Šitą nerūpestingą panieką drausmei vikontas de Brasaras rodė visur. Išskyrus karo žygyje, kai jame pabusdavo tikras karininkas, Brasaras niekados neįstengė prisiversti atlikti kariškų priedermių. Ne vieną kartą, pavyzdžiui, rizikuodamas be galo ilgu areštu, vogčiomis išslinkdavo iš įgulos, nusidangindavo linksmintis į kaimyninį miestą ir grįždavo tik parado ar apžiūros dieną, įspėtas kokio jam atsidavusio kareivio; mat jo vadai ne itin pageidavo turėti savo valdžioje žmogų, kurio prigimtis dygėjosi bet kokia drausme ir rutina, užtat kareiviai jį dievino. Jis buvo labai geras jiems. Tereikalavo iš jų, kad būtų labai drąsūs, labai pedantiški ir gražučiai, žodžiu, kad įkūnytų senojo prancūzų kario tipą, kurio tikslų ir žavingą paveikslą mums išsaugojo „Išleidimas vienai dienai atostogų" ir trys keturios senoviškos dainelės, tikri šedevrai. Skatino juos, ko gero, pernelyg dažnai, kautis dvikovoje, bet teigė, kad tai geriausias jam žinomas būdas ugdyti karinę jų dvasią. „Aš ne vyriausybė, – sakė jis, – ir neturiu ordinų, kuriais galėčiau juos apdovanoti, kai jie narsiai kaunasi tarp savęs; bet mano ordinai, kurių didžiuoju magistru esu (jis turėjo didelį asmeninį turtą), yra pirštinės, atsarginiai odiniai diržai ir visa, kuo jie gali pasidabinti, nenusižengdami taisyklėms". Todėl jo vadovaujama kuopa aprangos grožiu temdė visas kitas jau ir šiaip puošnias Gvardijos grenadierių kuopas. Šitaip jis be saiko aukštino kario asmenybę, visada linkusią Prancūzijoje į pasipūtimą ir koketavimą, šituos du nuolatinius iššūkius aplinkai – vienas savo išorinėmis manieromis, kitas – pavydu, kurį žadino. Turint visa šita galvoje, aišku, kad jo kuopai pavydėjo kitos pulko kuopos. Kareiviai būtų mušęsi, kad patektų į ją, ir vėl mušęsi, kad tik liktų joje.

Tokia buvo Restauracijos metais išimtinė kapitono vikonto de Brasaro padėtis. O kadangi tuomet neatsirasdavo, kaip Imperijos laikais, kiekvieną rytą progos pademonstruoti didvyriškumą, kuriam už viską atleidžiama, niekas, žinoma, nebūtų galėjęs numatyti ar atspėti, kiek laiko būtų trukęs šitas nepaklusnumo žaidimas, stebinęs jo draugus ir kurį jis žaidė prieš savo vadus su ta pačia narsa, su kokia būtų statęs gyvybę, jei būtų ėjęs į ugnį, bet staiga 1830 metų revoliucija išgelbėjo juos nuo rūpesčio, – jeigu jie tokį turėjo, – o jį, nutrūktgalvį kapitoną, nuo žeminančio atleidimo iš tarnybos, kasdien vis labiau jam gresiančio. Sunkiai sužeistas per Trijų Liepos Dienų maištą jis nesiteikė stoti tarnybon naujajai Orleanų dinastijai, kurią niekino. Kai Liepos revoliucija iškėlė juos į valdovus šalyje, kurios jie nesugebėjo išsaugoti, kapitoną ji užklupo lovoje su sužeista koja; jis susižeidė ją šokdamas, – kaip eidamas į ataką, – paskutiniame kunigaikštienės de Beri pokylyje. Bet vos tik sudundėjus būgnui, jis vis dėlto atsikėlė ir susirado savo kuopą, o kadangi į aulinius batus dėl žaizdos įsiauti negalėjo, išėjo maišto malšinti į gatves, – kaip būtų ėjęs į pokylį – su lakiniais batais ir šilkinėmis kojinėmis, ir šitaip stojo priešaky savo grenadierių Bastilijos aikštėje, gavęs įsakymą išvalyti visą kiek ilgas bulvarą. Paryžius, kur dar nebuvo barikadų, atrodė niauriai ir grėsmingai. Nė gyvos dvasios. Saulės spinduliai krito statmenai, kaip pirmasis ugnies lietus, po kurio turėjo sekti kitas, kadangi visi tie langai, pasislėpę už langinių, buvo pasiruošę tuoj pat pradėti spjaudyti mirtį... Kapitonas de Brasaras išrikiavo savo kareivius dviem eilėm – išilgai ir kuo arčiausiai namų taip, kad kiekvienai kareivių virtinei grėstų tik šautuvų šūviai iš priekio, o jis, didesnis dendis negu bet kada, atsistojo vidury grindinio. Iš abiejų gatvės pusių į jį nukrypo tūkstančiai šautuvų, pistoletų ir karabinų – nuo Bastilijos iki Rišeljė gatvės – bet jis liko nesužeistas, nors ir kokia plati buvo jo krūtinė, kuria galbūt pernelyg didžiavosi, nes kapitonas de Brasaras demonstravo savo krūtinę mūšio ugnyje, kaip graži moteris, norinti pasipuikauti savo

krūtine, daro tai pokylyje; staiga, atsidūręs prieš Fraskati, Rišeljė gatvės kampe, ir tą akimirką, kai įsakė savo daliniui susitelkti už jo ir pulti pirmąją barikadą, pastojusią jam kelią, į jo nuostabią krūtinę, – dvigubai provokuojančią ir savo platumu, ir savo ilgais sidabriniais galionais, žybčiojančiais ant jos nuo vieno peties ligi kito, – pataikė kulka, o ranką sulaužė sviestas akmuo, – tačiau tai nesutrukdė jam paimti barikados ir nusigauti iki Madlenos bažnyčios savo džiūgaujančių vyrų priešakyje. Ten dvi fajetone sėdinčios moterys, bėgančios iš sukilusio Paryžiaus, pamačiusios sužeistą Gvardijos karininką, pasruvusį krauju, paguldytą ant akmens luitų, kurie buvo suversti aplink tada dar tebestatomą bažnyčią, pasiūlė jam savo fajetoną ir nuvežė jį į Gro-Kaju, kur tada laikėsi maršalas de Ragiuzas; jis jam kariškai atraportavo: „Ponas maršale, man gal liko dvi valandos gyventi, bet per tas dvi valandas skirkite mane visur, kur panorėsite!" Tik jis apsiriko... Jam liko gyventi daugiau negu dvi valandos. Kiaurai jį peršovusi kulka nebuvo mirtina. Susipažinau su juo daugiau negu po penkiolikos metų, ir jis teigė tada, niekindamas ir mediciną, ir savo gydytoją, – šis buvo jam formaliai uždraudęs gerti tą visą laiką, kol karščiavo nuo žaizdos, – kad iš tikrai jam grėsusios mirties jis išsigelbėjęs tik gerdamas bordo vyną.

O jį gerdamas, kaip jis jį gėrė – nes būdamas dendžiu nuo galvos iki kojų, liko dendžiu ir gerdamas... gėrė kaip maišas. Buvo užsisakęs prabangią taurę iš Bohemijos krištolo, į kurią tilpo – tenutrenkia mane perkūnas! – visas bordo butelis, ir išgerdavo jį vienu mauku! O išgėręs pridurdavo, kad viską daro tokiais mastais, ir tai buvo tiesa! Bet tokiu metu, kai jėga visokiausiais pavidalais vis menkiau ir menkiau vertinama, gali kai kam pasirodyti, kad būta čia ko puikautis tokiais „žygdarbiais". O puikavosi jis kaip Basonpjeras ir vyną pakėlė taip gerai kaip jis. Esu pats matęs jį išmaukiant dvylika savo Bohemijos taurių, ir nė ženklo! Esu dar dažnai jį matęs tose puotose, kurias padorūs žmonės vadina „orgijomis"; net susipylęs į gerklę tikrą

ugnį, jis niekad neperžengdavo to girtumo laipsnio, apie kurį su truputį kareivinėmis atsiduodančiu žavesiu sakydavo – „ant kamščio užmynęs", kariškai atiduodamas pagarbą. Kadangi noriu, kad suprastumėte, koks vyras buvo vikontas, – o tai pravartu istorijai, kurią ketinu papasakoti, – kodėl turėčiau nutylėti žinias, jog šis šaunus XIX amžiaus mergojoda, kaip jį būtų pavadinęs XVI amžius savo vaizdinga kalba, turėjo iš karto septynias savo pareigas atliekančias meilužes. Jis vadino jas poetiškai: „septyniomis mano lyros stygomis"; aš, žinoma, nepritariu šitam muzikiniam ir lengvapėdiškam būdui kalbėti apie savo paties amoralumą! Bet ką padarysi? Jei kapitonas vikontas de Brasaras nebūtų buvęs toks, kokį turėjau garbės jums pavaizduoti, mano istorija būtų ne tokia viliojanti, ir man, ko gero, nebūtų į galvą šovę ją papasakoti.

Aišku, lipdamas į diližaną Riuejo pilies kryžkelėje, aš nesitikėjau jį čia išvysti. Seniai nebuvome matęsi, ir man buvo malonu susitikti žmogų, – žinant, kad praleisiu su juo keletą valandų, – kuris dar gyveno mūsų metu, bet jau buvo toks skirtingas nuo mūsų meto žmonių. Vikontas de Brasaras – jis būtų galėjęs įtilpti į Pranciškaus I šarvus ir judėti su jais taip pat laisvai, kaip dėvėdamas savo lengvą mėlyną Karališkosios Gvardijos karininko mundurą, – nei savo povyza, nei proporcijomis nebuvo panašus į labiausiai išgirtus šiandienos jaunuolius. Šalia šitos besileidžiančios saulės, didingos ir taip ilgai švytėjusios jo elegancijos, labai blankūs ir nupiepę būtų pasirodę visi tie madingieji pusmėnuliai, dabar patekantys danguje! Toks gražus kaip imperatorius Nikolajus, panašus į jį savo stuomeniu, bet ne tokio tobulai gražaus veido ir ne tokio graikiško profilio, jis nešiojo trumpą barzdelę, vis dar juodą, kaip ir plaukai – gal tai buvo organizmo ar savęs priežiūros... neperprantama paslaptis, ir ši barzda žėlė aukštai ant sveikos vyriškos spalvos skruostų. Po nepaprastai aristokratiška kakta, – iškilia, be mažiausios raukšlelės, balta it moters ranka, – kuri dėl kailinio grenadierių kiverio, – nuo jo, kaip ir nuo šalmo, viršugalvyje

slenka plaukai, – atrodė dar platesnė ir tauresnė, vikontas de Brasaras, galima sakyti, slėpė – taip giliai jos buvo įdubusios po antakių lankais, – dvi žėrinčias, labai tamsaus mėlio, bet labai blizgančias tose duobėse akis, aštrias it du nusmailinti safyrai! Šitos akys nesivargindavo tyrinėti, jos tiesiog kiaurai jus perverdavo. Mudu padavėme vienas kitam ranką ir įsišnekome. Kapitonas de Brasaras kalbėjo lėtu, virpančiu balsu – jautei, kad šis balsas įsakinėdamas gali nuskambėti per visą Marso lauką. Nuo vaikystės, kaip sakiau, auklėtas Anglijoje, jis, ko gero, mąstė angliškai; bet šita lėta kalbėsena, – beje, be jokių sutrikimų, – teikė ypatingą koloritą tam, ką jis sako, ir net jo pokštams, nes kapitonas mėgo pokštus, ir net nešvankokus. Jis buvo, kaip sakoma, aštraus liežuvio. Kapitonas de Brasaras visada pameta saiką, sakydavo grafienė de F..., ta daili našlė, kuri nuo našlystės pradžios nešiojo tik tris spalvas: juodą, violetinę ir baltą. Jis turėjo priklausyti labai gerai draugijai, antraip galėjo dažnai pasirodyti blogai išauklėtas. Bet jei kas iš tiesų *jai* priklauso, jūs juk žinote, tokiam Sen Žermeno priemiesčio salonuose leidžiama viskas.

Vienas iš pokalbių diližane privalumų yra tas, kad galite jį nutraukti, kai neturite vienas kitam ką pasakyti, ir niekam dėl to nereikia varžytis. Salone tokios laisvės nėra. Mandagumas reikalauja, kad jūs trūks plyš kalbėtumėte, ir mes dažnai nubaudžiami už šitą nekaltą veidmainystę tokių pokalbių tuštybe ir nuobodumu, kai kvailiai, net iš prigimties nekalbūs (yra ir tokių), kamuojasi ir per jėgą stengiasi išspausti žodį, kad ką nors pasakytų ir pasirodytų malonūs. Viešajame transporte visi yra ir namie, ir svečiuose, – galite visiškai padoriai nugrimzti į jums patinkamą tylą arba nedalyvauti pokalbyje ir susisvajoti... Deja, gyvenimo atsitiktinumai baisingai lėkšti, ir kadaise (nes tai jau reikia vadinti žodžiu „kadaise“) žmonės daugybę kartų sėsdavo į viešą keleivinį ekipažą, – kaip šiandien daugybę kartų į vagoną, – nesutikdami gyvo ir įdomaus pašnekovo... Vikontas de Brasaras persimetė iš pradžių su manim viena kita mintimi apie

kelionės prietykius, gamtovaizdžio detales, taip pat vienu kitu prisiminimu iš salonų, kur mes kitados buvome keletą kartų susitikę, – paskui gęstanti diena panardino mus į prietemos tylą. Naktis, kuri rudenį tarsi griūte užgriūva iš dangaus, – taip greit tada sutemsta! – persmelkė mus savo vėsa, ir mes įsisiautėme į apsiaustus, ieškodami smilkiniui kieto kampo, atstojančio keliauninkui pagalvę. Nežinau, ar mano bendrakeleivis užmigo savo kampe; bet aš nesudėjau akių savajame. Man buvo taip įbodęs tas kelias, kuriuo važiavome ir kuriuo tiek kartų buvau važiavęs, jog beveik nesidomėjau orujais daiktais, tarsi bėgančiais į naktį kryptimi, priešinga tai, kuria dardėjome. Pervažiavome keletą miestelių, pabirusių šen ir ten tame ilgame kelyje, kurį pašto vežėjai tebevadino šauniu „kasytės kaspinėliu" atminimui savo kasytės, nors jau seniai buvo ją nusikirpę. Naktis buvo tokia juoda kaip užgesusi duonkepė krosnis, ir tamsoje šie nepažįstami miestai, per kuriuos važiavome, šmėsčiojo tarsi kokie keisti pavidalai, ir atrodė, kad mes atsidūrėme kažkur pasaulio gale... Tokių pojūčių, kuriuos aprašau čia kaip jau išnykusios daiktų tvarkos paskutinių įspūdžių prisiminimą, daugiau nebėra, ir niekas jų niekada neišgyvens. Nūnai geležinkeliai ir jų stotys miestų prieigose nebeleidžia keleiviui greitomis mestu žvilgsniu aprėpti tolstančią gatvių panoramą, kaip tais laikais iš šuoliais lekiančio diližano, kuris sustojęs pakeis arklius ir toliau išriedės. Didžiumoje šių miestelių, per kuriuos važiavome, retai kur pasitaikydavo gatvių žibintas – ta vėlyva prabanga, ir įžiūrėti juose ką nors, žinoma, buvo daug sunkiau negu keliuose, kurie liko už mūsų. Ten bent jau dangus tvyrojo visa savo platybe, o erdvė savo didumu skleidė blankią šviesą, tuo tarpu čia susigrūdę, tarsi apsikabinę namai, jų šešėliai, krintantys į tas siauras gatveles, dangaus lopinėlis ir saujelė žvaigždžių, įžiūrimi tarp dviejų stogų eilių – visa tai gaubė šiuos įmigusius miestelius slėpiningumu, ir vienintelis sutiktas žmogus čia buvo – prie kurios nors užeigos durų – arklininkas su savo žiburiu rankose; vesdamas pastotinius arklius ir segdamas

pakinktų sagtis, jis švilpavo ar keiksnojo narčius, pernelyg karštus arklius... Be šito ir be amžinai to paties klausimo, kai kuris nors keleivis, apdujęs nuo miego, nuleidžia lango stiklą ir rikteli į tamsą, dar skardžiau aidinčią dėl viešpataujančios visur tylos: „Kur mes, vežėjau?", nieko gyvo nebuvo nei girdėti, nei matyti aplink vežimą, pilną miegančių žmonių, šitame įmigusiame mieste, kur galbūt koks nors svajotojas, toks kaip aš, stengėsi pro savo kupė stiklą įžiūrėti namų fasadą, ištirpusį tamsoje, arba nukreipdavo savo žvilgsnį ir mintį į kurį nors langą, dar apšviestą šią vėlyvą valandą tuose miesteliuose, kurie laikosi griežtų ir paprastų papročių ir kur naktis yra visų pirma tam, kad miegotum. Žmogiška būtybė, – kad ir paprasčiausias sargybinis, – budinti tada, kai visi kiti panirę į tą snūdulį, kuris yra pavargusio gyvulio snūdulys, visada rodosi kažkokia didinga. Bet kai nežinai, kas verčia žmogų budėti už lango su nuleistomis užuolaidomis, kur šviesa rodo plastant gyvastį ir mintį, tikrovės poeziją praturtina svajos poezija. Bent jau aš niekad negalėjau žiūrėti į langą, – apšviestą naktį sugulusiame mieste, per kurį važiavau, – neįsprausdamas į šiuos šviesos rėmus ištiso minčių pasaulio, neįsivaizduodamas už tų užuolaidų privataus gyvenimo ir dramos... Ir dabar, taip, po tokios daugybės metų, tebemenu tuos langus, kurie amžina ir liūdna šviesa įsirėžė man atmintyje ir kurie priverčia mane dažnai, kai išvystu juos savo svajose, ištarti šiuos žodžius: „Kas ten galų gale dėjosi už tų užuolaidų?"

Tai štai. Vienas tų langų, kuris labiausiai įstrigo man į atmintį (netrukus suprasite kodėl), yra vienos gatvės langas mieste, per kurį mes tą naktį važiavome. Jis švietė už trijų namų – matot, kaip tiksliai prisimenu! – anapus užeigos, prieš kurią mes keitėme arklius; bet šitą langą stebėti aš turėjau progą ilgiau negu tas laikas, kuris paprastai reikalingas kinkiniui pakeisti. Sulūžo vienas mūsų diližano ratas, ir buvo pasiųsta atvesti račių, kurį teko išbudinti iš miego. O pabudinti račių įmigusiame provincijos mieste ir išversti jį iš lovos, kad atėjęs priveržtų veržlę

diližanui, kuris neturėjo *konkurento* šioje linijoje, ne kelių minučių reikalas... Jei račius buvo taip pat giliai įmigęs lovoje, kaip keleiviai mūsų diližane, turėjo būti ne taip paprasta jį pažadinti... Iš savo kupė per sienelę girdėjau, kaip knarkia žmonės bendrojoje kupė, ir nė vienas iš antro aukšto keleivių, kurie, kaip žinome, turi įprotį nusileisti žemyn kaskart, kai tik diližanas sustoja, turbūt dėl to (tuštybė visur Prancūzijoje kiša savo nosį, net į antrą diližano aukštą), kad parodytų, kaip mikliai jie geba vėl užlipti – nebuvo nusileidęs šįsyk žemyn... Tiesa, užeiga, prieš kurią mes stabtelėjome, buvo uždaryta. Vakarieniauti čia neketinome. Pavakarieniavome ankstesnėje pastotėje. Užeiga snūduriavo, kaip ir mes. Jokio gyvybės ženklo. Joks garsas netrikdė joje gūdžios tylos... gal tik vienodai ir tingiai kažkieno braukoma šluota (vyro ar moters... neaišku; buvo per daug tamsu, kad įžiūrėtum), – tas kažkas šlavė didįjį šios nebylios dieną naktį atlapais vartais užeigos kiemą. Ši lėta šluota, braukanti grindinį, atrodo, taip pat miegojo ar bent velniškai norėjo miego! Užeigos fasadas buvo toks pat juodas, kaip ir kiti namai šioje gatvėje, kame švietė tik vienas vienintelis langas... būtent tas langas, kurį aš įsiminiau ir apie kurį vis dar galvoju... Namas, kur ta šviesa, negalima sakyt, kad spindėjo, nes ją slopino dviguba raudona užuolaida, pro kurios tankį ji paslaptingai sunkėsi, buvo didelis dviejų aukštų trobesys su labai aukštai iškeltu antruoju...

– Keista! – sumurmėjo vikontas de Brasaras, tarsi kalbėdamas pats su savim. – Sakytum, vis ta pati užuolaida!

Atsigręžiau į jo pusę, tarsi būčiau galėjęs jį pamatyti mūsų tamsioje diližano kupė; bet žibintas, įtaisytas po vežėjo sėdyne arkliams ir keliui apšviesti, buvo lyg tyčia užgesęs... Maniau, kad vikontas miega, bet jis nemiegojo, ir jam, kaip ir man, į akis krito tas savotiškas langas; bet jam, žinančiam daugiau negu aš, buvo aišku kodėl!

Mat tonas, kuriuo jis ištarė šiuos žodžius, – tokius nereikšmingus! – buvo toks svetimas mano minimo vikonto de Brasaro

balsui ir taip mane nustebino, jog, panoręs patenkinti staiga mane pagavusį smalsumą ir pamatyti jo veidą, įbrėžiau degtuką, tarsi būčiau susigalvojęs užsidegti cigarą. Melsvas degtuko blyksnis perskrodė tamsą.

Vikontas buvo išbalęs ne kaip lavonas... bet kaip pati Mirtis.

Kodėl jis išbalo?.. Šitas ypatingas langas, ši pastaba ir šitas išblyškęs vyras, kuris paprastai retai kada išblykšdavo, nes buvo raudono gymio, ir jaudulys, – kai jis susijaudindavo, – turbūt nudažydavo jį raudonai iki viršugalvio, virpesys, kurį pajutau perbėgus per jo galingo žasto raumenis, kai, krestelėjus diližanui, prisilytėjo prie mano rankos, – visa tai, kaip man pasirodė, padvelkė paslaptimi... kurią aš, istorijų medžiotojas, galėčiau galbūt iškvosti, sumaniai šio reikalo ėmęsis.

– Vadinasi, jūs, kapitone, taip pat žiūrėjote į tą langą ir net atpažinote jį? – paklausiau tuo atsainiu tonu, kuriam tarsi visai nesvarbu, ar bus atsakyta, ir po kuriuo veidmainiškai slepiasi smalsumas.

– Po šimts pypkių! Ar aš jį atpažįstu! – ištarė jis savo įprastiniu galingo tembro balsu, pabrėžiančiu kiekvieną žodį.

Šis dendis, nuosekliausias ir didingiausias iš visų dendžių, kurie – jūs juk žinote! – niekina bet kokį susijaudinimą kaip kažką žeminančio ir netiki, kaip tas kvailys Gėtė, kad nuostaba gali būti garbinga žmogaus dvasios būsena – buvo jau atgavęs ramybę.

– Nedažnai pro čia keliauju, – kalbėjo labai ramiai vikontas de Brasaras, – ir netgi vengiu pro čia keliauti. Bet yra dalykų, kurių negalima užmiršti. Tokių dalykų nedaug, bet yra. Žinau tris: pirmasis munduras, kuriuo apsivilkai, pirmasis mūšis, kuriame dalyvavai, ir pirmoji moteris, kurią paėmei. Na štai, o man šitas langas yra ketvirtas dalykas, kurio negaliu užmiršti.

Jis nutilo, nuleido lango stiklą, priešais kurį sėdėjo... Gal norėjo geriau įsižiūrėti į tą langą, apie kurį kalbėjo?.. Vežėjas buvo išėjęs atsivesti račiaus ir vis dar negrįžo. Pastotės arkliai vėlavo, dar nebuvo atvesti iš pašto. Tie, kurie mus atvežė, nuvaryti, neiškinkyti, stovėjo nejudėdami iš nuovargio, nukorę

galvas tarp kojų, net nedaužė iš nekantrumo kanopomis tylaus grindinio, svajodami apie arklidę. Mūsų sumigęs diližanas panėšėjo į užburtą karietą, sustingusią prisilytėjus fėjos lazdelei kažkur proskynos kryžkelėje, Miegančiosios Gražuolės miške.

– Reikia pasakyti, – tariau aš, – kad lakios vaizduotės žmogui šitas langas atrodo įspūdingai.

– Nežinau, kaip jis atrodo jums, – atsiliepė vikontas de Brasaras, – bet žinau, kaip jis atrodo man. Šitas langas – pirmojo mano kaip įgulos karininko kambario langas. Aš ten gyvenau... Po velnių! Lygiai prieš trisdešimt penkerius metus už tos užuolaidos... ji, atrodo, liko nepakeista per tiek metų ir apšviesta lygiai taip, kaip tada, kai...

Jis vėl nutilo, nustelbdamas savo mintį; bet man rūpėjo ją pažadinti...

– Kai jūs, būdamas jaunesnysis leitenantas, naktimis studijavote taktiką, kapitone?

– Darote man per daug garbės, – atšovė jis. – Tiesa, buvau tada jaunesnysis leitenantas, bet nemiegojau naktimis ne dėl taktikos studijų; tiesa, mano lempa degė tomis nederamomis valandomis, kaip sako tvarkingi žmonės, tačiau ne dėl to, kad skaičiau Saksonijos maršalą.

– Bet, – atšoviau aš minkliai kaip rakete, – vis dėlto galbūt tam, kad pasektumėte jo pavyzdžiu?

Jis atrėmė mano sviedinėlį.

– O, – tarė jis, – tada aš dar nemėgdžiojau Saksonijos maršalo, kaip jūs suprantate. Įvyko tai gerokai vėliau. O tuomet aš buvau tik pienburnis jaunesnysis leitenantėlis, įsismaukęs į savo naujutėlaitę uniformą, bet labai negrabus ir labai baikštus su moterimis, nors jos niekad nenorėjo tuo tikėti, matyt, dėl tos mano pasiutėlės fizionomijos... niekad nemokėjau iš to baikštumo sau kokios naudos pešti. Beje, tais gražiais laikais man buvo tik septyniolika metų. Buvau ką tik baigęs karo mokyklą. Mokyklą tada baigdavome tų metų, kai jūs šiandien į ją stojate, nes jei Imperatorius, tas baisus žmonių rijikas, būtų ilgiau pabuvęs, jo

kariuomenėje būtų atsiradę dvylikamečių kareivių, kaip Azijoje sultonai turi devynmečių odaliskų.

„Jeigu jis įsileis į kalbas apie Imperatorių ir odaliskas, – toptelėjo man, – aš nieko nesužinosiu."

– O tačiau, vikonte, – atrėžiau aš, – kirsčiau lažybų, kad to lango, kur ten šviečia, prisiminimas išliko toks gyvas tik dėl to, kad už jo užuolaidos buvo moteris!

– Ir jūs lažybas laimėtumėte, – rimtai pasakė jis.

– Aha! Po šimts kelmų! – vėl prabilau aš. – Dėl to nė kiek neabejojau! Tokiam žmogui kaip jūs mažame provincijos miestelyje, į kurį jūs galbūt nė dešimt kartų nebuvote užvažiavęs po savo pirmosios tarnybos jo įguloje, taip ryškiai atmintyje išlaikyti langą, kurį matote šiandien savotiškai apšviestą tamsoje, tegali arba apgultis, jei būtumėte ten ją atlaikęs, arba moteris, jei būtumėte ją ten šturmu paėmęs!

– Tačiau aš ten jokios apsiausties neatlaikiau... bent jau karine prasme, – atsakė jis vis taip pat rimtai; bet rimtas kalbėjimas jam dažnai reiškė juokavimą, – o kita vertus, ar galima vadinti apgula, kai jums taip greitai atitenka koks daiktas?.. Na, o paimti moterį – šturmu ar be šturmo – jau sakiau jums, tuo metu absoliučiai nesugebėjau... Todėl čia ir buvo paimta ne moteris: paimtas buvau aš!

Pasveikinau jį; ar matė jis mano pasveikinimą šitoje tamsioje kupė?

– Berg-op-Zumas, ir tas buvo paimtas, – pasakiau aš.

– O septyniolikmečiai jaunesnieji leitenantai, – pridūrė jis, – paprastai nėra skaistumo ir santūrumo berg-op-zumai, kurių negalima paimti.

– Vadinasi, – linksmai pasakiau aš, – dar viena ponia ar panelė Putifara...

– Tai buvo panelė, – pertarė jis mane su komišku geraširdiškumu.

– Viena tarp daugelio, kapitone! Tik čia jai pasitaikė Juozapas – kariškis... toks Juozapas, kuris nepabėgo...

– Priešingai, pabėgo strimagalviais, – atšovė jis visiškai ramiai, – nors per vėlai ir persigandęs!!! Ir taip persigandęs, jog man darosi aiškus maršalo Nė sakinys, kurį savo paties ausimis girdėjau ir kuris, ištartas šitokio žmogaus, man, prisipažinsiu, truputį palengvino širdį: „Norėčiau žinoti, koks š...... (jis ištarė visą žodį) yra pasakęs, kad niekad neišgyveno baimės!..“

– Istorija, kurioje išgyvenote šį pojūtį, turi būti pasiutusiai įdomi, kapitone!

– Velniai griebtų! – staiga šūktelėjo jis. – Galiu, jei smalsaujate, jums šią istoriją papasakoti; tai buvo nutikimas, pagraužęs mano gyvenimą, kaip rūgštis pagraužia metalą, ir pažymėjęs visam laikui juoda dėme visus mano kaip valiūko malonumus... Ak, valiūkavimas ne visada išeina į naudą! – pridūrė jis melancholiškai, ir ši melancholija mane nustebino, – aš maniau, kad šis baisus palaidūnas kaustytas variu kaip graikų brigas.

Ir vikontas vėl pakėlė stiklą, kurį buvo nuleidęs, ar bijodamas, kad jo balsas neprasiskverbtų ir kad lauke nebūtų išgirsta tai, ką ketino pasakoti, nors aplink šitą nejudantį, tarsi visų užmirštą diližaną nebuvo nė gyvos dvasios; ar manydamas, kad ši tolygiai ten ir atgal makaluojanti, sunkiai per didįjį užeigos grindinį braukianti šluota gali pasirodyti įkyrus akompanimentas jo istorijai; – o aš klausiausi, visą dėmesį sutelkęs tik į jo balsą, į menkiausią jo balso niuansą, nes veido šitoje tamsioje uždaroje kupė įžiūrėti negalėjau, – akis labiau negu anksčiau įsmeigęs į tą langą su raudona užuolaida, šviečiantį vis ta pačia kerinčia šviesa, langą, apie kurį jis man ketino pasakoti.

– Taip, man buvo septyniolika metų, buvau ką tik baigęs karo mokyklą, – pradėjo jis. – Mane paskyrė jaunesniuoju leitenantu į paprastą pėstininkų pulką, nekantriai, kaip buvo būdinga tiems laikams, laukiantį įsakymo išžygiuoti į Vokietiją, kur Imperatorius buvo pradėjęs karo žygį, istorijoje vadinamą 1813 metų žygiu; paskubomis padaręs lankstą į tolimą nuošalią provinciją atsisveikinti su senuku tėvu, atvykau į miestelį, kur mes esame šį vakarą, ir prisijungiau prie savo bataliono; šito

miesčiūkščio, turinčio daugių daugiausia porą tūkstančių gyventojų, įgulą sudarė tik du pirmieji mūsų pulko batalionai... Kiti du buvo išdėstyti kaimyniniuose miesteliuose. Jūs greičiausiai tik pravažiuojate pro šį miestelį, kai keliaujate į savo Vakarus, ir todėl negalite numanyti, ką jis reiškia – ar bent reiškė prieš trisdešimt metų tam, kas buvo priverstas, kaip aš tada, čia apsigyventi. Tai tikrai buvo bjauriausia įgula, kur atsitiktinumas, kuris, mano nuomone, visuomet yra velnias, o tuo metu buvo įsikūnijęs karo ministro pavidalu – galėjo mane tarnybos kariuomenėje pradžioje nutrenkti. Po perkūnų! Kas per lėkštybė! Neprisimenu, kad kur nors vėliau būčiau niauresnėje ir nuobodesnėje vietoje tarnavęs. Tik turint omenyje mano amžių ir pirmą apsvaigimą munduru – šis jausmas nepažįstamas jums, bet pažįstamas visiems tiems, kurie nešiojo uniformą, – aš ne per daug kentėjau dėl to, kas vėliau man būtų pasirodę nepakeliama. Po teisybei, kuo man galėjo užkliūti šitas niaurus provincijos miestelis?.. Galų gale buvau su juo daug mažiau suaugęs negu su savo uniforma – Tomaseno ir Pjė šedevru, kuris mane žavėjo! Šita uniforma, dėl kurios ėjau iš proto, man viską dangstė ir gražino; ir ne kas kita, o ši uniforma – jums tai galbūt pasirodys perdėta, bet tai tiesa! – buvo tikra žodžio prasme mano įgula! Kai pasidarydavo per daug nuobodu šitame sustingusiame, neįdomiame, be gyvybės miestelyje, apsirengdavau paradine uniforma – švytėdamas visais varsčiais – ir mano antkrūtinį išvydęs sprukdavo šalin nuobodulys! Buvau kaip tos moterys, kurios išsigašina, nors yra vienos ir nieko nelaukia ateinant. Puošiausi... pats sau. Mėgavausi vienas pats savo antpečiais ir savo kardo galionu, švytinčiais saulėje, nulindęs kur į kamputį tuščioje alėjoje, kur buvau įpratęs apie ketvirtą valandą išeiti pasivaikščioti, neieškodamas kieno nors draugystės, kad pasijusčiau laimingas, ir mano krūtinė buvo pilna pasididžiavimo lygiai taip, kaip vėliau Gento bulvare, kai eidamas už parankės su moterimi išgirsdavau man už nugaros sakant: „Reikia pripažinti – tikrai šaunus karininkas!“ Beje,

šitame neturtingame miestelyje, kur nebuvo nei prekybos, nei jokios kitos veiklos, gyveno tik senos, beveik nusigyvenusios šeimos, širstančios ant Imperatoriaus už tai, kad jis nepriverte Revoliucijos vagių sugrąžinti, kaip jie sakė, neteisėtai prisiplėštą turtą ir dėl to ne itin džiaugsmingai priimančios jo karininkus. Taigi nei susiėjimų, nei pokylių, nei vakarėlių, nei maskaradų. Daugių daugiausia sekmadieniais vargana atkarpėlė miesto alėjos, kur po vidudienio mišių, kai būdavo gražu, motinos vedžiodavosi ir demonstruodavo savo dukteris iki antros valandos – mišparų, kurie, nuskambėjus pirmam varpo dūžiui, pasigrobdavo visus sijonus ir iššluodavo šitą bėdiną alėją. Šitos vidudienio mišios, į kurias mes, beje, niekada neidavome, Restauracijos metais virto mišiomis kariškiams, privalomomis pulkų štabams, karininkams, ir tai buvo bent šioks toks gyvesnis įvykis letargo miegu įmigusių įgulų nykumoje! Vaikinams, kurie, kaip mes, buvo tų metų, kai meilė, aistra moterims užima tokią svarbią vietą, šitos mišios kariškiams buvo tikras išsigelbėjimas. Išskyrus tuos tarp mūsų, kurie priklausė budinčiam daliniui, esančiam kovos parengtyje, visas karininkų korpusas pabirdavo ir išsidėstydavo bažnyčios navoje, kaip jiems patikdavo. Mes beveik visuomet įsitaisydavome už gražiausių moterų, ateinančių klausyti šių mišių, kur jos žinojo, kad bus žvalgomos, o mes kiek įmanydami labiau blaškėme jų dėmesį, pusbalsiu aptarinėdami, bet taip, kad mus girdėtų, kas žaviausia jų veide ar stote. Ak, tos mišios kariškiams! Kiek per jas užsimezgė meilės romanų! Kiek meilės laiškelių buvo įkišta į merginų movas, padėtas ant kėdučių, kai jos atsiklaupdavo šalia motinų, kiek atsakų mes rasdavome tose pačiose movose kitą sekmadienį! Bet Imperatoriaus viešpatavimo metais pamaldų kariams nebuvo. Vadinasi, jokios vilties susipažinti su *padoriomis* šio miestelio merginomis, jos buvo mums tik svajonė, daugiau mažiau pasislėpusi po šydais, iš tolo teįžiūrima! Atlyginti už šitą gryniausią įdomiausios miestelio N. dalies gyventojų nuostolį nebuvo kuo. Karavansarajai, – jūs žinote, kas tai, – apie

kuriuos geroje draugijoje nekalbama, buvo siaubingi. Kavinės, kuriose skandinamas pasibaisėtinai dykinėjančios įgulos ilgesys, buvo tokios, kad tas, kas bent kiek gerbė savo antpečius, negalėjo ten kojos kelti... Nebuvo šitame miestelyje, – dabar čia, kaip ir visur, paplito įstaiga, – nė vienos užeigos, kur būtume galėję rasti padorų stalą karininkams ir nebijoti, kad mus švariai apkuops, todėl daugelis mūsų atsisakė bendro gyvenimo ir išsibarstė po privačius pensionus, pas ne itin turtingus miestiečius; šie nuomojo jiems kiek įmanydami brangiau kambarius, tokiu būdu šiek tiek prisidurdami prie įprastinio skurdaus savo maisto ir kuklių pajamų.

Taip padariau ir aš. Vienas mano bičiulis, gyvenęs čia, „Pašto arklių pastotėje", kur nuomojo kambarį, – tais laikais „Pašto arklių pastotė" buvo šitoje gatvėje, – aure už keleto vartų nuo mūsų, jei būtų šviesu, gal dar pamatytume ant tos „Pašto arklių pastotės" fasado seną auksinę saulę, išnirusią iš švininio baltalo fono, atrodančią kaip ciferblatas su įrašu: „Saulė patekėjo!" – taigi vienas mano bičiulis surado man savo kaimynystėje kambarį su tuo taip aukštai užsikorusiu langu, kuris šį vakarą atrodo man vis dar mano langas, tarsi būčiau tik vakar su juo išsiskyręs! Nesipriešinau jo įkurdinamas. Jis buvo vyresnis už mane, seniau tarnavo pulke ir mėgo nuo pat pirmų mano kareiviško gyvenimo akimirkų tvarkyti smulkius nieko neišmanančio, o kartu ir nerūpestingo jaunuolio reikalus! Jau sakiau, – išskyrus apsvaigimą uniforma – aš pabrėžiu šį pojūtį, nes tai vienas tų, apie kuriuos jūsų karta su savo taikos kongresais ir filosofiniais bei humanitariniais farsais netrukus neturės mažiausio supratimo, ir išskyrus viltį išgirsti griaudžiant patranką pirmame mūšyje, kur (atleiskite man už šį kareivišką pasakymą!) turėjau prarasti savo karišką nekaltybę, – visa kita man buvo nei šilta, nei šalta! Buvau apsėstas tik šių dviejų minčių – ypač antrosios, todėl kad tai buvo viltis ir kad mes labiau gyvename tuo, ko neturime, negu tuo, ką turime. Kaip šykštuolis mylėjau save dėl rytdienos ir puikiai supratau tikinčiuosius, kurie prisitaiko prie šios žemės

gyvenimo, kaip prisitaikoma prie landynės, kur tenka praleisti tik vieną naktį. Labiausiai į vienuolį panašus yra kareivis, o aš buvau kareivis! Šitaip aš prisitaikiau prie savo įgulos. Išskyrus tas valandas, kai valgydavau prie vieno stalo su žmonėmis, kurie nuomojo man kambarį ir apie kuriuos tuoj papasakosiu, ir valandas, skirtas kasdienei tarnybai bei manevrams, didžiausią savo laiko dalį praleisdavau savo kambaryje, voliodamasis ant didžiulės keistos tamsiai mėlyno tymo sofos, – po pratybų jos vėsa atrodė man tarsi šalta maudynė, – ir pakildavau nuo jos tik eidamas fechtuotis ar palošti kortomis pas bičiulį, gyvenusį priešais: Luji de Meną, šisai buvo ne toks slunkius kaip aš, nes nusičiupo tarp miesto grizečių dailią mergytę, kuri tapo jo meiluže ir padėjo jam, kaip jis sakė, stumti laiką... Bet tai, ką žinojau apie moterį, ne per daug skatino mane sekti mano bičiulio Luji pavyzdžiu. Savo negausias žinias šioje srityje buvau lėkštoku būdu įsigijęs ten, kur jas įsigyja Sen Syro auklėtiniai tomis dienomis, kai jie išleidžiami į miestą... Na, be to, yra prigimčių, kurios vėlokai prabunda... Ar nepažinojote Sen Remi, didžiausio palaidūno mieste, pagarsėjusiame savo palaidūnais; mes jį vadinome „Minotauru", ne dėl ragų, nors jie puošė ir jį, užmušusį savo žmonos meilužį, – o dėl to, kiek moterų buvo sudorojęs?..

– Taip, pažinojau, – atsakiau aš, – bet kai jis jau buvo senas, nepataisomas ir sulig kiekvienais jį užgulančiais metais vis labiau tvirko. Velniai rautų! O kaipgi, puikiai pažinojau tą didįjį žinovą, kaip pasakytų Brantomas!

– Iš tiesų, tai buvo žmogus iš Brantomo „Memuarų", – pritarė vikontas. – Na štai, peržengęs dvidešimt septintuosius metus, Sen Remi dar nebuvo palietęs nei taurės, nei sijono. Jis pats jums tai patvirtins, jei norėsite! Dvidešimt septynerių būdamas jis buvo toks pat nekaltas, kaip ką tik gimęs kūdikis, ir nors jau nežindo krūties, tačiau ragavęs buvo tik pieno ir vandens..

– Paskui jis kaip reikiant atsigriebė už prarastą laiką! – pasakiau aš.

– Taip, – pritarė vikontas, – aš taip pat! Bet man nereikėjo tiek daug atsigriebti! Mano pirmasis skaistaus gyvenimo laikotarpis nepranoko to laiko, kurį praleidau šiame mieste; ir nors nebuvau visiškai nekaltas bernelis, apie kokį pasakoja Sen Remi, gyvenau ten tačiau, dievaž, kaip tikras Maltos ordino riteris, toks aš ir buvau, *pagal kilmę*... Ar žinojote tai? Po vieno savo dėdės mirties būčiau net paveldėjęs komandoro titulą, jei ne Revoliucija, panaikinusi ordiną, nors aš kartais – ordinas jau buvo panaikintas – išdrįsdavau prisisegti jo juostelę. Gryniausia tuštybė!

Na, o šeimininkai, kuriuos įsigijau išsinuomodamas kambarį, – kalbėjo toliau vikontas de Brasaras, – buvo tikrių tikriausi, kokius tik galite įsivaizduoti, miestiečiai. Jie buvo du – vyras ir žmona, abu jau pagyvenę, toli gražu ne stačiokai, kaip tik priešingai. Santykiuose su manimi jie net laikėsi to mandagumo, kurio šiandien nebeužtiksi, ypač tarp jų klasės žmonių, ir kuris yra tarsi praėjusių laikų aromatas. Nebuvau to amžiaus, kai stebi dėl to, kad stebėtum, ir jie pernelyg mažai mane domino, kad man ateitų į galvą mintis kišti nosį į šitų dviejų senų žmonių praeitį, nes bendravau su jais labai paviršutiniškai dvi valandas per dieną – vidudienį per pietus ir vakare – per vakarienę. Mano akivaizdoje jų pokalbiuose neiškildavo aikštėn nė menkiausia šitos praeities detalė, jie paprastai sukosi apie miestelio N. reikalus ir žmones, su kuriais taip buvau supažindinamas – vyras porino apie juos su linksma apkalbos gaidele, o žmona, labai dievota, su dideliu santūrumu, bet, aišku, su ne mažesniu pasitenkinimu. Tačiau, man regis, vyras kartą prasitarė, kad jaunystėje keliavęs nežinau kieno ir nežinau kokiais reikalais: vėliau sugrįžęs, vedęs savo žmoną... kuri jo laukusi. Tai buvo, beje, labai šaunūs, labai lipšnių manierų žmoneliai, kuriems buvo skirta ramiai nugyventi savo gyvenimą. Žmona kiauras dienas mezgė rumbuotas kojines vyrui, o vyras, kuoktelėjęs dėl muzikos, kiauras dienas čirpino smuiku senovišką Viočio muziką pastogės kambaryje, virš mano kambario. Jie gal ir buvo

turtingesni kitados. Gal priimti į namus gyventoją buvo priversti praradę dalį savo turto ir norėdami tai nuslėpti; bet išskyrus šitą gyventoją, jokio kito ženklo negalima buvo pastebėti. Viskas jų namuose dvelkė tų senovinių namų gerove, kur apstu kvepiančių baltinių, sunkių sidabro indų, o baldai atrodo esąs nekilnojamasis turtas – taip mažai rūpinamasi juos pakeisti! Jaučiausi pas juos gerai. Gaminama buvo gardžiai, ir man kilniaširdiškai buvo leista pakilti nuo stalo, kai tik aš, kaip sakė senoji mums patarnaujanti Oliva, „nusišluostydavau barzdą" – pavadinti taip tą porą it katės ūsai gyvaplaukių, kurie puošė pienburnio, dar nebaigusio augti jaunesniojo leitenanto smakrą, buvo didelė garbė!

Taigi gyvenau aš ten maždaug pusmetį taip pat ramiai, kaip mano šeimininkai, niekad nė žodeliu neužsiminę apie asmenį, su kuriuo turėjau pas juos susitikti; staiga vieną gražią dieną, leisdamasis laiptais įprastinę valandą pietų, pastebėjau viename valgomojo kampe aukštą merginą; pasistiebusi ant pirštų galų, ji kabino ant vagio už kaspinų savo skrybėlaitę, kaip tai daro moteris savo namuose, ką tik grįžusi iš lauko. Be galo išsilenkusi, kad užkartų skrybėlaitę ant to labai aukštai įkalto vagio, ji demonstravo nuostabų atsilošusios šokėjos juosmenį, o tas juosmuo buvo įspraustas (toks žodis čia ir tinka, taip stipriai ji buvo susivarsčiusi!) į blizgantį trumpą žalio šilko su kutais spencerį, kurį dėvėjo ant baltos suknelės, vienos tų ano meto suknelių, siaurų per klubus ir nesidrovinčių jų parodyti, žinoma, kai buvo ką parodyti... Išgirdusi mane įeinant, ji dar iškeltomis rankomis atsigręžė ir pakreipė sprandą taip, kad pamatyčiau jos veidą; bet baigė kabinti skrybėlaitę, tarsi manęs kambaryje nebūtų, patikrino, ar nesuglamžė jos kaspinų, ir darė visa tai lėtai, atidžiai, beveik įžūliai, juk galų gale stovėjau laukdamas, kad ji atkreiptų dėmesį į mane ir galėčiau ją pasveikinti; pagaliau ji malonėjo žvilgterėti į mane dviem juodom, labai šaltom akim, kurioms jos plaukai, nukirpti *à la Titus* ir susiraitę ant kaktos garbanomis, teikė tą savotišką gelmę, kokią ši šukuosena teikia

žvilgsniui... Nežinojau, kas ji, su kuo aš šią valandą ir šioje vietoje susitinku. Pas mano šeimininkus niekada nebūdavo jokio svečio pietums... Tačiau ji, matyt, buvo atėjusi pietų. Stalas buvo padengtas keturiems... Bet kad ir kaip aš nustebau ją čia išvydęs, šią mano nuostabą smarkiai pranoko nuostaba, kai sužinojau, kas ji... kai mano abu šeimininkai, įeidami į valgomąjį, pristatė man ją kaip savo dukterį, ką tik grįžusią iš pensiono ir nuo šiol gyvensiančią su jais.

Jų duktė! Šita mergina tokių kaip jie žmonių duktė! Daugiau negu neįmanoma! Žinoma, ne dėl to, kad gražiausios merginos negali gimti visokiausiose šeimose. Tokių aš pažinojau... jūs taip pat, tiesa? Fiziologiniu požiūriu bjauriausias padaras gali pagimdyti gražiausią padarą. Bet ji! Tarp jos ir jų buvo rasės bedugnė... Beje, fiziologiniu požiūriu, kadangi leidžiu sau pavartoti šį skambų mokslingą žodį, – tai jūsų, ne mano laikų žodis, – pastebėti ją buvo galima tik dėl jos veido išraiškos, keistos tokiai jaunai merginai kaip ji – nes tai buvo savotiška, labai sunkiai nusakoma bejausmė išraiška. Jei ne šita išraiška, kiekvienas būtų pasakęs: „Aure, kokia graži mergina!", ir ji būtų jam tiek pat rūpėjusi, kiek visos gražios atsitiktinai sutiktos merginos, apie kurias šitaip pasakome, o paskui užmirštame. Bet ši išraiška... – ji skyrė ją ne tik nuo jos tėvų, bet nuo visų kitų žmonių, kurių aistros ir jausmai jai rodėsi svetimi, – ši išraiška prikalė jus vietoje... iš apstulbimo. Įsivaizduoti šią išraišką jums galėtų padėti Velaskeso „Infantė su spanieliu", jei esate šį paveikslą matęs; ne, ji nebuvo nei išdidi, nei paniekinama, nei pasipūtėliška, o tiesiog bejausmė, nes juk išdidi, paniekinama, pasipūtėliška veido išraiška sako žmonėms, kad jie egzistuoja, jei teikiamasi juos niekinti ar iš aukšto į juos žiūrėti, o ši išraiška ramiai skelbia: „Man jūs iš viso neegzistuojate". Prisipažįstu, kad dėl šio veido pirmą dieną ir daug kitų dienų man kilo klausimas, kurio dar ir šiandien negaliu išspręsti: kaip tokia išlaki mergina galėjo rastis iš šio storulio žmogėno, vilkinčio geltonai žaliu surdutu ir balta liemene, su

jo žmonos virtos uogienės spalvos veidu, su gumbu ant sprando, kyšančio iš po jo siuvinėtos muslino kaklajuostės ir, be visa ko, mikčiojančio?.. Sutuoktinis, tiesa, per daug man neužkliuvo – nes šios rūšies reikaluose sutuoktinis niekad nekliūva – motinos vaidmuo man rodėsi toks pat sunkiai paaiškinamas. Panelė Albertina (toks buvo vardas tos išdidžios archikunigaikštienės, nukritusios iš dangaus pas šituos miestiečius, tarsi šis būtų norėjęs iš jų pasityčioti), panelė Albertina, kurią tėvai, kad būtų trumpiau, vadino Alberta, – šis sutrumpinimas daug geriau tiko jos veidui ir visai jos asmenybei, – regis, negalėjo būti nei vieno, nei kito duktė... Per šiuos pirmuosius pietus, kaip ir per paskesnius, ji man pasirodė esanti gerai išauklėta, be jokių įmantrybių, nešneki mergina, kuri, kai prabildavo, tiksliai pasakydavo, ką turi pasakyti, bet niekad neperžengdavo šitos ribos... Po teisybei, net jeigu ji būtų turėjusi tą nuovoką, kokios nežinojau ją turint, vargu būtų radusi progą ją parodyti per tuos mūsų pietus. Šalia savo dukters prie stalo abu seniai neišvengiamai turėjo apriboti savo apkalbas. Jie nebepasakojo smulkių miestelio skandalų. Prie šito stalo tikra žodžio prasme buvo kalbama tik apie tokius įdomius dalykus kaip lietus ir giedra. O kadangi panelė Albertina, arba Alberta, iš pradžių nustebinusi mane savo bejausme išraiška, neturėjo nieko kito man pasiūlyti, aš ja netrukus atsibodėjau... Jei būčiau sutikęs ją toje visuomenėje, kuriai buvau skirtas ir kurioje būčiau turėjęs lankytis, šis bejausmiškumas būtų mane, žinoma, labai sudilginęs... Bet ji nebuvo ta mergina, kuriai būčiau galėjęs meilintis... net ir žvilgsniais. Mano padėtis jos atžvilgiu – aš juk buvau jos tėvų nuomininkas – buvo opi, ir menkas niekas galėjo būti neteisingai suprastas... Gyvenime ji nebuvo ganėtinai arti ar ganėtinai toli nuo manęs, kad galėtų man ką nors reikšti... ir netrukus aš natūraliai ir visai be jokio tikslo į jos bejausmiškumą atsakiau visišku abejingumu.

Ir šitos nuostatos nei ji, nei aš niekad nesulaužėme. Mūsų santykiai buvo tik šalčiausias ir santūriausiais žodžiais išreiškiamas

mandagumas. Man ji buvo tik paveikslas, kurį vos ne vos pastebėdavau, o kas buvau aš jai?.. Prie stalo – mes susitikdavome tik prie stalo – ji daugiau domėjosi ropinės kamščiu ar cukrine negu mano asmeniu... Tai, ką ji sakydavo, būdavo taktiška, visada labai teisinga, bet nereikšminga – ir neįdavė man rakto jos charakteriui atskleisti. O be to, kokia man bėda?.. Būčiau visą savo gyvenimą pragyvenęs ir man į galvą nebūtų atėję žvilgtelėti į tos ramios ir įžūlios merginos su ta jai nederama Infantės išraiška sielą... Šitam prireikė aplinkybės, apie kurią ketinu jums papasakoti ir kuri pritrenkė mane kaip žaibas, žaibas, kuris žybteli perkūnui nesugriaudėjus!

Vieną vakarą – buvo praėjęs maždaug mėnuo po panelės Albertos sugrįžimo į namus – mes sėdomės prie stalo vakarieniauti. Ji atsirado šalia manęs, ir aš skyriau jai taip mažai dėmesio, kad net nepastebėjau šitos kasdienės smulkmenos, kuri būtų turėjusi mane nustebinti: kad ji sėdi ne tarp motinos ir tėvo, o šalia manęs; staiga tą akimirką, kai skleidžiau servetėlę ant kelių... – ne, aš niekad neįstengsiu perteikti jums šito įspūdžio ir šitos nuostabos! – pajutau, kaip kažkieno ranka ryžtingai čiumpa manąją po stalu. Pamaniau, kad man sapnuojasi... arba tiksliau – nieko nepamaniau. Mane tik persmelkė neįtikėtinas pojūtis – šita įžūli ranka ieškojo manosios net palindusi po mano servetėle! Tai buvo tiek pat neįtikėtina, kaip ir nelaukta! Visas mano kraujas, užsiliepsnojęs nuo šito spustelėjimo, plūstelėjo man iš širdies į šią ranką, tarsi jos pritrauktas, paskui audringai, tarsi siurblio varomas, siūbtelėjo atgal į širdį! Man apraibo akyse... ausyse suspengė. Turbūt baisingai išbalau. Maniau, kad apalpsiu... kad ištirpsiu tame neapsakomame geisme, kurį sukėlė šita standri ranka, didoka ir stipri kaip vaikino, suspaudusi manąją. – O kadangi, kaip žinote, pirmajame žmogaus gyvenimo laikotarpyje geismas išgąsdina, aš sujudėjau, bandydamas ištraukti savo ranką iš šitos ją sučiupusios paklaikusios rankos, bet šioji, numanydama, kokiu malonumu mane užtvindė, per prievartą laikė ją savojoje, – pavergtą, kaip ir mano valią, – šiltai

apglėbtą, saldžiai apslopusią... Praėjo trisdešimt penkeri metai, ir malonėkite tikėti, kad mano ranka nuo to laiko šiek tiek persisotino moterų rankų paspaudimais; bet vos tik prisimenu šį nuotykį, tebejaučiu tą ranką, gniaužiančią manąją su tokiu beprotiškai aistringu valdingumu! Purtomas šiurpulio, kuris, šitai rankai apglėbus manąją, varstė visą mano kūną, bijojau išsiduoti, ką jaučiu, akivaizdoje tėvo ir motinos, kurių duktė jų akyse drįso... Tačiau gėdydamasis pasirodyti didesniu bailiu negu šita narsi mergina, rizikuojanti savo geru vardu ir dengianti savo beprotybę neįtikėtinu šaltakraujiškumu, nežmoniškai įtempęs jėgas, iki kraujo įsikandau lūpą, kad nustelbčiau geismo drebulį, kuris galėjo viską atskleisti tiems vargšams, nieko blogo neįtariantiems žmoneliams; štai tą akimirką mano akys ėmė ieškoti kitos jos rankos, – anksčiau aš niekad nekreipiau į jas dėmesio, – o ji šią pavojingą akimirką šaltai suko ant stalo ką tik atneštos lempos ratelį, nes jau buvo pradėję temti... Įsmeigiau į ją akis... Tai štai sesuo tos rankos, kurią jaučiau smelkiantis į manąją, tarsi ji būtų židinys, iš kurio spinduliuoja ir plinta mano venomis milžiniškos liepsnos bangos! Ši ranka, putnoka, bet ilgais ir dailiais pirštais, kurių galus rausvai peršvietė stačiai ant jų krintanti lempos šviesa, netirtėjo ir toliau tvarkė lempą, kad ši įsidegtų, – judesys buvo nuostabiai tvirtas, laisvas, žaviai tingus!.. Tačiau šitaip ilgiau likti negalėjo... Mums reikėjo rankų, kad galėtume valgyti. Taigi panelės Albertos ranka paleido manąją; bet tą akimirką, kai ji ją paleido, jos kojytė, tokia pat išraiškinga kaip ranka, užmynė su tokiu pačiu pasitikėjimu, ta pačia aistra, tuo pačiu valdingumu mano koją ir išbuvo tiek, kiek truko šie pernelyg trumpi pietūs; jaučiausi tarsi patekęs į vieną tų iš pradžių nepakenčiamai karštų pirčių, į kurias tačiau įpranti ir galų gale pasijunti taip smagiai, jog į galvą tau lenda mintis, kad vieną gražią dieną ir pasmerktiesiems pragaro ugnyje galėtų būti taip gaivu ir malonu, kaip žuvims vandenyje!.. Pats pagalvokite, ar galėjau tą dieną valgyti ir prisidėti prie mano garbingų šeimininkų šnekų; šitie geraširdžiai

žmoneliai nenumanė, kokia paslaptinga ir baisi drama vyksta po stalu. Jie nieko nepastebėjo; bet galėjo kažką pastebėti, ir man iš tikrųjų buvo neramu dėl jų... daug labiau dėl jų negu dėl savęs ir dėl jos. Buvau doras, pagailus, kaip ir dera septyniolikmečiui... Mąsčiau: „Ar ji akiplėša? Ar beprotė?" Ir šnairomis stebėjau šią beprotę, kuri per pietus visą laiką atrodė it Princesė per oficialią ceremoniją ir kurios veidas išliko toks ramus, tarsi jos koja, primynusi mano koją, nebūtų išsakiusi ir išdariusi visų kvailysčių, kokias gali išsakyti ir išdaryti koja! Prisipažįstu, kad mane labiau stebino jos savikliova negu beprotybė. Buvau prisiskaitęs tų lengvabūdiškų knygų, kurios netausoja moters. Išauklėtas buvau karo mokykloje. Bent jau teoriškai buvau lovelasas savimyla, kokie daugiau ar mažiau esti visi jaunuoliai, kurie tariasi esą gražūs vaikinai ir yra glėbiais prisiskynę bučinių – už durų ar laiptuose – nuo savo motinų kambarinių lūpų. Bet visa šita trikdė mano, septyniolikmečio lovelaso, vaikišką pasitikėjimą savimi. Tai peržengė ribas to, ką buvau iki šiol skaitęs, ką buvau girdėjęs apie moteris, kokios jos gali būti natūralios meluodamos, kokia tankia kauke gali pridengti savo audringiausius ar nuoširdžiausius išgyvenimus. Tik pagalvokite! Albertai buvo aštuoniolika metų! O gal ir tiek nebuvo?.. Buvo ką tik grįžusi iš pensiono, kurio neturėjau jokio pagrindo įtarinėti, žinodamas, kokia dora ir pamaldi motina, parinkusi jį dukteriai. Šitas nesivaržymas, sakykime tiesiai, visiška drovumo stoka, natūraliausia savitvarda išdarinėjant dalykus, itin neapdairius ir pavojingus jaunai merginai, nei mostu, nei žvilgsniu neįspėjus vyro, kurio valiai ji atsidavė žengdama tokį pasibaisėtiną žingsnį – visa tai išjudino mano smegenis ir ryškiai atsispindėjo mano prote, nors jausmai buvo baisiausiai sujukę... Bet nei tą akimirką, nei vėliau nesileidau į samprotavimus dėl to, kas įvyko. Nežadinau savyje dirbtinio pasibaisėjimo elgsena šitos merginos, taip siaubingai anksti subrendusios blogiui. Beje, nei tokio amžiaus jaunuolis, kaip buvau tada aš, nei netgi daug vėliau, vyras nelaiko ištvirkusia moters, kuri – sulig

pirmu mestu žvilgsniu – puola jam ant kaklo! Priešingai, mes beveik linkę laikyti tai visiškai paprastu dalyku, ir jei vis dėlto sakome: „Vargšė moteris!", mūsų gailestis rodo, kokie mes kuklūs. Žodžiu, nors buvau baikštus, tačiau nenorėjau pasirodyti mulkis! Tai didysis prancūzų argumentas, leidžiantis jiems daryti be sąžinės priekaištų visa, kas blogiausia. Aišku, žinojau, nė kiek neabejodamas, kad tai, ką ši mergina jaučia man, nėra meilė. Meilė nesielgia taip nekukliai ir begėdiškai, taip pat puikiai žinojau, kad jausmai, kuriuos ji man sužadino, ne meilė... Bet meilė ar ne meilė... geidžiau to, kas tai buvo!.. Kai pakilau iš už stalo, buvau tvirtai pasiryžęs... Tos Albertos ranka – Albertos, dėl kurios man nė iš tolo neskaudėjo galvos, prieš jai suspaudžiant man ranką, – paliko mano esybės gelmėse geismą visu savo kūnu susilieti su visu jos kūnu, kaip jos ranka susiliejo su mano ranka!

Užlipau į savo kambarį kaip pamišęs, o kai mažumą pamąstęs atvėsau, ėmiau svarstyti, ką turiu daryti, jei noriu, kaip sakoma provincijoje, tikrai *užmegzti meilės intrigą* su tokia šėtoniškai akiplėšiška mergina. Daugmaž žinojau, – kaip žmogus, nebandęs daugiau sužinoti, – kad ji visada esti su motina; kad paprastai siuva šalia jos sėdėdama prie tos pačios šifonjerės svetainę jiems atstojančio valgomojo nišoje; kad neturi mieste draugių, kurios pas ją lankytųsi, ir kad išeina iš namų tik sekmadieniais su tėvais į bažnyčią mišioms ir mišparams. Ypatingų vilčių tai neteikė, ar ne?.. Ėmiau gailėtis, kad nesusigyvenau artimiau su tais dviem geraširdžiais žmoneliais, su kuriais elgiausi ne iš aukšto, bet su tuo abejingu ir kartais atsainiu mandagumu, su kokiu mes elgiamės su antraeilės svarbos žmonėmis gyvenime; bet sumečiau, kad negaliu keisti savo santykių su jais, antraip išsiduosiu ar sukelsiu jų įtarimą dėl to, ką noriu nuo jų nuslėpti... Slapčia persimesti vienu kitu žodeliu su panele Alberta buvo tik viena proga – susitikimas ant laiptų, kai lipdavau aukštyn į savo kambarį arba leisdavausi jais žemyn; bet laiptuose mus galėjo pamatyti ir išgirsti... Vienintelė man prieinama galimybė,

likusi šitame tvarkingame ir ankštame name, kur žmonės painiojosi vienas kitam po kojų, buvo jai parašyti; o kadangi šitos įžūlios merginos ranka gebėjo taip puikiai susirasti manąją po stalu, šita ranka veikiausiai ne per daug varžysis priimdama jai pakištą laiškelį, ir aš jį parašiau. Tai buvo tokioms aplinkybėms būdingas laiškelis – maldaujantis, įsakmus ir apsvaigęs – kokį parašytų vyras, jau prarijęs pirmą laimės gurkšnį ir dabar prašąs antrojo... Tačiau, kad jį įteikčiau, reikėjo laukti rytdienos pietų, ir laikas man prailgo; pagaliau laukti pietūs atėjo! Ugnį kurstanti ranka – jos prisilietimą prie savo rankos jutau visą parą – iš tikrųjų susirado, kaip vakar, po stalu manąją. Panelė Alberta užčiuopė mano laiškelį ir paėmė jį visai taip, kaip buvau numatęs. Bet štai ko aš nebuvau numatęs – su ta savo Infantės išraiška, nieko su abejingu savo išdidumu aplinkui nepaisančia, ji įsikišo jį į savo palaidinės iškirptę, staigiu rankos mostu pasitaisydama užsilenkusį nėrinį, ir visa tai taip natūraliai ir taip mikliai, kad jos motina, įbedusi nuleistas akis į tai, ką darė, tai yra pilstė sriubą, nieko nepastebėjo ir kad jos kvaiša tėvas, kuris visada kažkur *vėpsojo*, galvodamas apie savo smuiką, kai juo negrojo, nieko nesuprato.

– Mes visada apspangstame, kapitone! – pertariau jį linksmai, nes jo istorija, man rodės, greitokai linko į lengvabūdišką įgulos karininko meilės nuotykį; bet aš nenumaniau, kas turėjo įvykti vėliau! – Va, prieš keletą dienų Operos teatre, ložėje šalia manosios, sėdėjo moteris, matyt, panaši į jūsų panelę Albertą. Jai, žinoma, buvo daugiau negu aštuoniolika; bet duodu garbės žodį, retai esu matęs tokią didingą ir padorią moterį. Kol buvo vaidinama pjesė, ji sėdėjo sustingusi kaip ant granito postamento. Nepasisuko nė karto nei į dešinę, nei į kairę; bet tikriausiai matė pečiais, labai apnuogintais ir labai gražiais, nes mano ložėje, vadinasi, už mudviejų abiejų sėdėjo jaunuolis, iš pažiūros toks pat abejingas kaip ji viskam, domėjęsis tą valandėlę tik atliekama opera. Galiu paliudyti, kad to jaunuolio veido neiškreipė nė viena tų įprastinių grimasų, kuriomis viešose vietose

vyrai pasako moterims tai, ką galima pavadinti prisipažinimu iš tolo... Tik kai vaidinimas baigėsi ir kai tuštėjančiose ložėse pakilo bendra sumaištis, dama atsistojo tiesut tiesutėlė savo ložėje, kad susisegtų apsiaustą, ir aš išgirdau ją savo vyrui vedybiškai įsakmiu sutuoktinės balsu aiškiai sakant: „Anri, pakelkite mano gobtuvą!" – ir tada per nugarą to Anri, kuris pasilenkęs puolė ieškoti gobtuvo, ji ištiesė ranką ir paėmė iš jaunuolio laiškelį taip paprastai, kaip būtų paėmusi iš savo vyro rankų vėduoklę ar puokštę gėlių. O vargšas žmogelis atsitiesė su gobtuvu rankoje, – gobtuvu ryškiai raudono atlaso, bet ne tokio raudono kaip jo veidas; jis sužvejojo jį kaip išmanydamas iš po suolelių, vos neištiktas apopleksijos... Dievaž! Visa tai stebėjęs, išėjau iš teatro samprotaudamas – užuot atidavęs tą gobtuvą žmonai, jis lygiai taip pat būtų galėjęs pasilikti jį sau, kad paslėptų ant galvos tai, kas ten ką tik išdygo!

– Jūsų istorija nebloga, – šaltokai atsiliepė vikontas de Brasaras – kitą akimirką jis gal būtų ja labiau pasismaginęs, – bet leiskite man pabaigti manąją. Prisipažįstu, turėdamas reikalą su tokia mergina, nė minutėlę nesunerimau dėl savo laiškučio likimo. Nors ji nė žingsnio nežengė be motinos, bet tikriausiai ras būdą, kaip perskaityti mano laiškelį ir man atsakyti. Aš jau net vyliausi ilgų pokalbių laiškeliais ateityje, pasikliaudamas šiuo paštuku po stalu, kurį buvome išradę, kai staiga rytojaus dieną, žengdamas į valgomąjį su tvirtu įsitikinimu širdies gilumoje, kutenančiu mano savimeilę, kad tučtuojau gausiu labai tvirtą atsakymą į savo vakarykštį laiškelį, nepatikėjau savo akimis, pamatęs, kad jos lėkštė perkelta ir panelė Alberta pasodinta ten, kur būtų turėjusi visada sėdėti – tarp tėvo ir motinos... Kodėl ji buvo perkelta?.. Vadinasi, įvyko kažkas, ko aš nežinojau?.. Ar tėvas ir motina ką nors įtarė? Panelė Alberta sėdėjo priešais mane, ir aš įbedžiau į ją akis su tvirtu ryžtu, kad būsiu suprastas. Mano akyse buvo dešimtys klaustukų; bet jos akys buvo tokios pat ramios, tokios pat nebylios, tokios pat abejingos kaip visada. Jos žvelgė į mane, tarytum manęs nematydamos.

Nesu kaip gyvas matęs žvilgsnių, keliančių didesnį nerimą, kaip tie ilgi ramūs žvilgsniai, sustojantys ties jumis nelyginant ties kokiu daiktu. Kunkuliavau smalsumu, apmaudu, nerimastimi, daugybe audringų ir apviltų jausmų... ir nesupratau, kaip ši moteris, taip tvardanti save, jog galėjai pamanyti, kad po jos plonyte oda ne nervai, o tokie raumenys kaip mano, atrodo, nedrįsta duoti man ženklą, kuris mane įspėtų, priverstų pagalvoti, pasakytų, kaip galima greičiau, jog mes suprantame vienas kitą, sutariame ir esame bendrininkai, saugantys tą pačią paslaptį – ar tai būtų meilė, ar ne meilė!.. Į galvą net skverbėsi mintis, ar iš tikrųjų tai buvo ta pati moteris, kurios ranka ir koja lietė manąsias po stalu, kuri vakar paėmė mano laiškelį ir lyg niekur nieko įsikišo jį į palaidinę tėvų akivaizdoje, kaip būtų įsikišusi gėlę. Buvo jau tiek išdrįsusi, kad vargu ar būtų varžiusis mesti man žvilgsnį. Bet ne! Nieko nesulaukiau. Pietūs praėjo, bet žvilgsnis, kurio tykojau, laukiau, kurį norėjau įdegti savuoju, taip ir neįsidegė! „Matyt, bus sugalvojusi kitą būdą, kaip man atsakyti", – mąsčiau kildamas iš už stalo ir kopdamas laiptais į savo kambarį, svarstydamas, kad tokia moteris, taip neįtikėtinai toli žengusi, negali atsitraukti, neįsivaizduodamas, kad ji gali ko nors bijoti ir ką nors tausoti, kai nori patenkinti savo užgaidas ir – po šimts velnių! – nuoširdžiausiai tikėdamas, kad esu bent jau vienos tų užgaidų objektas.

„Jeigu jos tėvai nieko neįtaria, – vėl svarsčiau aš, – jei lėkštės buvo perkeltos atsitiktinai, rytoj aš vėl sėdėsiu šalia jos..." Bet nei rytojaus dieną, nei kitomis dienomis manęs nepasodino šalia panelės Albertos, o jos veido išraiška buvo tokia pat nepaperprantama, balso tonas toks pat neįtikėtinai atsainus, kai ji postringavo apie niekus ir banalybes, apie kokius paprastai prie šito smulkių miestiečių stalo postringauta. Puikiausiai numanote, kad stebėjau ją kaip suinteresuotas šio įvykio eiga vyras. Jos veide neatsispindėjo joks apmaudas, tuo tarpu aš baisiausiai apmaudavau, netgi siutau – vos nesprogau iš pykčio, kurį reikėjo slėpti! Ir šita pastovi jos veido išraiška atitolino mane nuo

jos dar labiau negu tas stalo pusratis tarp mūsų! Buvau taip pašėlusiai suirzęs, jog galų gale man buvo vis tiek, ar sukompromituosiu ją, ar ne, į ją žiūrėdamas, įbesdamas į jos dideles neperprantamas akis, vis tokias pat ledines, savo akių grėsmingą ir liepsningą svorį! Ką reiškia ši jos elgsena? Gudravimą? O gal koketavimą? Ar tai tik eilinė užgaida?.. arba paprasčiausias kvailumas? Pažinau vėliau tokių moterų, iš pradžių jos nesuvaldo jausmų protrūkių, o paskui – lieka tik įsikūnijęs bukumas! „Jei žinotum, kada išmuša ta tikroji valandėlė!" – sakydavo Ninona. Nejaugi Ninonos valandėlė jau praėjo? Tačiau aš vis dar laukiau... ko? Žodžio, ženklo, rizikingo mažniekio, ištarto pašnabždomis, kylant iš už stalo, kai stumdomos kėdės, o kadangi nieko nesulaukiau, mane užpuolė beprotiškos mintys, visa, kas tik buvo beprasmiškiausia šiame pasaulyje. Įsikaliau į galvą, kad dėl visų tų kliūčių, kurios mums trukdė namuose, ji atsiųs man laišką paštu; kad bus tiek apsukri, jog išeidama su motina įmes laišką į pašto dėžutę; ir, šitos minties užvaldytas, tiksliai du kartus per dieną valandą prieš laiškanešiui užeinant į namus nesitverdavau savame kailyje... Per tą valandą dešimtį kartų springstančiu balsu klausdavau senąją Olivą: „Ar nėra man laiškų, Oliva?", o ji man visada šalčiausiai atsakydavo: „Ne, pone leitenante, nėra". Ak! Mano suirzimas pasidarė galų gale nebepakenčiamas! Apviltas geismas virto neapykanta. Ėmiau neapkęsti tos Albertos ir dėl apvilto geismo kilusios neapykantos aiškintis jos elgesį priežastimis, kurios labiausiai galėjo sužadinti mano panieką jai, nes tas, kas neapkenčia, trokšta ir niekinti. Panieka – neapykantos nektaras! „Niekšė, bailė, bijo parašyti laišką!" – mąsčiau aš. Kaip matote, jau paleidau liežuvį. Įžeidinėjau ją mintyse, nemanydamas, kad savo įžeidinėjimu ją šmeižiu. Stengiausi net apie ją nebegalvoti, tačiau pyliau ant jos nešvankiausius kareiviškus epitetus, pasakodamas apie ją Luji de Menui; nes aš pasakojau jam apie ją! Matot, įniršis, į kurį ji mane pastūmėjo, užgesino manyje bet kokį riteriškumą, – ir aš apsakiau savo šauniajam Luji visą savo nuotykį, o jis

klausydamasis suko apie pirštą savo ilgus šviesius ūsus ir pasakė man nesivaržydamas, nes 27-ajame pulke mes toli gražu nebuvome dorovės skelbėjai:

– Padaryk kaip aš! Vinis vinį varo. Įsitaisyk meilužę – kurią nors šio miestelio mielą *siuvėjukę* – ir užmiršk tą prakeiktą mergą!

Bet aš šiukštu nepasekiau Luji patarimu. Dėl to buvau pernelyg įsitraukęs į žaidimą. Jeigu ji būtų sužinojusi, kad įsitaisiau meilužę, gal ir būčiau tai padaręs, kad užduočiau jai per širdį ar tuštybę sukeldamas pavydą. Bet ji to nesužinos! Iš kur ji galėtų sužinoti?.. Jei būčiau parsivedęs meilužę pas save, kaip daro Luji savo „Pašto užeigoje", tai būtų reiškę nutraukti santykius su tais šauniais žmoneliais, pas kuriuos gyvenau ir kurie būtų mane tuoj pat paprašę pasiieškoti kambario kitur; o aš nenorėjau atsisakyti, jei man teliko tokia viltis, galimybės vėl pajusti ranką ar koją tos mane pražūtin stumiančios Albertos, nors po to, ką buvo išdrįsusi padaryti, ji liko vis ta pati Bejausmė Princesė.

– Sakyk, greičiau begėdė, – tyčiodavosi iš manęs Luji.

Praėjo visas mėnuo, ir nors buvau pasiryžęs vaidinti tokį pat užmaršų kaip Alberta ir tokį pat abejingą kaip ji, statyti priešpriešiais marmurą marmurui ir nejautrą nejautrai, gyvenau nuo šiolei tik įtemptu pasalos gyvenimu, nors nekenčiu pasalos net medžioklėje! Taip, pone, mano dienos buvo amžina pasala! Pasala, kai leisdavausi laiptais žemyn pietauti ir vildavausi rasti ją vieną valgomajame kaip tą pirmą kartą! Pasala per pietus, kai mano žvilgsnis taikėsi tiesiai ar iš šono į jos žvilgsnį, kuris buvo vaiskus ar velniškai ramus ir nei vengė manojo, nei jam atsakinėjo! Pasala po pietų, nes dabar aš truputį užsisėdėdavau po pietų pasižiūrėti, kaip tos ponios vėl imasi savo rankdarbių lango nišoje, tykodamas, ar ji nenumes ko nors ant žemės – pirštelio, žirklių, skiautelės, kurią galėčiau pakelti ir grąžindamas paliesti jos ranką – šitą ranką, žeidžiančią dabar mano smegenis! Pasala mano kambaryje, kai grįždavau į jį vis tikėda-

masis išgirsti koridoriumi žengiančią tą koją, kuri taip ryžtingai buvo užmynusi manąją. Pasala net laiptuose, kur tikėjausi galįs ją sutikti ir kur senoji Oliva užklupo mane vieną dieną – didelei mano gėdai – einantį sargybą! Pasala prie lango, – to, kur matote, – prie kurio stypsodavau, kai ji turėdavo išeiti su motina, ir nuo kurio neatsitraukdavau, kol nesugrįždavo, – bet visa tai lygiai taip bergždžiai, kaip ir visa kita! Kai ji išeidavo, įsisiautusi į savo jaunatvišką šalį – šalį raudonais ir baltais ruožais (aš nieko neužmiršau!), nubarstytą juodomis ir geltonomis gėlelėmis ant abiejų ruožų, ji nė karto neatsukdavo savo įžūlaus stuomens, o kai grįždavo, vis šalia motinos, nepakeldavo nei galvos, nei akių į langą, kur jos laukiau! Tai tokiai apgailėtinai mankštai ji mane pasmerkė! Aišku, žinau, kad moterys mus visus daugiau ar mažiau priverčia tupinėti apie jas, bet šitokiu mastu! Senasis savimyla, kuris jau turėtų būti manyje miręs, dar ir šiandien dėl viso to piktinasi! Nebegalvojau, kokia laimė nešioti uniformą! Baigęs dienos tarnybą, – po pratybų ar parado, – skubiai grįždavau namo, bet nebe tam, kad imčiausi ryti šūsnis memuarų ar romanų – tokia buvo vienintelė mano tais laikais skaitoma literatūra. Nebesilankiau pas Luji de Meną. Nebeėmiau į rankas rapyrų. Neturėjau tokio vaisto kaip tabakas, kuris slopina aktyvumą, kai jis jus drasko, ir kuris prieinamas jums, jaunuoliams, atėjusiems manęs pakeisti! Tais laikais 27-ajame pulke rūkė nebent kareiviai sargybos būstinėje, lošdami kortomis ant būgno... Tad mano kūnas dykinėjo, nykulys krimto širdį... (nežinau, ar tikrai širdį) ant šitos sofos, nebegaivinančios manęs savo malonia vėsa, tokia džiugia ant šitų šešių kvadratinių pėdų, kambaryje, kame blaškiausi kaip liūtukas narve, jaučiąs šalia šviežią mėsą.

Šitaip buvo dieną, šitaip buvo didžiąją nakties dalį. Guldavau vėlai. Nebemiegojau. Užmigti man nedavė ta prakeiktoji Alberta, įžiebusi pragaro liepsną mano gyslose, o paskui pasišalinusi kaip padegėjas, net neatsigręžiąs pažiūrėti, kaip liepsnoja už jo nugaros jo uždegta ugnis! Užtraukdavau, kaip va ji

užtraukta šį vakarą, – čia vikontas perbraukė pirštine pradėjusį rasoti diližano stiklą, – tą pačią raudoną užuolaidą tame pačiame lange – jis ir tada, kaip ir dabar, neturėjo langinių, – kad kaimynai, provincijoje smalsesni negu kitur, nesižvalgytų po mano kambarį. Tai buvo būdingas aniems laikams kambarys – Imperijos laikų kambarys: vengriško rašto parketas, be kilimo, laukinės vyšnios medžio baldai, padengti, kur tik įmanoma, bronza: pirmiausia keturiuose lovos kampuose bronzinėmis sfinkso galvomis ir liūto letenomis, kuriomis baigėsi jos kojos, paskui – ant visų komodos ir sekretero stalčių bronzinėmis kamėjomis, vaizduojančiomis liūto snukius su nukarusiais iš jų žalsvų nasrų vario žiedais, už kurių reikėjo traukti atidarinėjant stalčius. Priešais lovą, prie sienos, tarp lango ir durų, vedančių į nemažą persirengimo kambarį, stovėjo keturkampis stalas, rausvesnio negu kiti baldai vyšnios medžio su pilko marmuro, aptaisyto variu, viršumi; o priešais židinį – didžioji mėlyno tymo sofa, kurią jau jums tiek kartų minėjau... Visuose šito labai aukšto ir labai erdvaus kambario kampuose stovėjo dirbtinio kinų lako spintelės, o ant vienos jų – paslaptingas ir baltas tamsiame kampe senas Niobės biustas – antikos imitacija; buvo nuostabu matyti jį čia, pas šituos paprastus miestiečius. Bet ar ne dar nuostabiau buvo matyti čia tą neperprantamą Albertą? Ant lystelėmis apkaltų sienų, dažytų aliejiniais, gelsvai baltais dažais, nebuvo nei paveikslų, nei graviūrų. Aš tik pakabinau ant jų savo ginklus, suguldydamas juos ant ilgų paauksuoto vario laikiklių. Išsinuomojęs šį milžinišką kambarį-moliūgą – kaip sakydavo leitenantas Luji de Menas, pratęs daiktus vadinti savo vardais – liepiau pastatyti jo viduryje didelį apskritą stalą ir apkroviau jį kariniais žemėlapiais, knygomis ir popieriais; tai buvo mano rašomasis stalas. Rašydavau ant jo, kai turėdavau ką rašyti... Ir štai vieną vakarą ar, tiksliau, naktį, prisistūmęs prie šito didžiulio stalo sofą, piešinėjau lempos šviesoje – ne dėl to, kad nuvyčiau vienintelę mintį, kurioje skendėjau visą mėnesį, bet kad dar giliau į ją pasinerčiau, nes

piešiau tos mįslingosios Albertos galvą, veidą tos velnienės, kuri buvo mane apsėdusi, kaip, sako šventeivos, velnias apsėda žmogų. Buvo vėlus laikas. Gatvėje, kur kasnakt pravažiuodavo du diližanai priešingomis kryptimis – kaip šiandien – vienas be ketvirčio pirmą, kitas pusę trijų nakties, ir abu sustodavo prie „Pašto užeigos" pakeisti arklių, – taigi gatvėje buvo tylu kaip šulinyje. Būčiau girdėjęs skrendant musę; bet jei netyčia ir buvo kokia viena kambaryje, turbūt miegojo kur nors lango stiklo kertelėje ar kurioje nors išilginėje to standaus, tankaus šilko užuolaidos klostėje; buvau atsegęs jos žiedą, ir ji kabojo statmenai sustingusi prieš langą. Aplink mane šitoje gūdžioje ir visiškoje tyloje čežėjo tik mano pieštukas ir tušuoklis. Taip, piešiau Albertą, ir Dievas yra liudininkas, kokia mylinčia ranka, kokiu ugningu uolumu aš tai dariau! Staiga be jokio spragtelėjimo spynoje, kuris būtų mane įspėjęs, mano kambario durys prasivėrė cyptelėdamos, kaip cypteli durys perdžiūvusiais vyriais, ir liko praviros, tarsi išsigandusios savo pačių garso! Pakėliau akis manydamas, kad būsiu blogai uždaręs duris, jeigu jos pačios netikėtai atsidarė, išleisdamos šį gailų garsą, nuo kurio galėjo krūptelėti naktį tie, kurie nemiega, ir pabusti tie, kurie miega. Pakilau nuo stalo, ketindamas eiti jų uždaryti; bet praviros durys atsivėrė, vis taip pat tylutėliai, tik vėl pasikartojo tas šaižus garsas, kuris nuaidėjo per tylų namą kaip dejonė, ir aš išvydau, kai jos visiškai atsidarė, Albertą! – Albertą, kuri, nors ėmėsi visų atsargumo priemonių, iš baimės, – o ji turėjo būti didžiulė! – neįstengė sukliudyti toms prakeiktoms durims cyptelėti!

Ak! Po perkūnų! Jie pasakoja apie regėjimus, tie, kurie jais tiki, bet antgamtiškiausias regėjimas nebūtų sukėlęs tokios mano nuostabos, nebūtų taip man dūręs į širdį, ėmusią beprotiškai daužytis, kai išvydau žengiant link manęs – pro tas atviras duris – Albertą, išsigandusią, kai jos cyptelėjo atsidarydamos, nes jos ir vėl galėjo cyptelėti, jeigu ji jas užvers! Atsiminkite, kad man nebuvo nė aštuoniolikos. Ji, ko gero, sumojo iš ją

apėmusio siaubo, koks siaubas apėmė mane: ryžtingu mostu užspaudė nuostabos šūksnį, kuris galėjo man išsprūsti, – kuris tikriausiai būtų išsprūdęs, jei ne tas mostas, – ir užvėrė duris, nebe lėtai, kadangi per tą lėtumą jos sučirpė, – bet gyvai, kad vyriai nespėtų sugirgždėti; vis dėlto išvengti to jai nepavyko – girgždesys nuaidėjo, – tik buvo ryškesnis, aiškesnis, nuaidėjęs iš karto ir ypatingai šaižus; uždariusi duris ir prispaudusi prie jų ausį, ji sukluso, ar į šį girgždesį neatsilieps kitas, keliąs didesnį nerimą, baisesnis... Man pasirodė, kad ji susvyravo... Puoliau prie jos, ir ji bemat atsidūrė mano glėbyje.

– Ta jūsų Alberta nepėsčia! – pasakiau kapitonui.

– Jūs gal manote, – kalbėjo jis toliau, tarsi neišgirdęs mano pašaipios pastabos, – kad ji sukrito man į glėbį iš išgąsčio, aistros, pametusi galvą, kaip mergina, kurią kažkas persekioja ar gali persekioti, – nebežinanti, ką daro, nors daro visų didžiausią kvailystę, paklusdama tam demonui, kuris, sako žmonės, apsėdęs kiekvieną moterį ir išliktų amžinas jų valdovas, jei nebūtų dar dviejų – Bailumo ir Gėdos – anam pasipriešinti! Anaiptol ne! Taip manydamas klystumėte... Ji nežinojo, kas yra ta banali ir įžūli baimė... Į glėbį suėmiau ne aš ją... Suėmė greičiau ji mane. Jos pirmasis judesys buvo priglausti man prie krūtinės kaktą, bet ji pakėlė ją ir pažvelgė į mane plačiai atvertomis akimis – didžiulėmis akimis! – tarsi norėdama pamatyti, ar iš tikrųjų tas, kurį ji laiko glėbyje, aš! Buvo baisingai išbalusi, tokios išbalusios aš jos nebuvau matęs; bet tie jos, kaip Princesės, bruožai liko kaip buvę. Tokie pat sustingę ir kieti, kaip medalyje raižyti. Tik ant jos šiek tiek pūpsančių lūpų klaidžiojo dievažin koks kvaitulys, bet ne toks, kuris bylotų apie jau laimingą ar veikiai laiminga tapsiančią aistrą! Šiame kvaitulyje tokią kaip ši akimirką buvo kažkas tokio niūraus, kad nenorėdamas to matyti, užspaudžiau ant tų gražių raudonų išbrinkusių lūpų tvirtą ir deginantį nugalėjusio ir valdovu tapusio geismo pabučiavimą! Burna prasivėrė... juodosios akys, – juodos kaip praraja, – kurių ilgos blakstienos beveik lietė mano blakstienas, neuž-

simerkė, net nesuvirpėjo; bet pačioje jų gelmėje, kaip ant lūpų, aš išvydau šmėstelint beprotybę! Nusinešiau ją, įsisegusią į šį ugningą bučinį, tarsi pagrobtą lūpų, susiliejusių su jos lūpomis, susiurbtą virš jos alsuojančio kvapo, vis dar prisispaudusią prie manęs, ant tos mėlyno tymo sofos, ant kurios varčiausi visą mėnesį, galvodamas apie ją, tarsi ant grotelių, čirškinančių šventąjį Lauryną, ir kurios tymas geidulingai sutreškėjo po jos nuoga nugara, nes ji buvo pusnuogė. Atėjo ji išlipusi iš lovos, o kad nusigautų iki manęs – tikėsite ar ne? – privalėjo pereiti per miegamąjį, kur miegojo jos tėvas ir motina! Ji perėjo per jį apgraibomis, atkišusi į priekį rankas, kad neužkliūtų už kokio baldo, kuris būtų subildėjęs ir juos pažadinęs.

– Oho! – tariau aš. – Didesnio drąsuolio ir apkasuose nerasi. Ji buvo verta tapti kario meiluže!

– Ir tapo tą pačią pirmą naktį, – vėl prabilo vikontas. – Pasirodė ji tokia pat ugninga kaip aš, o aš, prisiekiu, buvau ugningas! Bet nesvarbu... štai koks buvo atlygis! Nei ji, nei aš neįstengėme užmiršti, net ir smarkiausiai įsišėlę, kokioje baisingoje padėtyje atsidūrėme. Pasinėrusi į laimę, kurios pati ieškojo ir kurią man padovanojo, ji buvo tarsi nustėrusi dėl to, ką daro, tačiau darė tai su tvirta valia, su atkakliu įniršiu. Nesistebėjau. Aš pats buvau nustėręs! Kai ji spaudė mane prie savęs vos manęs neuždusindama, mano širdyje viešpatavo – jai to nesakiau ir nerodžiau – baisiausia baimė. Stengiausi įsiklausyti per jos atodūsius, per jos bučinius, per siaubingą tylą, tvyrojusią virš to įmigusio ir patiklaus namo, į baisų dalyką: ar nepabudo jos motina, ar nesikelia tėvas! Ir net per jos petį žiūrėjau į tas duris, – ji neištraukė iš jų rakto gąsdindamasi, kad jis sugirgždės, – ar jos vėl neatsivers ir ar neišvysiu išnyrant staiga iš tamsos, išblyškusių, pasipiktinusių dviejų Medūzų galvų, tų dviejų senių, kuriuos apgaudinėjome su tokiu įžūliu niekšiškumu, simbolizuojančių išprievartautą vaišingumą ir Teisingumą! Krūpčiojau iš siaubo net nuo to geidulingo mėlyno tymo braškėjimo, paskelbusio man meilės aušrą... Mano širdis plakė prie jos širdies,

tarsi perduodančios man savo plazdesį. Tai svaigino ir kartu grąžino į tikrovę, bet buvo kraupu! Vėliau prie viso šito pripratau. Tolydžio nebaudžiamas kartodamas šitą žodžiais nenusakomą kvailystę, susigyvenau su ja ir nurimau. Tolydžio gyvendamas pavojuje, kad mane gali užklupti, atbukau. Nebegalvojau apie jį. Tegalvojau, kaip pasimėgauti laime. Tą pačią pirmąją baisiąją naktį, kuri būtų turėjusi įvaryti jai siaubą, ji nusprendė, kad ateis pas mane kas antrą naktį, kadangi aš negalėjau nueiti pas ją, – jos mergiškame miegamajame tebuvo vienos durys – į tėvų kambarį, – ir ji ateidavo tvarkingai kas antra naktis; bet niekad neatsikratė pirmą kartą ją apėmusio pojūčio – nustėrimo! Laikas nepaveikė jos taip, kaip mane. Pavojus, kuris jos kasnakt tykojo, jos neužgrūdino. Ji visados likdavo, net man prie širdies prigludusi, tyli, vos pratarianti vieną kitą žodį, beje, jūs numanote, kokia iškalbi ji buvo; ir kai vėliau, įpratęs į pavojų ir sėkmę, nurimau ir prakalbau su ja kaip su meiluže apie tai, kas įvyko tarp mūsų, apie tą nesuvokiamą ir save patį neigiantį šaltumą, – juk aš laikiau ją savo glėbyje, – pakeitusį jos pirmuosius beatodairiškus poelgius; kai pagaliau apibėriau ją visais tais godžiais meilės padiktuotais „kodėl", – meilė iš esmės gal tėra smalsumas, – ji man visada atsakydavo tik ilgomis glamonėmis. Jos liūdna burna visada liko nebyli... ji tik bučiavo! Kai kurios moterys sako jums: „Aš žudau save dėl jūsų"; kitos sako: „Tu mane niekinsi"; tai tik skirtingi būdai nusakyti meilės fatališkumą. Bet ji, ne! Nesakė nė žodelio... Keistas dalykas! Dar keistesnis pats asmuo! Man ji rodėsi tarsi storas ir kietas marmuro dangtis, kuris degė, kaitinamas iš apačios... Maniau, kad ateis akimirka, kai marmuras pagaliau sprogs nuo deginančio karščio, bet marmuras niekada neprarado savo standaus tankio. Tomis naktimis, kai Alberta ateidavo, nebūdavo nei atviresnė, nei kalbesnė, – ir aš leisiu sau pavartoti čia bažnytinį posakį, – ją buvo taip pat sunku priversti *atlikti išpažintį*, kaip tą pirmą naktį. Daugiau iš jos neištraukiau nieko... Iš tų gražių lūpų, dėl kurių ėjau iš proto,

juoba kad dieną matydavau, kokios jos šaltos ir abejingos, man daugių daugiausia pavyko išplėšti vienskiemenį šūksnį – ir tai tokį vienskiemenį, kuris ne per daug atskleidė šitos merginos prigimtį, ji man rodėsi didesnis sfinksas negu visi sfinksai, kurių atvaizdų buvo pilna aplink mane šitame ampyro stiliaus bute.

– Betgi, kapitone, – vėl pertraukiau jį, – viskam tam atėjo galas? Jūs tvirtas žmogus, o visi sfinksai yra pasakų gyvūnai. Gyvenime jų nebūna, ir jūs galų gale sužinojote, velniai griebtų, ką ta kūmutė savo sterblėje slėpė.

– Galas? Taip, jis atėjo, – ištarė vikontas de Brasaras, staiga nuleisdamas kupė lango stiklą, tarsi jo didingai krūtinei būtų pritrūkę kvapo, ir jam prireikė oro užbaigti tam, ką turėjo dar papasakoti. – Bet šitos keistos merginos sterblė, kaip jūs sakote, dėl to labiau neprasivėrė. Mūsų meilė, mūsų ryšiai, mūsų romanas – vadinkite tai kaip norite, – sukėlė mums, arba tiksliau, ne mums, o *man* jaudulį, kokio aš, man regis, niekad nuo to laiko nepatyriau su moterimis, kurias mylėjau labiau negu tą Albertą, nes ji, ko gero, manęs ir nemylėjo, ir aš jos nemylėjau! Niekad taip ir nesupratau, ką jaučiau jai ir ką ji jautė man, ir tai tęsėsi daugiau kaip pusę metų! Per tą pusmetį supratau viena – tai buvo tokia laimė, apie kokią žmogus neturi supratimo jaunystėje. Supratau, kokią laimę patiria tie, kurie slepiasi. Supratau, kiek džiaugsmo teikia paslaptis, kuria dalinamasi dviese, kuri net neturint vilties, kad viskas baigsis laimingai, vis dėlto dar vilioja nepataisomus sąmokslininkus. Alberta už tėvų stalo, kaip visur, buvo vis ta pati Jos Didenybė Infantė, taip nustebinusi mane pirmą kartą, kai ją pamačiau. Jos plati kaip Nerono kakta po tokiais juodais, jog atrodė mėlyni, plaukais, kurie krito stangriomis garbanomis ir siekė antakius, nieko neišdavė apie nusikalstamą naktį, nenudažiusią jos nė šešėliu raudonio. Stengiausi būti toks pat neperprantamas kaip ji, bet būčiau, esu tikras, dešimtį kartų išsidavęs, jei būčiau susidūręs su geresniais stebėtojais, ir išdidžiai, beveik gosliai svaigau savo būtybės gelmėse mintimi, kad visas šitas išdidus abejingumas priklauso

man ir kad dėl manęs Alberta pasirengusi visoms aistros niekšybėms, jei aistra iš viso gali būti kada nors niekšiška! Niekas be mūsų šioje žemėje nežinojo šitos paslapties... ir ši mintis buvo nuostabi! Niekas, net mano bičiulis Luji de Menas, su kuriuo, tapęs laimingas, pasidariau santūrus. Jis veikiausiai viską įspėjo, kadangi buvo toks pat santūrus kaip aš. Neklausinėjo. Be vargo užmezgiau su juo ankstesnius draugiškus įpročius: mes vėl vaikščiojome bulvaru paradine ar paprasta uniforma, lošėme kortomis, fechtavomės ir gėrėme punšą! Po paraliais! Kai žinai, kad kas antra naktis, reguliariai, tą pačią valandą tave aplankys laimė gražios merginos pavidalu, į kurios širdį įsimetė tarsi pasiutęs *dantų skausmas*, visa tai labai supaprastina gyvenimą!

– Betgi Albertos tėvai miegojo kaip tie septyni broliai oloje? – pašaipiai paklausiau aš, staiga nutraukdamas buvusio dendžio mintis juokavimu, kad nepasirodyčiau pernelyg paveiktas jo istorijos, o juk ji mane veikė, – nes jei nori, kad dendis bent kiek tave gerbtų, turi beveik vienintelį kelią – viską leisti juokais.

– Vadinasi, jūs manote, kad aš siekiu padaryti įspūdį ir pasakoju nebūtus dalykus? – paklausė vikontas. – Betgi aš ne romanistas! Kartais Alberta neateidavo. Durys, kurių alyva ištepti vyriai buvo dabar minkšti kaip vata, neatsidarydavo ištisą naktį, ir tai todėl, kad jos motina ją išgirsdavo ir šūktelėdavo arba kad ją, slenkančią per kambarį ar besigraibančią tamsoje, pastebėdavo tėvas. Tik Alberta su savo plienine galva kiekvienąsyk rasdavo kuo pasiteisinti. Jai bloga... Ieškanti cukrinės ir nedeganti žiburio, kad ko nors nepažadintų.

– Šitų plieninių galvų ne taip reta, kaip jūs, atrodo, manote, kapitone! – vėl pertariau jį. Mane apsėdo prieštaravimo dvasia. – Jūsų Alberta galų gale pasirodė nė kiek tvirtesnė negu ta mergina, kuri kasnakt į savo senelės miegamąjį, kame ši miegojo už savo užuolaidėlių, įsileisdavo mylimąjį pro langą ir kuri, neturėdama mėlyno tymo sofos, įsitaisydavo be ceremonijų ant kilimo...

Jūs, kaip ir aš, žinote tą istoriją. Vieną vakarą pernelyg didelės palaimos apimtai merginai, matyt, išsprūdo garsesnis negu kiti atodūsis, kuris pažadino senelę; ši šūktelėjo iš po savo užuolaidėlių: „Kas tau, vaikeli?" Ji vos nenualpo, prigludusi prie meilužio širdies; bet vis dėlto iš tos savo vietos atsakė: „Korsetas spaudžia, senele, ir kliudo susilenkti – ieškau ant kilimo nukritusios adatos ir negaliu rasti!"

– Taip, žinau tą istoriją, – atsiliepė vikontas de Brasaras, kurį aš tariausi pažeminęs šituo palyginimu su jo Alberta. – Jei gerai prisimenu, mergina, apie kurią jūs pasakojate, buvo iš Gizų giminės. Ji išsinarpliojo iš keblios padėties, kaip ir dera tokį vardą nešiojančiai merginai; bet jūs nepasakėte, kad nuo tos nakties ji daugiau nebeatvėrė lango savo meilužiui, rodos, ponui de Nuarmutjė; o Alberta po šitų baisingų kliūčių sugrįždavo ir vėl lyg niekur nieko drąsiai žiūrėdavo pavojui į akis. Tada aš buvau leitenantėlis ir ne kažin kiek teišmaniau matematiką, kuria ne per daug domėjausi; bet tam, kas turi bent menkiausią supratimą apie tikimybių teoriją, buvo aišku, kad vieną dieną... vieną naktį... įvyks atomazga...

– Ak, taip, – pritariau, prisiminęs jo žodžius, pasakytus prieš pradedant šią istoriją, – o per tą atomazgą jūs perpratote, kas yra baimė.

– Būtent taip, – atsakė jis rimtu tonu, kuris griežtai skyrėsi nuo mano apsimesto lengvo tono. – Jūs pastebėjote, – ar ne? – nuo tos akimirkos, kai ji suėmė mano ranką po stalu, iki tos kitos, kai išniro naktį it šmėkla mano atvirų durų rėmuose, Alberta nešykštėjo man išgyvenimų. Ji privertė mano sielą ne kartą pašiurpti, ne kartą pasibaisėti; bet tai dar buvo tik tas įspūdis, kurį sukelia aplink mus švilpiančios kulkos ir patrankų sviedinių vėjas: drebi, bet žengi toliau. Na štai, šįsyk jau buvo kas kita. Tai buvo baimė, gryna baimė, tikriausia baimė, ir bijojau aš ne dėl Albertos, o dėl savęs, tik dėl savęs! Tai, ką išgyvenau, buvo tikrai tas pojūtis, nuo kurio širdis išbąla taip pat kaip veidas; ta panika, kuri priverčia bėgti ištisus pulkus.

Va, aš, tas pats, kuris su jumis kalbu, savo akimis mačiau strimagalviais, kiek arklių kojos įkabina, bėgant visą Šamborano husarų pulką, didvyriškąjį Šamborano pulką, kurio sriautas, kartu apimtas siaubo, nusinešė su savim savo pulkininką ir karininkus! Bet tais laikais dar nebuvau iš viso nieko matęs ir sužinojau... tai, ką tariau esant neįmanoma.

Taigi klausykite... Buvo naktis. Turint galvoje mūsų gyvenimo būdą, kitaip ir negalėjo būti – tik naktis... ilga žiemos naktis. Nepasakysiu, – viena mūsų ramiausių naktų. Visos mūsų naktys buvo ramios. Jos tapo ramiomis dėl to, kad buvo laimingos. Miegojome tarsi ant užtaisytos patrankos. Nejautėme nė mažiausio nerimo, mylėdamiesi ant šito kalavijo ašmens, permesto virš bedugnės ir jungiančio vieną bedugnės krantą su kitu, kaip turkų tiltas į pragarą! Alberta buvo atėjusi anksčiau nei paprastai, kad ilgiau pabūtų. Kai ji šitaip ateidavo, mano pirmoji glamonė, mano pirmasis meilės mostas buvo skiriamas jos kojytėms, kojytėms be savo įprastinių žalių ar rausvų batelių, tiems dviem koketiškiems daikteliams, mano palaimai, kojytėms, kurios, basos, kad nekeltų triukšmo, ateidavo pas mane sužvarbusios nuo šaltų plytų, kuriomis buvo žengusios per koridorių iš tėvų miegamojo į mano kambarį, esantį kitame namo gale. Šildžiau tas kojytes, suledėjusias dėl manęs, kurios, išlipusios dėl manęs iš šiltos lovos, galbūt rizikavo susigauti baisią plaučių ligą... Žinojau, kaip reikia jas atšildyti ir grąžinti joms, blyškioms ir šaltoms, rausvumą ar ryškų raudonį; bet tą naktį mano priemonės nepaveikė... Mano burna neįstengė įspausti ant tos išlenktos ir žavingos kojytės kelties kraujo dėmės, kurią mėgau ten palikti kaip ryškiai raudoną rozetę... Alberta tą naktį reiškė savo meilę tyliau negu bet kada. Jos glamonių saldesys ir jėga atstojo man kalbą, ir taip išraiškiai, jog aš, nors nesilioviau su ja kalbėjęs, nors išsakiau visą savo beprotystę ir visą svaigulį, tačiau nebeprašiau man atsakinėti ir kalbėti su manim. Girdėjau ją per glamones. Staiga – tyla. Jos rankos, spaudusios mane prie širdies, atsileido, ir aš pamaniau,

kad ją ištiko vienas tų alpulių, kokie dažnai ją ištikdavo, nors paprastai šitaip alpėdama ji su nepaprasta jėga mėšlungiškai spausdavo mane... Mudu su jumis ne davatkos. Mudu vyrai ir galime kalbėtis kaip vyrai. Iš patirties žinojau, kaip pasireiškia Albertos goslių traukulių priepuoliai; kai jie ją ištikdavo, aš savo glamonių nenutraukdavau. Taigi likau kaip buvau prigludęs prie jos širdies, laukdamas, kada ji atsipeikės, išdidžiai įsitikinęs, kad ji atgaus nuovoką mano veikiama ir kad žaibas, kuris ją nutrenkė, atgaivins ją dar kartą trenkdamas... Bet mano patirtis apvylė mane. Žiūrėjau į ją, prisispaudusią prie manęs ant mėlynos sofos, tykojau, kada jos akys, dingusios po plačiais vokais, vėl atvers man savo juodo aksomo ugninius vyzdžius; kada jos dantys, kuriuos ji stipriai sukąsdavo ir griežsaid jais taip, kad galėjo sutrupėti jų emalis, vos tik aš prisiliesdavau lūpomis prie jos kaklo ir lėtai šliaužsaid jos pečiais, – kada jos dantys prasivers, atlaisvindami kelią oro srovei. Bet nei sužiuro akys, nei atsileido sukąsti dantys... Albertos kojų šaltis pakilo iki lūpų, po mano lūpomis... Pajutęs šį kraupų šaltį, atsitiesiau parimęs ant alkūnės geriau į ją pasižiūrėti; ir ūmai išsiplėšiau iš jos rankų; viena jų nukrito ant jos kūno, o kita nusviro ant žemės nuo sofos, ant kurios ji gulėjo. Paklaikęs, bet dar šviesaus proto, pridėjau ranką jai prie širdies... Nieko! Nieko ten, kur plaka pulsas, nieko smilkiniuose, nieko miego arterijose, niekur nieko... visur mirtis ir jau siaubingas sustirimas!

Buvau tikras: ji mirė... ir nenorėjau tikėti! Žmogui į galvą šauna toks kvailas noras priešintis net tada, kai faktas ir likimas akivaizdūs. Alberta mirė. Nuo ko?.. Nežinojau. Aš juk ne gydytojas. Bet ji mirė; ir nors aš aiškiai kaip dieną mačiau, kad tai, ką galėsiu padaryti, yra beprasmiška, vis dėlto padariau visa, kas man rodėsi taip beviltiškai beprasmiška. Visiškai nieko neišmanydamas – neturėdamas nei žinių, nei įrankių, nei priemonių – išpyliau jai ant veido visus savo odekolono buteliukus. Ryžtingai plekšenau jai per rankas, rizikuodamas sukelti ant kojų tą namą, kur mes krūptelėdavome, išgirdę menkiausią

trakštelėjimą. Iš vieno savo dėdės, 4-ojo dragūnų pulko eskadrono vado, buvau girdėjęs, kaip jis kartą išgelbėjo vieną savo draugą, ištiktą apopleksijos, skubiai nuleisdamas jam kraują vienu tų lancetų, kuriais nuleidžiamas kraujas arkliams. Ginklų mano kambaryje netrūko. Stvėriau durklą ir prapjoviau Albertinai ranką alkūnės įlinkyje. Sužalojau tą puikiąją ranką, bet kraujas neištekėjo. Sukrešėjo keli jo lašai. Kraujas jau buvo sustingęs. Šito sustirusio lavono, tapusio lavonu po mano lūpomis, neįstengė galvanizuoti nei bučiniai, nei iščiulpimas, nei kandžiojimas. Nebesuvokdamas, ką darau, išsitiesiau galų gale ant jos, – šį būdą naudoja (taip pasakojama senose istorijose) burtininkai-stebukladariai, – nesitikėjau vėl įžiebti joje gyvybę, bet elgiausi taip, tarsi tikėčiausi! Ir tada, ant šito ledinio kūno begulint, mane aiškiai persmelkė mintis, dar neišryškėjusi chaose, į kurį buvau nublokštas sukrečiančios, staigios Albertos mirties... ir mane pagavo baimė!

O!.. bet kokia baimė... begalinė, klaiki baimė! Alberta mirė pas mane, ir jos mirtis pasakė viską. Kas manęs laukia? Ką daryti?.. Sulig šia mintimi pajutau, kaip ranka, materiali tos šlykščios baimės ranka įsikibo man į plaukus, kurie pastiro adatomis! Mano nugarkaulis ištirpo virsdamas lediniu dumblu, ir aš bandžiau kovoti – bet bergždžiai – su šituo gėdingu pojūčiu... Įkalbinėjau save, kad nereikia prarasti šalto kraujo... kad galų gale aš vyras... kad aš karys. Susiėmiau galvą rankomis, ir nors smegenys man vartėsi galvoje, mėginau apmąstyti baisią padėtį, į kurią įkliuvau... sustabdyti, sutvarkyti, apsvarstyti mintis, siautėjančias mano smegenyse it negailestingas sukutis ir sulig kiekvienu apsisukimu atsitrenkiančias į tą lavoną mano kambaryje, į tą negyvą kūną, į Albertą, kuri nebegalėjo sugrįžti į savo miegamąjį ir kurią jos motina turėjo rasti rytoj rytą *karininko miegamajame*, mirusią ir suvedžiotą! Mintis apie tą motiną, kuriai aš galbūt nužudžiau dukterį, ją suvedžiodamas, slėgė man širdį labiau negu Albertos lavonas... Mirties nuslėpti buvo neįmanoma; bet gal yra būdas nuslėpti nešlovę, kurią įrodo

lavonas, rastas pas mane?.. Štai koks klausimas nedavė man ramybės, štai į kokį sustingusį tašką susitelkė mano protas. Į kliūtį, kuri vis didėjo, juo atidžiau aš ją stebėjau, ir įgijo visiškai neįmanomas proporcijas. Šiurpi haliucinacija! Tarpais man vaidenosi, kad Albertos lavonas užgožia visą mano kambarį ir nebetelpa pro duris. Ak, jeigu jos kambarys nebūtų buvęs už tėvų kambario, būčiau trūks plyš pernešęs ją į jos lovą! Bet ar galėjau aš su negyvu kūnu ant rankų daryti tai, ką ji darė jau ganėtinai neatsargiai, būdama gyva, ir leistis aklomis per kambarį, į kurį nebuvau niekad įkėlęs kojos ir kur ilsėjosi miegodami budriu senių miegu nelaimingosios tėvas ir motina?.. O tačiau mano būsena buvo tokia, rytojaus ir šio lavono mano kambaryje baimė taip pašėlusiai ginė mane, jog mane užvaldė mintis, drąsa, beprotybė nunešti Albertą į jos kambarį kaip vienintelis būdas išgelbėti vargšės merginos garbę, o man – išvengti tėvo ir motinos priekaištų gėdos, žodžiu, išsinarplioti iš šitos bjaurasties. Jūs netikite? Man ir pačiam sunku patikėti, kai apie tai pagalvoju. Ištekau jėgų paimti Albertos lavoną ir, pakėlęs už rankų, užsimečiau ant pečių. Kraupi našta, sunkesnė negu švininis apsiaustas pasmerktųjų Dantės pragare! Tik tas, kas buvo, kaip aš, ant savo pečių pajutęs šį apsiaustą, šį kūną, nuo kurio dar tik prieš valandėlę man virė iš geidulio kraujas, o kuris dabar kaustė mane šalčiu!.. Tik tas, kas buvo ją ant pečių nešęs, gali suprasti, kas tai yra. Su šia našta atidariau duris ir basomis, kaip ji, kad žengčiau tyliau, pasileidau linkstančiomis kojomis koridoriumi, vedančiu į jos tėvų miegamąjį, – jo durys buvo koridoriaus gale, – kas žingsnis sustodamas įsiklausyti nakties tamsoje į namų tylą, kurios nebegirdėjau dėl smarkiai plakančios širdies! Tai truko ilgai. Jokio garso... Žengiau žingsnis po žingsnio... Tik kai atsidūriau prieš baisiąsias tėvų miegamojo duris, pro kurias man reikėjo įžengti ir kurias ji išeidama ne visai sandariai uždarė, kad grįžusi rastų jas praviras, ir kai išgirdau ilgais tarpais ramiai kvėpuojant tuos du vargšus senius, miegančius su visišku pasitikėjimu, nebeišdrįsau!.. Nebeišdrįsau

peržengti to juodo slenksčio į žiojėjančią tamsą... Atšlijau; sprukau beveik tekinas su savo našta! Grįžau į savo kambarį apimtas vis didesnio siaubo. Vėl paguldžiau Albertos kūną ant sofos ir pradėjau, atsiklaupęs ant kelių šalia jos, maldaujamu balsu pats save klausinėti: „Ką daryti? Kur dėtis?.." Buvau toks palūžęs, jog protą man persmelkė beprotiška ir nuožmi mintis – išmesti šios gražios merginos, kuri pusę metų buvo mano meilužė, kūną pro langą! Galite mane niekinti. Atidariau langą... atitraukiau užuolaidą... tą, kur ten matote... ir pažvelgiau į juodą prarają, kurios dugne buvo gatvė; tą naktį buvo labai tamsu. Grindinio nebuvo matyti. „Žmonės pamanys, kad ji nusižudė", – dingtelėjo man, vėl paėmiau Albertą ir pakėliau... Bet čia beprotybę perskrodė sveikos nuovokos blyksnis! „Iš kur ji puolė? Iš kur šoko, jeigu ją ras rytoj po mano langu?.." – toptelėjo man. Nusimanymas, kad tai, ką norėjau padaryti, yra neįmanoma, paveikė tarsi skeltas antausis! Uždariau langą, kurio skląstis sugirgždėjo. Užtraukiau užuolaidą, nei gyvas, nei miręs dėl viso to savo sukelto triukšmo. Beje, nesvarbu kur – pro langą, – ant laiptų, – koridoriuje – numesiu ar paliksiu lavoną – jis amžinai kaltins mane, lavono išniekinimas neturėjo prasmės. Viską atskleis lavono tyrimas, o žiauriai įgudusi motinos akis pamatys visa, ką gydytojas ar teisėjas norės nuo jos nuslėpti... Tai, ką išgyvenau, buvo nepakeliama, ir tą akimirką, kai mano *demoralizuotą* (šį Imperatoriaus žodį aš vėliau perpratau!) sielą užvaldė baisa, man šovė mintis, žvilgtelėjus į blizgančius ant mano kambario sienos ginklus, viską užbaigti pistoleto šūviu. Bet nieko nepadarysi... Būsiu atviras: man buvo septyniolika, ir aš mylėjau... savo kardą. Kareiviu tapau, pastūmėtas pomėgio ir iš protėvių paveldėto instinkto. Nebuvau ragavęs ugnies, o norėjau paragauti. Svajojau apie karišką karjerą. Pulke mes traukdavome per dantį Verterį, to meto herojų, mums, karininkams, jis rodėsi vertas pasigailėjimo! Mintis, sukliudžiusi man nusišauti ir šitaip atsikratyti šlykščios baimės, kuri vis dar laikė mane sugniaužusi, sukėlė kitą mintį, pasirodžiusią man tikru

išsigelbėjimu iš akligatvės, kurioje blaškiausi. „O jei nueičiau pas pulkininką?" – šovė man į galvą. Pulkininkas – tai tėvas kariuomenėje; ir aš apsirengiau, kaip rengiamasi tada, kai priešui netikėtai užpuolus paskelbiamas aliarmas... Pasiėmiau, kaip reikalavo kariškas atsargumas, pistoletus. Ką žinai, kas gali atsitikti?.. Paskutinį kartą, pagautas jausmo, būdingo septyniolikmečiui, – kai jaunuoliui septyniolika, jis visada sentimentalus, – pabučiavau nebylią burną – nebyli ji buvo visados – tos gražiosios negyvos Albertos, pusę metų svaiginusios mane savo malonėmis... Ant pirštų galų nusileidau laiptais žemyn name, kur palikau mirtį... Dusdamas kaip žmogus, kuris sprunka, aš visą valandą (man rodėsi, kad valandą!) bandžiau atsklęsti duris į gatvę ir pasukti sunkų raktą didžiulėje spynoje, paskui, uždaręs jas atsargiai kaip vagis, leidausi tekinas it bėglys pas savo pulkininką.

Paskambinau, tarsi būtų kilęs gaisras! Griaudėjau it trimitas, tarsi priešas kėsintųsi pagrobti pulko vėliavą! Apverčiau viską savo kelyje, net pulkininko pasiuntinį, kuris nenorėjo leisti man tokią valandą įsiveržti į jo šeimininko miegamąjį, o kai mano sukelto triukšmo uraganas išbudino pulkininką, viską jam apsakiau. Išdėjau viską be kvapo, iš pagrindų, vienu vėju ir ryžtingai, nes laikas spaudė, maldavau mane gelbėti...

Šaunuolis buvo mūsų pulkininkas! Jis akimoju suprato, kokioje baisioje prarajoje aš blaškausi... Jam pagailo jauniausio iš *savo vaikų*, kaip jis mane pavadino, manau, kad atrodžiau tikrai pasigailėjimo vertas! Pasakė man, palydėdamas savo žodžius prancūziškiausiu keiksmu, kad visų pirma reikią tuojau pat nešdintis iš miesto ir kad jis viską sutvarkysiąs... pasimatysiąs su tėvais, kai tik išvyksiu, bet kad reikią išvažiuoti, sėsti į diližaną, kuris keis arklius po dešimties minučių prie „Pašto užeigos", nukakti į miestą, kurį jis man nurodysiąs; ten jis man parašysiąs... Davė pinigų, nes buvau užmiršęs jų pasiimti, nuoširdžiai prispaudė man prie skruostų savo senus žilus ūsus, ir, praėjus dešimčiai minučių po šio pasimatymo, aš jau ropščiausi

(likusi buvo tik ši vieta) į antrą diližano aukštą; diližanas važinėjo tuo pat maršrutu kaip tas, kuriame mes šiuo metu sėdime, ir mes šuoliais pralėkėme po langu (galite įsivaizduoti, kokiomis akimis aš į jį žiūrėjau) to gedulingo kambario, kur buvau palikęs mirusią Albertą; jis švietė taip, kaip ir šiandien."

Vikonto de Brasaro stiprus balsas palūžo, ir jis nutilo. Man jau neberūpėjo pokštauti. Tyla tarp mūsų neilgai truko.

– O toliau? – paklausiau aš.

– O toliau, – atsakė jis, – nieko! Štai kas ilgai kamavo mano paklaikusį smalsumą. Aklai įvykdžiau pulkininko nurodymus. Nekantriai laukiau laiško, kuris praneštų, ką jis padarė ir kas dėjosi po mano išvažiavimo. Laukiau beveik mėnesį; bet praėjus šiam mėnesiui gavau ne laišką iš pulkininko, kuris rašydavo nebent su kardu priešui ant veido, o įsakymą persikelti į kitą korpusą. Man buvo įsakyta nuvykti į 35-ąjį pulką, kuris laukė įsakymo išvykti į karo žygį; turėjau per dvidešimt keturias valandas prisistatyti į savo naująjį dalinį. Per baisingą žygio – ir dar pirmo žygio! – blaškymąsi, per mūšius, kuriuose dalyvavau, nuovargį, taip pat meilės nuotykius, kuriais papildžiau šį žygį, užmiršau parašyti pulkininkui ir atitolau nuo žiauraus Albertos istorijos prisiminimo, tačiau visai jo išdildyti neįstengiau. Liko jis kaip kulka, kurios negalima išimti... Tariau sau, kad susitiksiu kada nors pulkininką ir pagaliau sužinosiu tai, ką norėjau žinoti, bet pulkininkas krito savo pulko priekyje prie Leipcigo... Luji de Menas taip pat žuvo mėnesiu anksčiau... Tai skamba ganėtinai niekingai, – pridūrė kapitonas, – bet viskas apmalšta, nors ir tvirčiausioje sieloje, ir, ko gero, dėl to, kad ji tvirčiausia... Nepasotinamas smalsumas sužinoti, kas įvyko man išvažiavus, galų gale atvėso. Būčiau galėjęs prieš daugelį metų – toks pasikeitęs, koks buvau, – sugrįžti niekieno neatpažintas į tą miestelį ir bent jau pasiteirauti, ką žmonės žino, kas prasismelkė į miestelį apie mano tragišką nuotykį. Bet mane visados sulaikė kažkas – aišku, ne viešosios nuomonės baimė, nes į viešąją nuomonę aš niekad

nekreipiau dėmesio, – bet kažkas, kas priminė tą baimę, kurios nenorėjau išgyventi antrą kartą."

Jis vėl nutilo. Nutilo tas dendis, apsakęs man be jokio įmantrumo šią tokią liūdną ir tokią tikrą istoriją. Susisvajojau pakerėtas šios istorijos ir supratau, kad šis žavingas vikontas de Brasaras, dendizmo žiedas, – ir tas žiedas – ne kvapnusis žirnelis, o išdidi raudona aguona, – didingas *claret* angliška maniera gėrovas, yra, kaip bet kuris kitas, mąslesnis, negu atrodė iš pažiūros, žmogus. Prisiminiau jo žodžius, ištartus pasakojimo pradžioje, apie *juodąją dėmę*, kuri visam laikui pagraužė it rūgštis jo, valiūko, malonumus... kai staiga, dar labiau mane nustebindamas, jis čiupo mane už rankos.

– Aure! – šūktelėjo jis. – Pažiūrėkite į užuolaidą!

Ten išryškėjusi šmėstelėjo liekna moters figūra!

– Albertos šešėlis! – tarė kapitonas. – Atsitiktinumas šį vakarą pernelyg didelis šaipūnas, – su kartėliu pridūrė.

Užuolaida vėl virto tuščiu, raudonu, šviečiančiu keturkampiu. Tuo tarpu račius, darbavęsis prie veržlės, kol vikontas pasakojo, užbaigė savo triūsą. Pakaitiniai arkliai stovėjo pasiruošę ir trypčiojo, kanopomis skeldami žiežirbas. Diližano vežėjas, užsismaukęs karakulio kepurę, įsikandęs į dantis žiniaraštį, įsitvėrė į virves ir pakilo aukštyn; atsitūpęs ant savo suolo antrame aukšte, šūktelėjo į tamsą skvarbiu balsu:

– Važiuojam!

Ir mes pajudėjome, o netrukus pralėkėme pro slėpiningą langą, kurį teberegiu sapnuose su jo raudona užuolaida.

GRAŽIAUSIA DON ŽUANO MEILĖ

Geriausios vaišės velniui – nekaltybė.
A.

I

– Vadinasi, jis tebegyvas, ta"s senas nedorėlis?

– Ar jis tebegyvas? Tebegyvas, velniai jį griebtų! Tebegyvas, – Dievo, – pasitaisiau, atsiminęs, kokia ji šventuolė, – ir šventosios Klotildos parapijos – kunigaikščių parapijos – valia! „Karalius mirė! Tegyvuoja karalius!" – sakydavo senosios monarchijos laikais, kai toji sena Sevro porceliano vaza dar nebuvo sukulta. O štai Don Žuanas – visų demokratijų pykčiui toks monarchas, kurio niekas nesudoros.

– Tiesą sakant, velnias nemirtingas! – ištarė ji, tarsi pati save įtikinėdama.

– Jis netgi...

– Kas?.. Velnias?..

– Ne, Don Žuanas... prieš trejetą dienų jis dargi šauniai palėbavo per vakarienę... Atspėkite, kur?..

– Tikriausiai jūsų baisiuosiuose „Aukso namuose"...

– Ką jūs, ponia! Don Žuanas ten daugiau kojos nekelia... Jo didybei ten per menka dirva. Senjoras Don Žuanas visada buvo panašus į tą garsųjį vienuolį Arną iš Brešjos, kuris mito – taip byloja Kronikos – tik sielų krauju. Juo mėgsta parausvinti savo

šampaną ir mūsų Don Žuanas, o toje kokočių užeigoje šito jau seniai pasigendama.

– Pamatysite, jis dar vakarieniaus, – metė ji pašaipiai, – benediktinių vienuolyne su tomis kilniomis seserimis...

– Amžinosios Adoracijos vienuolyne, ponia! Nes adoracija, kurią tas velnias ne žmogus įkvėpė, atrodo amžina.

– Jums, kaip katalikui, mano nuomone, nederėtų piktžodžiauti, – lėtai, bet truputėlį irzliai tarė ji. – Prašom nesukti man galvos savo pasakojimu apie tą palaidūnių vakarienę, jeigu šitas kalbas apie Don Žuaną šį vakarą sugalvojote tam, kad praneštumėte man, kaip jos laikosi...

– Nieko aš nesugalvojau, ponia. Toje vakarienėje dalyvavusios palaidūnės, jeigu jos palaidūnės, atėjo anaiptol ne dėl manęs... Deja...

– Užteks, pone!

– Leiskite man būti santūriam. Jų buvo...

– *Mille è trè*?.. – susitvardžiusi smalsiai paklausė ji vėl beveik maloniai.

– O, mažiau, ponia... Tik dvylika. Jau ir taip ganėtinai padoru...

– Ir nepadoru, – pridūrė ji.

– Beje, jūs lygiai taip pat gerai, kaip ir aš, žinote, kad grafienės de Šifrevas buduare daug žmonių nesutalpinsi. Jame galbūt dėjosi ir dideli dalykai, bet pats buduaras mažytis...

– Ką?! – šūktelėjo ji nustebusi. – Tai jos vakarieniavo buduare?..

– Taip, ponia, buduare. O kodėl ne? Juk ir mūšio lauke galima pietauti. Buvo nutarta suruošti nepaprastą vakarienę senjoro Don Žuano garbei ir, kad ji būtų tikrai jo verta, pateikti ją arenoje, kurioje jis skynė laurus, ten, kur žydi ne apelsinmedžiai, o prisiminimų žiedai. Graži, miela ir liūdna užgaida. Tai buvo ne *aukų pokylis*, o aukų vakarienė.

– O Don Žuanas? – pasiteiravo ji – lygiai taip Orgonas sušunka Moljero pjesėje – „O Tartiufas?“

– Don Žuanas į šį reikalą pažiūrėjo labai linksmai ir puikiai pavakarieniavo.

.... vienų vienas su jomis!

ir apsireiškė jis pavidalu žmogaus, kurį jūs pažįstate... Taip, tai buvo ne kas kitas, o grafas Žiulis Amedė Hektoras de Ravilà de Ravilė.

– Jisai! Taip, iš tiesų tai Don Žuanas, – pritarė ji.

Ir nors jai, kaip visoms tokio amžiaus moterims, svajoti nebederėjo, ta šventuolė aštriu snapu ir aštriais nagučiais užsisvajojo apie grafą Žiulį Amedė Hektorą, apie tą vyrą iš Don Žuanų padermės, senovinės amžinosios Don Žuanų padermės, kuriai Dievas pasaulio nepadovanojo, bet leido, kad jį jai padovanotų velnias.

II

Tai, ką pasakiau senajai markizei Gi de Riuji, buvo tikra tiesa. Vos prieš trejetą dienų dvylikai dorybingojo Sen Žermeno priemiesčio moterų (tegul jos nesijaudina, pavardžių aš neminėsiu), – visos dvylika, kaip tvirtino mėgstančios paliežuvauti senos garbingos damos, palaikė kadaise itin šiltus santykius (senas žavus posakis) su grafu de Ravila de Ravilė, – šovė į galvą keista mintis: ištaisyti jam, vienų vienam vyrui, vakarienę ir atšvęsti... ką? Šito jos nesakė. Tokiai vakarienei suruošti reikėjo nemažos drąsos, bet moterys, bailios po vieną, įsinarsina susimetusios į būrį. Greičiausiai nė viena iš šių moterų vakarienės dalyvių nebūtų drįsusi pasikviesti grafą Žiulį Amedė Hektorą pavakarieniauti dviese, akis į akį, tačiau visos drauge, viena kitą palaikydamos, nepabūgo susikibti Mesmero grandine aplink šitą magnetizmu apdovanotą ir galintį jas sukompromituoti žmogų – grafą de Ravila de Ravilė.

– Kas per pavardė!

– Lemtinga pavardė, ponia.

Grafas de Ravila de Ravilė, beje, visada paklusnus šitos valdingos pavardės priesakui, iš tiesų buvo gyvas įsikūnijimas suvedžiotojų, aprašytų romanuose ir istorijoje: markizė Gi de Riuji, – sena niurneklė mėlynomis, šaltomis, skvarbiomis akimis, tačiau ne tokiomis šaltomis kaip jos širdis ir ne tokiomis skvarbiomis kaip jos protas – pati pripažino, kad šiais laikais, kai moterims diena iš dienos vis mažiau skiriama dėmesio, jei kas ir panašus į Don Žuaną, tai, žinoma, – grafas de Ravila de Ravilė! Deja, į Don Žuaną iš penktojo veiksmo. Kunigaikštis de Linis niekaip negalėjo į savo protingą galvą įsidėti, kad ir Alkibiadui kada nors buvę penkiasdešimt metų. Taigi ir šia prasme grafui de Ravila de Ravilė buvo skirta būti Alkibiadu. Kaip d'Orsė – tas dendis, tarsi iškaltas iš Mykolo Angelo bronzos, gražus iki paskutinės savo gyvenimo valandos, – Ravila buvo apdovanotas grožiu, būdingu Don Žuanų padermei, tai slėpiningai padermei, kuri išlieka ne tėvo perduodama sūnui, kaip kitos padermės, bet randasi vienur kitur per tam tikrą laiko tarpą įvairiose žmonių giminės šeimose.

Buvo tai tikras grožis – akiplėšiškas, džiugus, valdoviškas, vienu žodžiu, donžuaniškas grožis; šis žodis pasako viską, ir bet koks aprašymas darosi nebereikalingas; ir to grožio – ar nebuvo jis pasirašęs sutarties su velniu? – jis vis dar nebuvo praradęs... Tačiau Dievas ėmė suvedinėti sąskaitas: aštrūs gyvenimo nagai jau paliko pėdsakus jo nuostabioje kaktoje, apvainikuotoje tokios daugybės lūpų rožėmis, o jo platūs bedieviški smilkiniai jau bolavo, skelbdami apie netolimą barbarų įsiveržimą ir imperijos žlugimą... Beje, jis nešiojo juos ramiai, kaip ir pritiko jo išdidumui, kurį palaikė jame glūdinti galia; bet kadaise jį mylėjusios moterys žiūrėjo kartais į juos su liūdesiu. Kas žino? Gal toje kaktoje jos jau įžvelgė savo valandą? Deja, ir joms, ir jam tai reiškė valandą, kai reikės sėsti prie šiurpios vakarienės stalo su šaltuoju balto marmuro Komandoru, vakarienės, po kurios nebelieka nieko, tik pragaras – iš pradžių senatvės pragaras, o paskui ir tas kitas! Štai, matyt, kodėl, prieš

valgydamos kartu su juo tą gaižią paskutinę vakarienę, jos sugalvojo iškelti jam puotą ir štai kodėl pasistengė, kad ji būtų tikras šedevras.

Taip, skonio, subtilumo, aristokratiškos prabangos, įmantrumo, dailių išmonių šedevras, žaviausia, įstabiausia, gardžiausia, svaigiausia, o svarbiausia – originaliausia vakarienė. Originaliausia! Tik pagalvokite! Vakarienę surengti paprastai skatina džiaugsmas, noras pasilinksminti; šį sykį paskata buvo prisiminimas, gailesys, beveik neviltis, tačiau išsipuscìusi, šypsena ar juoku dangstoma neviltis, kuri dar troško šitos šventės ar šitos paskutinės beprotybės, šito šuolio į jaunystę, sugrįžusią vienai valandai, šito svaigulio, kad paskui jau būtų baigta amžinai!..

Šitos neįtikėtinos vakarienės amfitrionės taip mažai paisė bailių papročių tos visuomenės, kuriai priklausė, jog turėjo išgyventi kažką panašaus, ką patyrė Sardanapalas, kai ant laužo, kad sudegtų kartu su juo, sukrovė savo žmonas, vergus, arklius, brangenybes, visus savo gyvenimo lobius. Jos taip pat sunešė visą savo grožį, protą, išradingumą, papuošalus, galią ir buvo pasišovusios sviesti visa tai vienu gaistu į tą nuostabią ugnį.

Vyras, kurio garbei jos apsisiautė ir apsigaubė šia paskutine liepsna, reiškė joms daugiau negu Sardanapalui visa Azija. Jos koketavo dėl jo, kaip niekada jokia moteris nebuvo koketavusi salone, pilname svečių, ir šitą koketavimą dar labiau kaitino pavydas, kuris paprastai slepiamas aukštojoje draugijoje, bet kurio joms nereikėjo slėpti – juk jos visos žinojo, kad šitas vyras kadaise priklausė kiekvienai iš čia esančiųjų, o kai gėda bendra, ji nebe gėda... Jos tarsi varžėsi, kuri iš jų išrašys ryškiausią epitafiją sau jo širdyje.

O jis tą vakarą buvo goslus – sočiai, įstabiai, atsainiai goslus, goslus su pasigardžiavimu, kaip seselių vienuolių nuodėmklausys ir sultonas. Grafas de Ravila sėdėjo nelyginant karalius – šeimininkas – stalo viduryje, priešais grafienę de Šifrevas jos persiko žiedo ar... nuodėmės spalvos buduare (taip niekas tiksliai ir negebėjo nusakyti jo spalvos) ir savo pragaro mėlio akimis

(tokia daugybė vargšių būtybių patikėjo jį esant dangaus mėliu) žvelgė į šitą spindintį dvylikos įmantriausiai išsipusčiusių moterų ratą; čia, prie šito stalo, nukrauto krištolo indais, degančiomis žvakėmis ir gėlėmis, jos tviskėjo visomis brandaus amžiaus spalvomis – nuo išsiskleidusios rožės raudonio iki gintarinės kekės prigesusio aukso.

Nebuvo čia tų švelniai žalių jaunuolėlių, tų panelyčių, kurių nemėgo Baironas, tebeatsiduodančių pyragėliu su kremu ir savo figūra dar užmenančių lentą; akį masino spinduliuojančios sodrios vasaros spalvos, skalsūs rudenys, išsiskleidusios pilnavidurės formos, žavingos krūtys, didingai pūpsančios korsažų iškirptėse, o po nuogų pečių kamėjomis – apvaliausių formų rankos, bet daugiausia tvirtos, raumeningos, kaip tų sabinių, kurios grūmėsi su romėnais; rankos, gebančios įsikibti į rato stipinus, kad prireikus sustabdytų gyvenimo vežimą.

Kalbėjau apie išmones. Viena žaviausiųjų tos vakarienės išmonių buvo ta, kad valgytojams ją patiekė ir prie stalo patarnavo kambarinės, tegul niekas paskui nesako, jog kažko pritrūko tos puotos darnai, puotos, kurioje karaliavo moterys, nes jos tas vaišes ir ruošė... Taigi senjoras Don Žuanas – šio medžio šaka: grafas de Ravila – galėjo skandinti savo plėšrius žvilgsnius tviskančių mėsingų kūnų jūroje – tokius kūnus savo riebiose ir galingose drobėse vaizduoja Rubensas, o savo išdidumą gramzdinti visų šitų širdžių skaidriose ar ne tokiose skaidriose, drumzlinose ar ne tokiose drumzlinose erdvėse. Nes iš esmės, nors daug kas galėtų kliudyti mums tuo patikėti, Don Žuanas – prisiekęs idealistas! Jis toks pat idealistas, kaip ir pats demonas, kuris sielas mėgsta labiau negu kūnus, pragaro vergų pirklys net mieliau verčiasi ana, o ne šia prekyba!

Sąmojingos, iškilnios, tikros Sen Žermeno priemiesčio atstovės, bet šį vakarą akiplėšiškos kaip karaliaus dvaro pažai, kai dar būta ir karaliaus dvaro, ir pažų, žaižaruojančiu sąmoju, gyvumu, vaizduote ir *brio* jos buvo neprilygstamos. Jautė pranokusios save, kokios buvo kadaise, gražiausiais savo vakarais.

Mėgavosi nepažįstama galia, kylančia iš pačių jų gelmių ir apie kurią jos nieko iki šiol nenumanė.

Laimės jausmas, užplūdęs jas po šio atradimo, pojūtis, kad jų gyvybinės jėgos trigubai išaugo; be to, fizinis aplinkos poveikis, tiek daug reiškiantis nervingoms būtybėms – šviesų tviskesys, skvarbus kvapas, skleidžiamas visų tų gėlių, leipėjančių ore, kurį kaitino šie gražūs kūnai, skleisdami per stiprų aromatą, dirginantys vynai, pats sumanymas ištaisyti šią vakarienę, toks pikantiškas kaip ta nuodėmė, kurios savo šerbete pasigedo neapolietė, nes kitaip nebūtų juo gardžiavusis, svaigi mintis, kad yra mažyčio nusikaltimo bendrininkės, nes suruošė šią rizikingą vakarienę – taip, rizikingą, bet nevirtusią vulgaria Regento laikų vakariene, o išlikusią tikra Sen Žermeno priemiesčio ir XIX amžiaus vakariene, kurios metu iš visų tų žavių korsažų su plakančiomis po jais širdimis, perėjusiomis per ugnį ir dar mielai ją kurstančiomis, neiškrito nė vienas segtukas; vienu žodžiu, visi šie dalykai, veikdami išvien, įtempė paslaptingą arfą, slypėjusią visose šiose nuostabiose prigimtyse, įtempė taip stipriai, kaip tik gali būti įtemptos arfos stygos, kad netrūktų, ir išgavo įstabias oktavas, žodžiais nenusakomus registrus... Turėjo būti tikrai įdomu, ar ne?.. Ar aprašys šią vakarienę vieną dieną de Ravila, paskirdamas jai įstabų puslapį savo memuaruose?.. Vargu. Bet parašyti jį gali tik jis vienas... Kaip sakiau markizei de Riuji, aš šioje vakarienėje nedalyvavau, o papasakoti kai kurias smulkmenas ir istoriją, kuria ji baigėsi, galėsiu todėl, kad sužinojau ją iš paties grafo de Ravila; ištikimai laikydamasis Don Žuanų padermei būdingo tradicinio nediskretiškumo, jis teikėsi vieną vakarą man ją papasakoti.

III

Taigi buvo jau vėlu, tai yra anksti! Aušo. Ant buduaro lubų ir ant rausvų, aklinai užtrauktų šilko užuolaidų, vienoje jų vietoje, pasirodė ir ėmė sklisti opalo lašas, tarsi kokia besiplečianti akis,

dienos akis, smalsiai žvelgianti, kas vyksta šiame įsiliepsnojusiame buduare. Apskritojo stalo riterės, šios vakarienės dalyvės, ką tiktai tokios triukšmingos, ėmė pamažu leipti. Mums pažįstama toji visų vakaro puotų akimirka, kai išgyvento susijaudinimo ir praleistos nakties nuovargis, rodos, atsimuša visur: subliuškusiose šukuosenose, nuilsusiuose ratilais vedžiotų akių apsunkusiais vokais žvilgsniuose, įsiplieskusiuose nuraudonintuose ar nubalintuose skruostuose ir net pasklidame ir padrikame daugybės kandeliabrų, tų ugnies puokščių bronziniais ar auksiniais raižytais kotais, tviskesyje.

Ilgai trukęs bendras nuotaikingas pokalbis, tarsi volano partija, kai kiekvienas žaidėjas gudrauja atmušinėdamas savo rakete, suskilo, subyrėjo, nieko nebebuvo girdėti darniame gausme, visi tie aristokratiški balsai maišėsi ir ulbėjo kaip paukščiai pamiškėje auštant... Staiga vienas jų – falcetas, įsakmus ir beveik įžūlus, – toks ir turi būti kunigaikštienės balsas, – kreipėsi, nustelbdamas visus kitus, į grafą de Ravila žodžiais, tikriausiai pratęsusiais ir užbaigusiais tylų jųdviejų pokalbį, kurio nė viena šių moterų, įsišnekėjusių su kaimyne, negirdėjo.

– Jus visi vadina mūsų laikų Don Žuanu, tad papasakokite mums apie pergalę, kuri labiausiai paglostė jūsų, kaip mylimo vyriškio, išdidumą ir kurią šią akimirką jūs laikote gražiausia savo gyvenimo meile...

Ir klausimas, ir nuaidėjęs balsas iš karto nutraukė visus pabirus pokalbius, ir buduare staiga stojo tyla.

Tai buvo kunigaikštienės de *** balsas. Neatskleisiu šių žvaigždučių paslapties; bet jūs galbūt atpažinsite šią moterį, kai pasakysiu, kad tai buvo paties blyškiausio veido, pačiais šviesiausiais plaukais blondinė, o jos akys po ilgomis gintarinėmis blakstienomis buvo pačios juodžiausios visame Sen Žermeno priemiestyje. Ji sėdėjo, kaip teisusis Dievui iš dešinės, iš dešinės grafui de Ravila, šio pokylio dievui, kuris tada dar nenaudojo savo priešų tam, kad pakiltų karjeros laiptais; sėdėjo liekna ir tobulai graži, it arabeska ar fėja, su savo žalia aksomine

sidabro atšvaitais suknele; jos ilgas šleifas buvo apsivyniojęs aplink kėdę beveik kaip gyvatės uodega, kuria baigiasi žavingosios Meliuzinos strėnos.

– Puiki mintis! – šūktelėjo grafienė de Šifrevas, tarsi parodydama, kad ji, namų šeimininkė, pritaria kunigaikštienės norui ir pasiūlymui. – Taip, apie visų savo meilių meilę, – ar būtumėt ją įkvėpęs, ar pats patyręs, – kurią labiausiai norėtumėte, jei tai įmanoma, dar kartą išgyventi.

– O, aš norėčiau visas jas dar kartą išgyventi! – pareiškė de Ravila, nepasotinamas kaip Romos imperatorius, tokie kartais esti žmonės, kurie visko gyvenime atsibodėjo. Ir pakėlė šampano taurę; tai buvo ne ta absurdiška ir pagoniška lėkšta taurė, kuria ji buvo vėliau pakeista, bet išlaki ir laiba mūsų prosenelių taurė, tikroji šampano taurė, ta, kuri vadinama „fleita" galbūt todėl, kad iš jos dažnai į mūsų širdis įsilieja dangiškos melodijos! Paskui žvilgsniu apglėbė visas ratu sėdinčias moteris, prašmatnia juosta apjuosusias stalą.

– Ir vis dėlto, – pridūrė jis, statydamas taurę priešais save, su liūdesiu, neįtikėtinu tokiam Nabuchodonosarui, kuris, jei ir buvo valgęs žolę, tai tik salotas su peletrūnais iš Anglų kavinės, – ir vis dėlto tiesa, kad tarp visų gyvenime patirtų jausmų yra *vienas*, kuris metams bėgant visada spindi prisiminimuose ryškiau už kitus ir už kurį atiduotum visus kitus!

– Brangenybių dėžutės briliantas, – įsiterpė grafienė de Šifrevas svajingai, galbūt žvelgdama į savojo brilianto briauneles.

– ...Ar legendinis mano šalies briliantas iš Uralo kalnų papėdės, – pritarė kunigaikštienė Žabl, – garsusis pasakiškasis briliantas, iš pradžių rausvas, paskui jis pajuoduoja, bet vis tiek išlieka briliantas, spindintis dar labiau, kai pajuoduoja, negu kai buvo rausvas.

Ji ištarė šiuos žodžius su keistu, šiai čigonei būdingu žavesiu, nes ji išties buvo čigonė, kurią iš meilės vedė gražiausias lenkų emigrantų kunigaikštis ir kurios stotas toks kunigaikštiškas, tarytum ji būtų gimusi Jogailaičių lovoje.

Čia visos vienu balsu pratrūko!

– Taip, – choru šūktelėjo jos, o paskui pridūrė karštai, jau maldaudamos, tirtėdamos iš smalsumo – tirtėjo net jų garbanėlės ant kaklo.

– Papasakokite, grafe!

Ir susispaudė petys prie peties; vienos, pridėjusios ranką prie skruosto, atsirėmė alkūne į stalą; kitos, atsišliejusios į kėdės atlošą, prisidengė burnas vėduokle, ir visos šaudė į jį žvitriomis ir kvočiančiomis akimis.

– Jei būtinai norite, – pasakė grafas atsainiai, kaip žmogus, žinantis, kad laukimas kaitina geismą.

– Būtinai! – pakartojo kunigaikštienė, apžiūrinėdama savo desertinio peiliuko auksinius ašmenis, kaip turkų despotas apžiūrinėtų kalavijo ašmenis.

– Taigi klausykite, – užbaigė jis vis taip pat atsainiai.

Jos tirpo iš smalsumo, žiūrėdamos į jį. Gėrė ir rijo jį akimis. Moterį domina kiekviena meilės istorija. Bet kas žino? Šioji galbūt viliojo jas mintimi, jog tai, ką jis papasakos, gali būti kurios nors iš jų istorija... Jos žinojo, kad jis tikras džentelmenas ir aristokratas, ir buvo tikros, kad pavardžių neatskleis ir, kai reikia, apeis itin perregimas detales; ir šita mintis, šis įsitikinimas dar labiau kurstė jų norą išgirsti tą istoriją. Jos daugiau negu norėjo, jos vylėsi.

Tuštybė sakė joms, kad šiame prisiminime, pavadintame gražiausiu šio vyro gyvenimo prisiminimu, – o jis greičiausiai tų prisiminimų turėjo labai daug ir labai gražių! – jos turi *varžovių*! Senasis sultonas dar sykį mes nosinę... Jos nepakels jokia ranka, bet toji, kuriai ji bus metama, pajus ją tyliai krintant jai į širdį...

Štai ko jos vylėsi, kai netikėtai į visas šias suklususias kaktas trenkė griaustinis.

IV

– Didieji gyvenimo tyrinėtojai moralistai dažnai sako, – prabilo grafas de Ravila, – kad stipriausia meilė yra ne pirmoji, ne paskutinė, kaip mano dauguma žmonių, o antroji. Kalbant apie meilę, viskas yra tiesa ir viskas yra netiesa. Šiaip ar taip, mano patirtis šito nepatvirtino... Tai, ko jūs prašote, ponios, ir tai, ką turiu jums papasakoti, nukelia mane į gražiausias mano jaunystės dienas. Vadinti tada mane jaunuoliu nebetiko, bet buvau jaunas ir „jau išsišėlęs“, kaip sakė senas mano dėdė, Maltos ordino kavalierius, apibūdindamas šį gyvenimo tarpsnį. Taigi kupinas žydinčių jėgų aš išgyvenau patį santykių įkarštį, kaip dailiai sakoma Italijoje, su moterimi, kurią jūs visos pažįstate ir kuria jūs visos gėrėjotės...

Čia reikėjo savo akimis pamatyti, – nes žodžiais apsakyti neįmanoma, – žvilgsnį, kuriuo tą pačią akimirką persimetė visos būrio moterys, ryte rijusios senojo žalčio žodžius.

– Tai buvo puiki moteris, – kalbėjo toliau de Ravila, – tokia rafinuota, kokią tik galite įsivaizduoti, šiam žodžiui suteikdamos visas įmanomas prasmes. Jauna, turtinga, nuostabiai graži, gyvo proto, išdidžios pavardės savininkė, plačios meninės prigimties, o kartu ir natūrali, kokios esti jūsų draugijos moterys, kai jos tokios... Beje, šioje draugijoje jai terūpėjo viena – man patikti ir aukotis, būti švelniausia meilužė ir geriausia drauge.

Nebuvau, man regis, pirmasis vyras, kurį ji mylėjo... Vieną kartą gyvenime ji jau buvo mylėjusi, – ir ne savo vyrą, – bet tai buvo platoniška, utopinė meilė, greičiau grūdinanti širdį, o ne ją pripildanti, paruošianti jėgas kitai meilei, kuri privalo visada veikiai po jos ateiti; žodžiu, bandomoji meilė, panaši į mokomąsias mišias, kurias laiko jauni kunigai, kad nedarytų paskui klaidų, laikydami tikrąsias, šventąsias mišias... Kai atsiradau jos gyvenime, ji tebelaikė mokomąsias mišias. Tapau jos tikromis mišiomis, ir ji laikė jas su visomis deramomis apeigomis ir pompastiškai kaip kardinolas.

Sulig šiais žodžiais per dvylikos atidžiai besiklausančių moterų saldžias lūpas apibėgo gražiausioji visų šypsenų, nelyginant bangų ratai skaidriu ežero paviršiumi... Visa tai truko akies mirksnį, bet buvo žavu!

– Ji buvo iš tikrųjų ypatinga būtybė! – kalbėjo toliau grafas. – Man retai teko matyti, kad moteris turėtų tiek nuoširdaus gerumo, gailesčio, tiek puikių jausmų, net ir apimta aistros, kuri, kaip žinote, ne visada yra didžiadvasė... Nesu niekada matęs, kad moteris taip nemokėtų gudrauti, taip nemokėtų koketuoti ir vaidinti šventeivą – šie du ypatumai pernelyg dažnai susipynę moterų prigimtyje kaip gijos sruogoje, į kurią būtų suleidusi nagus katė... Šioji moteris niekuo nepanėšėjo į katę... Tai buvo, kaip pasakytų tie prakeikti romanų gamintojai, nuodijantys mus savo maivymusi, primityvi, civilizacijos nudailinta prigimtis; bet pasisavino ji iš civilizacijos tik jos žavias puošmenas ir nė vieno to smulkaus ištvirkimo, kuris mus žavi labiau negu puošmenos...

– Ji buvo juodbruvė? – pertarė jį staiga ir gyvai kunigaikštienė, nebeištverdama visos šitos metafizikos.

– Ak, jums nevisiškai aišku! – gudriai atšovė de Ravila. – Taip, ji buvo juodbruvė, juodbruvė pagal plaukus, juodžiausio juodmedžio, kokio niekad nesu matęs blizgant ant goslios išgaubtos moters galvutės. Bet šviesbruvė pagal veido spalvą, o spręsti apie moterį, ar ji juodbruvė, ar šviesbruvė, reikia iš veido spalvos, o ne iš plaukų, – pridūrė didysis stebėtojas, tyrinėjęs moteris ne tik tam, kad aprašinėtų jų išorę. – Tai buvo šviesbruvė juodais plaukais...

Visos prie šito stalo sėdinčios šviesiaplaukės, kurios šviesbruvės buvo tik pagal plaukų spalvą, nežymiai krustelėjo. Buvo akivaizdu, kad jas jau nebe taip domina ši istorija.

– Jos plaukai buvo juodi kaip Naktis, – pasakojo toliau de Ravila, – bet veidas buvo Aušros, nes tviskėjo rausvu gaivumu, akinančiu ir taip nedažnai pasitaikančiu gyvenime; rausvumu, ištvėrusiu visa niokojantį naktinį Paryžiaus gyvenimą, kurį ji

metų metus gyveno ir kurio kandeliabrų liepsnose sudega daugybė rožių. O jos rožės, atrodo, tik dar labiau įsiplieskė tose liepsnose – toks beveik spindintis buvo jos skruostų ir lūpų raudonis! Šitas dvigubas spindesys, beje, puikiai derėjo su rubinu, kurį ji paprastai nešiojo ant kaktos, nes tais laikais moterys šukavosi mėgdžiodamos feronjerę, ir jos veide kartu su dviem aistringom akim, kurios degė tokia liepsna, jog negalima buvo įžiūrėti jų spalvos, susidarė tarsi trijų rubinų trikampis. Ši liekna, bet tvirta, netgi didinga moteris, sudėta taip, kad tiktų į žmonas kirasyrų pulkininkui, – jos vyras buvo tada tik lengvosios kavalerijos eskadrono vadas, – sveikatos turėjo, nors buvo aristokratė, kiek jos turi kaimietė, siurbianti saulę visa oda, ir šitos susiurbtos saulės karštis buvo persmelkęs jai sielą ir gyslas, – taip, niekad neatvėsdamas, visada pasiruošęs ištrykšti... Bet va čia prasideda keistenybės! Ši stipri ir naivi būtybė, ši purpurinė ir tyra prigimtis, kaip tas kraujas, kuris drėkino gražius jos skruostus ir rausvino rankas, buvo – tikėsite ar ne? – negrabi... glamonėms.

Čia keletas moterų nudelbė akis, bet netrukus vylingai jas pakėlė...

– Tokia pat negrabi glamonėms, kokia buvo neatsargi gyvenime, – tęsė de Ravila, ilgiau ties šita pastaba nesustodamas. – Vyras, kurį ji mylėjo, turėjo nuolat aiškinti jai du dalykus, – ji, beje, niekad jų neišmoko: nesutrikti, susidūrus su visuomet apsiginklavusiu ir visuomet negailestingu pasauliu, ir intymiems santykiams taikyti didįjį meilės meną, neleidžiantį meilei numirti. Meilė buvo, bet meno mylėti ji stokojo... Priešingai negu daugelis moterų, kurios teišmano meną mylėti! Na, o norint suprasti ir taikyti „Kunigaikščio" politiką, reikia būti Bordža. Pirmiau – Bordža, paskiau – Makiaveliu. Vienas yra poetas, kitas kritikas. Ji anaiptol nebuvo Bordža. Tai buvo padori įsimylėjusi moteris, naivi, nors be galo graži, kaip ta mergytė paveiksle virš durų, kuri ištroškusi nori pasisemti saują vandens iš šaltinio, bet skubėdama viską išpila pro pirštus ir stovi sumišusi!..

– Beje, buvo beveik miela žiūrėti į kontrastą, kurį sudarė šis suglumimas bei negrabumas ir šita didi aistringa moteris, galinti suklaidinti ne vieną stebėtoją salonuose ir iš meilės gavusi viską, net laimę, bet stokojusi galios tinkamai už gautas dovanas atsimokėti. Tačiau aš nebuvau tada tiek abstraktus, kad pasitenkinčiau šiuo paveikslėliu, štai dėl ko kai kuriomis dienomis ji imdavo nerimauti, pavyduliauti, pykti, tapdavo tokia, kokios esti moterys, kai myli, o ji mylėjo! Bet pavydą, nerimą, pyktį – visa tai užgesindavo neišsenkamas jos širdies gerumas, vos tik ji taikydavosi pakenkti ir manydavo kenkianti. Nežinomos padermės liūtė! Tarėsi turinti nagus, bet kai norėdavo juos išleisti, įsitikindavo, kad jų nėra jos įstabiose aksominėse letenėlėse. Ir braižė ji aksomu!

– Kur jis taiko? – kreipėsi grafienė de Šifrevas į kaimynę. – Iš tiesų, argi tokia gali būti gražiausia Don Žuano meilė!

Visos šios painiavą mėgstančios moterys negalėjo patikėti, kad viskas taip paprasta!

– Taigi mes palaikėme intymius santykius, – vėl prašneko de Ravila, – kartais jie būdavo audringi, bet ypatingų kivirčų tarp mūsų nekildavo; tame provincijos mieste, kuris vadinamas Paryžiumi, mudviejų intymūs santykiai niekam nebuvo paslaptis... Markizė... Ji buvo markizė...

Prie stalo sėdėjo trys markizės, ir visos juodbruvės – tamsių plaukų. Bet jos nė nemirktelėjo, puikiai žinodamos, kad mini jis ne jas... Žodį „aksomas" iš visų trijų buvo galima taikyti tik vienai – ir puošė jis viršutinę, goslią, neryškių kontūrų jos lūpą, kuri tą akimirką, duodu garbės žodį, reiškė geroką panieką.

– ...Ir triskart markizė, kaip gali būti trijų bunčiukų pašos! – kalbėjo toliau įkvėpimo pagautas de Ravila. – Markizė buvo viena tų moterų, kurios nieko nemoka slėpti, kurios, net jei norėtų, negalėtų slėpti. Jos duktė, trylikos metų mergaitė, kad ir kokia naivi būdama, pernelyg gerai numanė, kokį jausmą puoselėja man jos motina. Neatsimenu, koks poetas kartą paklausė, ką galvoja apie mus dukterys, kurių motinas mes mylime.

Įžvalgus klausimas! Aš dažnai jį sau užduodavau, kai didelėse, tamsiose šios mergaitės akyse užklupdavau tiriamą, juodą, grėsmingą žvilgsnį, įremtą į mane. Šita mažylė, nuožmiai santūri, dažniausiai pasišalinanti iš svetainės, kai aš ateidavau, arba įsitaisanti kuo toliausiai nuo manęs, jei turėdavo pasilikti, jautė beveik mėšlungišką pasidygėjimą manimi..., kurį stengėsi nuslėpti, bet kuris, už ją stipresnis, ją išduodavo... Tai pasireikšdavo nežymiausiomis smulkmenomis, bet nė viena jų neliko mano nepastebėta. Markizė, ne itin akyla, vis dėlto nuolatos kartojo: „Reikia saugotis, mano mielas. Man regis, mano duktė pavydi man jūsų..."

Saugojausi aš daug labiau negu ji.

Net jei ta mažylė būtų buvusi pats velnias, ji vargiai būtų permaniusi mano žaidimą... Bet motinos žaidimas buvo kiaurai perregimas. Viskas atsispindėdavo purpuriniame šio veido paviršiuje, kuris taip dažnai susidrumsdavo! Dukters neapykanta buvo įgavusi tokį pobūdį, jog aš negalėjau atsikratyti minties, kad motinos paslaptį ji kada nors atspėjo iš susijaudinimo, kurio ši neįstengė nuslėpti, ar iš nejučiomis meile apsiblaususio jos žvilgsnio... Jei norite žinoti, mergaitė buvo geibi, absoliučiai neverta tos nuostabios formos, iš kurios buvo išėjusi, negraži – tai pripažino net motina, nors dėl to tik dar labiau ją mylėjo. Mažytis apdegęs topazas... Kaip čia pasakius – savotiškas bronzinės statulėlės maketas, bet kokiomis juodomis akimis... Jos tiesiog kerėjo! Nuo to laiko...

Po šito žaibo tvykstelėjimo jis nutilo... tarsi norėdamas jį užgesinti ir tarsi būtų per daug pasakęs!.. Veiduose vėl sužibo susidomėjimas – visuotinis, apčiuopiamas, įtemptas, o grafienė net nekantriai iškošė pro savo gražius dantukus: „Pagaliau!"

V

Kai mano santykiai su motina tik prasidėjo, – pasakojo toliau grafas de Ravila, – elgiausi su mergyte meiliai ir draugiškai,

kaip elgiamasi su visais vaikais... Atnešdavau saldainių. Vadinau „miela kaukute" ir dažnai, šnekučiuodamasis su motina, glostydavau jos lygiai ant smilkinių sušukuotus plaukus – juodus, trapius, su pinties atšvaitais, – bet „mieloji kaukutė", kuri savo didele burna gražiai visiems šypsodavosi, nuo manęs savo šypseną užsklęsdavo, slėpdavo, atšiauriai suraukdavo antakius ir šitaip maivydamasi mano „mieloji kaukutė" virsdavo tikra surukusia pažemintos kariatidės kauke; atrodė, kad mano ranka, slysdama jos kakta, užverčia jai ant galvos viso antablemento svorį.

Tolydžio susidurdamas su tuo pačiu atšiaurumu, tarsi kokiu priešiškumu, numojau galų gale ranka į tą medetkos spalvos mimozą, kuri taip ūmai susitraukdavo, vos tik prisiliesdavau ją paglostyti... Net lioviausi su ja kalbėjęs! „Ji puikiai jaučia, kad jūs ją apvagiate, – sakė man markizė. – Instinktas ją įspėja, kad atimate iš jos priklausančią jai motinos meilės dalį". Kartais tiesiai pridurdavo: „Šita mergaitė – mano sąžinė, o jos pavydas – mano graužatis".

Vieną dieną, panorusi išklausinėti dukterį, kodėl ji taip akivaizdžiai nepalanki man, markizė išgavo tik padrikus, atkaklius, kvailus atsakymus, kuriuos reikia traukte ištraukti tarsi su kamščiatraukiu iš visų vaikų, kai jie nenori nieko sakyti... „man nieko nėra... nežinau"; matydama, kokios kietos bronzos ši statulėlė, markizė liovėsi klausinėjusi ir praradusi kantrybę atsitraukė...

Užmiršau pasakyti, kad šita keista mergaitė buvo labai dievobaiminga, bet jos dievotumas buvo niūrus, ispaniškas, viduramžiškas, prietaringas. Liesą savo kūną ji buvo apsikarsčiusi įvairiausiais škaplieriais, o ant krūtinės, lygios kaip plaštakos viršus, ir tamsaus kaklo pasikabinusi daugybę kryželių, Švenčiausių Mergelių ir Šventųjų Dvasių. „Deja, jūs bedievis, – sakydavo markizė. – Matyt, vieną dieną papiktinote ją savo šnekomis. Maldauju, būkite atidus, kai kalbate jos akivaizdoje. Neapsunkinkite mano kaltės šios mergaitės akyse, aš ir taip

jaučiuosi ją nuskriaudusi!" Paskui, kadangi šios mažylės elgesys nesikeitė, markizė sunerimusi pridurdavo: „Jūs imsite galų gale jos nekęsti; o aš negalėsiu ant jūsų už tai pykti". Bet ji klydo; kol ši paniurėlė mergiotė neišvesdavo manęs iš kantrybės, buvau jai tik abejingas.

Atsitvėriau nuo jos mandagumo siena, kaip tai daro suaugusieji tada, kai jie nemėgsta vienas kito. Elgiausi su ja iškilmingai, kreipdavausi į tą sprindžio didumo vaiką „Panele", o ji man atitardavo lediniu „Pone". Mano akivaizdoje ji nenorėjo daryti nieko, kas leistų jai pasirodyti – nepasakysiu, geresnei ar gražesnei, – bent jau nuoširdesnei... Motina niekad neįstengė jos įkalbėti, kad duotų man pasižiūrėti kurį nors savo piešinį ar paskambintų pianinu. Kai užklupdavau ją uoliai ir atidžiai besimokančią, ji staiga sustodavo, pašokdavo nuo kėdės ir daugiau nebeskambindavo...

Tik vieną kartą, motinai griežtai pareikalavus (svetainėje buvo svečių), ji atsisėdo prieš atvožtą instrumentą nutaisiusi *kankinės* miną, kuri, sakau jums, anaiptol nebuvo nuolanki, ir pradėjo skambinti kažkokį kūrinėlį bjauriai mediniais pirštais. Stovėjau prie židinio ir skersomis žiūrėjau į ją. Sėdėjo į mane nugara, priešais ją nebuvo veidrodžio, kuriame būtų galėjusi matyti, kad žiūriu į ją... Staiga jos nugara (paprastai ji sėdėdavo susikūprinusi, ir motina dažnai sakydavo: „Jei tu visą laiką šitaip kūprinsiesi, galų gale gausi džiovą"), staiga jos nugara išsitiesė, tarsi savo žvilgsniu it kulka būčiau jai sutrupinęs stuburkaulį; ir smarkiai trinktelėjusi pianino antvožą, kuris krisdamas baisiai subildėjo, ji tekina išbėgo iš svetainės... Motina liepė ją parvesti; bet tą vakarą niekas neįstengė jos į svetainę sugrąžinti.

Na štai, pasirodo, kad ir didžiausi salonų liūtai savęs pakankamai neįvertina. Iš tikrųjų šita niauri, manęs beveik nedominanti mergaitė nesukėlė man jokios minties apie jausmą, kurį man jaučia. Motinai taip pat. Motina, pavyduliaujanti visoms moterims, kurios lankėsi jos svetainėje, šitai mergaitei nepavy-

duliavo, kaip kad ir aš jos nemerginau. Viską atskleidė vienas jos poelgis, apie kurį markizė, įsikūnijęs atlapaširdiškumas intymiomis valandėlėmis, dar perbalusi nuo patirto siaubo ir kvatodama, kad taip išsigando, neapdairiai man papasakojo.

Balso moduliacija jis pabrėžė žodį *neapdairiai* tarsi sumaniausias aktorius ir žmogus, žinąs, kad visas susidomėjimas jo pasakojimu priklauso tik nuo šio žodžio!

Bet to, matyt, užteko, nes visų dvylikos gražuolių veidai vėl užsiliepsnojo tokiu stipriu jausmu, kokiu užsidega cherubinų veidai, kai jie stoja prieš Dievo sostą. Ar moterims nebūdingas toks pat stiprus smalsumo jausmas, kaip angelams – Dievo pagarbos jausmas?.. Jis apvedė akimis visus tuos cherubinų veidus, – cherubinų, kurie nesibaigė tik ligi pečių, – ir, matyt, nusprendęs, kad jie pasiruošę išgirsti, ką jis pasakys, skubiai prašneko ir daugiau nebesustojo:

„Taip, aš leipau juokais, vien apie tai pagalvojusi! – pasakė ji man po kurio laiko, ėmusi dėstyti šį reikalą. – Bet tada manęs juokas neėmė! Įsivaizduokite, – pasakojo ji (pasistengsiu prisiminti jos pačios žodžius), – sėdėjau štai čia, kur mes dabar esame.

(O sėdėjome mes ant tos dvipusės sofutės, kuri buvo vadinama *dos-à-dos* – šis baldas geriausias išradimas tiems, kurie susipykę pasipučia, o paskui susitaiko, nepakildami iš vietos.)

Bet jūsų čia, kur dabar esate, laimė, nebuvo, kai tarnas pranešė, kad atėjo... Spėkite, kas? Niekada neatspėsite... Sen Žermeno de Prė klebonas. Pažįstate jį? Ne? Tiesa, jūs niekad neinate į bažnyčią, labai blogai... Iš tikrųjų, iš kur jums pažinti tą vargšą kleboną, kuris nekelia kojos nė pas vieną savo parapijietę, nebent kai renka aukas savo vargetoms ar bažnyčiai. Iš pradžių pamaniau, kad jis dėl to ir atėjo.

Kadaise jis ruošė mano dukterį pirmajai komunijai, o kadangi ji dažnai eina išpažinties, jis taip ir pasiliko jos nuodėmklausiu. Nuo to laiko daug sykių kviečiau jį pietų, bet veltui. Įžengė jis baisiai susijaudinęs, veido bruožuose, kurie paprastai būdavo tokie ramūs, įskaičiau tokį neslepiamą ir tokį didžiulį sutrikimą,

jog negalėjau paaiškinti jo vien tik drovumu, ir dėl to nesusivaldžiusi iš karto paklausiau: „Dieve mano, kas atsitiko, kunige klebone?“

– Atsitiko tai, ponia, – atsakė jis, – kad prieš jus stovi toks sutrikęs žmogus, kokio pasaulis dar nėra matęs. Kunigauju štai jau daugiau kaip penkiasdešimt metų, bet man dar niekada neatiteko tokia opi ir tokia man pačiam nesuvokiama užduotis kaip ta, kurią turiu jums išdėstyti...

Ir jis atsisėdo, paprašęs, kad liepčiau uždaryti duris, kol kalbėsis. Puikiai nutuokiate, kad visas šitas iškilmingumas mane truputį gąsdino... Jis tai pastebėjo.

– Per daug nesigąsdinkite, ponia, – ištarė jis, – jums dar prireiks daug šalto kraujo, kol mane išklausysite ir išaiškinsite man tą stulbinantį dalyką, kuriuo, tiesą sakant, negaliu patikėti... Jūsų duktė, mane atsiuntusi pas jus, yra, jūs tai žinote tiek pat gerai, kaip ir aš, tyrumo ir pamaldumo angelas. Pažįstu jos sielą. Ji mano rankose nuo septynerių metų amžiaus, ir aš įsitikinęs, kad ji klysta... Turbūt todėl, kad tokia nekalta... Bet šį rytą, atėjusi išpažinties, pareiškė, kad ji, nepatikėsite, ponia, aš taip pat netikiu, bet žodį reikia ištarti... kad ji nėščia!

Aš riktelėjau.

– Aš, kaip ir jūs, riktelėjau šį rytą klausykloje, – kalbėjo toliau klebonas, – išgirdęs šiuos žodžius, kuriuos tardama ji atrodė iš tikrųjų nuoširdžiausios ir baisiausios nevilties apimta! Esu perpratęs šią mergaitę iki sielos gelmių. Ji nežino, nei kas yra gyvenimas, nei kas yra nuodėmė... Iš visų jaunų merginų, kurių išpažinčių klausiausi, už šitą aš labiausiai laiduočiau Dievui. Štai viskas, ką galiu pasakyti! Mes, kunigai, esame sielų chirurgai, mums kaip pribuvėjoms tenka priimti jų slepiamą gėdą tokiomis rankomis, kurios jų nepažeistų ir nesuterštų. Taigi kiek išgalėdamas atsargiau klausinėjau, kvočiau, apibėriau klausimais tą nevilties apimtą vaiką, bet pasakiusi, ką turėjo pasakyti, prisipažinusi, kad nusidėjo – savo nusižengimą ji vadina nusikaltimu ir amžina pražūtimi, nes vargšelė mano esanti

pasmerkta pragarui, – nieko daugiau neatsakė ir atkakliai tylėjo, prabilo tik tada, kai paprašė, kad ateičiau pas jus, ponia, ir praneščiau apie jos nusikaltimą, – mama turi žinoti, pasakė, o aš nepajėgsiu jai prisipažinti!

Klausiausi Sen Žermeno de Prė klebono pasakojimo. Galite numanyti, kokios nuostabos ir nerimo buvau apimta! Kaip ir jis, ir dar labiau negu jis buvau įsitikinusi, kad duktė nekalta, bet nekaltieji dažnai nusideda per nekaltumą... O tai, ką ji pasakė nuodėmklausiui, nebuvo neįmanoma!.. Ji teturėjo trylika metų, bet jau buvo moteris, šitas per ankstyvas subrendimas buvo mane išgąsdinęs... Mane ėmė krėsti drugys, pagavo smalsumas...

– Noriu sužinoti ir viską sužinosiu! – pasakiau tam geraširdžiam kunigui, kuris apstulbęs ir klausydamasis manęs iš sumišimo pašė skrybėlę. – Palikite mane vieną, kunige klebone, Jūsų akivaizdoje ji nekalbės. Bet esu tikra, kad man ji pasakys viską... kad aš viską iš jos išgausiu, ir tada mes suprasime tai, kas dabar rodosi nesuprantama!

Kunigas išėjo. Kai tik jis pasišalino, pakilau pas dukterį: neturėjau kantrybės laukti, kol ją pašauks ir kol ji ateis.

Radau ją ne suklupusią, bet sukniubusią priešais Nukryžiuotąjį ties lova. Buvo balta kaip numirėlė, sausomis, bet labai paraudusiomis akimis, tokiomis, kurios daug verkė. Pakėliau ją, pasisodinau šalia, paskui ant kelių ir pasakiau, kad negaliu tikėti tuo, ką man ką tik papasakojo nuodėmklausys.

Bet ji mane pertarė tvirtindama liūdnu balsu ir veidu, kad tai, ką jis pasakė, tiesa, ir tada, apimta vis didėjančio nerimo ir nuostabos, paklausiau vardo to, kuris...

Užbaigti nespėjau... Ak, tai buvo baisi akimirka! Ji įsikniaubė man į petį... Bet aš mačiau raudoną kaip ugnis jos kaklą ir jaučiau, kaip ji virpa. Ta pačia tyla, kuria ji atsitvėrė nuo nuodėmklausio, ji atsitvėrė ir nuo manęs. Buvo tarsi siena.

– Turbūt kas nors žemesnės kilmės negu tu, jei taip gėdiniesi?.. – paklausiau aš, tikėdamasi, kad pasipiktinusi ji prašneks, nes žinojau, kokia ji išdidi.

Bet tebetvyrojo ta pati tyla, galva tebekniūpsojo man ant peties. Tai truko, kaip man pasirodė, be galo ilgai; staiga nepakilusi ji tarė: „Prisiek, mama, kad atleisi man."

Prisiekiau viską, ko prašė, nors žinojau, kad gali tekti šimtą kartų tą priesaiką sulaužyti – argi tas man rūpėjo! Nekantravau. Tiesiog virte viriau... Rodėsi, kad sprogs galva ir ištikš smegenys...

– Na gerai, pasakysiu – tai ponas de Ravila! – sušnibždėjo ji ir liko kaip buvusi mano glėbyje.

Ak, kokį įspūdį padarė man ši pavardė, Amedė. Vienu gaistu pajutau smūgį tiesiai į širdį – bausmė už didįjį mano gyvenimo nusižengimą! Jūs taip baisiai elgiatės su moterimis, jūs privertėte mane sielotis dėl tokių varžovių, jog man kilo tas baisusis klausimas „Kodėl ne?", kurį mes ištariame tada, kai suabejojame mylimu vyru... Štai ką aš jaučiau, bet man užteko jėgų nuslėpti tai nuo tos žiaurios mergytės, galbūt atspėjusios motinos meilės paslaptį.

– Ponas de Ravila! – pakartojau aš tokiu balsu, kuris, man regis, išdavė viską. – Bet tu su juo net nekalbi? Bėgi nuo jo. „Vadinasi, judu abudu apsimetėliai", vos nepridūriau, nes mane jau ėmė pyktis, jaučiau, kad jis tuoj prasiverš. Bet susitvardžiau. Juk turėjau sužinoti visas, vieną po kitos, šito bjauraus suvedžiojimo smulkmenas... Ėmiau klausinėti dukterį švelniai, pati vos nealpėdama, tačiau staiga duktė išvadavo mane iš šių gniaužtų, iš šitos kančios, naiviai pasipasakodama:

– Mama, buvo vakaras. Jis sėdėjo didžiajame krėsle prie židinio priešais sofutę. Sėdėjo ilgai, paskui atsikėlė, o aš, savo nelaimei, nuėjau ir atsisėdau į tą krėslą, iš kurio jis buvo pakilęs. O mama... Aš tarsi į ugnį įkritau. Norėjau atsikelti, nepajėgiau... man apmirė širdis! Ir pajutau, va čia, mama... kad čia yra vaikas!.."

Pasakodama šią istoriją, sakė de Ravila, markizė juokėsi. Bet nė vienai iš tų dvylikos moterų, sėdinčių aplink stalą, nebuvo noro juoktis, grafui de Ravila taip pat ne.

– Štai gražiausioji meilė, – tikėsite, ponios, ar ne, – kurią esu savo gyvenime įkvėpęs! – užbaigė jis.

Ir nutilo, damos taip pat tylėjo. Jos mąstė... Ar suprato jį?

Juozapas, Putifaro žmonos vergas, buvęs toks gražus, sako Koranas, jog moterys, kurioms jis patarnaudavo prie stalo, užsisvajojusios ir įsižiūrėjusios į jį susipjaustydavusios peiliu pirštus. Bet dabar nebe Juozapo laikai, ir jausmai valgant desertą nebe tokie stiprūs.

– Na ir neišmanėlė ta jūsų markizė, jei, būdama tokia protinga, papasakojo jums tokį dalyką! – pareiškė kunigaikštienė, drįsdama pasirodyti cinike, bet auksiniu peiliuku, kurį tebelaikė rankoje, anaiptol neįsipjovė.

Grafienė de Šifrevas įsmeigė žvilgsnį į Reino vyną žalio krištolo taurėje, slėpiningą, kaip ir jos mintis.

– O mieloji kaukutė? – paklausė ji.

– O, ji labai jauna ištekėjo į provinciją. Kai motina papasakojo man šią istoriją, ji buvo jau mirusi, – atsakė de Ravila.

– Nes antraip!.. – svajingai pratarė kunigaikštienė.

LAIMINGI NUSIKALTIME

Kai šiais žavingais laikais kas
nors papasakoja tikrą istoriją,
atrodo, kad ją padiktavo Velnias...

Vieną pereito rudens rytą vaikštinėjau po Botanikos sodą su daktaru Torti, tikriausiai vienu seniausių savo pažįstamų. Kai buvau dar vaikas, daktaras Torti dirbo gydytoju V... mieste; bet praėjus trisdešimčiai metų po šio malonaus darbo ir išmirus jo ligoniams – jo *nuomininkams*, kaip jis juos vadino, nes jie davė jam pajamų daugiau negu daugelis žemės nuomininkų savo šeimininkams geriausiose Normandijos žemėse, – naujų pacientų jis nebeieškojo; jau sulaukęs žilo plauko ir pamišęs dėl laisvės, kaip arklys, visada buvęs pririštas ir galų gale nutraukęs pavadį, atvažiavo ir prasmego Paryžiuje, čia, greta Botanikos sodo, man rodos, Kiuvjė gatvėje; gydymu jis vertėsi tik savo malonumui, kuris, beje, buvo didžiulis, nes jis buvo gydytojas iš prigimimo ir iki kaulų smegenų, ir šaunus gydytojas, ir be to, puikus stebėtojas, ir ne tik paprastų fiziologinių ir patologinių atvejų...

Ar esate kada nors sutikęs daktarą Torti? Tai buvo vienas tų drąsaus, galingo proto žmonių, kurie nemūvi pirštinaičių dėl tos labai geros patarle tapusios priežasties: „Pirštinėta katė pelės nesugaus“, o šis grynos ir stiprios veislės katinas tų pelių buvo nežmoniškai daug prigaudęs ir vis dar norėjo gaudyti; tai buvo

žmogus, kuris man labai patiko; manau (aš save pažįstu!), ypač dėl tų ypatybių, kurios labiausiai nepatiko kitiems. Iš tiesų daktaras Torti, šitas storžievis ir originalas, paprastai nepatikdavo tada, kai žmonės būdavo sveiki; bet tie, kuriems jis labiausiai nepatikdavo, susirgę žemai prieš jį linkčiojo, kaip laukiniai prieš Robinzono šautuvą, galėjusį juos nušauti; ne dėl tų pačių priežasčių kaip laukiniai, bet grynai dėl priešingų: jis galėjo juos išgelbėti! Jei ne šitas lemiamas motyvas, daktaras niekuomet nebūtų susikrovęs dvidešimties tūkstančių livrų rentos mažame aristokratiškame, dievobaimingame ir šventeiviškame miestelyje, kurio gyventojai būtų puikiausiai išmetę jį už savo rūmų vartų, jei būtų vadovavęsi tik savo nuomone ir savo antipatijomis. Jis, beje, numanė apie tai ir labai šaltakraujiškai juokavo šia tema. „Jiems nelieka nieko kito – tik pasirinkti tarp manęs ir Paskutinio patepimo, – sakydavo jis su pašaipa per visą tą trisdešimt metų, kol darbavosi V... miestelyje, – ir kad ir kokie jie dievobaimingi, pasirenka ne Šventus aliejus, o mane.“ Kaip matote, mūsų daktaras nesivaržė. Jo juokai buvo mažumą šventvagiški. Šis užkietėjęs Kabaniso medicininės filosofijos pasekėjas priklausė, kaip jo senas bičiulis Šosjė, mokyklai gydytojų, šiurpinančių savo absoliučiu materializmu, ir, kaip Diubua – pirmasis iš Diubua – savo cinizmu, kuris menkina viską ir tujintų kunigaikštienes ir imperatorienės rūmų damas, vadindamas jas „motušėmis“, neką geriau kaip žuvų pardavėjas. Kad įsivaizduotumėte daktaro Torti cinizmą, – jis pats man tai pasakojo, – vieną vakarą „Ganašų“ klube daktaras Torti, išdidžiai savininko žvilgsniu apvedęs akinantį keturkampį stalą, kurį puošė aplink jį susėdusių šimtas dvidešimt svečių, tarė: „Jie visi laikosi mano malone!..“ Pats Mozė nebūtų labiau didžiavęsis, rodydamas lazdelę, su kuria uolas pavertė trykštančiais šaltiniais. Nieko nepadarysi, ponia. Jo kiaušė nebuvo guburio, to, kame telkiasi pagarba kitam, jis net teigė, kad toje vietoje jo kiaušė yra skylė. Buvo senas, jau persiritęs per septyniasdešimtuosius, bet plačiapetis, pajėgus ir gumbuotas,

kaip jo pavardė; veido buvo šaipaus, o po šviesiai šateniniu trumpų plaukų peruku, labai lygiu, labai nublizgintu, švietė skvarbios akys, kurios nežinojo, kas yra akiniai; dėvėjo jis beveik visada fraką pilkos arba tos rudos spalvos, apie kurią ilgai buvo sakoma: *Maskvos dūmų spalva;* nei drabužiu, nei laikysena nepanėšėjo į ponus Paryžiaus gydytojus – tvarkingus, su baltomis kaklaskarėmis, primenančiomis jų į kapus nuvarytų ligonių drobules! Tai buvo kitos padermės žmogus. Jo povyza – su zomšinėmis pirštinėmis, storapadžiais ir didkulniais ilgaauliais batais, kuriais jis kaukšėjo tvirtai žengdamas, – buvo kažkokia žvali ir raiteliška; šį žodį čia ir derėjo pavartoti, nes jis išliko tuo, kuris su šarovarais, susegiotais išilgai šlaunų (kiek metų iš tų trijų dešimčių!), baladojosi raitas keliais, kur sprandą būtų nusisukę kentaurai, – ir visa tai galima buvo numanyti šiandien iš to, kaip jis atstato savo plačią krūtinę, pritvirtintą prie vis tokio pat stipraus juosmens, kaip sūpuodamas žengia tvirtomis kojomis, nežinančiomis, kas yra reumato skausmai, lenktomis kaip pašto arklių jojiko. Daktaras Torti buvo lyg ir koks Odinė Kojinė ant arklio, praleidęs gyvenimą Kotanteno pabjurusiuose keliuose, kaip Kuperio Odinė Kojinė – Amerikos miškuose. Gamtininkas, kaip ir Kuperio herojus, nepaisęs visuomenės įstatymų, bet nepakeitęs jų, kaip Fenimoro herojus, Dievo idėja, tapo vienas tų negailestingų stebėtojų, kurie negali nebūti mizantropais. Toks likimo dėsnis. Todėl daktaras ir buvo mizantropas. Tiktai spėjo, kol jo arklys ligi pilvo klampojo per kelių dumblynę, atbukti nuo gyvenimo purvo. Tai buvo anaiptol ne toks mizantropas kaip Alcestas. Nesipiktino, kaip piktinasi dorybingas žmogus. Nepyko. Ne! Niekino žmogų lygiai taip ramiai, kaip šniaukė taboką, ir jautė tokį pat malonumą jį niekindamas, kaip ją šniaukdamas.

Toks tiksliai buvo tas daktaras Torti, su kuriuo aš vaikštinėjau.

Tai buvo viena tų linksmų ir giedrių rudens dienų, kai net besirengiančioms išskristi kregždėms norisi palūkėti. Dievo

Motinos katedroje skambino vidudienį, ir rodėsi, kad žemas didžiojo varpo balsas lėtais spindinčiais virpesiais plaukia virš žalios upės, raibuliuojančios prie tiltų atramų visomis spalvomis, ir net virš mūsų galvų – toks tyras buvo išjudintas oras! Nurudusi sodo medžių lapija pamažu nusimetė melsvą miglą, kurioje skęsta šitais ūkanotais spalio rytais, ir smagi vėlyvo rudens saulutė, įsisiautusi į auksinę vatą, šildė mums – daktarui ir man – nugaras, kai mes sustojome pasižiūrėti garsiosios juodos panteros; ji nusibaigė kitą žiemą nuo džiovos it jauna mergina. Aplink mus pakrikais būreliais stoviniavo įprastinė Botanikos sodo publika – ta ypatinga publika, kurią sudaro prastuomenės žmonės: kareiviai, auklės, mėgstą pažiopsoti prieš narvų grotas ir papramogauti mėtydami į sustingusius ar miegančius už vielos virbų žvėris riešutų ar kaštonų kevalus. Pantera, prie kurios narvo mes slampinėdami po sodą stabtelėjome, buvo, jei atsimenate, tos savotiškos veislės, kuri būdinga Javos salai, pasaulio kraštui, kame gamta yra itin išraiški ir pati atrodo tarsi kokia didžiulė tigrė, nesileidžianti žmogui prisijaukinti, jį užburianti ir erzinanti savo baisios ir tviskančios žemės turtais. Javoje gėlės skaistesnės ir kvapnesnės, vaisiai skanesni, gyvūnai gražesni ir stipresni negu kuriame nors kitame žemės krašte, ir įsivaizduoti šitą veržlų gyvastingumą įstengs tik tas, kas pats bus patyręs širdį gniaužiantį ir mirtiną pojūtį, sužadintą kerinčio ir kartu nuodingo krašto, tuo pat metu Armidės ir Lokustos! Vangiai ilsėdamasi ant elegantiškų pirmyn ištiestų letenų, aukštai pakelta galva, sustingusiomis smaragdo akimis pantera buvo nuostabus grėsmingų jos krašto tvarinių pavyzdys. Jokia rusva dėmė nebliksėjo jos juodo aksomo kailyje, kuris buvo toks juodas ir toks matinis, jog šviesa, slysdama per jį, net nepridavė jam blizgesio, o siurbėsi į jį, kaip vanduo siurbiasi į jį sugeriančią kempinę... Kai nukreipdavai akis nuo šios tobulos formos, įkūnijančios liauną grožį, baisingą besiilsinčią jėgą, šaltą karališką panieką, į žmogiškus padarus, kurie žvelgė į ją baugiai išsižioję, išpūstomis akimis, tikrai nuostabus vaidmuo atitekdavo

ne žmogui, o žvėriui. Ir šisai buvo tiek pranašesnis, kad žmogus turėjo jaustis beveik pažemintas! Tyliai dalinausi šia mintimi su daktaru, kai staiga būrį, susitelkusį prieš panterą, perskyrė du asmenys ir sustojo tiesiai prieš ją.

– Taip, – prabilo daktaras, – bet pažvelkite dabar! Štai pusiausvyra tarp rūšių ir atstatyta!

Tai buvo vyras ir moteris, abu aukšto ūgio, jie iš pirmo žvilgsnio pasirodė man priklausą Paryžiaus aukštuomenės elitui. Nei vienas, nei kitas nebuvo jauni ir vis dėlto tobulai gražūs. Vyrui turėjo būti apie keturiasdešimt septyneri su kaupu, moteriai – keturiasdešimt su viršumi... Taigi jie, kaip sako jūreiviai, grįžę iš Ugnies Žemės, buvo *perplaukę liniją*, pražūtingą liniją, baisesnę negu pusiaujo, kurią gyvenimo jūra praplauki kartą ir daugiau į ją nebesileidi! Bet jiems, regis, ši aplinkybė nedaug rūpesčio tekėlė. Nei jų kakta, nei niekas nerodė jokių melancholijos ženklų... Vyriškis, išlakus ir toks aristokratiškas su savo juodu surdutu, susegiotu taip tvarkingai kaip kavalerijos karininko munduras, jog rodėsi dėvįs vieną tų kostiumų, kuriais Ticianas aprengia savo portretų personažus, savo griežtu stotu, šiek tiek moteriška ir išdidžia povyza, smailais kaip katino ūsais su pradėjusiais žilti galiukais panėšėjo į Henriko III laikų favoritą; o kad panašumas būtų dar tikresnis, jo plaukai buvo trumpai kirpti, ir todėl jo ausyse ryškiai blizgėjo du tamsiai mėlyni safyrai, priminę man tuos smaragdus, kuriuos ausyse toje pačioje vietoje segėjo Sbogaras... Išskyrus šią juokingą (kaip būtų sakiusi aukštuomenė) smulkmeną, rodančią, kiek jis niekina to meto skonį ir idėjas, visa kita šio žmogaus išorėje buvo paprasta ir *dendiška*, kaip tai suprato Bramelis, tai yra *nebadė akių*; šis žmogus traukė jūsų dėmesį tik pats savimi ir būtų ištisai jį pasiglemžęs, jei nebūtų vedęsis po ranka moters, kuri tą akimirką ėjo šalia... Ši moteris iš tiesų traukė žvilgsnį dar labiau negu ją lydintis vyras ir laikė jį ilgiau prie savęs prikausčiusi. Buvo aukšta, kaip ir jis. Jos galva beveik siekė jo galvą. O kadangi buvo taip pat visa juodai apsitaisiusi, savo formų vešlu-

mu, paslaptinga didyste ir jėga priminė didžiąją juodąją Izidę Egipto muziejuje. Keistas dalykas! Šioje gražioje poroje raumenimis buvo apdovanota moteris, o nervais – vyras... Mačiau ją tada tik iš profilio; bet profilis – arba grožiui pakenkia, arba akivaizdžiausiai jį paliudija. Man regis, nesu gyvenime matęs taisyklingesnio ir iškilesnio profilio. Na, o apie akis negalėjau nieko spręsti, – ji buvo įbedusi jas į panterą, kuri, matyt, juto jų magnetinį ir nemalonų poveikį, nes jau ir taip sustingusi ji vis labiau akmenėjo, stingo, juo įdėmiau moteris, atėjusi jos pasižiūrėti, žvelgė į ją; kaip katės, kai jas apakina šviesa, – nors jos galva nė per centimetrą nekryptelėjo, o smailūs ūsų galiukai net nevirptelėjo, – pantera, kurį laiką pamirkčiojusi ir tarsi negalėdama daugiau priešintis, lėtai paslėpė dvi žalias akių žvaigždes už vokų užsklandų. Užsivėrė nuo pasaulio.

– Oho! Pantera prieš panterą! – šnibžtelėjo man į ausį daktaras. – Bet atlasas stipresnis už aksomą.

Atlasas – tai buvo moteris, dėvinti šito mirguliuojančio audinio suknelę, suknelę su ilgu šleifu. Ir daktaras teisingai pastebėjo! Tamsiaplaukė, liauna, tokių pat galingų sąnarių, tokios pat karališkos laikysenos moteris, nepažįstamoji, kaip savo giminės atstovė, prilygo anai grožiu ir buvo dar nerimastingesnio žavesio; – tai buvo tarsi žmonių pasauliui priklausanti pantera, stojusi prieš panterą, priklausančią gyvūnų pasauliui, ir ją užtemdžiusi; ir žvėris tai tikriausiai pajuto, nes užmerkė akis. Bet moteris nepasitenkino šia pergale, jei tai buvo pergalė. Jai pritrūko kilniaširdiškumo. Panoro, kad jos varžovė atsimerktų ir pamatytų, kas ją žemina. Todėl, netardama nė žodžio, atsisegiojo dvylika sagų, kuriomis buvo susegiota jos violetinė pirštinė, standžiai aptempusi iki alkūnės jos nuostabią ranką, nusimovė ją ir, drąsiai įkišusi plaštaką tarp narvo virbų, kirto pirštine keletą kartų per trumpą panteros snukį, ši stryktelėjo!.. ir kaip stryktelėjo!.. Žaibo greitumu griebė dantimis ranką!.. Iš būrelio, kuriame stovėjome, nuaidėjo riksmas. Manėme, kad pantera nukando riešą: nukentėjo tik pirštinė. Pantera ją prarijo.

Baisusis įžeistas žvėris atvėrė siaubingai išplėstas akis, o jos susiraukšlėjusios šnervės vis dar virpėjo...

– Beprotė! – šūktelėjo vyras, griebdamas tą gražų riešą, išvengusį skaudžiausio įkandimo.

Jūs žinote, kaip kartais ištariamas žodis „beprotė!..“ Taip jis jį ir ištarė ir karštai pabučiavo tą riešą.

Jis stovėjo mūsų pusėje, tad jai atsigręžus pažiūrėti, kaip jis bučiuoja jos nuogą riešą, aš išvydau jos akis... akis, kurios kerėjo tigrus, o dabar buvo pakerėtos vyro; akis, du didžiulius juodus deimantus, nušlifuotus visai įmanomai gyvenime didystei atspindėti; dabar, įsmeigtos į jį, jos bylojo, kaip ji myli ir dievina jį.

Tos akys buvo ištisa poema ir išsakė ištisą poemą. Vyras nepaleido rankos, turbūt tebeatsiduodančios karštu panteros alsavimu, ir, spausdamas ją prie širdies, nusivedė moterį į didžiąją sodo alėją, – nekreipdamas dėmesio į murmesį ir šūksnius žmonių būrelio, dar neatsigavusio nuo pavojaus, į kurį buvo patekusi lengvapėdė, – ir ramiai nužingsniavo alėja tolyn. Jie praėjo pro mus – daktarą ir mane, atsigręžę vienas į kitą, stipriai susiglaudę, tarsi būtų norėję įsiskverbti, įsismelkti – jis į ją, ji – į jį – ir dviese tesudaryti vieną kūną, matydami tik save. Kai jie ėjo šitaip pro šalį, regėjosi, kad tai aukštesnės būtybės, net nematančios po kojomis žemės, kuria žengia, ir keliaujančios per pasaulį savo debesyje kaip Homero Nemirtingieji!

Tokių dalykų reta Paryžiuje, ir dėl to mes stovėjome ir žiūrėjome į praeinančią karališką porą – moteris vilko savo juodą šleifą sodo dulkėmis it povas, niekinantis viską, net savo plunksnas.

Šitaip toldamos vidudienio saulės spinduliuose, didingai susiliejusios, tos dvi būtybės buvo įstabios... Jie priėjo prie sodo vartelių ir įlipo į jų laukiančią karietaitę, žėrinčią vario apkaustais ir pakinktais.

– Jie nemato pasaulio! – pasakiau aš daktarui, ir jis suprato mano mintį.

– Ak, kas jiems pasaulis! – atsiliepė jis savo kandžiu balsu. –

Jie absoliučiai nieko nemato visoje kūrinijoje, o kas visai neįtikėtina – praeina net pro savo gydytoją, jo nematydami.

– Ką? Jūs jų gydytojas! – šūktelėjau aš. – Vadinasi, brangusis daktare, jūs pasakysite man, kas jie.

Daktaras, kaip sakoma, padarė pauzę, kad būtų didesnis įspūdis, nes šis kūmas visada ir visur buvo klastūnas!

– Na ką gi, tai Filemonas ir Baukidė, – pasakė jis paprastai. – Štai ir viskas!

– Po velnių! – šūktelėjau aš. – Didingos povyzos Filemonas ir Baukidė, ne itin panašūs į antikinius! Betgi, daktare, tai ne jų vardas... Kaip jie vadinasi?

– Kaip! – atsakė daktaras. – Nejaugi savo salonuose, kurių aš nelankau, jūs niekada nesate girdėjęs apie grafą ir grafienę de Savinji kaip apie legendinį vedybinės meilės pavyzdį?

– Dievaži, ne! – šūktelėjau. – Salonuose, kuriuose lankausi, ne per daug kalbama apie vedybinę meilę.

– Hm... Hm... Galimas dalykas, – numykė daktaras, atsakydamas greičiau į savo paties negu į mano mintį. – Tuose salonuose, kuriems priklauso ir jie, apsieinama be daugybės padorių ir ne visai padorių dalykų. Bet nors jie turi priežastį, dėl kurios juose nesilanko, ir beveik ištisus metus gyvena savo senoje Savinji pilyje, Kotantene, apie juos kadaise sklido tokie gandai, jog Sen Žermeno priemiestyje, kame dar išlikę šiek tiek aristokratiško solidarumo, geriau apie tai nutylima, negu kalbama.

– Kokie gandai?.. Na štai, jūs mane sudominote, daktare! Tikriausiai šį tą apie tai žinote... Savinji pilis ne per toliausiai nuo V... miestelio, kur dirbote gydytoju.

– A, tie gandai... – ištarė daktaras (jis susimąstęs pasisėmė pirštų galais tabokos žiupsnį). – Galų gale buvo nutarta, kad jie melagingi! Visa tai jau praeitis... Bet vis dėlto, nors vedybos iš meilės ir laimė, kurią jos atneša, yra provincijoje visų romantiškų ir dorybingų šeimos motinų idealas, jos nelabai ryžosi, – tos, kurias pažinojau, – pasakoti savo dukterims apie šias vedybas!

– O tačiau Filemonas ir Baukidė, kaip jūs juos pavadinote, daktare?..

– Baukidė! Baukidė! Hm... – pertarė mane daktaras Torti, perbraukdamas staiga kumpu smilium per visą savo lenktos kaip papūgos nosies ilgį (vienas jo įprastinių mostų), – ar neatrodo jums, kad ši agni moteriškaitė panašesnė į ledi Makbet, o ne į Baukidę?..

– Daktare, brangusis, įstabusis daktare, – vėl tariau aš, nutaisęs meiliausią balsą, – jūs papasakosite visa, ką žinote apie grafą ir grafienę de Savinji?..

– Gydytojas yra naujųjų laikų nuodėmklausys, – atsakė daktaras iškilmingai šaipiu tonu. – Jis pakeitė kunigą ir privalo laikyti išpažinties paslaptį kaip kunigas...

Jis klastingai dėbtelėjo į mane, nes žinojo, kaip aš gerbiu ir branginu visa, kas susiję su katalikybe, o jis buvo jos priešas. Mirktelėjo man įsivaizduodamas, kad aš įkliuvau.

– Ir jis ją išlaikys... kaip kunigas! – pridūrė jis garsiai ir nusikvatojo savo cinišku juoku. – Eime čionai. Pasišnekėsime.

Ir jis nusivedė mane į didžiąją medžiais apsodintą alėją, kuri iš šitos pusės nutįsusi išilgai Botanikos sodo ir Ligoninės bulvaro... Ten mes prisėdome ant žalio suolo su atkalte, ir jis pradėjo savo pasakojimą:

– Tai tokia istorija, brangusis, kurios reikia ieškoti jau toli praeityje kaip kulkos, dingusios po vėl ataugusiu audiniu; nes užmarštis – tai tarsi gyvo kūno audinys, po tam tikro laiko ji užsitraukia virš įvykių ir neleidžia nieko įžiūrėti, nieko numanyti, net vietos, kur jie vyko. Tai buvo pirmaisiais Restauracijos metais. Per V... miestelį žygiavo vienas Gvardijos pulkas ir buvo – nežinau, dėl kokių karinių sumetimų – priverstas užtrukti čia dvi dienas; tada šio pulko karininkai susigalvojo surengti miestelio garbei fechtavimo varžybas. Miestelis iš tiesų turėjo visa, ko reikia, kad tie Gvardijos karininkai pagerbtų jį panašia švente. Jis buvo, kaip tada buvo įprasta sakyti, didesnis rojalistas už patį karalių. Palyginus su jo dydžiu (miestelyje buvo vos

penki šeši tūkstančiai galvų), jame knibždėjo aristokratų. Daugiau kaip trisdešimt geriausių jo šeimų jaunuolių tarnavo tada asmeninėje karaliaus ar jo brolio gvardijoje, ir per V... miestelį žygiavusio pulko karininkai beveik visus juos pažinojo. Bet svarbiausia priežastis, kuri nulėmė šitą karišką fechtavimosi šventę, buvo šio miestelio garsas: jis iš seno vadino save dvikovų miestu ir tuo metu tebebuvo didžiausias dvikovų miestas Prancūzijoje. Nors 1789 metų revoliucija atėmė iš kilmingųjų teisę nešioti špagą, V... miestelyje jie įrodė, kad ir jos nenešiodami visada geba ją išsitraukti. Karininkų suruoštos varžybos buvo labai prašmatnios. Sugužėjo visi pajėgiausi vietiniai špagos meistrai ir net visi mėgėjai, jaunesnės kartos atstovai, kurie nebuvo puoselėję, kaip jis buvo puoselėjamas kadaise, sudėtingo ir sunkaus fechtavimosi meno; ir visi parodė tokį entuziazmą špagos valdymui, mūsų tėvų šlovei, jog vienas buvęs pulko fechtmeisteris, tris ar keturis kartus atbuvęs savo tarnybos laiką ir ištisai išmarginęs rankoves antsiuvais, sumanė, kad būtų neblogai baigti gyvenimą atidarant fechtavimosi salę V... miestelyje; pulkininkas, kuriam jis išdėstė savo sumanymą, pritarė, leido jam išeiti iš tarnybos ir likti šiame miestelyje. Šitam fechtmeisteriui, pavarde Stasenas, o kariuomenėje pramintam „Skylmušiu", paprasčiausiai šovė į galvą geniali mintis. Jau seniai V... miestelyje nebebuvo padorios fechtavimosi salės; ir tai buvo netgi vienas tų dalykų, apie kuriuos su liūdesiu balse kalbėjo miestelio kilmingieji, priversti patys mokyti sūnus arba samdyti jiems mokytoju kokį bičiulį, grįžusį iš tarnybos kariuomenėje, beveik neišmanantį ar blogai išmanantį tai, ko mokė. V... miestelio gyventojai gyrėsi esą išrankūs. Jie iš tiesų degė šventa ugnimi. Nesitenkino nudūrę priešininką; norėjo nudurti jį išmaniai ir meniškai, pagal taisykles. Visų pirma jiems reikėjo, kad žmogus su ginklu rankoje, kaip jie sakė, būtų gražus, ir jie tejautė gilią panieką tiems žaliūkams stuobriams, kurie gali būti labai pavojingi kautynėse, bet nėra griežta ir tikra žodžio prasme špagos meistrai. „Skylmušys", ir jaunystėje, ir dar dabar labai

gražus vyras, – kuris Olandijos stovykloje, tada dar visai jaunas būdamas, sutriuškino į miltus visus kitus fechtmeisterius ir laimėjo dviejų rapyrų ir dviejų sidabrinių šalmų prizą – buvo kaip tik vienas tų fechtuotojų, kokių neįstengia paruošti mokyklos, jei gamta nepateikia joms išskirtinės kūno sandaros. Žinoma, jis tapo visuotiniu V... miestelio susižavėjimo objektu, o netrukus ir dar daugiau. Niekas taip nenutrina skirtumo tarp žmonių kaip špaga. Senosios monarchijos laikais karaliai pakeldavo į bajorus vyrus, kurie mokė juos laikyti špagą. Ar nepadovanojo Liudvikas XV, jei gerai prisimenu, savo fechtavimo mokytojui Danė, palikusiam mums knygą apie fechtavimą, keturių savo lelijų žiedų tarp dviejų sukryžiuotų špagų, kurias šis panaudojo herbui?.. Šitie provincijos bajorai, dar stipriai atsiduodantys monarchija, trumpu laiku taip susibroliavo su senuoju fechtmeisteriu, tarsi jis būtų vienas iš jų.

Iki šiol viskas ėjo gerai, ir galima buvo tik sveikinti Staseną, pramintą „Skylmušiu", dėl jo sėkmės; deja, šis senas pulko fechtavimo mokytojas turėjo ne tik raudono tymo širdį, užsiūtą ant balta oda pamuštos liemenės, kuria prisidengdavo krūtinę per savo genialiąsias pamokas... Pasirodo, po šia tymo širdimi plakė kita širdis, kuri šitame V... miestelyje, turėjusiame tapti palaimingu jo gyvenimo uostu, ėmė nenustygti savo kailyje... Tai štai: kareivio širdį visada sudaro parako krūvelė. O kai laikas paraką išdžiovina, jis tik dar geriau įsidega. V... miestelyje moterys apskritai tokios dailios, jog mano senojo fechtuotojo išdžiūvusiam parakui kibirkštis grėsė kas žingsnis. Todėl jo istorija baigėsi kaip daugumos senų karių. Išsibastęs po visus Europos kraštus, graibstęs už smakro ir liemens visas jam šėtono pakištas po kojomis merginas, buvęs pirmosios Imperijos karys ištaisė paskutinę išdaigą: vedė – jau peržengęs penkias dešimtis – kaip reikalauja formalumai ir sakramentai, savivaldybėje ir bažnyčioje, – V... miestelio grizetę, kuri (pažįstu visas tenykštes grizetes; kaip aš jų nepažinosiu – esu priėmęs tiek naujagimių!) lygiai po devynių mėnesių, diena į dieną, pagimdė jam

vaiką; ir tas vaikas, – tai buvo mergaitė, – yra, mielas drauge, ne kas kitas, o ta deivės povyzos moteris, kuri praėjo pro mus, įžūliai užkliudžiusi mus savo suknelės sukeltu vėju ir neatkreipusi į mus dėmesio, tarsi mūsų nė nebūtų!

– Grafienė de Savinji! – šūktelėjau aš.

– Taip, tiksliai, ji pati – grafienė de Savinji! O, nei į moterų kilmę, nei į tautų kilmę dairytis nereikia; nereikia dairytis į niekieno lopšį... Menu, mačiau Stokholme Karolio XII lopšį, jis buvo panašus į arklio ėdžias, grubiai nudažytas raudonai ir netgi krypavo į visas puses ant savo keturių atramų. Tai va iš kokio lopšio išlindo tas uraganas! Iš esmės visi lopšiai yra sąmėžynai, kurių įklotus reikia keisti keliskart per dieną; ir jie virsta poezija tik tada – tiems, kurie tiki poezija, – kai ten nebėra vaiko.

Ir patvirtindamas savo teiginį, daktaras šitoje pasakojimo vietoje sudavė sau per šlaunį zomšine pirštine, laikydamas ją už vidurinio piršto; ir zomša pliaukštelėjo ant šlaunies taip, jog įrodė tiems, kurie turi klausą, kad žmogynas dar velniškai raumeningas.

Jis lukterėjo. Jo filosofijai prieštarauti neturėjau pagrindo. Matydamas, kad nieko nesakau, kalbėjo toliau:

– Beje, kaip visi seni kariai, mylintys net svetimus vaikus, „Skylmušys“ turbūt ėjo iš proto dėl savojo. Nieko stebėtino. Kai jau pagyvenęs vyras susilaukia vaiko, jis myli jį labiau negu jaunas, nes tuštybė, kuri viską paryškina, paryškina ir tėvišką jausmą. Visi jaunus vaizduojantys seniai, kuriuos esu gyvenime matęs, pavėluotai susilaukę vaiko, dievino savo atžalą ir juokingai didžiavosi ja it kokiu žygdarbiu. Gamta, šaipydamasi iš jų, įpila jiems į širdį tikėjimą, kad jie jauni! Žinau tik vieną dar svaigesnę laimę ir juokingesnę puikybę: kai senis, užuot susilaukęs vieno vaiko, vienu ypu įsitaiso du! „Skylmušiui“ neteko paragauti šio tėviško pasididžiavimo dvyniais; bet reikia pripažinti, kad iš jo vaiko galima buvo nutašyti du! Jo duktė – jūs ką tik ją matėte, taigi žinote, ar ji pateisino į ją dėtas viltis –

buvo nuostabus kūdikis, stebinęs jėga ir grožiu. Pirmasis senojo fechtmeisterio rūpestis buvo susirasti krikštatėvį tarp aristokratų, nuolatinių jo fechtavimo salės lankytojų; ir jis išsirinko iš visų grafą d'Avisą, visų tų dvikovininkų ir plevėsų vyriausiąjį amžiumi, kuris emigracijos metais pats buvo fechtmeisteriu Londone, imančiu po keletą ginėjų už pamoką... Grafas d'Avisas de Sortovil-an Bomonas, jau prieš Revoliuciją Šventojo Liudviko ordino kavalierius ir dragūnų kapitonas – taigi tada mažų mažiausiai septyniasdešimtmetis – dar smaigstė špaga jaunuolius ir parklupdydavo juos, kaip fechtavimo salėse sakoma, nuostabiu „kaput". Tai buvo senas šaipuoklis, kartais mėgdavęs žiauriai papokštauti. Jis pakaitindavo, pavyzdžiui, savo rapyrą žvakės liepsnoje, ir kai plienas užsigrūdindavo, šią kietą rapyrą, – kuri nebelinkdavo ir perlauždavo jums krūtinkaulį ar šonkaulius, vos tik jus kliudžiusi, – įžūliai vadindavo „musmušiu". Jis labai vertino Staseną ir sakė jam „tu". „Tokio vyro kaip tu duktė, – sakė jis, – privalo nešioti senovės karžygio kalavijo vardą. Pavadinkime ją Oteklera!" Tokį vardą jis jai ir davė. V... miestelio klebonas šiek tiek pasiraukė dėl šio neįprasto vardo, kokio niekada nebuvo girdėję jo bažnyčios krikšto vandenys; bet kadangi krikštatėvis buvo grafas d'Avisas, o juk visados išliks artimi ryšiai, nepaisantys liberalų ir jų riksmo, tarp diduomenės ir dvasininkijos; kadangi, antra vertus, Romos kalendoriuje yra šventoji, vardu Klara, kūdikiui atiteko Olivjė kalavijo vardas, nesukėlęs V... miestelyje ypatingo susijaudinimo. Toks vardas tarsi buvo likimo pranašas. Buvęs fechtmeisteris – savo amatą jis mylėjo beveik tiek pat kaip dukterį – nusprendė išmokyti ją ir palikti jai kraičiu savo talentą. Liūdnas kraitis! Skurdus davinys, turint galvoje nūdienius papročius, kurių vargšas fechtavimo mokytojas nenumatė! Taigi vos tik mergaitė išmoko stovėti, jis ėmė ją mokyti fechtuotis; o kadangi mergytė buvo tvirtas vaikiūkštis, – jos riešai ir sąnariai buvo tarytum gryno plieno, – jis taip neįtikėtinai paspartino jos brendimą, jog būdama dešimties metų atrodė jau penkiolikos ir

puikiai varžėsi su tėvu ir geriausiais miestelio V... fechtuotojais... Visas miestelis tik ir kalbėjo apie mažąją Oteklerą Stasen, kuri vėliau tapo *panele Oteklera Stasen*. Ypač, kaip jūs numanote, neįtikėtiną, o tiksliau, labai tikėtiną smalsumą, atmieštą apmaudu ir pavydu, rodė jaunosios miestelio panelės, į kurių draugiją, kad ir kaip gerai jų tėvų traktuojamo Staseno, pravarde „Skylmušys", duktė negalėjo būti padoriai priimama. Jų tėvai ir broliai kalbėjo apie ją jų akivaizdoje su nuostaba ir susižavėjimu, ir jos būtų norėjusios iš arčiau pamatyti šitą šventą Jurgį su sijonu, jos grožis, sakė jie, prilygstąs jos fechtavimosi talentui. Matė jos ją tik iš tolo ir iš didelio nuotolio. Tuo metu aš kaip tik atvykau į V... miestelį ir dažnai buvau šito karšto smalsumo liudininku. „Skylmušys", Imperijos laikais tarnavęs husarų pulke ir su fechtavimo sale dabar užsikaląs nemaža pinigo, leido sau nusipirkti arklį ir išmokyti dukterį joti; o kadangi jis taip pat imdavo metams išjodinėti jaunus savo fechtavimo salės lankytojų arklius, jį dažnai žmonės matydavo su Oteklera raitą keliuose, kurie šakojasi į visas puses ir supa miestelį. Esu sutikęs juos daugelį kartų, grįždamas iš ligonių lankymo, ir būtent per šituos susitikimus galėjau spręsti, kokį stulbinančiai ugningą susidomėjimą kelia šita išlaki mergina, taip anksti subrendusi, kitoms vietinėms merginoms. Tuo metu beveik nenusėsdavau nuo arklio ir kelyje dažnai susidurdavau su jų tėvų karietomis; jie važiuodavo su dukterimis į svečius aplinkinėse pilyse. Na štai, niekada neįstengsite įsivaizduoti, kaip godžiai ir net begėdiškai jos puldavo prie langelio ir išsilenkdavo per jį, kai tik tolumoje pasirodydavo panelė Oteklera Stasen, risnojanti ar šuoliuojanti šalia tėvo. Tačiau daugmaž bergždžiai; rytojaus dieną, per mano apsilankymą pas jų motinas jos visada išsakydavo man savo nusivylimą ir gailavimus, nes joms tepavykdavo išvysti tik šios merginos stotą, sutvertą amazonės kostiumui, kurį ji dėvėjo taip, kaip jūs, ką tik ją matęs, galite nuspėti, bet jos veidas buvo beveik visuomet daugiau ar mažiau paslėptas po tamsiai mėlynu tankiu šydu. Panelę Oteklerą Stasen pažinojo

beveik tik V... miestelio vyrai. Visą dieną su rapyra rankoje ir su vieliniu fechtavimo kaukės tinkleliu ant veido, – kaukę ji ne itin dažnai jų akivaizdoje nusiimdavo, – ji beveik neišeidavo iš tėvo salės; o tėvas jau pradėjo stabarėti, ir ji dažnai pavaduodavo jį per pamokas. Gatvėje ji rodėsi labai retai, o padorios moterys galėdavo ją pamatyti tik ten arba dar sekmadienį per mišias; bet ir sekmadienį per mišias, kaip ir gatvėje, ji buvo beveik taip pat prisidengusi veidą kaip tėvo salėje – jos juodo šydo nėriniai buvo dar tamsesni ir tankesni negu vielinis kaukės tinklelis. Ar buvo šitas įprotis rodytis ar slėptis, kaitinantis smalsias vaizduotes, tam tikra poza?.. Labai galimas daiktas; bet kas galėjo žinoti? Kas galėjo pasakyti? Ir ar nebuvo ši jauna mergina, kaukę pakeičianti šydu, dar labiau neįžvelgiama negu veidas, kaip tolimesni įvykiai net pernelyg gerai tai patvirtino?

Savaime aišku, mielasis, turiu tik prabėgomis užsiminti apie visas to laikotarpio smulkmenas, kad greičiau priartėčiau prie tos akimirkos, kai iš tikrųjų prasideda ši istorija. Panelei Oteklerai buvo apie septyniolika metų. Buvęs gražuolis „Skylmušys", visiškai susenęs, našlys, morališkai pribaigtas Liepos revoliucijos, išvaikiusios gedulu apsigaubusius aristokratus į jų pilis ir ištuštinusios jo salę, veltui kovojo su savo podagra, kuri nesigąsdino jo *treptelėjimų*, ir smarkia ristele artėjo į kapines. Gydytojui, išmanančiam diagnostiką, dalykas buvo aiškus... Tai badė akis. Žinojau, kad jis nebeilgai patvers, bet štai vieną gražų rytą fechtavimo salėje pasirodė – jį atvedė vikontas de Tajbua ir ševaljė de Menilgranas – jaunuolis, mokęsis toli nuo namų ir sugrįžęs į savo neseniai mirusio tėvo pilį. Tai buvo grafas Serlonas de Savinji, panelės Delfinos de Kantor *būsimasis* (kaip sakė V... miestelis vartodamas visų mažų miestelių žodį). Grafas de Savinji tikrai buvo vienas žaviausių ir labiausiai savo kailyje nesitveriančių to meto jaunuolių, nes senuose salonuose (V... miestelyje, kaip ir kitur) dar būta tikros jaunuomenės. Dabar jos nebėra. Jam daug buvo pripasakota apie garsiąją Oteklerą Stasen, ir jis panoro pamatyti tą stebuklą. Ji pasirodė jam tokia,

kokia ir buvo – žavi jauna mergina, velniškai pikantiška ir provokuojanti su megztomis šilko kelnėmis, išryškinančiomis jos formas, vertas Veletri Paladės, ir su juodo tymo liemene, kuri traškėdama aptempė jos tvirtą ir liauną juosmenį – vieną tų juosmenų, kokį sugeba suformuoti čerkesės, įsprausdamos savo dukteris į odinį diržą, kurį sutraukyti turi tik besivystantis kūnas. Oteklera Stasen buvo rimta kaip Klorinda. Jis stebėjo, kaip ji moko fechtuotis, ir paprašė sukryžiuoti su juo rapyras. Bet šiuo atveju Tankredu pasirodė esąs anaiptol ne grafas de Savinji! Panelė Oteklera Stasen keletą kartų perlenkė savo rapyrą lanku ant gražuolio Serlono širdies, jos pačios jis nekliudė nė karto.

– Jūs nepažeidžiama, panele, – pasakė jis labai galantiškai. – Gal tai pranašingas ženklas?..

Ar jau tą vakarą šito jaunuolio savimeilę nugalėjo meilė?

Beje, po šio vakaro grafas de Savinji ėmė kasdien lankytis „Skylmušio" fechtavimo salėje fechtavimo pamokose. Grafo pilis tebuvo už kelių mylių. Jis jas vienu vėju sukardavo raitas ar važiuotas, ir niekam tas neužkliuvo šitoje plepioje mažo miestelio gūžtoje, kur liežuviai galąsdavo menkiausias smulkmenas, bet kur fechtavimo meilė viską paaiškindavo. Savinji niekam neatvėrė širdies. Jis net vengė ateiti į pamoką tomis pačiomis valandomis kaip kiti miesto jaunikaičiai. Tas Savinji buvo ne koks vėjapūta... Niekas tuo metu nesužinojo ar nenumanė, kas įvyko, jei kas įvyko, tarp jo ir Otekleros. Jo vedybos su panele Delfina de Kantor, jau prieš daugelį metų sutartos abiejų šeimų tėvų ir pernelyg pasistūmėjusios pirmyn, kad neįvyktų, buvo atšvęstos trims mėnesiams praėjus po grafo de Savinji sugrįžimo; ir jam tai netgi buvo proga pagyventi ištisą mėnesį V... miestelyje šalia sužadėtinės, pas kurią jis tvarkingai praleisdavo ištisas dienas, bet iš ten vakarais labai reguliariai išeidavo į savo pamoką...

Panelė Oteklera, kaip ir visi, išklausė V... parapijos bažnyčioje grafo de Savinji ir panelės de Kantor užsakus, bet nei jos elgsena,

nei veido išraiška neparodė, kad ji būtų susidomėjusi šiuo viešu vedybų paskelbimu. Po teisybei, nė vienas iš besimeldžiančiųjų jos nesekė ir nestebėjo. Dar nebuvo gimęs stebėtojas, kuris turėjo susidomėti šiuo snūduriuojančiu klausimu – galimais ryšiais tarp Savinji ir gražuolės Otekleros. Vestuves atšventus, grafienė ramiai įsikūrė pilyje su savo vyru, šisai tačiau neatsisakė savo įpročių ir kasdien išvykdavo į miestelį. Didžiuma aplinkinių pilių šeimininkų elgėsi, beje, kaip jis. Bėgo laikas. Mirė senasis Stasenas. Kurį laiką stovėjusi uždaryta, jo fechtavimo salė vėl buvo atidaryta. Panelė Oteklera Stasen paskelbė, kad tęs tėvo pradėtas pamokas; ir mokinių po tėvo mirties ne tik nesumažėjo, bet padaugėjo. Vyrai visur tie patys. Kito vyro originalumas jiems nepatinka ir juos žeidžia; bet jei originalumas segi sijoną, jie dėl jo iš proto kraustosi. Moteris, daranti tai, ką daro vyras, net jeigu daro prasčiau, Prancūzijoje visada turės aiškų pranašumą prieš vyrą. O panelė Oteklera Stasen – tai, ką ji darė – darė žymiai geriau. Ji smarkiai pranoko tėvą. Pamokoje kaip mokytoja buvo neprilygstama, o jos fechtavimosi menas – įstabus. Jos rapyros kirčiai buvo neatremiami, – tokių kirčių neišmokstama, kaip neišmokstama valdyti stryką arba perkelti ranką grojant smuiku – vien tik mokymu niekam šito neįdiegsi. Aš tais laikais truputį badinėjausi špaga kaip visi mano aplinkos žmonės ir prisipažįstu, kad mane, kaip mėgėją, žavėjo kai kurie jos įtūpstai. Be viso kito, ji taip pereidavo iš ketvirtosios pozicijos į trečiąją, jog atrodė – tikri burtai. Jus kirto jau ne špaga, bet kulka! Mikliausiai gebąs atremti kirtį žmogus, ir tas smogdavo per orą, net kai ji iš anksto įspėdavo, kad keis poziciją, ir špaga neišvengiamai pataikydavo priešininkui į petį ar krūtinę. O jos špaga likdavo nepaliesta! Kai kurie fechtuotojai siusdavo dėl šito smūgio, kurį jie vadino fokusu, ir iš pasiutimo būtų prariję rapyrą! Jeigu ji nebūtų buvusi moteris, dėl šio kirčio jie būtų velniškai su ja vaidiję̨si. Vyrui jis būtų atsiėjęs dvidešimt dvikovų.

Beje, net paliekant nuošaly šį retą talentą, tokį nebūdingą moteriai, kuriuo ji garbingai pelnė duoną, šita neturtinga mergi-

na su vieninteliu ištekliumi – savo rapyra buvo iš tiesų labai įdomi būtybė: padėtis ją vertė bendrauti su turtingiausiais miestelio jaunuoliais, tarp kurių buvo itin didelių palaidūnų ir savimylų, tačiau jos geras vardas nekentėjo. Nei dėl Savinji, nei dėl nieko kito panelės Otekleros Stasen reputacija niekam neužkliuvo... „Atrodo vis dėlto, kad tai dora mergina", – sakydavo garbios damos, tą patį jos būtų sakiusios ir apie aktorę. Ir aš pats, kadangi pradėjau su jumis kalbą nuo savęs, aš pats, laikąs save įgudusiu stebėtoju, Otekleros dorybės klausimu buvau tos pačios nuomonės kaip visas miestelis. Lankiausi retkarčiais fechtavimo salėje ir prieš pono de Savinji vedybas, ir po jų ir rasdavau ten visuomet rimtą jauną merginą, nuoširdžiai ir paprastai atliekančią savo pareigas. Ji buvo, turiu pasakyti, labai ori ir privertė visus save gerbti, nes nesielgė su niekuo nei familiariai, nei laisvai. Jos be galo išdidus veidas, kuriame tada nebuvo šios aistringos išraiškos, taip jums kritusios į akis, nerodė nei sielvarto, nei rūpesčio, nei bet kokių žymių, leidžiančių numatyti, net labai miglotai, tą stulbinantį įvykį, kuris ramaus ir sustingusio miestelio atmosferoje sprogo kaip patrankos šovinys ir išdaužė langus...

„Dingo panelė Oteklera Stasen!"

Dingo! Kodėl? Kaip?.. Kur? Niekas nežinojo. Bet viena buvo tikra – dingo. Iš pradžių tai buvo tik šūksnis, po kurio sekė tyla, bet tyla truko neilgai. Liežuviai neištvėrė. Ilgai kentėję prikąsti, – kaip vanduo šliuzo uždoryje, kuris, šliuzą pakėlus, prasiveržia pirmyn ir su įtūžiu ima sukti malūno ratą, – puolė taškydami seiles plepėti apie šitą nelauktą, staigų, neįtikėtiną dingimą, kurio niekas nepaaiškino, nes panelė Oteklera dingo niekam netarusi nė žodžio ir nepalikusi nė žodžio. Dingo, kaip dingsta tas, kas nori tikrai dingti, – nes joks dingimas tada, kai paliekamas paskui save koks daiktelis, kad ir niekniekis, kurį kas nors gali pasičiupti ir paskui aiškintis, kodėl žmogus dingo. O ji dingo kaip į vandenį. Išnešė kudašių slapčiomis, kaip sakoma, paliko šeimininką it musę kandus, nors skolų nepaliko, kaip

nepaliko ir jokio kito daikto, bet, galima sakyti, nuplasnojo su vėju. Vėjas papūtė, bet jos nesugrąžino. Liežuvių malūnas sukosi tuščiomis, bet vis dėlto sukosi ir ėmė žiauriai malti šį gerą vardą, kuriam iki šiol niekas negalėjo pakenkti. Tada jis buvo iš naujo pasigautas, iki panagių išknebentas, persijotas, iškarštas... Kaip ir su kuo ši mergina, tokia padori ir tokia išdidi, išbėgo?.. Kas ją pagrobė? Nes, aišku, ji buvo pagrobta... Jokio atsakymo. Buvo dėl ko mažam miesteliui iš įsiūčio pamesti protą, ir iš tikrųjų V... miestelis išprotėjo. Buvo tiek priežasčių pykti! Visų pirma, jei ko nežinai, tai jau praradimas... Paskui – žmones suglumino jauna mergina, kurią tarėsi pažįstą, o kurios iš tiesų nepažinojo, jei buvo manę, kad ji negali *šitaip* dingti... Be to, miestelis prarado jauną merginą, kurią manė ar pasensiant, ar ištekėsiant, kaip kitos miestelio merginos, užsklęstos šitame provincijos užkampyje it arkliai laivo triume. Pagaliau, prarasdami panelę Stasen – dabar ji buvo vadinama tik *toji Stasen* – jie prarado fechtavimo salę, išgarsėjusią plačiai aplinkui, buvusią miestelio didybe, puošmena ir garbe, jo kokarda ant kepurės, jo vėliava varpinėje! Ak, skaudūs buvo visi tie praradimai! Ir kiek tų priežasčių, susitelkusių į vieną, kad išpiltų ant tos nepriekaištingosios Otekleros atminimo daugiau ar mažiau purviną visų įmanomų prielaidų srautą! Tad ir pylėsi... Išskyrus keletą senų bajorų, dar persisunkusių didžiūnų dvasia, kurie, kaip jos krikštatėvis grafas d'Avisas, pažinojo ją vaiką ir kurie, išvis nelabai dėl ko jaudinęsi, laikė paprastu dalyku, kad ji susirado tinkamesnį savo kojai batelį negu tas fechtavimo mokytojo sandalas, kurį mūvėjo. Oteklera Stasen dingdama nesusilaukė užtarėjų. Pasišalindama ji įžeidė visuotinę savimeilę; o labiausiai apmaudavo ir tūžo ant jos jauni vyrai todėl, kad ji dingo ne su vienu iš jų.

Ir tai ilgai liko didžiuoju jų priekaištu ir didžiuoju rūpesčiu. Su kuo ji pabėgo?.. Daugelis šių jaunų vyrų kiekvienais metais praleisdavo vieną ar du žiemos mėnesius Paryžiuje, ir pora jų teigė matę ir atpažinę ją teatre arba raitą Eliziejaus laukuose,

vieną ar su palydovu, bet nebuvo visiškai tikri. Patvirtinti niekas negalėjo. Gal tai buvo ji, gal ir ne ji; bet nerimas liko... Jie negalėjo atsikratyti minties apie šitą merginą, kuria žavėjosi ir kuri dingdama nugramzdino į liūdesį šį špagos miestelį, – juk ji buvo jo didžioji aktorė, savotiška *diva*, šviesos spindulys. Kai spindulys užgeso, tai yra, kitais žodžiais tariant, kai toji įžymioji Oteklera dingo, V... miestelis pasinėrė į pilką apatiją, būdingą visiems mažiems miesteliams, neturintiems veiklos centro, kame susieina aistros ir pomėgiai... Išblėso fechtavimo pomėgis. V... miestelis, kuriam neseniai gyvybės įkvėpė visa ši karinga jaunuomenė, dabar apsiblausė. Jaunuoliai, kurie, gyvendami savo pilyse, kasdien atkakdavo fechtuotis, pakeitė rapyrą šautuvu. Tapo medžiotojais ir lindėjo savo žemėse ar miškuose, grafas de Savinji taip pat. Jis vis rečiau rodėsi miestelyje, ir kai aš jį kartais susitikdavau, tai visados jo žmonos šeimoje, kurios gydytojas buvau. Tiktai, nė iš tolo neįtardamas tuo metu, kad tarp jo ir taip staiga dingusios Otekleros gali kas nors būti, neturėjau jokios vados užvesti kalbą apie tą staigų dingimą, kurį ėmė gaubti tyla, nusiplakusių liežuvių duktė; jis taip pat niekada neminėjo man Otekleros ir laikų, kai pas ją susitikdavome, ir neleisdavo sau, net iš tolo, apie tą metą užsiminti.

– Jau girdžiu, kur jūs patyliukais sukate *su savo klumpaitėmis*, – tariau daktarui, pavartojęs posakį iš to krašto, apie kurį jis kalbėjo ir kuris yra ir mano kraštas. – Tai jis ją pagrobė!

– Nieko panašaus, – atsakė gydytojas, – geriau negu tai! Jums niekad ir į galvą neateitų, kas iš tikrųjų atsitiko...

Jau ir taip pagrobimas, ypač provincijoje, norint išlaikyti paslaptį, yra nelengvas dalykas, o grafas de Savinji, be to, po vedybų dar nebuvo iš savo pilies net pajudėjęs.

Jis ten gyveno visiems ant akių jaukioje vedybinėje atmosferoje, primenančioje be galo ilgai užtrukusį medaus mėnesį, – o kadangi provincijoje viskas vardinama ir vertinama, Savinji buvo įvardintas ir įvertintas kaip vienas tų sutuoktinių, kurį reikia sudeginti – taip jų reta (šitaip juokaujama provincijoje),

o jo pelenais apibarstyti kitus sutuoktinius. Dievaižin, kiek laiko mane patį būtų kvailinusi šita reputacija, jei vieną gražią dieną, – buvo praėję daugiau negu metai po Otekleros Stasen dingimo, – manęs nebūtų skubiai iškvietę į Savinji pilį pas susirgusią pilies šeimininkę. Tuoj pat leidausi kelionėn ir vos tik atvykęs buvau įvestas pas grafienę, kurią iš tikrųjų labai kankino kažkokia neaiški ir sudėtinga negalė, pavojingesnė už ligą su griežtai apibrėžtais simptomais. Tai buvo viena tų senovinės padermės moterų, išsekusi, elegantiška, žavi, išdidi, kuri – išbalusi ir sulysusi – tarsi sako jums: „Mane įveikė laikas, kaip ir mano padermę; merdžiu, bet niekinu jus!", ir trauk mane velniai, kad ir koks aš plebėjas, kad ir kaip šie žodžiai nesiderina su filosofija, tačiau negaliu šituo nesigėrėti. Grafienė gulėjo ant sofos į svetainę panašiame kambaryje juodomis sijomis, baltomis sienomis, labai erdviame, labai aukštame ir puoštame senovinio meno dirbiniais, kurie darė didžiausią garbę grafų de Savinji skoniui. Šitame dideliame kambaryje švietė viena vienintelė lempa, ir jos šviesa, dar paslaptingesnė iš po žalio ją slopinančio gaubto, krito ant grafienės veido liepsnojančiais nuo karščio skruostikauliais. Ji sirgo jau keletą dienų, ir Savinji, – kad geriau galėtų ją slaugyti, – liepė pastatyti svetainėje nedidelę lovelę šalia savo mylimosios antrosios pusės lovos. Tik kai karštis, atkaklesnis už visą jo rūpestį, parodė tokį įniršį, kokio jis nesitikėjo, ryžosi mane pakviesti. Jis stovėjo čia, nugara atsigręžęs į degantį židinį, tokiu niūriu ir neramiu veidu, jog man pasirodė, kad jis aistringai myli savo žmoną ir mano ją atsidūrus pavojuje. Bet nerimas, atsispindėjęs jo veide, buvo skirtas ne jai, o kitai, kurios neįtariau esant Savinji pilyje ir kurios pasirodymas taip mane nustebino, jog man net akyse sumirgėjo. Tai buvo Oteklera!

– Šimts velnių! Tai bent drąsa! – šūktelėjau aš.

– Tokia drąsa, jog ją išvydęs pamaniau sapnuojąs! Grafienė paprašė vyrą paskambinti jos kambarinei, kuriai buvo liepusi, dar prieš man atvykstant, pagaminti nuovirą, aš neseniai buvau jai pataręs jį gerti; praėjo pora sekundžių, ir durys atsivėrė.

– Elali, o mano nuoviras? – sausu balsu nekantriai paklausė grafienė.

– Štai jis, ponia! – atsiliepė balsas, pasirodęs man pažįstamas, ir vos tik jis suskambo iš šešėlio, į kurį buvo nugrimzdę tolimi svetainės pašaliai, išniro ir priartėjo prie šviesos ratilo, lempos nupiešto aplink lovą, Oteklera Stasen; taip, pati Oteklera! – su sidabriniu padėklu savo gražiose rankose, ant padėklo garavo puodelis su nuoviru, kurio buvo prašiusi grafienė. Toks reginys galėjo kvapą užgniaužti! Elali... Laimė, Elali vardas, ištartas taip natūraliai, viską pasakė ir paveikė mane tarsi ledo kūjis – atgavau savitvardą, kurią buvau beprarandąs, ir kartu abejingą kaip gydytojo ir stebėtojo laikyseną. Oteklera dabar vadinosi Elali ir buvo grafienės de Savinji kambarinė!.. Jos išorinė permaina – jei iš viso tokia moteris gali persimainyti – buvo nepriekaištinga. Ji buvo apsirengusi kaip V... miestelio grizetės: ant galvos kykas, panašus į šalmą, ilgos garbanos spiralėmis kabojo išilgai skruostų – tos savotiškos garbanos, kurias tų laikų pamokslininkai vadino gyvatėmis, kad atgrasintų nuo jų dailias merginas, nors jiems tai niekados nepavyko. Ir po šituo apdaru slypėjo toks santūrus grožis, taip tauriai nuleistos akys, jog buvo aišku, kad šitos moterys-žalčiai išdarinėja ką tik užsimaniusios su savo šėtonišku kūnu, kai įžiūri bent menkiausią naudą sau... Beje, atsitokėjęs ir pasitikėdamas savimi, kaip žmogus, prikandęs liežuvį, kad nešūktelėtų iš nuostabos, vis dėlto neatsilaikiau niekingai silpnybei – panorau parodyti šitai įžūliai merginai, kad atpažinau ją; ir kol grafienė, palenkusi galvą, gėrė nuovirą, aš įsmeigiau savo akis į jos akis, tarsi kaldamas du kablius į sieną; bet jos akys – tą vakarą tokios švelnios kaip stirnos – pasirodė stipresnės už panteros, kurią ji ką tik privertė užsimerkti, akis. Ji nė nemirktelėjo. Tik per jos rankas, laikančias padėklą, perbėgo beveik akiai neįžiūrimas virpulys. Grafienė gėrė labai lėtai, o kai baigė, tarė:

– Gerai, išneškite visa šita.

Ir Oteklera-Elali nusigręžė – ak, tas jos stotas, būčiau atpažinęs ją tarp dvidešimties tūkstančių Ahasverui atvestų merginų, – ir

išnešė padėklą. Prisipažinsiu, kurį laiką stengiausi nežiūrėti į grafą de Savinji, nes jutau, ką galėjo reikšti jam mano žvilgsnis tokią akimirką; bet kai išdrįsau, susidūriau su stipriai į mane įbestu žvilgsniu, kuriame baisiausią nerimastį tuo metu pamažu keitė palengvėjimo išraiška. Jis pamatė, kad aš *pamačiau*, bet pamatė taip pat, kad aš *nenoriu matyti* to, ką pamačiau, ir lengviau atsikvėpė. Buvo įsitikinęs nesuvokiamu santūrumu, kurį turbūt išsiaiškino (man dėl to buvo nei šilta, nei šalta!) gydytojo išskaičiavimais, kai šiam nesinori prarasti tokį klientą kaip jis, nors iš tikrųjų čia būta kito išskaičiavimo – išskaičiavimo stebėtojo, nenorinčio, kad jam būtų uždarytos durys namuose, kame, niekam šioje žemėje nenumanant, dedasi dalykai, verti stebėtojo akies.

Ir aš grįžau namo, pirštu užspaudęs burną, pasiryžęs niekam neprasitarti nė žodelio apie tai, apie ką krašte niekas nenuspėjo. Ak! Niekam neprilygstami stebėtojo džiaugsmai! Bešališki ir vieniši džiaugsmai, kuriuos visada kėliau aukščiau visų kitų! Dabar galėjau visiškai jais mėgautis šiame užkampyje, vienišoje senoje pilyje, kur aš, kaip gydytojas, galėjau lankytis kada panorėjęs... Savinji, laimingas nusikratęs nerimo, pasakė: „Iki naujo nurodymo, daktare, lankykitės kasdien". Vadinasi, galėsiu su tokiu pačiu susidomėjimu ir nuoseklumu, kaip ligą, tyrinėti paslaptį padėties, kuri kam nors papasakota būtų pasirodžiusi neįmanoma... O kadangi ši paslaptis jau pačią pirmą dieną, kai ją aptikau, sužadino mano mąstymo galias, kurios mokslininkui, ypač gydytojui, su įnirtingu smalsumu vykdančiam tyrinėjimus, yra tarsi lazda aklajam, tuoj pat ėmiau samprotauti, kad išsiaiškinčiau padėtį... Kiek laiko ji jau trunka?.. Ar nuo tada, kai Oteklera dingo?.. Ar jau praėjo daugiau kaip metai, kai visa tai vyksta ir Oteklera Stasen tarnauja kambarine pas grafienę de Savinji? Kaip, išskyrus mane, kurį buvo būtina iškviesti, niekas nepamatė to, ką taip lengvai ir greitai pamačiau aš?.. Visi šie klausimai, užšokę ant arklio ir įsitaisę man už nugaros kartu su manimi, grįžo į V... miestelį, lydimi daugelio

kitų, sukilusių ir surinktų kelyje. Grafas ir grafienė de Savinji, kurie, kaip žmonės šnekėjo, dievina vienas kitą, gyveno, tiesa, ganėtinai atsiskyrę nuo bet kokios draugijos. Bet galų gale juk galėjo tarpais kas nors apsilankyti pilyje. Tiesa, jei svečias buvo vyras, Oteklera galėjo ir nepasirodyti. O jei viešnia – dauguma V... miestelio moterų niekada nebuvo į ją taip gerai įsižiūrėjusios, kad būtų galėjusios atpažinti šią merginą, dėl savo pamokų ištisus metus užsidariusią fechtavimo salėje, pastebėtą iš tolo, raitą ar bažnyčioje, kai ji prisidengdavo veidą šydu, kurį tyčiomis išsirinkdavo tankų, – nes Oteklera (jau sakiau jums) visada pasižymėjo išdidumu, kaip visos išdidžios būtybės, kurias per didelis smalsumas žeidžia ir kurios juo atkakliau slepiasi, juo labiau jaučiasi esančios daugybės žvilgsnių taikinys. Na, o pono de Savinji tarnai, su kuriais ji turėjo nori nenori gyventi – jeigu jie buvo iš V... miestelio, tai jos nepažinojo, o gal buvo iš kitur... Šitaip risnodamas bandžiau atsakyti į pirmus klausimus, kurie po kurio laiko ir po vis naujos kelio atkarpos susilaukė atsakymo, ir, dar nenušokęs nuo balno, buvau jau susirentęs ištisą daugmaž priimtinų prielaidų statinį, išsiaiškindamas tai, kas kam nors kitam, ne tokiam galvočiui, būtų likę neišaiškinama. Neįstengiau aš galbūt kaip reikiant išsiaiškinti vieno vienintelio dalyko – kaip akinantis Otekleros grožis nesukliudė jai tapti grafienės de Savinji kambarine, juk ši mylėjo savo vyrą ir turėjo pavyduliauti. Bet ne tik V... miestelio patricijos, mažų mažiausiai tokios išdidžios kaip Karolio Didžiojo paladinų žmonos, nenumanė (rimta klaida; bet jos nebuvo skaičiusios „Figaro vedybų"), kad gražiausioji kambarinė reiškia jų vyrams daugiau negu gražiausias liokajus joms; bet, kita vertus, tariau sau, traukdamas koją iš balnakilpės, grafienė de Savinji turi savų argumentų tikėti vyro meile, o galų gale tas nedorėlis de Savinji yra pajėgus, jeigu ją apsėstų abejonės, patvirtinti jos argumentus.

– Hm! – nepatikliai suniurnėjau aš, vėl neiškęsdamas ir pertardamas daktarą. – Visa tai labai gražu, brangusis daktare, bet padėtis vis tiek rizikinga.

– Žinoma, taip! – atsakė jis. – O jei tokią padėtį ir paskatino rizika? – pridūrė šis didis žmogaus prigimties žinovas. – Yra aistrų, kurias rizika įžiebia ir kurių, jei ne pavojus, iš viso nebūtų. XVI amžiuje, – o tas šimtmetis buvo toks aistringas, koks tik gali būti koks nors laikotarpis, – nuostabiausia meilės priežastis buvo meilei gresiantis pavojus. Išsiplėšęs iš meilužės glėbio vyriškis galėjo būti nudurtas durklu; arba nunuodytas vyro jo žmonos lovoje, kurioje jūs išdarinėjote įprastines kvailystes; ir šis nuolatinis pavojus, užuot gąsdinęs meilę, kurstė, kaitino ją ir darė neįveikiamą! Pagal mūsų laikų lėkštus papročius, kur įstatymas pakeitė aistrą, aišku, kad Kodekso punktas, taikomas vyrui, nusikaltusiam tuo, kad, – kaip šiurkščiai sako įstatymas, – jis įsivedė „sugulovę po šeimos stogu", kelia gana negarbingą pavojų; bet kilnioms sieloms šis pavojus vien dėl to, kad jis negarbingas, rodosi juoba didesnis; ir Savinji, jo nepaisydamas, rado jame galbūt tą vienintelį gašlų nerimą, kuris tikrai įstengia apsvaiginti stiprias sielas.

Rytojaus dieną, tikėkite manimi, – kalbėjo toliau daktaras Torti, – atvykau į pilį iš pat ryto; bet ir tą dieną, ir kitas dienas nepamačiau joje nieko, kas būtų nebūdinga namams, kur viskas normalu ir tvarkinga. Nei ligonė, nei grafas, nei netgi netikroji Elali, kuri, žinoma, atliko savo pareigas taip, tarsi būtų vien tik šiam darbui ruošusis, neparodė nieko, kas galėjo suteikti man informacijos apie užkluptą paslaptį. Tikra buvo viena – grafas dė Savinji ir Oteklera Stasen vaidino begėdiškiausią komediją taip paprastai, kaip geriausi aktoriai, ir vaidino ją susitarę. Bet štai kas nebuvo taip tikra ir ką aš norėjau visų pirma sužinoti – ar grafienė iš tiesų yra jų apgaulės auka, o jei taip, ar įmanoma, kad ji ilgai leistųsi apgaudinėjama. Taigi visą dėmesį sutelkiau į grafienę. Man juo lengviau buvo ją permanyti, kad ji buvo mano ligonė ir dėl ligos – mano stebėjimų taikinys. Tai buvo, kaip sakiau, tikra V... miestelio moteris, težinanti viena: ji aristokratė, ir niekas kitas pasaulyje, išskyrus aristokratiją, nevertas menkiausio žvilgsnio... Nusimanymas apie aukštą kilmę yra

vienintelė V... miestelio aukštosios klasės moterų aistra, nors ir visos kitos miestelio klasės pasižymi ne itin dideliu aistringumu. Panelė Delfina de Kantor, išauklėta benediktinių vienuolyne, kame neturėdama vienuoliško pašaukimo, baisingai nuobodžiavo, baigusi mokslus grįžo nuobodžiauti į tėvų namus, iki ištekėjo už grafo de Savinji, kurį pamilo – ar tarėsi pamilusi – taip lengvai, kaip pamilsta pirmą joms pristatytą jaunuolį nuobodžiaujančios merginos. Šios blankaus gymio moters odos audinys buvo glebnas, bet kaulai kieti, veidas – pieno spalvos su plūduriuojančiomis jame sėlenomis, nes mažytės strazdanos, pabirusios jos veide, buvo iš tikrųjų ryškesnės už vos rustelėjusius plaukus. Kai ji ištiesė man savo blyškią ranką, išraizgytą it melsvas perlamutras gyslelių, ploną ir grynos rasės riešą, kuriame pulsas, būdamas normalus, plakė iš lėto, man pasidingojo, kad ji atsirado šiame pasaulyje ir buvo sukurta tam, kad taptų auka... kad būtų sumindžiota po kojomis šitos išdidžios Otekleros, nusižeminusios prieš ją net ligi tarnaitės vaidmens. Tačiau šiai pirmajai iš pirmo mesto žvilgsnio į galvą atėjusiai minčiai prieštaravo smakras, atsikišęs šiame liesame veide, smakras, panašus į Fulvijos ant romėniškų medalių, pasiklydęs šio suvytusio veidelio apačioje, ir atkakliai iškili kakta po jos blukiais plaukais. Visa tai galų gale kliudė man susidaryti nuomonę. Na, o tos Otekleros kojos, *čia*, matyt, ir slypėjo kliūtis; juk buvo neįmanoma, kad tokia padėtis kaip ta, kurią stebėjau šiuose namuose, – šiuo metu rami, – nesibaigtų vieną dieną baisiu skandalu... Numatydamas šį būsimą skandalą, ėmiau dvigubai atidžiau apžiūrinėti šią moterytę, negalėjusią per daug ilgai išlikti neįkandamu riešutu jos gydytojui. Tas, kas kvočia kūną, greitai tampa širdies šeimininku. Jei buvo moralių ar amoralių priežasčių, sukėlusių dabartinę grafienės ligą, ji veltui mėgins riestis į kamuoliuką, užgniaužti savyje savo išgyvenimus ir mintis, vis tiek turės juos galų gale iškloti. Štai apie ką aš mąsčiau; bet galite manimi patikėti – veltui varčiau ją į visas puses savo daktariškomis letenomis. Po kelių dienų

man paaiškėjo – jai nekyla nė mažiausio įtarimo apie sąmokslą, sudarytą tarp jos vyro ir Otekleros tame šeimyniniame nusikaltime, kurio tylus ir slaptas veiksmas vyksta jos namuose... Gal ji stokoja įžvalgumo? Gal užsitverti tyloje verčia pavydulia-vimas? Kas?.. Ji laikėsi santūriai ir truputį iš aukšto su visais, išskyrus savo vyrą. Su šita netikrąja Elali, kuri jai patarnavo, ji buvo valdinga, bet švelni. Tai gali pasirodyti prieštaringa. Bet nieko prieštaringo čia nėra. Tai tiesa. Įsakinėjo sausai, bet niekad nepakeldama balso, kaip moteris, kuri sutverta, kad jai būtų paklūstama, ir yra įsitikinusi, kad jai paklūstama... Šiuo atžvilgiu ji buvo nuostabi. Elali, toji baisioji Elali, įsiskverbusi, įšliaužusi – nežinau kaip – į grafienės namus, supo ją ta globa, kuri liaujasi pačiu laiku, kad netaptų našta tam, kam ji skirta, ir menkiausia savo paslauga rodė tokį lankstumą ir tokį šeimininkės būdo supratimą, jog tai bylojo tiek apie jos valios, tiek ir apie proto genialumą... Galų gale užvedžiau kalbą su grafiene apie šitą Elali, kuri taip paprastai sukiojosi aplink ją mano apsilankymų metu, o man nugara pagaugais ėjo, tarsi matyčiau be mažiausio garso raitantis ir šliaužiant prie miegančios moters lovos gyvatę... Vieną vakarą, kai grafienė paprašė ją nebeatsimenu ko, pasinaudojęs proga, kad ji išėjo ir išėjo sparčiu, lengvu žingsniu, išdrįsau tarti žodį, kuris galbūt šį tą paaiškintų:

– Žengia kaip per aksomą! – pasakiau palydėdamas ją akimis. – Jūs turite, ponia grafiene, kaip man rodos, labai malonią ir paslaugią kambarinę. Ar leisite paklausti, iš kur ją gavote? Gal ši mergina kartais iš V... miestelio?

– Taip, ji puiki tarnaitė, – abejingai atsakė grafienė, tą akimirką ji apžiūrinėjo save rankiniame veidrodėlyje su žaliais aksomo rėmeliais, apkaišytą povo plunksnomis, ir su ta įžūlia veido išraiška, visada būdinga tiems, kurie užsiėmę visai kitu kuo, negu apie ką su jais kalbi. – Esu ja nepaprastai patenkinta. Ji ne iš V... miestelio; bet pasakyti, iš kur, nežinau. Paklauskite poną de Savinji, jei būtinai norite sužinoti, daktare: jis atvežė man ją netrukus po mūsų vedybų. Ji iki šiol tarnavo, pasakė jis

man ją pristatydamas, pas vieną seną ką tik mirusią giminaitę ir liko be darbo. Paėmiau ją su visišku pasitikėjimu ir gerai padariau. Tai ne kambarinė, o tobulybė. Nemanau, kad ji turi kokią ydą.

– Užtat aš matau vieną, ponia grafiene, – pasakiau nutaisęs rimtą veidą.

– A! Kokią? – išvargusiu balsu ištarė ji, nesidomėdama tuo, ką sako, ir vis tebežvelgdama į veidrodėlį, kame ji įdėmiai tyrinėjo savo blyškias lūpas.

– Ji per graži, – tariau aš, – ji iš tiesų per graži kaip kambarinė. Vieną gražią dieną kas nors ją iš jūsų pagrobs.

– Jūs taip manote? – paklausė ji tebeapžiūrinėdama save, vis dar atsainiai klausydamasi, ką sakau.

– Ir į ją, ko gero, įsižiūrės koks padorus jūsų visuomenės žmogus, ponia grafiene! Ji tokia graži, kad gali apsukti galvą kunigaikščiui.

Tardamas svėriau kiekvieną žodį. Tai buvo zondavimas; bet jei aš nieko neaptikčiau, pakartoti jo jau negalėčiau.

– V... miestelyje nėra kunigaikščio, – atitarė grafienė, jos kakta išliko tokia pat lygi kaip veidrodis jos rankoje. – Be to, daktare, visų tų merginų, – pridūrė ji, braukydama vieną antakį, – jeigu jau jos įsigeis išsidanginti, niekieno palankumas nesustabdys. Elali žavi tarnaitė, bet ji, kaip ir visos kitos, piktnaudžiautų joms rodomu palankumu, ir todėl aš stengiuosi prie jos neprisirišti.

Ir tą dieną apie Elali daugiau nebuvo užsiminta. Grafienė visiškai nieko nenumanė. Beje, kas būtų ką numanęs? Aš pats, – iš pirmo žvilgsnio atpažinęs tą Oteklerą, kurią šitiek kartų buvau matęs per paprastą špagos ilgį jos tėvo fechtavimo salėje, – kai kuriomis akimirkomis vos atsispirdavau pagundai patikėti, kad tai Elali. Savinji meluodamas toli gražu nebuvo toks laisvas, natūralus, jis varžėsi daug labiau negu ji, o juk būtų turėję būti priešingai. Bet ji! Ak, ji nardė po melą ir gyveno jame, kaip žvitriausia žuvis gyvena ir nardo vandenyje. Žinoma, ji turėjo mylėti ir mylėti savotiškai, jei darė tai, ką darė, jei metė savo

išskirtinį gyvenimą, galėjusį glostyti jos tuštybę ir pritraukti į ją visus mažo miestelio – jai viso pasaulio! – žvilgsnius; čia ji galėjo vėliau rasti tarp savo jaunų gerbėjų ir adoratorių kurį nors, kuris vestų ją iš meilės ir įvesdintų į tą aukštesnę visuomenę, kurios ji pažinojo tik vyrus. Savinji, mylėdamas ją, žaidė, žinoma, ne tokį rizikingą žaidimą kaip ji. Pasiaukojimu jis neprilygo jai. Jo, kaip vyro, išdidumas tikriausiai kentėjo, kad negali apsaugoti savo meilužės nuo žeminančios, skaudinančios padėties. Būta netgi visoje šioje istorijoje kažkokio nenuoseklumo dėl to dūkaus charakterio, būdingo, žmonių nuomone, grafui de Savinji. Jeigu jis mylėjo Oteklerą tiek, kad aukojo jai savo jauną žmoną, būtų galėjęs ją pagrobti ir apsigyventi su ja Italijoje – tais laikais tai jau buvo daroma! – ir nebūtų reikėję taikstytis su šlykščiu, gėdingu ir slaptu sanguliavimu. Vadinasi, jis mylėjo mažiau negu ji?.. Gal greičiau leido, kad Oteklera jį mylėtų, mylėtų labiau, negu jis ją myli?.. Gal ji pati savo valia prisėlino iki vedybinio būsto durų ir privertė jį? O jis, susižavėjęs šio reikalo drąsa ir pikantiškumu, leido veikti šitai naujoviškai Putifarai, kuri kas valandą vis labiau jį gundė?.. Iš to, ką mačiau, ne per daug ką sužinojau apie Savinji ir Oteklerą... Jie buvo – taip, po šimts velnių, – eilinės svetimoterystės bendrai; bet kokie jausmai slypėjo šitos svetimoterystės gelmėse?.. Kokia buvo abipusė šių dviejų žmonių padėtis vienas kito atžvilgiu?.. Būtinai norėjau surasti tą mano algebros nežinomąjį. Dėl elgesio su žmona grafui de Savinji nieko negalima buvo prikišti; bet kai Oteklera-Elali buvo čia, – aš, stebintis jį vogčiomis, matydavau, kaip jis griebiasi atsargumo priemonių, liudijančių, kokia nerami jo dvasia. Kai kasdieniniame gyvenime jis paprašydavo žmonos kambarinę paduoti jam knygą, laikraštį, kitą kokį daiktą, paimdavo tą daiktą taip, kad kiekvienai kitai moteriai, tik ne šitai mielai benediktinių pensiono auklėtinei, kurią jis vedė, būtų buvę viskas aišku... Buvo matyti, kad jo ranka bijo susitikti su Otekleros ranka, tarsi, netyčia ją palietęs, jis nebūtų įstengęs jos nesučiupti. Oteklerai šitie sutrikimai, šis išgąstingas atsar-

gumas buvo visiškai svetimi... Gundytoja, kokios esti visos tos, kurios gundytų Dievą danguje, jei Dievas yra, ir Velnią pragare, ji, atrodo, tyčia dilgino ir geismą, ir pavojų. Mačiau ją vieną ar du kartus tomis dienomis, kai mano atsilankymas sutapo su pietumis, kuriuos Savinji, šventai laikydamasis padorumo, valgydavo šalia žmonos lovos. Patarnaudavo pietums ji, nes kitiems tarnams į grafienės kambarį įeiti buvo draudžiama. Dėdama patiekalus ant stalo, ji turėjo truputį persilenkti per Savinji petį, ir aš užklupau ją tą akimirką, kai juos dėdama ji savo palaidinukės smaigaliais prisilietė grafo sprando ir ausų, grafas išbalo... ir žvilgtelėjo, ar žmona nežiūri į jį. Dievaž! Buvau dar jaunas tais laikais, ir molekulių šėlas organizme – jis vadinamas brutaliais pojūčiais – rodėsi man esąs vienintelis dalykas, dėl kurio verta gyventi. Todėl įsivaizdavau, kad šitas slaptas sanguliavimas su tariama tarnaite akyse moters, galinčios viską atspėti, turėjo būti kupinas įstabios palaimos. Taip, tą akimirką perpratau, kas tai yra sanguliavimas po šeimos stogu, kaip sako tas senas pamokslautojas Kodeksas!

Bet, išskyrus dažnai blykštantį grafo de Savinji veidą ir slopinamą nuogąstį, nieko daugiau iš jų tarpusavio romano neužčiuopiau, reikėjo laukti, kol įvyks drama ir katastrofa... mano nuomone, neišvengiamos. Kaip toli jie buvo nuėję? Štai šią jų romano paslaptį aš ir norėjau išplėšti. Tai įsiverpė man į galvą kaip sfinkso mįslė ir taip užvaldė mano mintis, jog mano stebėjimas virto šnipinėjimu, kuris reiškia ne ką kita, o stebėjimą bet kuria kaina. Taip, taip! Stiprus pomėgis netrunka mus nuvesti klystkeliais... Norėdamas sužinoti tai, ko nežinojau, griebiausi smulkių niekšybių, nederamų tokiam žmogui kaip aš, nes suvokiau, kad tai niekšybės, tačiau vis dėlto leidau sau jų griebtis. Ak! tas įprotis zonduoti, mielasis! Zondavau visur. Kai, lankydamasis pilyje, nuvesdavau arklį į arklidę, klausiausi lyg niekur nieko, kaip mano traukiami už liežuvio tarnai apkalba savo šeimininkus. Šnipinėjau (o, nevengiu šio žodžio) dėl savo paties smalsumo. Bet tarnai buvo tokie pat apmulkinti kaip

grafienė. Labai nuoširdžiai jie laikė Oteklerą viena savųjų, ir mano smalsumui būtų tekę nusivilti, jei ne atsitiktinumas, kuris, kaip visada, padarė vienu sykiu daugiau negu visos mano gudrybės, ir aš sužinojau daugiau negu iš viso savo šnipinėjimo.

Lankiau grafienę jau daugiau kaip du mėnesius; jos sveikata nesitaisė ir rodė vis daugiau požymių to dabar tokio visuotinio jėgų išsekimo, kurį mūsų nervingo meto gydytojai vadina anemija. Savinji ir Oteklera toliau vaidino taip pat tobulai labai sunkią komediją, kurios nesutrikdė nei mano pasirodymas šioje pilyje, nei buvojimas joje. Vis dėlto aktoriai, regis, ėmė pamažu nuvargti. Serlonas sulyso, ir aš V... miestelyje išgirdau sakant: „Koks pavyzdingas vyras tas ponas Savinji! Žmonai susirgus, jis pasidarė nebepanašus į save. Koks nuostabus dalykas meilė!" Otekleros akys – grožis jos liko neįveikiamas – buvo išvargusios, ne tokios, kokios esti tada, kai jos verkė, nes šios akys galbūt niekad gyvenime nebuvo verkusios; bet tokios, kokios esti tada, kai ilgai vakarojama, tačiau apvedžiotos violetinių ratilų jos tik dar liepsningiau spindėjo. Beje, šito de Savinji sulysimo ir ratilais vedžiotų Otekleros akių priežastis galėjo būti kita, ne tik tas troškus gyvenimas, kuriam jie patys save pasmerkė. Jų priežastis galėjo būti daug kitų dalykų šitoje aplinkoje, kurios požemiuose kunkuliavo tiek ugnikalnių! Stebėjau šias išdavikiškas žymes jų veiduose, tyliai pats savęs klausinėdamas ir nelabai žinodamas, ką atsakyti, bet sykį, aplankęs ligonius apylinkėje, grįžau vakare pro Savinji pilį. Ketinau, kaip paprastai, ten užsukti; bet ilgai užgaišau prie sunkaus gimdymo pas vieną kaimo moterį ir, kai jojau pro šalį, buvo jau per vėlu ten apsilankyti. Net nežinojau, kelinta valanda. Medžioklinis mano laikrodis buvo sustojęs. Bet mėnulis, pradėjęs leistis kitoje savo kelio dangumi pusėje, rodė šitame didžiuliame mėlyname ciferblate truputį daugiau negu vidunaktį ir apatiniu savo pjautuvo smaigaliu beveik lietė aukštų Savinji eglių viršūnes, už kurių turėjo išnykti...

– Ar esate kada nors buvęs Savinji? – paklausė daktaras, staiga nutilęs ir atsigręžęs į mane. – Taip? – pasakė jis, man

linktelėjus galva. – Na, tai žinote – įsukti į kelią, vedantį tiesiai į V... miestelį, galima tik persigavus per eglyną ir praėjus išilgai pilies sienų, pilį reikia aplenkti tarsi kokį ragą. Staiga tamsiame šito miško tankumyne, kur nebuvo matyti jokio žiburėlio ir negirdėti jokio garso, mano ausį pasiekė garsas, pamaniau, kad kažkas pokši kultuve – kuri nors varguolė moterėlė, dieną plušėjusi laukuose, veléja mėnesienoje skalbinius prie upės ar griovyje... Tik artėjant prie pilies į šį pokšėjimą lygiais tarpais įsiterpė kitas garsas, paaiškinęs man pirmojo pobūdį. Taip žvanga špagos, kai jos kryžiuojasi, liečiasi, kliudo viena kitą. Jūs žinote, kaip viskas aidi nakties tyloje ir tyrame jos ore, koks ryškus ir tikslus tampa menkiausias šnaresys! Žvalų geležies ašmenų čerškėjimą girdėjau taip gerai, jog suklysti negalėjau. Į galvą man toptelėjo viena mintis; bet kai išlindau iš eglyno prie mėnulio nubalintos pilies su vienu atviru langu, sušukau, sužavėtas pomėgių ir įpročių galios:

– Žiūrėk tu man! Jie mylisi vis dar tuo pačiu būdu!

Buvo aišku, kad šią valandą fechtuojasi Serlonas ir Oteklera. Girdėjau žvangant špagas, tarsi jos būtų čia pat. Tai, ką palaikiau kultuvių pokšėjimu, buvo fechtuotojų *treptelėjimai*. Atvirasis langas buvo tame iš keturių pilies fligelių, kuris buvo atokiausiai nuo grafienės miegamojo. Mieganti pilis, niūri ir balta mėnesienoje, atrodė išmirusi... Visur kitur, išskyrus šį fligelį, parinktą specialiai, kurio stiklinės durys su privertomis žaliuzėmis išėjo į balkonėlį, viešpatavo tyla ir tamsa; bet iš už tų privertų žaliuzių su šviesos ruožais, krintančiais ant balkono, ir sklido šis dvigubas garsas – kojos treptelėjimai ir rapyrų džerškesys. Jis buvo toks ryškus, taip aiškiai aidėjo man ausyse, jog aš, kaip matysite, teisingai spėjau – sušilę (buvo liepos mėnuo) jie, matyt, atvėrė balkono duris, bet nepakėlė žaliuzių. Sustabdžiau arklį pamiškėje, įsiklausiau į jų dvikovą, kuri buvo, atrodo, labai gyva, susidomėjęs šitomis varžybomis tarp meilužių, įsimylėjusių vienas kitą ir toliau besimylinčių su ginklu rankoje; po kurio laiko rapyrų žvangėjimas ir treptelėjimai liovėsi. Stiklinių balkono

durų žaliuzės buvo pakeltos, ir aš vos spėjau, kad manęs nepastebėtų šią šviesią naktį, atsitraukti su arkliu į eglyno šešėlį. Serlonas ir Oteklera išėję parimo ant geležinių balkono turėklų. Puikiai juos įžiūrėjau. Mėnulis pasislėpė už miškelio, bet jų dvigubą siluetą išryškino kandeliabro šviesa – mačiau jį už jų kambaryje. Oteklera buvo apsirengusi, jei čia tinka žodis „apsirengusi", taip, kaip mačiau ją apsirengusią tiek kartų per fechtavimo pamokas V... miestelyje – susivarsčiusi zomšine fechtavimo liemene, kuri atrodė tarsi kokie šarvai, kojas apsitempusi šilkinėmis kelnėmis, taip standžiai apgulusiomis raumeningus jų kontūrus. Savinji buvo daugmaž taip pat apsitaisęs. Abu liekni, tvirti, jie išsiskyrė šviesiame juos įrėminančiame fone kaip dvi nuostabios statulos, įkūnijančios Jaunystę ir Jėgą. Jūs ką tik gėrėjotės šiame sode išdidžiu vieno ir kito grožiu, kurio metai dar nesunaikino. Na štai! Pasitelkite į pagalbą šį reginį ir suvoksite, kokia nuostabi buvo pora, kurią mačiau tada balkone – su taip aptemptais drabužiais, jog jie atrodė nuogi. Kalbėjo jie parimę ant turėklų, bet per daug tyliai, kad girdėčiau, ką sako; tačiau jų kūnų pozos bylojo už juos. Staiga Savinji aistringai apkabino šitą amazonės taliją, regis, sukurtą visokiausiam pasipriešinimui, bet šį sykį nepasipriešinusią... Ir kai išdidžioji Oteklera beveik tuo pat metu pakibo Serlonui ant kaklo, jie abu sudarė tą garsiąją gosliąją Kanovos skulptūrinę grupę, kurią visi atsimena, ir išliko taip, tarsi iškalti iš marmuro – lūpos prie lūpų tiek laiko, kiek reikia, dievaži, tam, kad išgertum neatsitraukdamas ir neatsikvėpdamas mažų mažiausiai vieną butelį bučinių! Truko tai tol, kol suskaičiavau šešiasdešimt pulso tvinksnių, nors tada šis pulsas tvinksėjo greičiau negu šiandien, o toks reginys vertė jį dar greičiau tvinksėti...

„Oho, – tariau sau, kai išlindau iš miško, o jie sugrįžo, vis taip pat apsiglėbę, į kambarį ir nuleido užuolaidas, didžiules tamsias užuolaidas. – Jie turės nori nenori vieną gražų rytą man išsipasakoti. Slėpti jiems teks ne tik save." Matydamas šias glamones ir šitą intymumą, kurie man viską atskleidė, aš, kaip

medikas, padariau atitinkamas išvadas. Bet jų įkarštis apvylė mano spėliones. Jūs, kaip ir aš, žinote, kad žmonės, kurie pernelyg mylisi (cinikas daktaras pavartojo kitą žodį), nepradeda vaikų. Kitą rytą apsilankiau pilyje. Radau Oteklerą, vėl virtusią Elali, sėdinčią vieno lango nišoje ilgame koridoriuje, kuris baigėsi jos šeimininkės miegamuoju; ant kėdės prieš ją – krūva baltinių ir skiaučių, kuriuos ji, nakties fechtuotoja, karpė, siuvo! „Kam galėtų ateiti į galvą?“ – toptelėjo man, kai išvydau ją su balta prijuoste; tos formos, kurias apšviestuose balkono rėmuose buvau matęs tarsi nuogas, dabar skendėjo sijono klostėse, neįstengiančiose jų sugerti... Praėjau, jos neužkalbinęs, nes stengiausi kuo mažiausiai su ja kalbėti, nenorėdamas pasirodyti žinąs, ką žinojau ir ką būtų turbūt išdavęs mano balsas ir žvilgsnis. Jaučiausi esąs daug menkesnis aktorius negu ji ir bijojau pats savęs... Paprastai, man einant koridoriumi, kur ji visada darbuodavosi, kai nereikėdavo patarnauti grafienei, ji taip puikiai išgirsdavo mano žingsnius, buvo tokia įsitikinusi, kad tai aš, jog niekada nepakeldavo galvos. Sėdėdavo pasilenkusi po savo iškrakmolinto batisto gaubčiuku arba po tuo kitu normandišku galvos apdangalu, kurį užsidėdavo kai kuriomis dienomis ir kuris buvo panašus į smailą Izabelės Bavarės galvos apdangalą; akis laikė įbedusi į savo siuvinį, o jos skruostus dengė tie ilgi melsvai juodų plaukų vyturai, nukarę ant blyškaus veido ovalo, ir mano žvilgsniui teliko išlenktas sprandas, slepiąsis po stambiomis garbanomis, susirangiusiomis ant jo taip nesuvaldomai kaip geismas, kurį jos kurstė. Otekleros visų įstabiausia yra gyvuliškoji pusė. Nė viena moteris nepasižymi galbūt labiau už ją tokio tipo grožiu... Vyrai, – tarpusavy kalbėdami jie viską pasako, – dažnąsyk tai pastebėjo. V... miestelyje, kai ji dar vertėsi fechtavimo pamokomis, jie savo ratelyje vadino ją „Panele Ezavu“... Velnias išaiškina moterims, kas jos yra, arba tiksliau, jos išaiškintų velniui, kas jos, jeigu jis nežinotų... Oteklera, nors ir ne koketė, klausydamasi ko nors kalbant kažkaip savotiškai suimdavo pirštais ir vyniodavo ant jų savo ilgus,

susigarbanojusius ant kaklo plaukus, nepaklususius šukoms, kurios šukavo jos šinjoną; vienos tokios garbanos užtenka, kad *sužeistų širdį*, sako Biblija. Ji puikiai žinojo, kokias mintis žadina toks žaidimas! Bet dabar, kai ji tapo kambarine, nė karto nemačiau, kad ji būtų leidusi sau, net žvelgdama į Savinji, šį su ugnimi žaidžiančios galios mostą.

Mano įtarpas ilgokas, brangusis, bet visa, kas jums padės pažinti Oteklerą Stasen, svarbu mano istorijai... Tą dieną jai teko atsitraukti nuo siuvinio ir parodyti man savo veidą, nes grafienė paskambino ir liepė paduoti rašalo ir popieriaus – man jų reikėjo receptui išrašyti, ir ji atėjo. Atėjo dar su plieniniu antpirščiu ant piršto, nespėjusi jo nusimauti, įvertą adatą įsismeigusi į savo jausmus audrinančią krūtinę, į kurią buvo susismaigsčiusi vieną prie kitos daugybę kitų adatų, puošiančių ją savo plienu. Net adatų plienas tiko šitai velnio mergai, sutvertai plienui, ir kuri viduramžiais būtų nešiojusi šarvus. Ji stovėjo priešais mane, kol rašiau, tiesdama rašyklinę tuo kilniu ir minkštu dilbių judesiu, kurį jai įdiegė įprotis fechtuotis labiau negu bet kam kitam. Baigęs pakėliau akis ir pažvelgiau jai tiesiai į veidą, nenorėdamas apsimetinėti, ir man pasirodė, kad jos veidas išvargęs po nakties. Staiga įėjo Savinji – kai aš atvykau, jo nebuvo. Jis išrodė daug labiau pavargęs negu ji... Jis prašneko apie grafienės būklę, sakė, kad ji nesitaiso. Kalbėjo kaip žmogus, kuris laukia nesulaukia, kad ji pasveiktų. Tonas buvo gaižus, piktas, slopus, kaip suirzusio žmogaus. Kalbėdamas vaikščiojo pirmyn ir atgal. Šaltai žvelgiau į jį manydamas, kad jis truputį persūdo, o tas lyg kokio Napoleono tonas, kuriuo su manim kalbėjo, truputį nederamas. „Bet jei aš išgydyčiau tavo žmoną, – mąsčiau įžūliai, – tu nesifechtuotum ir nesimylėtum kiaurą naktį su savo meiluže." Būčiau galėjęs sugrąžinti jį į tikrovę ir priminti, kad jis užmiršta mandagumą, pakišti po nosim, jei būčiau norėjęs, amonio druskos – tvirtą atsakymą. Tačiau pasitenkinau tik dėbtelėjęs į jį. Jis domino mane labiau negu bet kada, nes man buvo aišku, kad jis vaidina labiau negu bet kada.

Ir daktaras vėl nutilo. Panėrė savo platų nykštį ir smilių į graviruoto sidabro dėžutę ir įtraukė savo makubako, kaip jis buvo įpratęs iškilmingai vadinti savo tabaką. Jis savo ruožtu taip sudomino mane, kad nieko jam neatsakiau, ir jis, sušniaukęs tabako žiupsnį ir pervedęs riestu pirštu per savo godžios, lenktos it varno snapas nosies kuprelę, vėl prašneko:

– O, suirzęs jis iš tiesų buvo, bet toli gražu ne dėl to, kad nesveiksta jo žmona, ši moteris, kuriai jis buvo taip ryžtingai neištikimas! Po velnių! Tas, kuris sanguliauja su tarnaite savo paties namuose, nelabai gali pykti dėl to, kad jo žmona nesveiksta! Juk jai pasveikus svetimoteriauti būtų buvę kur kas kebliau! Tačiau tiesa ir tai, kad ši be galo užsitęsusi liga vargino jį, gadino jam nervus. Gal jis vaizdavosi, kad viskas vyks greičiau? Tik daug vėliau man dingtelėjo, kad, ko gero, mintis galų gale susitvarkyti atėjo jam ar jai, ar abiem kartu, – kadangi liga ar gydytojas negebėjo susitvarkyti, – būtent tą akimirką...

– Ką, daktare, vadinasi, jie?..

Neužbaigiau, mintis, kurią jis pakišo, atėmė man žadą!

Nuleido galvą, bet neatitraukė akių nuo manęs, atrodė taip tragiškai, kaip Komandoro stovyla, priimanti kvietimą vakarieniauti.

– Taip, – sušvagždėjo jis lėtai, tyliai, atsakydamas į mano mintį. – Bent jau po keleto dienų visa apylinkė su pasibaisėjimu sužinojo, kad grafienė mirė nunuodyta...

– Nunuodyta! – šūktelėjau aš.

– ...savo kambarinės Elali, kuri sumaišė buteliukus ir davė, kalbėjo žmonės, išgerti savo šeimininkei dvigubinio rašalo vietoj mano prirašytų vaistų. Tokia klaida galų gale įmanoma. Bet aš, aš žinojau, kad Elali – tai Oteklera! Mačiau juos abu balkone Kanovos skulptūrinės grupės poza! Žmonės nebuvo matę to, ką mačiau aš. Jie iš pradžių įsivaizdavo, kad tai tik baisus nelaimingas įvykis. Bet kai praėjus dvejiems metams buvo sužinota, kad grafas Serlonas de Savinji viešai veda tą *Staseno išperą* – nes reikėjo galų gale atskleisti, kas ta netikroji Elali, – ir

kad jis pasiguldys ją į dar neataušusią pirmosios žmonos, panelės Delfinos de Kantor, lovą, štai tada sugrumėjo įtarimų griaustinis, bet tylomis, tarsi žmonėms būtų baisu tai, ką sako ir ką galvoja. Tačiau iš esmės niekas nieko nežinojo. Žinojo tik, kad tai pabaisiškas mezaliansas, dėl kurio grafą de Savinji jie badė pirštais ir išmetė iš draugijos kaip raupsuotąjį. Beje, šito užteko. Jūs žinote, kokia nešlovė yra arba, tiksliau, buvo – nes ir tame krašte gyvenimas pasikeitė – pasakyti apie vyrą: „Jis vedė savo tarnaitę!" Ši nešlovė iškilo viešumon ir visam laikui suteršė Serlono vardą. Na, o baisus gandas apie įtariamą nusikaltimą, sklidęs kurį laiką, netrukus apmirė kaip sparvos dūzgesys, kai ji nuvargusi krinta į kelio provėžą. Tačiau buvo kažkas, kas žinojo ir buvo įsitikinęs...

– Ir tas „kažkas" galėjote būti tik jūs, daktare? – pertariau aš.

– Iš tiesų aš, – pridūrė jis, – bet ne aš vienas. Jei būčiau žinojęs tik aš vienas, man visada būtų likusi tik viena kita miglota tiesos šviesele, o tai blogiau negu nežinojimas... Niekada nebūčiau buvęs tikras, – tarė jis, pabrėždamas žodžius su tvirtu įsitikinimu, – o aš esu tikras!

– Ir paklausykite, kaip aš įsitikinau! – pridūrė jis, suspausdamas man tarsi žnyplėmis kelį savo krumpliuotais pirštais.

Beje, jo istorija žnaibė mane labiau negu ši į krabo sąnarių sistemą panaši grėsminga ranka.

– Jūs numanote, – kalbėjo jis toliau, – kad aš pirmas sužinojau apie grafienės apsinuodijimą. Ar jie buvo kalti, ar ne, jiems norom nenorom teko kviesti mane, gydytoją. Tarnas net nepasivargino pabalnoti arklį. Į miestelį, apsižergęs arklį be balno, manęs iškviesti galvotrūkčiais atlėkė arklininkas, o aš taip pat galvotrūkčiais pasileidau paskui jį į Savinji. Kai atjojau, – ar tai buvo iš anksto apskaičiuota? – nuodų padarytos žalos sustabdyti nebebuvo įmanoma. Iš veido iškritęs Serlonas pasitiko mane kieme ir man lipant nuo arklio, tarsi bijodamas savo tariamų žodžių, pasakė:

– Apsiriko viena tarnaitė. (Jis vengė sakyti: Elali, rytojaus

dieną visi ją linksniavo.) Bet, daktare, juk tai neįmanoma? Nejaugi dvigubinis rašalas – nuodai?..

– Tai priklauso nuo to, iš kokių medžiagų jis pagamintas, – atrėžiau.

Jis įvedė mane pas grafienę, išsekusią nuo skausmo, jos iškreiptas veidas panėšėjo į baltų siūlų kamuoliuką, įkritusį į žalius dažus... Į ją buvo baisu žiūrėti. Ji nusišypsojo man siaubinga pajuodusių lūpų šypsena, kuri pasako tylinčiam žmogui: „Žinau, ką galvojate..." Apvedžiau akimis kambarį, ar nėra jame Elali. Būčiau norėjęs pamatyti, kaip ji laikosi tokią akimirką. Jos nebuvo. Nejaugi ji išsigando manęs, nors ir kokia narsi buvo?.. A, aš dar nieko tikro nežinojau...

Mane pamačiusi grafienė per jėgą pakilo, atsirėmusi ant alkūnės.

– Ak, štai ir jūs, daktare, – ištarė ji, – bet jūs pavėlavote. Aš jau mirusi. Reikėjo siųsti pakviesti ne gydytoją, Serlonai, o kunigą. Nagi, duokite parėdymus, kad jis ateitų – ir kad mane paliktų vieną su daktaru. Aš taip noriu!

Ji ištarė žodžius... *Aš taip noriu!* tonu, kokio niekad nebuvau iš jos girdėjęs – kaip moteris, turinti tą kaktą ir tą smakrą, apie kurį jums pasakojau.

– Net ir aš? – suvebleno Savinji.

– Net ir jūs, – atsakė ji. Ir pridūrė beveik glosniai: – Jūs žinote, mielasis, kad moterys labiausiai gėdisi tų, kuriuos myli.

Vos tik jam išėjus, ji žiauriai pasikeitė. Iš švelnios moters virto plėšriu žvėrimi.

– Daktare, – pratarė ji neapykantos kupinu balsu, – mano mirtis – tai ne nelaimingas atsitikimas, tai nusikaltimas. Serlonas myli Elali, ir ji mane nunuodijo! Netikėjau jumis, kai sakėte, jog ši mergina per graži būti kambarine. Aš klydau. Jis myli šitą piktadarę, šią bjaurią mergšę, kuri mane nužudė. Jis didesnis nusikaltėlis negu ji, kadangi myli ją ir sulaužė man ištikimybę dėl jos. Prieš keletą dienų mane įspėjo žvilgsniai, kuriais jie persimetė, stovėdami iš abiejų mano lovos pusių. O dar labiau –

šlykštus to rašalo, kuriuo jie mane nunuodijo, skonis!.. Bet kad ir koks baisus buvo tas skonis, aš viską išgėriau, viską prarijau, nes džiaugiausi, kad galiu mirti! Nekalbėkite man apie priešnuodžius. Nenoriu jokių jūsų vaistų. Noriu mirti.

– Tai kam liepėte mane iškviesti, ponia grafiene?..

– O štai dėl ko, – pasakė ji gaudydama kvapą... – Pasakyti jums, kad jie mane nunuodijo ir kad duotumėte man garbės žodį, jog laikysite tai paslaptyje. Visa tai sukels baisų skandalą. Nereikia. Jūs – mano gydytojas, ir jumis žmonės patikės, kai patvirtinsite tą jų išgalvotą istoriją apie apsirikimą, kai pasakysite, kad nebūčiau mirusi, kad mane būtų buvę galima išgelbėti, jeigu jau nuo seniai mano sveikata nebūtų buvusi pakirsta. Štai ką turite man prisiekti, daktare...

O kadangi nieko nesakiau, ji suprato, kas dedasi mano viduje. Galvojau – ji taip labai myli savo vyrą, jog nori jį išgelbėti. Tokia mintis – savaime suprantama, banali mintis – pirmiausia šovė man į galvą, nes yra moterų, sutvertų tik meilei ir visiems iš to kylantiems pasiaukojimams; tokios moterys nekeršija už smūgį, nuo kurio miršta. Bet grafienė de Savinji niekada man neatrodė viena šių moterų!

– Ak, daktare, prašyti jus, kad prisiektumėte, verčia mane ne tai, ką manote! O, ne, aš per daug šią akimirką nekenčiu Serlono, kad galėčiau, nepaisydama jo neištikimybės, dar jį mylėti... Bet nesu tokia silpnavalė, kad jam dovanočiau! Pasitrauksiu iš šio gyvenimo kupina pavydo ir negailestinga. Bet aš turiu galvoje ne Serloną, daktare, – energingai kalbėjo ji, atskleisdama tą savo charakterio bruožą, kurį buvau nuspėjęs, bet į kurio gelmes nebuvau prasiskverbęs. – Turiu galvoje grafą de Savinji. Nenoriu, kad man mirus grafą de Savinji žmonės laikytų savo žmonos žudiku. Nenoriu, kad jį tampytų po prisiekusiųjų teismą, kad apkaltintų susidėjus su svetimautoja ir nuodytoja, su tarnaite! Nenoriu, kad ši dėmė suteptų Savinji vardą, kurį nešiojau. O! Jei tai būtų tik jo vieno reikalas, jis šimtą kartų nusipelnė giljotinos! Aš pati sugraužčiau jam

širdį! Bet čia visų mūsų, kilmingų šio krašto žmonių, reikalas! Jei mes dar būtume tai, kas turėtume būti, būčiau liepusi įmesti tą Elali į vieną iš Savinji pilies požemių, ir daugiau niekas niekada apie ją nebūtų užsiminęs! Bet dabar mes ne šeimininkai mūsuose. Nebeturime savo greito ir nebylaus teisingumo, o aš nieku gyvu nenoriu jūsiškio, daktare, skandalų ir viešumo; verčiau paliksiu juos vienas kito glėbyje laimingus, atsikračiusius manęs, ir mirsiu, kaip mirštu, įtūžusi, negu galvosiu mirdama, kad V... aristokratiją ištiks nešlovė turėti savo eilėse nuodytoją.

Ji kalbėjo su neįtikėtinu virpesiu balse, nors trūkčiojantis ir drebantis jos žandikaulis taip kaleno, jog vos nelūžo dantys. Ne tik mačiau ją tokią, kokia buvo, bet dar ir perpratau ją! Tai buvo iš tiesų aukštos kilmės mergina, ir nieko kito – aukštos kilmės mergina, kuri mirdama užslopino savyje pavydžiuliaujančią žmoną. Ji mirė kaip tikra V..., paskutinio kilmingo miestelio Prancūzijoje, duktė! Ir sujaudintas viso šito galbūt labiau, negu man būtų derėję, prižadėjau ir prisiekiau, jeigu jos neišgelbėsiu, padaryti tai, ko prašo.

Ir padariau, mielasis. Aš jos neišgelbėjau. Negalėjau išgelbėti: ji atkakliai atsisakė bet kokių vaistų. Kai ji mirė, pasakiau tai, ko ji norėjo, ir įtikinau... Štai jau dvidešimt penkeri metai... Dabar viskas nurimo, šitą pasibaisėtiną įvykį apgaubė tyla ir užmarštis. Daugelis bendraamžių išmirė. Ant jų kapų išaugo kitos kartos – nieko nežinančios, abejingos, ir pirmam apie šią kraupią istoriją aš prasitariu jums!

Ir be to, kad jums ją papasakočiau, turėjo įvykti tai, ką pamatėme. Turėjo pasirodyti tie du žmonės, vis tokie pat gražūs, kad ir po tiek metų, vis tokie pat laimingi, kad ir padarę nusikaltimą, galingi, aistrūs, panirę savyje, išdidžiai žengiantys per gyvenimą, kaip žengė per šitą sodą, panašūs į tuos du angelus altoriuje, kurie kyla aukštyn drauge auksiniame savo keturių sparnų šešėlyje!

Buvau pasibaisėjęs.

– Betgi, – tariau, – jei visa tai, ką man čia pasakojate, daktare, tiesa, tai šių žmonių laimė reiškia, kad tvarinijoje viešpatauja baisi netvarka.

– Netvarka ar tvarka, kaip jums patinka, – atsakė daktaras Torti, šis visiškas ateistas, toks pat ramus kaip tie, apie kuriuos jis pasakojo, – bet tai faktas. Jie laimingi, išskirtinai ir įžūliai laimingi. Esu senas ir matęs gyvenime daugybę nepatvarių laimių; bet tokią nuoširdžią, tokią amžiną esu matęs tik šią laimę!

Ir tikėkite, kad aš ją atidžiai tyrinėjau, atidžiai analizavau, atidžiai peranalizavau. Tikėkite, kibau joje prie kiekvienos smulkmenos! Atleiskite už pasakymą – bet galiu pasakyti, išutinėjau ją... Kišau savo nosį, ką ten nosį – abiem kojom įlindau, kiek tik galėjau giliau, į šių dviejų žmonių gyvenimą, ieškodamas, ar nepastebėsiu jų stulbinančioje ir pasipiktinimą keliančioje laimėje kur nors paslėptos kokios kliaudos, kad ir mažiausio įtrūkio; bet visada radau tik pavydą keliančią palaimą, kuri būtų nuostabus ir pergalingas pokštas, velnio iškrėstas Dievui, jei iš tiesų Dievas ir velnias būtų!

Po grafienės mirties išlaikiau, kaip jūs puikiai numanote, gerus santykius su Savinji. Kadangi ryžausi savo teigimu paremti jų sugalvotą pasaką nuodijimui išaiškinti, jiems nerūpėjo manęs šalintis, o man labai rūpėjo sužinoti, kas bus paskui, ką jie veiks, kas juos ištiks. Jie mane šiurpino, bet aš stengiausi savo šiurpulį įveikti... O paskui buvo štai kas: pirmiausia Savinji gedulas, trukęs, kaip įprasta, dvejus metus; šį gedulą Savinji nešiojo taip, kad pasitvirtintų vieša nuomonė – jis esąs geriausias iš visų buvusių, esamų ir būsimų vyrų... Per tuos dvejus metus visiškai su niekuo nebendravo. Užsidarė pilyje, griežtai laikydamasis vienatvės, ir niekas nesužinojo, kad jis pasiliko Elali, ne savo valia tapusią grafienės mirties priežastimi, nors būtų turėjęs vien dėl padorumo ją išvaryti, net ir būdamas įsitikinęs jos nekaltumu. Šitas neatsargus poelgis pasilikti namuose tokią merginą po tokios nelaimės įrodė man, kokia beprotiška Serlono

aistra, kaip aš visados ir įtariau. Todėl visiškai nenustebau, kai vieną dieną, grįždamas iš ligonių lankymo, sutikau kelyje vieną Savinji tarną, kurį paklausiau, kas naujo pilyje, ir kuris man pasakė, kad Elali *vis dar* ten... Iš abejingo tono, kuriuo jis man tai pranešė, supratau, kad niekas iš grafo šeimynykščių neįtaria, kad Elali – jo meilužė. „Jie vis dar elgiasi labai apdairiai, – tariau sau. – Bet kodėl jie neišvažiuoja? Grafas turtingas. Jis visur gali plačiai gyventi. Kodėl nesprukti su ta gražuole kipše (šita kipše aš tikėjau), kuri, kad geriau į jį įsismelktų, verčiau nusprendė gyventi meilužio namuose, kur tyko tiek pavojų, negu būti jo meiluže V... miestelyje, kokiame nors nuošaliame butelyje, kur jis būtų ją ramiai paslapčiomis lankęs?" Buvo čia kažkokia išvirkščioji pusė, kurios neperpratau. Vadinasi, jų svaigulys, jų pasinėrimas į vienas kitą buvo tokie galingi, kad jie nebepaisė to atsargumo ir apdairumo, kurių reikalavo gyvenimas?.. Ar norėjo Oteklera, kurią aš tariau esant stipresnio charakterio už Serloną, ar norėjo Oteklera, kurią spėjau esant vyru jų, kaip meilužių, santykiuose, pasilikti šioje pilyje, kur žmonės buvo matę ją kaip tarnaitę ir turėjo pamatyti kaip šeimininkę; ar norėjo ji pasilikdama, jei tai iškiltų aikštėn ir sukeltų skandalą, paruošti viešąją nuomonę kitam dar baisingesniam skandalui – vedyboms su grafu de Savinji? Jei ši mintis buvo atėjusi į galvą jai, man tą mano istorijos akimirką ji dar nebuvo atėjusi. Oteklera Stasen, seno fechtavimo salės šulo dukra, kurią mes visi buvome matę V... miestelyje duodančią fechtavimo pamokas ir darančią *įtūpstus* aptemptomis kelnėmis – grafienė de Savinji! Na jau ne! Kas būtų patikėjęs šita griūtimi, šia pasaulio pabaiga? Aš, velniai griebtų, *in petto* tikėjau, kad tie du išdidūs gyvūnai, iš pirmo žvilgsnio supratę, kad yra tos pačios rūšies, ir drįsę svetimauti grafienės akyse, sanguliaus kaip sanguliavę. Bet santuoka, akiplėšiška santuoka, čia pat, Dievo ir žmonių panosėje, šis iššūkis, sviestas ištiso krašto viešajai nuomonei, įžeidžiantis jo jausmus ir papročius, – ne, dievaž, mintis apie tai buvo už tūkstančio mylių nuo manęs ir tokia tolima, kad kai po dvejų metų Serlono

gedulo šios vedybos staiga įvyko, netikėta naujiena it perkūnas trinktelėjo man per galvą, tarsi būčiau vienas tų kvaišų, kurie niekad nesitiki to, kas įvyksta, ir kurie sužinoję ėmė tada visame krašte inkšti, kaip inkščia kryžkelėse naktį mušami šunys.

Po teisybei, per tuos dvejus metus, kol truko Serlono gedulas, kurio jis taip griežtai laikėsi ir kuris, kai žmonės pamatė, kuo jis baigėsi, buvo su tokiu įsiūčiu pavadintas veidmainyste ir niekšiškumu, aš ne itin dažnai lankiausi Savinji pilyje... Ko man ten buvo eiti? Jie ten puikiai jautėsi ir iki galbūt netolimos akimirkos, kai būsiu iškviestas naktį prie gimdymo, kurį taip pat dar reikės slėpti, mano paslaugų nepasigedo. Vis dėlto per tą laiką ryždavausi kartais aplankyti grafą. Vertė mane mandagumas, spiriamas amžino mano smalsumo. Serlonas priimdavo mane tai čia, tai ten, destis kokios buvo aplinkybės ir kur jis buvo, kai atvykdavau. Su manimi jis nė trupučio nesivaržė. Vėl buvo toks pat palankus man kaip anksčiau. Atrodė rimtas. Jau buvau pastebėjęs, kad laimingi žmonės yra rimti. Jie atsargiai saugo savo viduje širdį it sklidiną taurę, kuri bent kiek kryptelėjus gali išsipilti ar sudužti... Nors veidas buvo rimtas, o drabužiai juodi, Serlono akyse švytėjo nesutramdoma begalinės palaimos išraiška. Įskaičiau jose jau ne palengvėjimą ir išsilaisvinimą, kaip tą dieną, kai jo žmonos kambaryje jis pastebėjo, kad atpažinau Oteklerą, bet nusprendžiau jos neatpažinti. Ne, šimts velnių! Tai buvo tikrų tikriausia laimė! Nors per šiuos trumpus mandagumo vizitus mes kalbėdavomės tik apie nereikšmingus ir išorinius dalykus, grafo de Savinji balsas skambėjo ne taip pat, kaip tada, kai dar gyva buvo jo žmona. Dabar beveik šiltu savo intonacijos sodrumu jis išsidavė, kaip sunkiai jam sekasi tramdyti jausmus, kurie tenorėjo viena – išsiveržti iš krūtinės. O Otekleros (vis dar Elali, vis dar pilyje, kaip man tada sakė tarnas) ilgokai nemačiau. Nematydavau jos praeidamas koridoriumi, kur ji sėdėdavo lango nišoje, kai dar gyva buvo grafienė, ir siūdavo. Tačiau baltinių šūsnis toje pačioje vietoje, žirklės, įmova, antpirštis ant palangės sakė, kad ji, matyt,

dirba čia, ant šitos tuščios ir turbūt šiltos kėdės, nuo kurios atsistojo, išgirdusi mane ateinant. Jūs prisimenate, aš taip pasikliovisu savimi, jog tariau ją baiminantis mano skvarbaus žvilgsnio; bet dabar jai nebuvo ko bijoti. Ji juk nežinojo, kokią baisią išpažintį man atliko grafienė. Dėl pažįstamos man įžūlios ir išdidžios jos prigimties ji turėjo greičiau džiaugtis, kad gali nepaisyti ją perpratusio įžvalgumo. Ir iš tikrųjų tai, ką spėjau, buvo tiesa – tą dieną, kai pagaliau ją sutikau, jos veide įrašyta laimė taip spinduliavo, jog būtų buvę neįmanoma ją aptemdyti, išpylus net visą butelį dvigubinio rašalo, kuriuo ji nunuodijo grafienę!

Tą pirmą kartą sutikau ją ant didžiųjų pilies laiptų. Ji leidosi žemyn, aš kopiau aukštyn. Leidosi truputį paskubomis; bet, pastebėjusi mane, žingsnį sulėtino, matyt, norėdama su pasididžiavimu parodyti man savo veidą ir įsmeigti į mane akis, kurios privertė užsimerkti panterą, bet nepriverte užsimerkti manęs. Leisdamasi laiptų pakopomis su plevėsuojančiais paskui ją sijonais, kuriuos kilnojo nuo greito ėjimo kilęs dvelksmas, ji tarsi leidosi iš dangaus. Buvo įstabi dėl to švytinčio laime veido. Ak, Serlonui toli šaukia iki tokios išraiškos! Ir vis dėlto praėjau pro ją jos nepalabinęs – tiesa, Liudvikas XIV sveikindavosi su kambarinėmis, sutikęs jas laiptuose, bet tarp jų nebuvo nuodytojų! Tą dieną ji dar buvo kambarinė – ir savo laikysena, ir apdaru, ir balta priejuoste; bet vergės apatiškumą pakeitė laiminga pergalinga despotiškos meilužės išraiška. Ir šitą išraišką ji išlaikė. Šiandien vėl ją išvydau, o jūs galėjote apie ją susidaryti nuomonę. Ji krinta į akis net labiau negu pats to veido, kuriame ji spinduliuoja, grožis. Ši antžmogiška išdidi laimingos meilės išraiška, kuria ji, matyt, apdovanojo Serloną, anksčiau tuo negalėjusį pasigirti, – tebespindi jos veide ir po dvidešimties metų, ir aš nemačiau, kad ji būtų nors akimirką nusilpusi ar aptemusi šitų dviejų keistų gyvenimo Numylėtinių veiduose. Šia išraiška jie visada pergalingai atsakydavo į viską – į nusigręžimą nuo jų, piktas kalbas, pasipiktinusios viešosios nuomonės panieką – ir

įteigė susitinkantiems su jais asmenims, kad nusikaltimas, kuriuo jie vieną dieną buvo apkaltinti, tėra žiaurus šmeižtas.

– Bet jūsų, daktare, – pertariau jį, – po viso to, ką žinote, ši išraiška negali paveikti? Argi nesekėte jų, nestebėjote jų kas valandą?

– Taip, išskyrus miegamajame vakare, ir ten ta išraiška tikriausiai neišnyksta iš jų veidų, – šelmiškai, bet mąsliai atsakė daktaras Torti, – aš, kaip man rodos, stebėjau juos kiekvieną jų gyvenimo akimirką po vedybų, įvykusių nežinau kur, kad būtų išvengta šurmulio, kurį V... tamsuomenė, tiek pat įsiutusi, kiek aristokratija – kiekviena saviškai – ketino jiems iškelti. Kai jie sugrįžo vedę, – ji, teisėtai tapusi grafiene de Savinji, jis, užsitraukęs amžiną gėdą santuoka su tarnaite, – žmonės paliko juos vienus savo pilyje. Nusigręžė nuo jų. Leido gardžiuotis savimi ligi soties... Tik bėda, kad, kaip atrodo, jie tos soties nežinojo; dar ir dabar nėra numalšinę šito savo kūnų godulio. O kadangi aš, kaip gydytojas, nenoriu mirti neparašęs traktato apie teratologiją ir domiuosi jais... kaip apsigimėliais, nenusekiau paskui tuos, kurie jų šalinosi. Kai aplankiau Elali, tapusią tikriausia grafiene, ji priėmė mane, tarsi visą gyvenimą būtų ja buvusi. Jai anaiptol neskaudėjo galvos, kad atmintyje man yra išlikusi jos balta priejuostė ir padėklas!

– Aš nebe Elali, – pasakė ji man, – aš – Oteklera, Oteklera, laiminga, kad dėl jo buvau tarnaite...

Man toptelėjo, kad ji buvo kur kas daugiau negu tarnaitė; bet kadangi buvau vienintelis vietinis gyventojas, apsilankęs Savinji pilyje po jų sugrįžimo, gėda jau manęs netrikdė, ir aš galų gale ėmiau dažnai pas juos buvoti. Galiu pasakyti, kad ir toliau atkakliai stebėjau ir skverbiausi į šitų dviejų būtybių, tokių visiškai laimingų dėl savo meilės, intymų gyvenimą. Na, tikėkite, jei norite, ar ne, mielasis – tačiau nė vieną minutę nė vieną dieną šitos laimės, suteptos nusikaltimu, dėl kurio neabejojau, nesu matęs – nepasakysiu, kad sudrumstos, – bet netgi aptemdytos kokio nors šešėlio. Nė karto nepastebėjau jų laimės žydry-

nėje to niekšiško, neišdrįsusio būti kruvinu, nusikaltimo dėmės. Tai gali priblokšti – ar ne? – visus šios žemės moralistus, sugalvojusius gražiąją bausmės už nuodėmę ir atlygio už dorybę aksiomą! Tokie visų apleisti ir vieniši, susitikdami tik su manimi, kurio tesivaržė tiek, kiek varžomasi gydytojo, tapusio nuolat pas juos lankantis beveik draugu, jie visiškai nesisaugojo. Užmiršdavo mane ir, man esant šalia, puikiai jausdavosi svaigdami aistra, su kuria nerandu ką palyginti, perkratęs visus savo gyvenimo prisiminimus... Jūs pats ką tik buvote liudininkas: jie praėjo pro čia ir net nepastebėjo manęs, nors aš vos neužkliudžiau jų alkūne! Jie neką daugiau mane matė ir tą mano gyvenimo dalį, kurią praleidau su jais. Buvo mandagūs, malonūs, bet dažniausiai mintimis nuklydę kažkur kitur, elgėsi su manimi taip, kad nebūčiau grįžęs į Savinji, jei nebūčiau įsikalęs į galvą iki smulkmenų ištyrinėti jų neįtikėtiną laimę ir užtikti joje, – kad man asmeniškai būtų aiškiau, – nuovargio, kančios smiltelę ir – ištarkime didįjį žodį: sąžinės graužatį. Bet nieko! Nieko! Meilė juose užgožė visa, pripildė visa, užslopino visa – dorovės jausmą ir sąžinę, kaip jūs sakote; žiūrėdamas į juos, laiminguosius, supratau, koks rimtas buvo mano senasis bičiulis Brusė, kai juokaudamas sakė apie sąžinę: „Štai jau trisdešimt metų, kaip skrodžiu lavonus, ir nesu pastebėjęs, kad būtų išlindusi bent viena šito gyvūnėlio auselė!"

– Ir anaiptol neįsivaizduokit, – kalbėjo toliau tas senas pasiutėlis daktaras Torti, tarsi skaitydamas mano mintis, – kad tai, ką čia sakau, yra teiginys... įrodymas doktrinos, kurią manau esant tikrą ir kuri neigia sąžinę taip tvirtai, kaip ją neigė Brusė. Tai joks teiginys. Anaiptol nesikėsinu į jūsų nuomonę... Tėra faktai, kurie nustebino mane tiek pat, kiek ir jus. Turime pastovios meilės fenomeną, muilo burbulą, kuris visą laiką pučiasi, bet niekad nesprogsta! Laimė, kai ji pastovi, stebina; bet ši laimė nusikaltime tiesiog stulbina, ir aš štai jau dvidešimt metų negaliu atsikvošėti iš šito apstulbimo. Seną gydytoją, seną stebėtoją, seną moralistą... ar *amoralistą*, – pasitaisė jis, pastebėjęs

mane šypsantis, – trikdo reginys, kurį jis stebi tiek metų ir kurio negali jums su visomis smulkmenomis pavaizduoti, nes yra vienas nuvalkiotas pasakymas – ir tai teisybė! – laimės neapsakysi. Ir neaprašysi. Atvaizduoti laimę, tą pranašesnio gyvenimo į kasdienį gyvenimą įsiliejimą, taip pat neįmanu, kaip negalima atvaizduoti kraujo tekėjimą venose. Arterijų pulsavimas patvirtina, kad jis jomis teka, ir viskas; štai ir aš patvirtinu, kad šie du žmonės, kuriuos ką tik matėte, laimingi ta nesuvokiama laime, kurios pulsą taip seniai čiuopiu. Grafas ir grafienė de Savinji kasdien nesąmoningai atkartoja nuostabų ponios de Stal skyrių „Apie meilę santuokoje" ar dar nuostabesnes Miltono „Prarasto rojaus" eiles. Na, o aš niekad nebuvau itin sentimentalios ar itin poetiškos prigimties; bet jie, įkūniję šitą, mano nuomone, neįmanomą idealą, įteigė man pasidygėjimą geriausiomis santuokomis, kurios man buvo žinomos ir kurias žmonės vadina žaviomis. Jos visos rodėsi man taip neprilygstančios jų santuokai, tokios bespalvės ir tokios šaltos! Likimas, jų žvaigždė, atsitiktinumas – ar aš žinau? – taip sutaisė, kad jie įstengė gyventi dėl pačių savęs. Būdami turtingi, buvo apdovanoti dyku buvimu, be kurio nėra meilės, bet kuris žudo meilę taip pat dažnai, kaip dažnai jis reikalingas, kad meilė užgimtų... Išimtis – jų meilės dykas buvimas nenužudė. Meilė, kuri viską suprastina, padarė jų gyvenimą didingai paprastą. Šitų dviejų sutuoktinių gyvenime nerasime jokių svarbių dalykų, kurie vadinami įvykiais; gyveno jie iš pažiūros kaip visi pilių savininkai šioje žemėje, toli nuo pasaulio, iš kurio neturi ko reikalauti, tiek pat nesirūpindami jo pagarba, kiek ir panieka. Jie niekad nesiskyrė. Ten, kur eina vienas, kitas jį lydi. V... apylinkių keliai vėl regi Oteklerą raitą, kaip senuko „Skylmušio" laikais; bet dabar greta jos joja grafas de Savinji, ir čionykštės moterys, kaip kadaise, pravažiuojančios karietaite, spigina į ją akis galbūt dar įdėmiau negu tada, kai ji buvo toji augalota, slėpininga mergina su tamsiai mėlynu šydu, pro kurį niekas nematė jos veido. Dabar ji pakelia savo šydą ir narsiai rodo joms tarnaitės

veidą, tarnaitės, kuri sugebėjo priversti ją vesti, ir jos parvažiuoja namo pasipiktinusios, nors susisvajojusios... Grafas ir grafienė de Savinji nekeliauja; kartais atvažiuoja į Paryžių, bet išbūna čia vos keletą dienų. Visas jų gyvenimas ribojasi šita Savinji pilimi, tapusia nusikaltimo arena, nusikaltimo, kurį jie, ko gero, užmiršo, paskandinę šį prisiminimą bedugnėje savo širdžių gelmėje...

– Ir jie niekad neturėjo vaikų, daktare? – pasiteiravau aš.

– A! – atsiliepė daktaras Torti. – Jūs manote, kad štai kur spraga, Likimo atpildas ir tai, ką jūs vadinate Dievo kerštu ar teisingumu? Ne, jie niekad neturėjo vaikų. Atsimenate? Kartą man jau buvo dingtelėję, kad vaikų jie neturės. Per daug aistringai vienas kitą myli... Viską ryjanti ugnis niokoja ir neduoda vaisių. Kartą paklausiau Oteklerą:

– Ar jums neliūdna, ponia grafiene, kad neturite vaikų?

– Aš jų nenoriu! – atkirto ji valdingai. – Tada aš mažiau mylėčiau Serloną. Vaikai, – pridūrė ji beveik su panieka, – dera nelaimingoms moterims!

Ir šiais, jo manymu, prasmingais žodžiais daktaras Torti užbaigė savo istoriją.

Jis mane sudomino, ir aš paklausiau:

– Kad ir kokia nusikaltėlė toji Oteklera, ji kelia susidomėjimą. Jei ne tas nusikaltimas, suprasčiau Serlono meilę.

– O galbūt suprastumėte net ir su tuo nusikaltimu! – pasakė daktaras. – Aš taip pat! – pridūrė narsusis žmogėnas.

IŠVIRKŠTINĖ VISTO PARTIJOS KORTŲ PUSĖ

– Pasakodamas tokią istoriją, jūs turbūt norite pasijuokti iš mūsų, pone?
– Ar nėra, ponia, tokios rūšies tiulio, kuris vadinamas tiuliu iliuzija?..
(Pobūvyje pas kunigaikštį T...)

I

Vieną praėjusios vasaros vakarą svečiavausi pas baronienę de Maskrani, vieną tų paryžiečių, kurios visų labiausiai vertina protą, tokį, kokiu pasižymėjo žmonės kadaise, ir kurios tam trupučiui dar šiandien tarp mūsų išlikusio proto atveria abi – nors užtektų ir vienos – savo salono durų sąvaras. Ar neišvirto paskutiniu laiku Protas į pretenzingą žvėrį, kurį vadiname Intelektu?.. Baronienė de Maskrani pagal vyrą priklauso senai labai garsiai šeimai, kilusiai iš Grizono. Jos herbas, kaip visi žino, yra raudono emalio trijų juostų laukas su sidabriniu ereliu išskėstais sparnais raudoname lauke, jam iš dešinės – sidabrinis raktas, iš kairės – sidabrinis šalmas, herbo centre – auksinė lelija mėlyname skydelyje. Šitą herbą, kaip ir jį puošiančias figūras, Maskrani giminei suteikė keli Europos valdovai, atsilygindami už jiems įvairiais istorijos laikotarpiais padarytas paslaugas. Jei šiandien Europos valdovai nebūtų užsiėmę daugybe kitų reikalų, jie galėtų papuošti viena kita nauja figūra šį kilnų, perkrautą skydą už tikrai didvyrišką baronienės rūpestį išlaikyti saloninį pokalbį, mirštantį dykinėjančios diduomenės ir abso-

liučios monarchijos kūdikį. Su išmone ir manieromis, neatskiriamomis nuo jos vardo, baronienė de Maskrani pavertė savo saloną savos rūšies žaviu Koblencu, kur rado prieglobstį praėjusių laikų saloninis pokalbis, paskutinė prancūziško proto šlovė, proto, priversto emigruoti dėl utilitarinių ir savo rūpesčiuose paskendusių mūsų meto papročių. Ten kas vakaras, iki visiškai nutildama, skamba dyvina jo gulbės giesmė. Ten, kaip nedaugelyje Paryžiaus namų, kur išlaikytos didžiosios prancūziško pokalbio tradicijos, tuščiomis frazėmis per daug nesipuikaujama, ir monologo čia beveik neišgirsi. Nerasi čia nieko panašaus į laikraščio straipsnį ir politinę prakalbą, šias dvi banalias XIX amžiaus minties formas. Protas čia tenkinasi blykstelėjęs žaviu ar prasmingu, bet trumpu pasakymu; kartais tiesiog intonacija ar dar mažiau – nežymiu genialiu gestu. Šitam palaimingam salonui esu dėkingas, kad geriau pažinau galybę, kuria niekad neabejojau – vienskiemenio galybę. Kiek kartų girdėjau, kaip metamas ar išsprūsta toks žodis su talentu, toli pranokstančiu panelę Mars, vienskiemenės replikos scenoje karalienę, kuri kaipmat būtų buvusi nuvainikuota Sen Žermeno priemiestyje, jei būtų galėjusi ten pasirodyti; nes moterys Sen Žermeno priemiestyje yra pernelyg didelės damos, kad smailialiežuviaudamos pernelyg plonintų savo liežuvį, kaip kažkokia aktorė, vaidinanti Marivo.

Tačiau tą vakarą išimties keliu vėjas nebuvo palankus vienskiemeniui. Kai įžengiau į baronienės de Maskrani saloną, jame jau buvo nemažai žmonių, kuriuos ji vadino savo *intymiais draugais*, ir pokalbis šuoliavo taip smagiai kaip visados. Nelyginant egzotinės gėlės, puošiančios jaspio vazas ant jos stalelių, baronienės intymieji draugai yra kilę iš šen ir ten. Rasi tarp jų anglų, lenkų, rusų; bet pagal kalbą, proto ir elgsenos pobūdį, kuris visur toks pat tam tikrose visuomenės pakopose, jie visi buvo prancūzai. Nežinau, nuo ko buvo prasidėjęs pokalbis; bet kai įžengiau į saloną, buvo kalbama apie romanus. *Kalbėti apie romanus* – tai tarsi pasakoti apie savo paties gyvenimą. Ar būtina

pastebėti, kad ši aukštuomenės vyrų ir moterų draugija buvo ne tokia pedantė, kad nagrinėtų literatūrinę jų pusę? Jiems rūpėjo reikalo esmė, o ne forma. Kiekvienas šių neturinčių lygaus sau moralistų, šitų įvairaus laipsnio aistros ir gyvenimo specialistų, slepiančių rimtą patirtį po lengvapėdiškomis kalbomis ir atsainia laikysena, įžiūrėjo tada romane tik žmonių prigimties, papročių ir istorijos aprašymą. Nieko daugiau. Bet gal tai ir viskas?.. Beje, buvo, matyt, jau daug šia tema prišnekėta, nes veiduose atsispindėjo ta įtampa, kuri atsiranda ilgą laiką dilginant dėmesį. Švelniai vieni kitų plakami visi šie protai putojo. Tik keletas jautrių sielų – šiame salone tokių suskaičiavau trejetą ar ketvertą – sėdėjo tyliai: vienos – nuleidusios galvą, kitos – svajingai įsmeigusios akis į žieduotas plaštakas, padėtas ant kelių. Jos galbūt stengėsi suteikti materialinį pavidalą savo svajoms, kas taip pat sunku, kaip sudvasinti savo pojūčius. Pasinaudojęs diskusija, nematomis nusėlinau už gražuolės grafienės de Damnalja akinančios aksominės nugaros; pastaroji, lūpomis kandžiodama savo suglaustos vėduoklės galą, klausėsi, kaip klausėsi jie visi šioje aukštojoje draugijoje, kur mokėti klausytis reiškia būti žaviam. Temo, rausva šviesa dažėsi pagaliau juodai, kaip laimingas gyvenimas. Salone svečiai sėdėjo ratu ir blausioje prieblandoje sudarė tarsi vyrų ir moterų, sustingusių įvairiomis pozomis, vangiai suklususių, vainiką. Nelyginant kokia gyva apyrankė, kurios sagtis buvo namų šeimininkė su savo egiptietišku profiliu, amžinai tysanti ant sofos kaip Kleopatra. Pro atvirą langą buvo matyti dangaus skiautė ir balkonas, kuriame stoviniavo keletas asmenų. Ir oras buvo toks grynas, o Orsė krantinė nugrimzdusi į tokią tylą šią akimirką, jog jų ausis pasiekdavo kiekvienas salone skambančio balso tariamas skiemuo, nors venecijietiško stiliaus langų užuolaidos turėjo slopinti šį skambų balsą ir sugerti savo klostėse jo sukeltas bangas. Kai atpažinau tą, kuris kalbėjo, manęs nenustebino nei dėmesys, – tai buvo išdava ne vien tik gero išsiauklėjimo, – nei drąsa to, kuris postringavo ilgiau, negu buvo įprasta šitame rafinuoto skonio salone.

Iš tiesų tai buvo įstabiausias šios pašnekesių karalystės pašnekovas. Jei aš neišduosiu jo vardo, štai jo titulas! Atleiskite! Jis dar turėjo ir kitą... Apkalba ar šmeižtas, šitie dvyniai, tokie panašūs, jog neįmanu jų atpažinti, rašantys savo laikraštį iš dešinės į kairę, tarsi tai būtų hebrajų kalba (o gal taip dažnai ir yra?), teigė, traukdami jį per dantį, kad jis buvęs ne vieno meilės nuotykio didvyris – šį vakarą jis, žinoma, nebūtų panoręs jų pasakoti.

– ...Gražiausi gyvenimo romanai, – sakė jis, kai aš įsitaisiau ant sofos pagalvėlių grafienės de Damnalja pečių užuovėjoje, – yra tikrovė, kurią praeidami užkliudome alkūne ar net koja. Tokių romanų visi esame išgyvenę. Romanai yra pilkesni negu gyvenimo istorijos. Neturiu čia galvoj tų, kurie baigėsi stulbinančiomis katastrofomis, dramomis, suvaidintomis įžūliausių ir aistringiausių jausmų didingoje Viešosios Nuomonės panosėje; bet atmetus šiuos itin retus triukšmingus įvykius, sukeliančius skandalą tokioje visuomenėje kaip mūsiškė – vakar ji buvo veidmainė, šiandien tėra bailė, – nėra tarp mūsų tokio, kas nebūtų buvęs liudininku tų mįslingų jausmo ir aistros faktų, pražudančių žmogaus likimą, tų širdies smūgių, ataidinčių dusliai, kaip kūnas, krintantis į slaptą požeminio kalėjimo prarają, kurią pasaulis pridengia tūkstančiais savo balsų arba tyla. Apie romaną dažnai galima pasakyti tai, ką Moljeras sako apie dorybę: „Velnias žino, kur jis lindi?.." Romaną aptinki ten, kur mažiausiai tikiesi! Aš taip sakau, nes esu vaikystėje matęs... ne, matęs – ne tas žodis! Esu įspėjęs, nujautęs vieną tų žiaurių, baisių dramų, kurios nėra vaidinamos viešai, nors viešuomenė kasdien mato jos aktorius; vieną tų kruvinų komedijų, kaip sakė Paskalis, suvaidintų už uždarų durų, už teatro dekoracijų, privataus ir intymaus gyvenimo uždangos. Tai, kas prasiveržia aikštėn iš šių nuslėptų, prislopintų dramų, kurias aš pavadinsiu vidiniu prakaitavimu, yra klaikiau ir veikia vaizduotę ir prisiminimus daug skaudžiau, negu kad visa drama būtų vykusi jūsų akyse. Tai, ko nežinai, daro šimtą kartų didesnį įspūdį negu

tai, ką žinai. Gal aš klystu? Bet, man rodos, pragaras, į kurį mes žvilgterėtume pro orlaidę, turėtų pasirodyti baisesnis, negu kad jį visą vienu žvilgsniu iš viršaus aprėptume.

Čia jis trumpai stabtelėjo. Pateikė tokį žmogišką faktą, tokį pažįstamą vaizduotei tų, kurie jos bent truputį turi, jog nepasigirdo nė vieno prieštaraujančio balso. Visų veiduose atsispindėjo gyviausias smalsumas. Jaunoji Sibilė, susigūžusi prie sofutės, kur ilsėjosi jos motina, pasistūmėjo arčiau jos su išgąsčio iškreiptu veideliu, tarsi tarp jos plokščios vaikiškos krūtinės ir liemenėlės būtų kas įkišęs gyvačiukę.

– Neleisk jam, mama, – pasakė ji įžūlokai, kaip išpaikintas vaikas, auklėjamas taip, kad iš jo išeitų despotas, – pasakoti tų siaubingų istorijų, kurios varo šiurpą.

– Jei norite, nutilsiu, panele Sibile, – atsakė tas, kurio ji iš naivaus, beveik meilaus įžūlumo nepavadino vardu.

Jam, gyvenusiam taip arti šios jaunos sielos, buvo žinoma, kokia ji smalsi ir baili; nes dėl visko ją apimdavo tas savotiškas jaudulys, kuris jus apima, kai pamerkiate kojas į vandenį, šaltesnį negu oro temperatūra, ir kuris gniaužia jums kvapą, juo giliau kišate jas į šaižią vėsą.

– Sibilė, kiek žinau, nesikėsina įsakyti nutilti mano draugams, – atsiliepė baronienė, glostydama savo ne pagal amžių mąslios dukters galvą. – O jei bijo, jai lieka bailių išeitis: bėgti; ji gali išeiti.

Bet įnoringa mergytė, ko gero, geidžianti išgirsti istoriją kiek pat, kaip jos motina, nepabėgo, bet, virpėdama iš išgąsdinto smalsumo, įtempė savo liesą kūną ir įbedė juodas gilias akis į pasakotoją, tarsi lenktųsi ties bedugne.

– Na, pasakokite, – tarė panelė Sofi de Revistal, žvelgdama į jį savo didelėmis rudomis šviesos užlietomis akimis, vis dar drėgnomis, nors ir buvo velniškai žybtelėjusios. – Matote, – vos pastebimai mostelėjusi ranka pridūrė ji. – Mes visi klausomės.

Ir štai ką jis papasakojo. Bet ar sugebėsiu aš apsakyti, nesumenkindamas jos išraiškingumo, šią istoriją, kuriai tiek atspal-

vių suteikė balsas ir rankos mostas, o ypač perteikti tą įspūdį, kurį ji padarė visiems tiems asmenims, susibūrusiems malonioje šio salono atmosferoje.

– Auklėjamas aš buvau provincijoje, – prabilo pasakotojas, paklusdamas visuotiniam norui, – tėvų namuose. Tėvas gyveno bažnytkaimyje, nerūpestingai sumerkusiame kojas į vandenį, kalno papėdėje, krašte, kurio vardo neminėsiu, šalia miestelio, kurį atpažinsite, kai pasakysiu, kad jis yra, – ar bent jau buvo tais laikais, – nuoširdžiausiai ir nuožmiausiai aristokratiškas visoje Prancūzijoje. Vėliau gyvenime man nieko panašaus neteko matyti. Nei mūsų Sen Žermeno priemiestis, nei Belkuro aikštė Lione, nei tie trys keturi dideli miestai, minimi dėl jų ypatingos, išdidžios diduomenės dvasios, nepadėtų mums įsivaizduoti to mažo su šešiais tūkstančiais gyventojų miestelio, kuris prieš 1789 metus turėjo penkiasdešimt herbais išpieštų karietų, išdidžiai riedančių miestelio grindiniu.

Atrodė, kad diduomenė, traukdamasi nuo žemės paviršiaus šalyje, kurią kasdien vis plačiau užtvindė įžūli buržuazija, susitelkė ten lyg tiglio dugne, skleisdama tarsi į ugnį įmestas rubinas patvarų spindesį, būdingą šio akmens prigimčiai ir užgęstantį tik su juo.

Šito bajorų lizdo bajorija, kuri mirs ar galbūt mirė neatsižadėjusi savo prietarų, – aš juos vadinu iškilniomis socialinėmis tiesomis, – buvo nesukalbama kaip Dievas. Ji nebuvo patyrusi visų aristokratų gėdos: baisingų mezaliansų.

Revoliucijos nuskurdintos merginos, tvirtybę semdamosi iš savo herbų, kurie joms atstojo viską, stoiškai mirdavo pasenusios ir nepraradusios skaistybės. Brendau aš kaitinamas tų gražių ir žavių atspindžių, kuriuos skleidė jaunuolės, žinančios, kad jų grožis niekam nereikalingas, ir jaučiančios, kad jų širdyse tvinkčiojantis kraujas, raudoniu nudažantis jų rimtus skruostus, kunkuliuoja veltui.

Žvelgdamas į šias vargšes merginas, kurių visą turtą sudarė jų herbų karališka karūna ir kurios, vos žengusios pirmus

žingsnius gyvenime, buvo kupinos didingo liūdesio, kaip dera Likimo pasmerktosioms, aš, trylikmetis, svajojau apie romantiškiausius pasiaukojimo žygdarbius. Be savo ratelio, ši bajorija, tyra it uolų vanduo, su niekuo nebendravo.

– Kaip galėtume, – sakė jie, – bendrauti su visais tais miesčionimis, kurių tėvai padavinėjo lėkštes mūsų tėvams?

Ir jie sakė tiesą; tai buvo neįmanoma, nes šitame mažame miestelyje taip ir buvo. Išsilaisvinimas priimtinas ten, kur atstumai dideli; bet žemės plote sulig nosine dydžio luomai atsiriboja būtent dėl per artimos kaimynystės. Taigi jie lankėsi tik vienas pas kitą, bendravo tik su savaisiais ir su vienu kitu anglu.

Mat šitas mažas miestelis, primenąs kai kurias jų grafysčių vietoves, viliojo anglus. Jis patiko jiems dėl savo tylos, dėl griežtos elgsenos, dėl šalto įpročių kilnumo, dėl tų kelių žingsnių, kurie skyrė jį nuo jūros, čia juos atgabenusios, taip pat dėl to, kad dėl žemų pragyvenimo kainų jie galėdavo padvigubinti čia nepakankamas pajamas, gaunamas jų šalyje iš menkoko turto.

Jie, sūnūs tos pačios piratų valties kaip ir normanai, žiūrėjo į šitą Normandijos miestelį kaip į savos rūšies „Continental England" ir ilgai čia užsibūdavo.

Mažosios *mis* čia mokėsi prancūzų kalbos, raičiodamos savo lankus po geibiomis paradinės aikštės liepomis; bet sulaukusios aštuoniolikos išplasnodavo į Angliją, nes ši nusigyvenusi bajorija negalėjo leisti sau pavojingos prabangos vesti merginas su kukliu kraičiu, kaip šitos anglės. Taigi jos iškeliaudavo, bet jų paliktuose būstuose netrukus įsikurdavo kiti ateiviai, ir tylios gatvės, kur žolė žėlė kaip Versalyje, visada matė daugmaž tiek pat besivaikščiojančių moterų su žaliais šydais, languotomis suknelėmis ir škotiškomis skaromis. Išskyrus šias anglų šeimų viešnages, vidutiniškai trunkančias septynerius dešimt metų, – šeimos atsinaujindavo tokiais ilgais tarpais, – niekas netrikdė mano minimo miestelio monotoniško gyvenimo. O ši monotonija buvo pasibaisėtina.

Dažnai kalbama – ir ko tik nepripasakota! – apie siaurą ratelį, kuriame sukasi gyvenimas provincijoje; bet čia šitas gyvenimas, visur neturtingas įvykių, buvo juo neturtingesnis, kad nebuvo klasinių aistrų, tuštybių antagonizmo, kaip daugybėje kitų užkampių, kur pavydas, neapykanta, įžeista savimeilė kursto slaptą bruzdesį, kartais prasiveržiantį skandalu, šmeižtu, viena tų mielų socialinių piktadarysčių, už kurias nestojama prieš teismą.

Čia skiriamoji riba tarp to, kas kilminga ir kas nekilminga, buvo tokia gili, tokia tvirta, tokia neįveikiama, jog kova tarp bajorijos ir prasčiokų buvo neįmanoma.

Iš tiesų, kad vyktų kova, reikia bendros teritorijos ir susirėmimo, o čia jų nebuvo. Velnias tačiau, kaip sakoma, nieko dėl to neprarado.

Širdyse šitų miestiečių, kurių tėvai *padavinėjo lėkštes*, šitų išsilaisvinusių ir praturtėjusių tarnų sūnų galvose kaupėsi neapykanta ir pavydo kloakos, o iš tų kloakų kilo dvokas ir nutekamųjų latakų gurgimas, dažnai užtvindydami tuos bajorus, kurie nuo tada, kai jų buvę liokajai nusivilko livrėjas, beatodairiškai išstūmė juos iš savo dėmesio orbitos ir savo regėjimo lauko.

Bet visa tai nepasiekė patricijų, užsisklendusių savo rūmų tvirtovėse ir atveriančių duris tik lygiems sau, nes jiems gyvenimas baigėsi ties jų kastos riba. Ar svarbu, kas kalbama apie juos ten žemiau?.. Jie negirdėjo. Jaunuoliai, kurie būtų galėję įžeidinėti vienas kitą, šokti vienas kitam į akis, nesusitikdavo viešose vietose, tose arenose, iki raudonumo įkaitintose moterų ir jų žvilgsnių.

Spektaklių nebuvo. Salės miestelis neturėjo, ir aktoriai čia niekada neužsukdavo. Kavinėse, bjauriose kaip visos provincijos kavinės, aplink biliardus stumdėsi tik buržuazijos padugnės, vienas kitas valiūkas triukšmadarys, keli atsargos karininkai, išvargę Imperijos karų atplaišos. Beje, kad ir apsėsti įžeistos lygybės jausmo (vien tik šis jausmas paaiškina Revoliucijos

baisybes), šitie miestiečiai, patys to nenutuokdami, išlaikė prietaringą tikėjimą pagarba, kurią iš esmės buvo praradę.

Žmonių pagarba truputį panaši į tą šventąją amforą, iš kurios su tokiu sąmojingu kvailumu šaipytasi. Net išsekusi, ji neišsenka. Žaisliukų gamintojų sūnus postringauja prieš luomų nelygybę; bet vienas jis už jokius pinigus neperbėgs aikštės savo gimtajame mieste, kur visi vienas kitą pažįsta ir kur jis gyvena nuo mažens, kad nei iš šio, nei iš to įžeistų, pavyzdžiui, tokio kaip Klamorganas-Tajferas sūnų, praeinantį su seseria po ranka. Jį užsipultų visas miestelis. Kaip visi dalykai, kurių neapkenčiame ar pavydime, aukšta kilmė fiziškai erzina tuos, kurie jos nekenčia, ir tai, ko gero, yra geriausias jos teisės įrodymas. Revoliucijos laikais prieš ją sukylama, o tai reiškia, kad ji dar pripažįstama, bet ramiais laikais ji pripažįstama visų ir visur.

Tai va, 182... metais šalis išgyveno vieną tų ramių laikotarpių. Liberalizmas, tarpęs konstitucinės Chartijos šešėlyje, kaip medžiokliniai šuneliai auga išnuomotoje jiems šunidėje, dar nebuvo nuslopinęs rojalizmo, kurį visose širdyse mažne iki entuziazmo įkaitino iš tremties grįžtančių princų pasirodymas. Ši epocha, kad ir kas apie ją buvo sakoma, buvo įstabi akimirka sveikstančiai monarchinei Prancūzijai, kuriai revoliucijų kirvis nukirto abi krūtis, bet kuri, kupina vilties, manė galėsianti gyventi ir be jų, nejausdama savo gyslose paslaptingų vėžio daigų, nors šis jau buvo ją pagraužęs ir turėjo vėliau ją pribaigti.

Mažajam miesteliui, kurį bandau jums nupiešti, tai buvo tikros, giliamintiškos taikos akimirka. Ką tik užsibaigę misionierių pamokslai nustelbė kilmingoje visuomenėje paskutines gyvasties apraiškas, jaunuomenės nerimastį ir džiaugsmus. Jaunos merginos nešiojo užsikabinusios misijų kryželius ant apykaklaičių ir steigė bažnytines draugijas, vadovaujamas pirmininkės. Visi stengėsi atrodyti rimti – tokie rimti, kad galėjai sprogti iš juoko, jei kas būtų drįsęs juoktis. Paruošusios keturis visto stalelius pagyvenusioms garbingoms damoms ir seniems bajorams ir du ekartė stalelius jaunuoliams, tos panelės susi-

spiesdavo, kaip savo bažnyčios koplyčiose, atskirai nuo vyrų ir sudarydavo salono kamputyje tylų būrelį... tylų pagal savo lyties mastą (nes nieko nėra absoliutaus); jei kalbėdavo, tai daugių daugiausia pašnabždomis, tačiau slopindamos vidinį žiovulį taip, kad net akys parausdavo; jų pernelyg sustingusi laikysena sudarė kontrastą su jų kūnų liaunumu, rausvomis ir šviesiai violetinėmis jų suknelėmis ir su žaismingu šviesių jų pelerinų ir kaspinų lengvumu.

II

– Viena, – kalbėjo toliau tas, kuris pasakojo šią istoriją (o joje viskas yra tikra ir *realu*, kaip ir miestelis, kame visa tai vyko ir kurį jis nupiešė tokį *panašų*, jog kažkas, ne toks santūrus kaip jis, garsiai ištarė jo vardą), viena, kas šitoje keistoje draugijoje, kur jaunų merginų skaidriose ir nesudrumstose sielose slypėjo aštuoniasdešimtmetis nuobodulys, – nepasakysiu, kad priminė aistrą, bet galų gale panėšėjo į jaudulį, geismą, stiprų išgyvenimą, – buvo lošimas, paskutinė nusidėvėjusių sielų aistra.

Svarbiausia gyvenime tiems seniesiems bajorams, mėgdžiojantiems didikus ir nieko neveikiantiems kaip aklos senutės, buvo lošimas. Jie lošė kaip normanai, anglų, didžiausios lošėjų tautos, protėviai. Gentinė giminystė su anglais, tremties metai, praleisti Anglijoje, šio lošimo, tylaus ir santūraus kaip didžioji diplomatija, orumas privertė juos pasirinkti vistą. Savo dykų dienų prarają jie bandė užpildyti vistu. Lošdavo vistą kas vakaras po vakarienės iki vidurnakčio ar pirmos valandos nakties, o provincijai tai jau tikros saturnalijos. Kiekvienos dienos didysis įvykis buvo markizo de Sent Albano visto partija. Markizas atrodė esąs visų šių bajorų siuzerenas, ir jie gaubė jį gilia pagarba, prilygstančia aureolei, kai tie, kurie ją reiškia, patys yra jos verti.

Markizas puikiai lošė vistą. Jam buvo septyniasdešimt devyneri. Su kuo jis nebuvo lošęs?.. Su Morpa, su pačiu grafu

d'Artua, lošiančiu vistą taip pat mitriai, kaip ir atmušinėjančiu sviedinuką, su princu de Polinjaku, su vyskupu Luji de Roanu, su Kaliostru, su kunigaikščiu de la Lipe, Foksu, Dandasu, Šeridanu, su Velso princu, Taleranu, su Velniu, kai sunkiausiomis tremties dienomis iš nevilties šaukėsi velnio. Todėl jam reikėjo priešininkų, vertų jo. Paprastai tai buvo anglai, įsileidžiami į šių bajorų namus ir savo kontingentu papildantys partiją, apie kurią buvo atsiliepiama kaip apie savotišką instituciją, vadinamą pono de Sent Albano vistu, kaip karaliaus rūmuose buvo sakoma: Karaliaus vistas.

Kartą vakare ponios de Bomon salone žali staleliai jau buvo paruošti; didžiojo markizo partijai laukta anglo, kažkokio pono Hartfordo. Šitas anglas buvo lyg ir koks pramonininkas, įsteigęs medvilnės manufaktūrą Pont oz Aršė, – tarp kita ko, vieną pirmųjų manufaktūrų, pasirodžiusių šiame krašte, sunkiai įsileidžiančiame naujoves ne dėl neišmanymo ar nesuvokimo, bet iš atsargumo, kuris yra skiriamasis normanų charakterio bruožas. Leiskite man dar vieną intarpą: normanai man visada rodosi panašūs į tą lapę Montenio raštuose, puikiai nusimanančią apie soritą. Ten, kur jie stato leteną, būkite tikras, kad užšalusios upės ledas tvirtas ir kad jie gali jį savo galingomis letenomis minti.

Bet grįžkime prie mūsų anglo, prie to pono Hartfordo – jaunimas vadino jį tiesiog *Hartfordu*, nors penkiasdešimt metų jau buvo stuktelėję per sidabrinį jo galvos šalmą, aš dar ir šiandien matau tą galvą su trumpai kirptais plaukais, blizgančiais tarsi balto šilko šlikė; jis buvo vienas iš markizo numylėtinių. Ir ko čia stebėtis? Tai buvo aukštos klasės lošėjas, žmogus, kurio gyvenimas (beje, tikra fantasmagorija) įgaudavo prasmę ir tapdavo tikras tik tada, kai jis laikė rankose kortas; žodžiu, žmogus, kuris be atvangos kartojo, kad pirmąkart gyvenime patiri laimę, kai išloši, antrąkart – kai pralošti: nuostabi aksioma, kurią jis pasiskolino iš Šeridano, bet taikė taip, kad už šį pasiskolinimą jam buvo atleidžiama. Beje, išskyrus šią ydą –

lošimo aistrą (dėl jos markizas de Sent Albanas būtų jam atleidęs didžiausias dorybes), ponas Hartfordas, žmonių nuomone, turėjo visas fariziejiškas ir protestantiškas savybes, kurias anglai sudeda į patogų žodį: „honorability". Jis buvo laikomas nepriekaištingu džentelmenu. Markizas parsiveždavo jį į savo Vaniljero pilį visai savaitei, o mieste susitikdavo su juo kas vakaras. Taigi šį vakarą visi ir pats markizas stebėjosi, kad punktualusis ir sąžiningasis svetimšalis vėluoja...

Buvo rugpjūčio mėnuo. Langai buvo atviri į vieną tų nuostabių sodų, kokių esama tik provincijoje, ir merginos, susispietusios langų nišose, šnekučiavosi tarpusavyje, nukorusios galvas į savo siuvinius. Markizas sėdėjo už kortų stalelio, suraukęs ilgus baltus antakius. Alkūnėmis rėmėsi į stalelį. Įspūdingas jo veidas, nustebęs, kad reikia laukti, – toks didingas kaip Liudviko XIV, – ilsėjosi ant sunertų po smakru rankų, senatviškai gražių. Pagaliau tarnas pranešė atėjus poną Hartfordą. Jis pasirodė kaip visada nepriekaištingai apsirengęs, akinančiai baltais marškiniais, ant kiekvieno piršto po žiedą, kaip įpratome paskui matyti ant pono Bulvero pirštų, su indiška skepetaite rankoje, o burnoje (buvo ką tik vakarieniavęs) kvapnia pastile, užgožiančia ančiuvių aliejaus, *harvey-sauce* ir portveino kvapą.

Bet jis buvo ne vienas. Priėjo prie markizo, pasisveikino ir pristatė jam, kaip skydą nuo galimų priekaištų, savo draugą škotą, poną Marmerą de Karkoelį, kuris nukrito pas jį kaip iš dangaus jam pietaujant ir buvo vienas geriausių lošėjų Trijose Karalystėse.

Šita aplinkybė – būti geriausiu visto žaidėju visoje trilypėje Anglijoje – išskleidė ant blyškių markizo lūpų žavų šypsnį. Partija tuoj pat susiformavo. Skubėdamas sėsti lošti ponas de Karkoelis nenusimovė pirštinių, kurios buvo tokios nepriekaištingos kaip garsiosios Briano Bramelio pirštinės, sukirptos trijų specialistų meistrų – du kirpo plaštaką ir vienas – nykštį. Karkoeliui teko būti pono de Sent Albano partneriu. Šitą vietą jam užleido garbioji našlė de Okardon.

Tai va, iš stoto Marmerui de Karkoeliui, gerbiamos ponios, galėjo būti apie dvidešimt aštuoneri; bet svilinanti saulė, nežinomi vargai, o galbūt aistros uždėjo jam ant veido trisdešimt penkerių metų amžiaus žmogaus kaukę. Veidas jo nebuvo gražus, bet išraiškingas. Plaukai juodi, labai šiurkštūs, tiesūs, trumpoki, ir jis dažnai nubraukdavo juos ranka nuo smilkinių, atmesdamas atgal. Šitas mostas buvo natūralus, bet kažkoks kraupiai iškalbingas. Jis tarsi ginė šalin sąžinės priekaištus. Iš pradžių šis mostas stebino ir kaip visa, kas prasminga, nesiliovė toliau stebinęs.

Pažinojau tą Karkoelį daug metų ir galiu patvirtinti, kad šis niaurus mostas, pakartotas dešimt kartų per valandą, visada darydavo įspūdį, ir ne vienam šimtui asmenų toptelėdavo į galvą ta pati mintis. Jo taisyklinga, bet žema kakta bylojo apie drąsą. Skusta viršutinė lūpa (tada vyrai nenešiojo ūsų kaip šiandien) buvo tokia nejudri, kad galėjo į neviltį įvaryti Lavaterą ir visus tuos, kurie tiki, jog žmogaus prigimties paslaptis aiškiau išrašyta judriose jo burnos linijose negu akių išraiškoje. Kai jis šypsojosi, žvilgsnis jo nesišypsojo, bet jis rodė baltus kaip perlai dantis, kokie kartais esti anglų – jūros vaikų, nors paskui jie jiems išbyra ar pajuosta kaip kinų, nuo baisiosios jų arbatos. Veidas jo buvo pailgas, skruostai įdubę, iš prigimties alyvų spalvos, bet šiltai nugairintas saulės spindulių; saulė, įstengusi taip stipriai jį nukąsti, veikiausiai nebuvo apsiblaususi ūkanotos Anglijos saulė. Ilga ir tiesi nosis, kuri tačiau kyšojo išsišovusi iš po išgaubtos kaktos, skyrė jo juodas kaip Makbeto akis; ne tiek juodas, kiek niaurias ir labai arti viena kitos, o tai yra, sako žmonės, keisto būdo ar kokios nors protinės kliaudos ženklas. Apdaras jo buvo įmantrus. Atsainiai sėdėdamas už visto stalelio, jis rodėsi didesnis, negu buvo iš tikrųjų, dėl nežymiai neproporcingos viršutinės liemens dalies, nes buvo mažas, bet, išskyrus mano nurodytą trūkumą, labai gražaus sudėjimo ir tokios lanksčios snūduriuojančios jėgos kaip tigras su savo aksominiu kailiu. Ar jis gerai kalbėjo prancūziškai? Ar atitiko jo balsas, tas

auksinis raižiklis, kuriuo mes įrėžiame savo mintis sieloje tų, kurie mūsų klauso, ir įspaudžiame joje vilionę – ar atitiko jis tą gestą, kurį vos prisiminęs dar ir šiandien susisvajoju? Viena galiu patvirtinti: tą vakarą tas balsas nieko nepriverte krūptelėti. Jis teištarė įprastine intonacija tik šventus žodžius: *tricks* ir *honneurs*, vienintelius, kurie žaidžiant vistą vienodais tarpais perskrodžia didingą tylą, gaubiančią lošėjus.

Taigi šitame didžiuliame salone, pilname žmonių, kuriems kažkokio anglo pasirodymas nieko išimtinio nereiškė, niekas, išskyrus markizo stalelį, neatkreipė dėmesio į šį nepažįstamą visto lošėją, kurį atsivedė Hartfordas. Merginos net nepažvelgė į jį per petį. Jos diskutavo (tais laikais jau pradėta diskutuoti) dėl savo kongregacijos valdybos sudėties ir dėl vienos vicepirmininkės, nepasirodžiusios tą dieną pas ponią de Bomon, atsistatydinimo. Tai buvo truputį svarbiau, negu žvalgytis į kažkokį anglą ar škotą. Jos buvo šiek tiek persisotinusios šiais amžinai importuojamais anglais ir škotais. Vyras, kuriam, kaip ir kitiems, rūpės tik būgnų ir kryžių damos! Be to, protestantas! Eretikas! Dar jeigu būtų buvęs Airijos lordas katalikas! O pagyvenę asmenys, jau pradėję žaisti prie kitų stalelių, kai tarnai pranešė apie poną Hartfordą, skersa akimi dėbtelėjo į svetimšalį, einantį įkandin jo, ir vėl visą savo dėmesį panardino į kortas, kaip gulbės panardina į vandenį kiek ilgi savo kaklus.

Kadangi markizas de Sent Albanas partneriu pasirinko poną de Karkoelį, pono de Hartfordo partnere būti teko grafienei diu Tramblė de Stasvil, kurios duktė Ermini, švelniausias tų žiedų, žydėjusių salono nišose, kalbėjo tada su panele Ernestina de Bomon. Panelės Ermini akys atsitiktinai nukrypo į tą stalelį, kur lošė jos motina.

– Pažiūrėkite, Ernestina, – šnipštelėjo ji, – kaip tas škotas dalija kortas!

Ponas de Karkoelis jau buvo nusimovęs pirštines. Jis ištraukė iš prikvėpintos zomšos įmovos tokias baltas ir taip dailiai nulipdytas rankas, jog joms būtų meldusis kiekviena meilužė, kuriai

jos būtų priklausiusios; jis dalijo kortas, kaip jos dalijamos lošiant vistą, po vieną, bet jo rankos judėjo ratu taip nuostabiai greitai, jog stebino kaip Listo pirštų miklumas. Žmogus, šitaip sklaidąs kortas, turėjo būti jų šeimininkas... Šitas žaibiškas ir pranašiškas dalijimas bylojo apie dešimties metų patirtį lošimo namuose.

– Tai kliūtis, įveikta blogu tonu, – ištarė didingoji Ernestina su didžiausia panieka lūpose, – bet pergalė priklauso blogam tonui!

Šitaip spręsti jaunai merginai – žiauru, bet pasižymėti geru tonu šitai gražiai galvutei buvo svarbiau, negu pasižymėti Voltero protu. Panelei Ernestinai de Bomon gyvenime nepavyko, ji turbūt mirė iš sielvarto, kad nėra Ispanijos karalienės *camerera major*.

Lošė Marmeras de Karkoelis lygiai taip stebuklingai, kaip ir dalijo kortas. Jis pademonstravo tokį pranašumą, kad senasis markizas salo iš malonumo, nes jis sutaurino buvusio partnerio Fokso lošimo stilių ir pakylėjo jį iki markizo lygio. Kiekvienas pranašumas yra neatsispiriama vilionė, kuri jus pasigrobia ir nusineša į savo orbitą. Bet tai dar ne viskas. Nusinešdama ji jus praturtina. Pažiūrėkite į garsiuosius pašnekovus! Jie duoda atkirtį ir įkvepia jus atsikirsti. Kai jie nutyla, mulkiai, praradę spindulį, kuris juos auksino, išnyra nublankę į pokalbio paviršių, tarsi negyvos žuvys, išvertusios bežvynius pilvus. Ponas de Karkoelis ne tik įžiebė naują pojūtį žmogui, kuris buvo juos visus išsėmęs, jis padarė daug daugiau: įtvirtino markizo nuomonę apie save; užkėlė dar vieną akmenį ant seniai atmatuoto obelisko, kurį šis visto karalius tylioje savo didystės vienatvėje buvo sau pasistatęs.

Kad ir pagautas jį atjauninusio jaudulio, markizas lošdamas vis dėlto stebėjo svetimšalį iš po tų *varnos nagų* (kaip sakome apie laiko įspaudus, atsimokėdami jam už jo įžūlumą kibti mums į veidą), kurie siaurino protingas jo akis. Škotą išbandyti, patikrinti, įvertinti galėjo tik labai stiprus lošėjas. O jis pasižy-

mėjo tuo giliu mąsliu dėmesiu, kuris įsigilina į įvairiomis lošimo aplinkybėmis susidariusias kombinacijas, bet slėpė jį po didingu šaltumu. Šalia jo sfinksai, tupintys ant sustingusios bazalto lavos, būtų rodęsi pasitikėjimą ir jausmingumą įkūnijančiais genijais. Jis lošė tarsi lošdamas su trimis poromis rankų, laikančių kortas, nekvaršindamas galvos, kam šios rankos priklauso. Paskutinis to rugpjūčio vakaro vėjelio dvelksmas švelniomis ir kvapniomis bangomis slydo per tų trijų dešimčių merginų vienplaukes galvutes, o paskui, prisigėręs naujų kvapsnių ir mergiško kūno aromato, pasivogtų iš spinduliuojančių galvučių lauko, sruvo toliau ir dužo į šią plačią ir žemą vario kaktą, gyvo marmuro atskalą be vienos vienintelės raukšlelės. Karkoelis pats to net nepastebėdavo. Jo nervai buvo nebylūs. Šią akimirką, reikia pripažinti, jam puikiai tiko jo vardas: Marmeras. Nėra reikalo sakyti, kad išlošė jis.

Markizas visada pasišalindavo apie vidurnaktį. Jį iki karietos, paėmęs po ranka, palydėjo įteiklusis Hartfordas.

– Tas Karkoelis – *šlemo* dievas! – pasakė nustebęs ir susižavėjęs markizas. – Pasistenkite, kad jis taip greitai mūsų nepaliktų!

Hartfordas pažadėjo, ir senasis markizas, nesvarbu, kad buvo garbaus amžiaus ir vyriškos lyties, pasiruošė suvaidinti svetingos sirenos vaidmenį.

Sustojau ilgiau ties šiuo pirmu vakaru, nors Karkoelio viešnagė truko keletą metų. Manęs ten tą vakarą nebuvo; bet man apie jį papasakojo vienas mano giminaitis, vyresnis už mane, kuris, lošėjas, kaip visi to miestelio jauni vyrai, kame lošimas buvo vienintelis išsigelbėjimas iš to visuotinio aistrų bado, susižavėjo šlemo dievaičiu. Jei pažiūrėsime atsigręžę atgal ir atgaivinsime tuos praeitin nugrimzdusius, kerinčius įspūdžius, šitas vakaras, pilkas ir toks banalus, laimėta visto partija įgis mastą, kuris galbūt jus nustebins. – Ketvirtoji šios partijos dalyvė, grafienė de Stasvil, – pridūrė mano giminaitis, – prasilošė su tuo aristokratišku abejingumu, su kuriuo ji darė viską. Galbūt

šią partiją lošiant ir buvo nuspręstas jos likimas ten, kur sprendžiami žmonių likimai. Kas supranta bent žodį iš šios gyvenimo paslapties?.. Niekam tada nerūpėjo stebėti grafienę. Salone aidėjo tik žetonų ir skridinėlių žvangesys... Būtų buvę įdomu pastebėti, ar toji moteris, kurią visi tada laikė mandagia ir aštria, bet šalta kaip ledo gabalas, tą akimirką pajuto tai, ką žmonės paskui apie ją galvojo ir kartojo pašnabždomis su siaubu.

Grafienė diu Tramblė de Stasvil buvo keturiasdešimties metų moteris, labai silpnos sveikatos, išblyškusi, liesa, bet tokio blyškumo ir liesumo, kokio daugiau nesu matęs. Burboniška smailoka nosis, šviesiai kaštoniniai plaukai, labai siauros lūpos rodė ją esant mėlyno kraujo moterimi, kurios išdidumas tačiau gali lengvai tapti žiauriu. Jos sieros atspalvio blyškumas buvo liguistas.

– Jeigu jos vardas būtų Konstancija, – sakydavo panelė Ernestina de Bomon, rankiojanti epigramas net iš Gibono, – ją būtų galima pavadinti Konstancija Chlora.

Kas pažinojo panelės de Bomon sąmojo pobūdį, lengvai įspėjo šių žodžių žiaurią prasmę. Tačiau nors grafienė diu Tramblė de Stasvil buvo išblyškusi, o jos lūpos nuvytusios hortenzijos spalvos, būtent šitose vos ne vos nubrėžtose lūpose, plonytėse ir virpančiose kaip lanko templė, apdairus stebėtojas įžiūrėjo siaubingą užslopintos aistros ir valios išraišką. Provincijos visuomenė šito nematė. Sustingusiose siaurose ir pragaištingose lūpose ji tematė plieno vielą, ant kurios be paliovos šokinėjo dantyta epigramos strėlė. Šį veidą puošė melsvai žalios akys (žalia spalva su auksiniais blyksniais buvo ir grafienės herbe, ir žvilgsnyje) tarsi dvi nejudamos žvaigždės, tačiau jo nešildė. Šie du geltonai dryžuoti smaragdai, įtverti po šviesiais ir blausiais antakiais gaubtoje kaktoje, buvo tokie šalti, lyg būtų išimti iš Polikrato žuvies pilvo ir ikrų. Vien tik protas, nuostabus protas, žaižaruojantis ir aštrus kaip kardas, uždegdavo kartais šitame stikliniame žvilgsnyje žaibus to kalavijo, kuriuo švytruoja angelas (apie jį pasakoja Biblija). Moterys nekentė

grafienės diu Tramblė už šitą protą, kaip būtų nekentusios už grožį. Ir iš tiesų toks buvo jos grožis! Kaip panelės de Rec, kurios portretą, aprašytą mylimojo, kai jam atsivėrė akys po jaunystės paikysčių, mums paliko kardinolas, jos juosmuo turėjo trūkumą, blogiausiu atveju tai galėjo būti yda. Turtai jos buvo didžiuliai. Vyras mirdamas paliko jai ne per sunkią naštą – du vaikus: žavingą kvailą berniuką, patikėtą labai tėviškai ir visiškai nenaudingai globai seno abato, kuris jo nieko neišmokė, ir dukterį Ermini, kurios grožiu būtų žavėjęsi išrankiausi ir meniškiausi Paryžiaus rateliai. Dukterį tradicinio auklėjimo požiūriu ji išauklėjo nepriekaištingai. Tai, ką ponia de Stasvil darė nepriekaištingai, visados panėšėjo šiek tiek į akiplėšiškumą. Akiplėšiška buvo net jos dorybė, ir kas žino, ar nebuvo tai vienintelė priežastis, kodėl ji taip ją brangino? Šiaip ar taip, ji buvo dorybinga; jos geram vardui nekenkė šmeižtas. Nė vienos gyvatės dantis nebuvo bandęs smigti į šią dildę. Todėl su įtūžiu apgailestaudami, kad neįstengia jos pažeisti, žmonės nėrėsi iš kailio ir kaltino ją bejausmiškumu. Sakė (jie samprotavo, sprendė šį reikalą moksliškai!), kad tai, be abejonės, dėl jos bespalvio kraujo. Jei kas būtų bent kiek jos geriausias drauges pakurstęs, jos būtų atradusios grafienės širdyje tam tikrą *istorinę* kartelę, kurią bendraamžiai išgalvojo vienai labai žaviai ir labai garsiai praeito šimtmečio moteriai, kad paaiškintų, kaip ji ištisus dešimt metų laikė visą elegantišką Europą suklupusią prie savo kojų, niekam neleisdama jos nė per vieną laipsnį aukštyn pakelti.

Savo linksmu tonu pasakotojas išgelbėjo paskutinių savo žodžių kandumą, sukėlusį mažytį žavų įsižeidusių šventuolių protestą. Ir aš sakau „šventuolių" be jokios pagiežos, nes aukštos kilmės moterų šventeiviškumas – aukštos kilmės moterys niekad neperžengia ribų – yra kažkoks labai patrauklus. Beje, buvo jau taip sutemę, jog šį protestą galima buvo greičiau pajusti, negu pastebėti.

– Garbės žodis, ta grafienė de Stasvil buvo iš tikrųjų tokia, kokią jūs ją vaizduojate, – miksėdamas kaip paprastai pasakė

senasis vikontas de Rasi, kuprotas, mikčius ir sąmojingas, tarsi būtų buvęs dar ir raišas.

Kas nepažįsta Paryžiuje vikonto de Rasi, tos dar gyvos smulkių XVIII amžiaus ydelių užrašų knygelės? Buvo gražaus veido jaunystėje kaip maršalas de Liuksemburgas ir kaip šis turėjo savo atvirkščią medalio pusę, bet liko jam tik atvirkščioji medalio pusė. O kur jis padėjo gerąją?.. Kai šių laikų jauni žmonės užklupdavo jį besielgiant anachroniškai, jis sakydavo bent neteršiąs savo žilų plaukų, nes nešiojąs kaštoninį peruką *à la Ninon* su dirbtinės odos sklastymu ir neįtikimiausiomis, neįmanomomis aprašyti garbanomis!

– A, jūs ją pažinojote? – priverstas nutilti paklausė pasakotojas. – Na štai, vikonte, jūs galite patvirtinti, ar aš nors vienu žodžiu iškraipau tiesą.

– Jūsų po...ortretas nukopijuotas kaip per stiklą, – atsakė vikontas, plekštelėdamas sau per skruostą iš susierzinimo, kad mikčioja, ir rizikuodamas, kad nuo jo pabirs raudalų milteliai, kuriais jis, sako žmonės, pudruojąsis veidą begėdiškai, kaip daro viską. – Pa...ažinojau ją daugmaž tuo pat metu, kaip vyksta jūsų istorija. Kiekvieną žiemą ji atvažiuodavo kelioms dienoms į Paryžių. Sutikdavau ją pas princesę de Ku...ur...tenė, jos buvo tolimos giminaitės. Tai buvo protas, pateiktas kibirėlyje su ledais, moteris, dvelkianti tokiu šalčiu, kad įvarydavo jums kosulį.

– Išskyrus tas kelias dienas, praleidžiamas žiemą Paryžiuje, – kalbėjo toliau arogantiškasis pasakotojas, nepridengiąs savo veikėjų net Arlekino puskauke, – grafienės diu Tramblė gyvenimas buvo toks tvarkingas kaip tiksliai suliniuotas muzikinio popieriaus lapas su įrašyta jame ta nuobodžia muzika, kokia yra provincijoje padorios moters gyvenimas. Pusę metų ji lindėdavo savo rūmuose, miestelyje, kurio *moralinę* atmosferą pavaizdavau, o kitą pusę metų išmainydavo šį rūmą į pilį savo gražiose žemėse už keturių mylių nuo čia. Kas dveji metai žiemos pradžioje nugabendavo dukterį į Paryžių ir palikdavo

ją globoti senai tetulei, panelei de Triflevas, kai važiuodavo ten viena; bet niekad nesilankė nei Spa, nei Plombjere, nei Pirėnų kalnuose! Jos niekas nematė gydomųjų vandenų kurortuose. Gal bijojo apkalbų? Ko tik žmonės provincijoje neišgalvoja, kai vieniša moteris, tokio rango kaip ponia de Stasvil, išvyksta taip toli gydytis? ...ko tik neįtaria? Pavydas tų, kurie lieka, saviškai keršija už malonumus tų, kurie keliauja. Keisti vėjai sudrumsčia kartais savo gūsiais tyrą tų vandenų paviršių. Ar nepanašūs jie į Geltonosios ir Mėlynosios upės vandenis, kur kinai pameta savo vaikus? Prancūzijoje gydomieji vandenys truputį primena tas upes. Ten visada pametama jei ne vaikai, tai jau bent kas nors akyse tų, kurie jų nelanko. Pašaipioji grafienė diu Tramblė buvo per daug išdidi, kad aukotų viešajai nuomonei bent vieną iš savo užgaidų; bet užgaidos lankyti gydomuosius vandenis ji anaiptol neturėjo; ir jos gydytojui geriau patiko, kad ji būtų šalia jo, o ne už dviejų šimtų mylių, nes už dviejų šimtų mylių ne taip lengva dažnai su savo pataikūniškais vizitais – po dešimt frankų už vieną – lankytis. Beje, iš viso kyla klausimas, ar grafienė turėjo kokių užgaidų. Protas – tai ne vaizduotė. O jos protas buvo toks tikslus, toks kandus, toks konkretus net tada, kai ji juokavo, jog, savaime aišku, net minčiai apie užgaidą jame nebuvo vietos. Kai jis būdavo linksmai nusiteikęs (tai įvykdavo retai), skambėjo kaip tarškančios juodmedžio kastanjetės ar baskų tambūrinas iš įtemptos odos ir metalinių žvangučių, ir negalima buvo įsivaizduoti, kad šitoje sausoje galvoje, kuri buvo panaši ne į peilio bukąją pusę, o į jo ašmenis, būtų kas nors, kas primintų vaizduotę, kas nors, kas galėtų būti palaikoma svajingu smalsumu, sukeliančiu poreikį ištrūkti iš savo gyvenamos vietos ir vykti ten, kur dar nesame buvę. Jau dešimt metų ji buvo turtinga našlė, vadinasi, pati savęs ir daug ko šeimininkė, tad būtų galėjusi perkelti savo nejudrų gyvenimą toli nuo tos bajorų landos, kur ištisais vakarais lošdavo bostoną ir vistą su senmergėmis, menančiomis šuanų laikus, ir su senais ševaljė, nežinomais didvyriais, kadaise išvadavusiais ševaljė Detušą.

Ji būtų galėjusi kaip lordas Baironas keliauti per pasaulį su biblioteka, virtuve ir paukščių narvu karietoje, bet neturėjo nė mažiausio noro tai daryti. Buvo daugiau negu tingi; buvo abejinga, tokia abejinga kaip Marmeras de Karkoelis, lošdamas vistą. Tik Marmeras nebuvo abejingas pačiam vistui, o jos gyvenime nebuvo jokio visto: jai viskas buvo nei šilta, nei šalta! Tai buvo apatiška prigimtis, savotiška *moteris-dendis*, būtų pasakę anglai. Jei ne jos epigramos, sakytum, kad gyvena ji kaip kokia elegantiška lerva. „Ji priklauso šaltakraujų gyvūnų veislei", – šnabždėjo slapta į ausį jos gydytojas, manydamas išaiškinąs jos prigimtį vaizdu, kaip kas nors mėgintų išaiškinti ligą simptomu. Nors atrodė liguista, bet suglumęs gydytojas neigė, kad ji serga. Ar darė jis tai dėl ypatingo savo santūrumo? Ar iš tikrųjų neįžiūrėjo ligos? Grafienė niekad nesiskundė nei kūno, nei sielos negaliomis. Jai net nebuvo būdingas tas beveik apčiuopiamas melancholijos šešėlis, paprastai dengiąs išvargusią keturiasdešimtmetės moters kaktą. Jos dienos atsiskirdavo, bet neatsiplėšdavo nuo jos. Ji žiūrėjo, kaip jos tolsta, tomis melsvai žaliomis ir pašaipiomis undinės akimis, kuriomis žvelgė į viską. Tarsi neigė savo, kaip protingos moters, vardą, nenuspalvindama savo elgsenos jokiomis vien jos asmenybei būdingomis manieromis, kurios vadinamos keistybėmis. Ji natūraliai, paprastai darė viską, ką darė kitos jos rango moterys, nei daugiau, nei mažiau. Norėjo įrodyti, kad lygybė, toji prastuomenės chimera, iš tikrųjų egzistuoja tik tarp kilmingųjų. Vien ten esama lygių vienas kitam, nes lygmenį nulemia aukštos kilmės išskirtinumas, priklausymas keturioms kilmingųjų kartoms, reikalingas tam, kad būtum bajoras. „Esu tik pirmasis Prancūzijos bajoras", – sakydavo Henrikas IV, ir šiais žodžiais atskiro individo pretenzijas jis paklodavo po kojomis aukštai kilmei iš viso. Kaip kitos jos kastos moterys, kurių ji nesistengė pranokti, nes buvo per didelė aristokratė, grafienė atliko savo išorines tikėjimo ir diduomenės pareigas tiksliai ir saikingai, o tai aukščiausia gero elgesio taisyklė toje visuomenėje, kur griežtai draudžiamas

kiekvienas nesitvardymas. Ji nei neatsiliko, nei neperžengė savo visuomenės ribų. Ar susitaikė ji, save tramdydama, su monotonišku gyvenimu tame provincijos miestelyje, kur išseko tai, kas dar buvo jai likę jaunatviška, kaip išsenka stovintis vanduo po vandens lelijomis. Jos elgesio paskatos – protas, sąžinė, instinktas, mintis, temperamentas, skonis – visi tie vidiniai deglai, kurie nušviečia mūsų veiksmus, savo šviesos ant jos veiksmų neskleidė. Niekas iš to, kas buvo viduje, neatsispindėjo šios moters išorėje. Niekas iš išorės neatsiaidėjo viduje! Išvarginti tokio ilgo ponios de Stasvil stebėjimo ir nieko nepešę, provincijos žmonės, nors paprastai, kai jie nori ką nors sužinoti, jų kantrybė prilygsta kalinio ar meškeriotojo kantrybei, galų gale metė šalin šį galvosūkį, kaip numetamas už skrynios rankraštis, kurio neįmanoma įskaityti.

– Mes tikri kvailiai, – pamokomai tarė vieną vakarą grafienė de Otkardon, – ir šis nuosprendis buvo padarytas prieš keletą metų, – kad plėšomės norėdami sužinoti, kas yra tos moters sielos gilumoje: ten greičiausiai nieko nėra!

III

Ir su šita senosios ponios de Otkardon nuomone visi sutiko. Visi šie apmaudaujantys ir nusivylę bergždžiu stebėjimu protai, tetroškę rasti priežastį, kad vėl galėtų įmigti, pakluso šiai nuomonei kaip įstatymui. Ši nuomonė vis dar viešpatavo, bet viešpatavo kaip karaliai tinginiai, kai iš kito pasaulio krašto atsidangino ir prie šito žalio staliuko, kur trūko lošėjo, atsisėdo Marmeras de Karkoelis, žmogus, kuriam galbūt mažiausiai reikėjo pasipainioti grafienės diu Tramblė de Stasvil gyvenimo kelyje. Kaip pasakojo jį čia atvedęs Hartfordas, gimė jis ūkanotuose Šetlando salų kalnuose. Buvo kilęs iš šalies, kur vyksta nuostabaus Valterio Skoto romano „Piratas" istorija, kurios siužetą Marmerui buvo skirta pakartoti, tiesa, su kai kuriomis

variacijomis, nežinomame mažame miestelyje ant Lamanšo kranto. Jis išaugo prie tos jūros, kurią raižė Klivlendo laivas. Jaunystėje šoko tuos pačius šokius kaip jaunasis Mordontas su senojo Troilio dukterimis. Nebuvo jų iki šiol užmiršęs ir ne kartą šoko juos mano akivaizdoje ant ąžuolinio parketo tame mažame, pilkame, bet oriame miestelyje, kuris nesiderino su laukine ir keista šitų šiaurės kalniečių šokių poezija. Kai sukako penkiolika metų, jam buvo nupirktas leitenanto laipsnis anglų pulke, vykstančiame į Indiją, ir ten jis dvylika metų kovojo su maratais. Štai ką mes netrukus sužinojome iš jo ir iš Hartfordo, sužinojome taip pat, kad jis bajoras, garsiųjų Škotijos Duglasų *kruvina širdimi* herbe giminaitis. Bet tai ir viskas. Daugiau niekas nieko nežinojo ir turėjo amžinai nežinoti. Apie savo nuotykius Indijoje, šitoje didingoje ir baisioje šalyje, kur žmonės išsipūtusia krūtine išmoksta taip kvėpuoti, kad Vakaruose jiems nebepakanka oro, jis niekada nieko nepasakojo. Jie buvo slėpiningais ženklais įrašyti toje rusvai auksinėje kaktoje, tame dangtelyje, kuris atsiverdavo ne daugiau negu Azijos nuodų dėžutės, saugomos pralaimėjimų ir negandų dienai indų sultonų brangenybių skrynelėje. Juos atskleisdavo šaižus tų juodų akių blyksnis, kurį jis gebėjo užgesinti, kai kas nors į jį pažvelgdavo, kaip jūs užpučiate deglą, kai nenorite, kad jus kas pamatytų, ir kitas blyksnis – mostas, kuriuo jis pakedendavo plaukus ant smilkinio dešimtį sykių iš eilės, lošdamas vistą ar ekartė partiją. Bet be šių mosto ir fizionomijos hieroglifų, kuriuos moka įskaityti stebėtojai ir kurie turi, kaip hieroglifų kalba, tik labai mažą skaičių žodžių, Marmeras de Karkoelis buvo neperprantamas tiek pat saviškai, kaip saviškai neperprantama buvo grafienė diu Tramblė. Tai buvo nekalbus Klivlendas. Visi miestelio, kuriame jis dabar gyveno, bajoraičiai – tarp jų buvo labai sąmojingų, smalsių kaip moterys ir vinklių kaip žalčiai, – netvėrė noru priversti jį tarp dviejų merilando tabako cigarečių supažindinti juos su neišleistais savo jaunystės memuarais. Bet jie nė karto nieko nepešė. Šitas Hebridų salų jūros liūtas, nurus-

vintas Lahoro saulės, nepakliūdavo į salonų pelėkautus, paspęstus godžiai tuštybei, nei į spąstus povams gaudyti, kuriuose pasipūtėlis prancūzas palieka visas savo plunksnas dėl malonumo jomis pasipuikuoti. Kliuvinio jiems niekada nepavyko apeiti. Jis buvo nuosaikus kaip turkas, tikintis Koraną. Savos rūšies nebylys, gerai saugojąs savo minčių seralį! Gėrė jis tik vandenį ir kavą. Kortos atrodė jo aistra, bet ar buvo jos tikra, ar išsigalvota aistra? Nes aistras galima išsigalvoti, kaip ligas. Gal jos buvo savotiška priedanga, kurią jis išskleisdavo, kad paslėptų savo sielą? Visados taip maniau, kai mačiau jį lošiantį taip, kaip jis lošė. Jis įteigė, išpuoselėjo, įtvirtino lošimo aistrą šio miestelio kortininkų sielose taip stipriai, jog, kai išvyko, į miestelį it piktas sirokas įsimetė baisus splinas, apviltų aistrų splinas, ir jis tapo dar panašesnis į Anglijos miestelį. Jo bute visto stalelis laukė lošėjų nuo pat ankstyvo ryto. Jo diena, kai jis nesisvečiavo Vaniljeros ar kurioje kitoje aplinkinėje pilyje, slinko taip paprastai kaip visų žmonių, kuriuos degina įkyri mintis. Jis kėlėsi devintą valandą, gėrė arbatą su kuriuo nors draugu, atėjusiu lošti visto, tada ir prasidėdavo lošimas, baigdavęsis tik penktą valandą po pietų. Kadangi lošti susirinkdavo daug žmonių, jie keisdavosi sulig kiekvienu *roberiu*, o tie, kurie nelošė, lažindavosi. Beje, šituose savotiškuose rytiniuose seansuose dalyvaudavo ne tik jaunuoliai, bet ir rimčiausi miestelio vyrai. *Šeimos tėvai*, kaip sakė trisdešimtmetės moterys, drįsdavo praleisti ištisas dienas šitoje lošimo landynėje, ir jos kiekviena proga paskanindavo klastingomis užuominomis tūkstančius saldžiarūgščių sarkazmo pyragėlių, skirtų tam škotui, tarsi jų vyrų asmenyje jis būtų įskiepijęs marą visai apylinkei. Aišku, jos buvo įpratusios matyti juos lošiant, bet ne su tokiu atkaklumu ir įniršiu. Apie penkias jie išsiskirstydavo ir vėl susitikdavo vakare salonuose ir ten iš pažiūros prisiderindavo prie oficialaus lošimo, nustatyto, kaip įprasta, namų šeimininkės, pas kurią rinkdavosi, bet slapta ir iš tikrųjų jie lošė toliau tą patį rytą pradėtą *Karkoelio vistą*. Leidžiu jums patiems spėti,

kokio stiprumo lošėjais tapo šie žmonės, darantys dabar tik viena. Jie iškėlė vistą iki sunkiausios ir įstabiausios fechtavimosi meistrystės. Aišku, daug kas smarkiai prasilošė; bet lošėjų įniršis ir meistrystė užtvėrė kelią katastrofoms ir krachui, kuriuos visada sukelia lošimas. Visos šios jėgos galų gale susibalansuodavo; o be to, tokiame siaurame ratelyje kiekvienam pernelyg dažnai tekdavo būti kito partneriu, kad, kaip sako lošėjai, po tam tikro laikotarpio neatsigriebtum.

Marmero de Karkoelio įtaka, prieš kurią slaptomis piestu stojo protingos moterys, ne tik nesumažėjo, bet atvirkščiai – išaugo. Ir tai suprantama. Tos įtakos priežastis buvo ne tiek Marmeras ir tik jam vienam būdinga maniera, kiek aistra, kurią jis rado čia jau rusenančią ir kurią jo pasirodymas, – juk tai buvo ir jo aistra, – dar labiau pakurstė. Geriausias, galbūt vienintelis būdas valdyti žmones – laikyti juos savo rankose, tenkinant jų aistras. Ar galėjo tas Karkoelis nebūti galingas? Jis turėjo tai, kas sudaro kiekvienos valdžios galią, o be to, jam nerūpėjo valdyti. Todėl jis ir įsiviešpatavo, galima sakyti, užbūrė protus. Žmonės jo nepasidalijo. Visą laiką, kol gyveno šiame miestelyje, jis buvo visada vienodai sutinkamas, ir šitas sutikimas prilygo karštligiškam ieškojimui. Moterys, kurios jo bijojo, geriau norėjo matyti jį pas save negu žinoti, kad jų sūnūs ar vyrai pas jį, ir jos priimdavo jį, kaip priima moterys – net jo nemėgdamos – vyrą, esantį dėmesio, rūpesčio ar kokio sąjūdžio centre. Vasarą jis praleisdavo porą savaičių ar mėnesį kaime. Markizas de Sent Albanas ne tik jį globojo – tai būtų per mažai pasakyta – bet ypatingai juo žavėjosi. Kaime, kaip ir mieste – amžinas vistas. Menu, kaip aš (buvau tada mokinukas ir leidau atostogas kaime) dalyvavau nuostabioje žūklėje, kai žėrinčiuose Duvo vandenyse buvo gaudomos lašišos; visą žūklės laiką Marmeras de Karkoelis lošė valtyje vistą su vietiniu bajoru ir „dviem statytiniais" (dvigubu *dummy*). Net įkritęs į vandenį, jis vis dar būtų lošęs!.. Tik viena šios draugijos moteris nepriiminėjo škoto kaime ir labai retai mieste. Tai grafienė diu Tramblė.

Ar tai ką nors stebino? Ne. Ji buvo našlė ir turėjo žavią dukterį. Provincijoje, šitoje pavydžioje hierarchinėje draugijoje, kur kiekvienas kiša nosį į kito gyvenimą, niekada nesi per daug atsargus, jei nori apsisaugoti nuo išvadų, kurias lengva padaryti iš to, ką matai, apie tai, ko nematai. Grafienė diu Tramblė stengėsi būti atsargi, niekada nekviesdama Marmero į Stasvilio pilį, ir priiminėjo jį mieste tik viešai ir tomis dienomis, kai priiminėjo visus pažįstamus. Buvo su juo mandagi, bet šalta, beasmenė. Tai pasekmė tų gerų manierų, kai jų laikomasi bendraujant su visais ne dėl jų, bet dėl savęs. Jis savo ruožtu atsakydavo tokiu pačiu mandagumu; ir tai atrodė taip nepanašu į veidmainystę, taip natūralu, jog aplinkiniai leidosi ketverius metus už nosies vedžiojami. Jau sakiau: be lošimo, Karkoelis tarsi neegzistavo. Kalbėjo mažai. Jei turėjo ką slėpti, puikiai dengė tai savo įpročiu tylėti. Bet grafienės protas, jei prisimenate, buvo labai ekspansyvus ir labai kandus. Tokiems protams, visuomet pasireiškiantiems išoriškai, norintiems sublizgėti ir įkąsti, sunku susitvardyti, slapstytis. Slapstytis – ar tai nereiškia išsiduoti? Tačiau ji turėjo ne tik akinančius gyvatės žvynus ir trišakį jos liežuvį, bet buvo tokia pat atsargi kaip gyvatė. Taigi niekas nesutrukdė jai, kaip buvo įpratusi, su tviskesiu ir žiauriai šmaikštauti. Kai jos akivaizdoje kas nors kalbėdavo apie Karkoelį, ji dažnai paleisdavo jo adresu tų piktai šnypščiančių ir smiglių žodelių, kurių jai pavydėjo panelė de Bomon, jos varžovė epigramų srityje. Jei tai būdavo dar vienas melas, niekas nebūdavo girdėjęs įžūlesnio melo. Ar kilo šita pasibaisėtina savybė veidmainiauti iš jos sausos ir ribotos fizinės prigimties? Bet kodėl griebėsi veidmainystės moteris, kuri dėl savo padėties ir išdidžiai pašaipaus charakterio buvo pats laisvės įsikūnijimas? Kodėl, jeigu ji mylėjo Karkoelį ir jeigu jis ją mylėjo, slėpė savo meilę po tomis patyčiomis, kuriomis retkarčiais jį apsvaidydavo, po tais atskalūniškais, renegatiškais, bedieviškais juokeliais, kurie pažemina garbinamą stabą... žodžiu, po didžiausiomis šventvagystėmis meilėje?

Dieve mano! Kas žino? Gal šitaip ji jautėsi laiminga... Jei kas mestų, daktare, – tarė pasakotojas ir atsisuko į daktarą Belasė, rymantį ant Bulio darbo baldo; gražus plikas jo kiaušas suspindo šią akimirką nuo tarnų uždegto virš jo galvos sietyno šviesos, – jei kas mestų į grafienę de Stasvil vieną tų šaunių fiziologo žvilgsnių, kaip mokate tai daryti jūs, gydytojai, ir kuriuos turėtų iš jūsų pasiskolinti moralistai, – būtų aišku, kad visi šios moters patiriami įspūdžiai turėjo *skverbtis, siurbtis į vidų* nelyginant ta *nuvytusios hortenzijos* spalvos sučiauptų lūpų linija; nelyginant tos nosies šnervės, sustingusios, o ne virpančios, kurios, užuot išsiplėtusios, susitraukdavo; nelyginant tos akys, kai kuriomis akimirkomis įdumbančios po antakių skliautais ir, atrodo, susisiekiančios su smegenimis. Nors iš pažiūros trapi ir kenčianti fiziškai – šios kančios poveikį galima buvo aiškiai įžiūrėti visoje jos būtybėje, kaip į visas puses išsišakojusį įskilimą perdžiūvusioje medžiagoje, – ji buvo ryškiausias valios, to vidinio Voltos elemento, prie kurio prijungti mūsų nervai, įsikūnijimas. Viskas joje bylojo apie tai įtikimiau negu bet kokioje kitoje gyvoje būtybėje, kurią kada nors buvau stebėjęs. Ši snaudžiančios valios srovė liejosi *galybiškai* – atleiskite man už šį žodį! – net jos rankomis, aristokratiškomis, karališkomis dėl matinio savo baltumo, vaivorykštės spalvomis tviskančio nagų opalo ir elegancijos, bet dėl savo liesumo, dėl tūkstančio išbrinkusių susiraizgiusių melsvų venų, o ypač dėl to nerimastingo judesio, kai jos čiupdavo kurį daiktą, panėšėjančiomis į mitinių gyvūnų nagus, kokiais įstabi antikos poezija apdovanodavo kai kurias pabaisas moters veidu ir krūtine. Kai, paleidusi vieną tų pašaipų, vieną tų strėlių, žaižaruojančių ir smailių kaip užnuodyti akuotai, kuriuos naudoja laukiniai, ji apsilaižydavo savo gyvatišku liežuviu šnypščiančias lūpas, jutai, kad svarbia proga, sakykim, lemiamą likimo akimirką, ši trapi ir kartu tvirta moteris yra pajėgi intuityviai panaudoti priemonę, kuria naudojasi negrai, ir pasirodyti tokia ryžtinga, kad, norėdama numirti, prarytų savo lankstų liežuvį. Žiūrėdamas į ją negalėjai suabejoti,

kad ji, kaip moteris, yra vienas tų tvarinių, kokių yra visose gamtos viešpatijose, mieliau, o gal instinktyviai ieškančių daiktų esmės, o ne paviršiaus; kad ji – viena tų būtybių, kurios skirtos paslaptingam bendravimui ir kurios neria į gyvenimą, kaip neria ir plaukia po vandeniu didieji plaukikai, kaip kvėpuoja po žeme angliakasiai; viena tų būtybių, dėl savo pačių prigimties gilumo aistringai susižavėjusių paslaptimi, skleidžiančių ją aplink save ir mėgstančių ją tiek, kad meluoja, nes melas – tai dviguba paslaptis, tankus šydas, tamsybės, tirštinamos bet kuria kaina! Galbūt šios rūšies būtybės mėgsta melą dėl melo, kaip mėgstamas menas dėl meno, kaip lenkai mėgsta mūšius – (Gydytojas pritardamas rimtai linktelėjo galva). – Tokia ir jūsų nuomonė, ar ne? Mano taip pat! Esu įsitikinęs, kad kai kurioms sieloms apgaudinėti – laimė. Jos jaučia pasibaisėtiną, bet svaigią palaimą galvodamos, kad meluoja ir apgaudinėja; galvodamos, kad *tik jos vienos* žino apie save ir kad vaidina draugijai komediją, kuria šioji mulkinama ir už kurios pastatymo išlaidas atsilygina sau visais įmanomais paniekos malonumais.

– Bet tai, ką jūs sakote, baisu! – nutraukė jį staiga baronienė de Maskrani pasipiktinusios padorios moters šūksniu.

Sulig paskutiniais pasakotojo žodžiais visas klausančias moteris (tarp jų galbūt buvo tokių, kurios nutuokė apie slaptus malonumus) perbėgo tarsi koks šiurpulys. Sprendžiau apie tai iš grafienės de Damnalja apnuogintos nugaros, tuo metu taip arti manęs. Toks nervinis šiurpulys pažįstamas visiems, visi yra jį patyrę. Apie jį kartais poetiškai sakoma: *dvelkteli mirtimi*. Gal tą akimirką dvelktelėjo tiesa?..

– Taip, – pritarė pasakotojas, – tai baisu; bet ar iš tiesų? Tie, kurių širdis ant liežuvio, neturi supratimo apie vienišus veidmainystės džiaugsmus nei apie tuos, kurie gyvena ir gali kvėpuoti galvą užsidengę kauke. Bet, gerai pagalvojęs, supranti, kad jų pojūčiai iš tikrųjų panašūs į liepsnojančią pragaro gelmę. Bet pragaras – tai įdubęs dangus. Žodis *šėtoniškas* ar *dieviškas*, pritaikytas džiaugsmų intensyvumui, išreiškia tą patį, tai yra

pojūčius, virstančius antgamtiškais. Ar ponia de Stasvil priklausė šiai sielų rūšiai?.. Aš ją nei kaltinu, nei teisinu. Tik pasakoju, kaip išmanau, jos istoriją, kurios niekas gerai nežinojo, ir bandau, taikydamas jos asmeniniam tyrimui Kiuvjė metodą, išaiškinti jos charakterį. Štai ir viskas.

Beje, tada aš anaiptol nedariau šitos grafienės diu Tramblė analizės, kurią darau dabar, remdamasis jos paveikslo prisiminimais, įsispaudusiais man į atmintį tarsi ant vaško onikso antspaudas, išraižytas aštriu raižikliu. Jei aš iš viso tą moterį supratau, tai įvyko daug vėliau... Visagalė valia, kurią atpažinau joje po ilgo apmąstymo, kai patirtis išmokė mane, kokia nuostabi sielos kopija yra kūnas, taigi šita valia jaudrino ir įtempė šį gyvenimą, įspraustą į ramius įpročius, ne daugiau, negu jaudrina ir sudrumsčia bangos užutėkį, tvirtai įspraustą į krantus. Jei nebūtų čia pasirodęs Karkoelis, šitas anglų pėstininkų karininkas, kurį kai kurie tautiečiai įkalbėjo vykti *pravalgyti atsargos karininko algą* į Normandijos miestelį, vertą būti Anglijos miesteliu, geibi ir blyški pašaipūnė, juokais vadinama *ponia de Šerkšna*, niekada nebūtų pati sužinojusi, kokia įsakmi valia slypi jos ištirpusio sniego krūtinėje, kaip sakydavo panelė Ernestina de Bomon, krūtinėje, nuo kurios tačiau *moraline prasme* viskas slydo kaip nuo stačiausio poliarinių ledų kaukaro. Ką pajuto ji jam pasirodžius? Ar suprato staiga, kad tokiai prigimčiai kaip jos stipriai justi reiškia norėti? Ar nusinešė ji su savim savo valios jėgą žmogų, kuris, atrodo, mylėjo tik lošimą?.. Kokiomis gudrybėmis pavyko jai užmegzti intymius santykius, su kuriais susijusio pavojaus sunku išvengti provincijoje?.. Visa tai – paslaptys, amžinai likusios paslaptimis, apie kurias sumesta vėliau, bet 182... metų pabaigoje dar niekas nieko nenumanė. Ir vis dėlto tuo metu viename iš ramiausių šio miestelio rūmų, kur lošti kortomis buvo svarbiausias kiekvienos dienos ir beveik kiekvienos nakties reikalas, už tylių langinių ir siuvinėto muslino užuolaidų, šių tyrų, elegantiškų šydų, tik pusiau dengiančių ramų gyvenimą, jau seniai, matyt, mezgėsi romanas, kurį žmo-

nės būtų prisiekę esant neįmanomą. Taip, šitame padoriame, nepriekaištingame, tvarkingame, pašaipiame, šaltame iki liguistumo gyvenime, kur protas rodėsi viskas, o siela – niekas, būta romano. Jo būta, ir jis graužė ją po ta jos išore ir geru vardu kaip kirminai, kurie graužtų žmogų, dar jam nemirus.

– Koks šlykštus palyginimas! – vėl įsiterpė baronienė de Maskrani. – Mano miela Sibilė buvo beveik teisi, kai nenorėjo klausytis jūsų istorijos. Tikrai, šį vakarą jūsų vaizduotė kažkaip bjauriai nusiteikusi!

– Norite, kad nutilčiau? – atsakė pasakotojas klastingai mandagiai ir truputį gudraudamas, kaip žmogus, įsitikinęs, kad sukėlė susidomėjimą.

– To betrūko! – šūktelėjo baronienė. – Ar galime mes dabar pasilikti pastatę ausis su įpusėta istorija?

– Tai būtų iš tiesų nepakeliama! – žaisdama su viena savo ilga, gražia, juoda iki mėlynumo garbana ir žaviai išsigandusi dėl grėsmės jos vangumui, pasakė panelė Lora d'Alzan, ilgesingiausias laimingo tingumo paveikslas.

– Ir be to, tai nepateisintų mūsų lūkesčių! – linksmai pridūrė gydytojas. – Ar nebūtų tai panašu į barzdaskutį, kuris, nuskutęs jums pusę veido, ramiai susidėtų savo skustuvą ir pareikštų, kad toliau, deja, dirbti negalįs?..

– Na, tai seku savo istoriją toliau, – ištarė pasakotojas taip paprastai, kaip reikalauja dieviškasis menas, kurio esmė – neišlįsti į pirmą planą... – 182... metais sėdėjau svetainėje pas vieną savo dėdę, jis buvo tada meras tame mažame miestelyje, kurį pavaizdavau kaip baisiai nemėgstantį aistrų ir nuotykių; ir nors diena buvo iškilminga – šventas Liudvikas, karaliaus vardo diena, visada triukšmingai atšvenčiama buvusios emigracijos ultrarojalistų, šitų politinių kvietistų, išradusių mistinį tyros meilės šūkį: „Vis dėlto tegyvuoja karalius!", šioje svetainėje buvo veikiama tas pat, kas buvo veikiama kasdien. Lošiama kortomis. Prašau atleisti, kad kalbėsiu apie save, tai blogo skonio ženklas, bet taip reikia. Buvau dar tik paauglys. Tačiau dėl

ypatingo savo auklėjimo nutuokiau apie aistras ir žmones daugiau, negu paprastai nutuokia mano amžiaus jaunuolis. Panėšėjau ne tiek į negrabų moksleivį, kuris težino tai, kas yra jo vadovėliuose, kiek į vieną tų smalsių merginų, kurios mokosi klausydamosi už durų ir svajodamos apie tai, ką ten išgirdo. Tą vakarą į mano dėdės svetainę sugužėjo visas miestelis ir, kaip amžiais, – nes šitame mumijų pasaulyje, mumijų, kurios nusipurtydavo savo vyturus tik tam, kad imtų mosuoti kortomis, tevyko tai, kas vyko nuo amžių – draugija dalijosi į dvi dalis: į tuos, kurie lošė, ir merginas, kurios nelošė. Mumijos buvo ir tos jaunos merginos, turėjusios išsirikiuoti vienos šalia kitų viengungystės katakombose, tačiau jų veidai, švytintys niekam nereikalinga gyvastimi ir šviežumu, kuriuo niekas nealsuos, žavėjo mano godžius žvilgsnius. Tarp jų, ko gero, tik panelei Ermini de Stasvil turtas būtų leidęs tikėtis vedybų iš meilės stebuklo, nenusižengiant savo rangui. Buvau dar per jaunas, o gal jau per daug suaugęs, kad drįsčiau įsimaišyti į šį jaunų merginų spiečių; jų šnabždesį retkarčiais pertraukdavo nuoširdus ar švelniai slopinamas juokas. Kankinamas to ugningo drovumo, kuris yra tuo pat metu ir palaima, ir kančia, sprukau nuo jų ir atsisėdau šalia šlemo dievaičio, to Marmero de Karkoelio, kuriuo taip aistringai žavėjausi. Tarp jo ir manęs negalėjo būti draugystės. Bet jausmai turi savo slaptą hierarchiją. Neretai tenka matyti dar nesubrendusius jaunuolius turint niekuo nepagrįstų, niekuo nepaaiškinamų potraukių, kurie rodo, kad jaunuoliams reikia vadovo, kaip ir tautoms, kurios, kad ir nemažai metų skaičiuojančios, išlieka visada truputį vaikai. Mano vadovas būtų buvęs Karkoelis. Jis dažnai lankydavosi pas mano tėvą, kuris, kaip ir visi šios draugijos vyrai, buvo aistringas lošėjas. Dažnai įsijungdavo į mano ir mano brolių gimnastikos pratybas ir pademonstruodavo mūsų akivaizdoje tokią jėgą ir tokį lankstumą, kurie atrodė tikras stebuklas. Kaip kunigaikštis d'Angenas, jis lyg niekur nieko peršokdavo septyniolikos pėdų pločio upę. Vien tik šitai tikriausiai turėjo smarkiai vilioti tokius

jaunuolius kaip mes, auklėjamus karo tarnybai; bet ne čia buvo Karkoelio traukos man paslaptis. Jis, matyt, veikė mano vaizduotę ta jėga, kokia veikia išskirtinės būtybės išskirtines būtybes; nes banalumas apsaugo nuo pranašesnės įtakos, kaip vilnų maišas – nuo patrankų sviedinių. Negaliu pasakyti, kokias godas aš siejau su šia kakta, regis, iškalta iš tos medžiagos, kurią akvarelistai vadina *Terra di Siena*; su tomis kraupiomis akimis trumpais vokais; su visomis tomis žymėmis, kurias nežinomos aistros paliko škoto asmenyje, kokias keturi budelio strypo smūgiai palieka ant ketvirčiuojamo žmogaus galūnių; ypač su tomis rankomis, kokios yra žmogaus, labiausiai išglebusio iš visų civilizuotų žmonių, nes Karkoelio panašumas su laukiniu baigėsi ties riešu; rankomis, gebančiomis įsukti kortas greičiu, primenančiu liepsnos sūkurį ir taip nustebinusiu Ermini de Stasvil, kai ji pirmą kartą pamatė Karkoelį. Tai va. Tą vakarą kampe, kur stovėjo lošimo stalelis, langinės buvo privertos. Lošiama partija buvo tokia niauri, kaip ta prieblanda, kuri ją apšvietė. Tai buvo stipriųjų vistas. Marmero partneris buvo markizų Matūzalis, ponas de Sent Albanas. Grafienė diu Tramblė pasirinko partneriu ševaljė de Tarsi, karininką Provanso pulke prieš revoliuciją ir Šventojo Liudviko ordino kavalierių, vieną tų senių, kokių šiandien nebėra, vieną tų žmonių, kurie, anaiptol nebūdami milžinai, gebėjo taip sakant apsižergti du šimtmečius. Kažkurią partijos akimirką, kai ponia diu Tramblė sujudėjo pasiimti kortų, į vieną ant jos piršto žėrinčio brilianto briauną tame šešėlyje, kurį metė langinė ant žaliojo stalelio, atrodžiusio dėl to dar žalesnio, pataikė spindulys, susidūrė su brangakmeniu, – žmonių menas taip neįstengtų sugalvoti, – ir iš jo iššoko toks įelektrintas baltos ugnies geluonis, jog beveik įskaudino akis kaip žaibas.

– O, kas čia blyksi? – plonu balseliu paklausė ševaljė de Tarsi; jo balsas buvo toks pat plonas kaip jo kojos.

– O kas čia kosti? – tuo pat sykiu paklausė markizas de Sent Albanas, išplėštas baisingai duslaus kosulio iš lošimo, į kurį

buvo pasinėręs, ir atsigręžė į Ermini, siuvinėjančią apykaklaitę motinai.

– Mano briliantas ir mano duktė, – atsiliepė grafienė diu Tramblė, šypsodamasi savo siauromis lūpomis ir atsakydama į abu klausimus.

– Dieve mano, koks nuostabus jūsų briliantas, ponia! – pasakė ševaljė. – Dar niekad jis taip nežėrėjo kaip šį vakarą; net didžiausi trumparegiai turėtų jį pastebėti.

Šitaip kalbėdamiesi jie baigė lošti partiją, ir ševaljė de Tarsi paėmė grafienės ranką.

– Jūs leisite?.. – paklausė jis.

Grafienė vangiai nusimovė žiedą ir numetė jį prieš ševaljė de Tarsi ant lošimo stalelio.

Senasis emigrantas apžiūrinėjo žiedą, sukiodamas jį prieš akis kaip kaleidoskopą. Bet šviesa turi savo užgaidų ir staigmenų. Slysdama per brangakmenio briaunas, ji neįžiebė antro šviesos blyksnio, panašaus į tą, kuris ką tik taip staiga buvo ištryškęs.

Ermini atsistojo ir atstūmė langinę, kad šviesa geriau kristų ant motinos žiedo ir galima būtų įvertinti jo grožį.

Ir vėl atsisėdo, atsirėmė alkūne į stalą ir įsižiūrėjo į prizminį brangakmenį; bet jai vėl užėjo kosulys, šnypščiantis kosulys; nuo jo paraudo ir krauju apsipylė jos gražių mėlynų akių perlamutras, pilnas tokios tyros drėgmės.

– Kur jūs susigavote šitą baisų kosulį, mielas vaikeli? – paklausė markizas de Sent Albanas, labiau susidomėjęs mergina negu žiedu, ne briliantu-mineralu, o briliantu-žmogumi.

– Nežinau, ponas markize, – atsakė ji lengvabūdiškai kaip visi jaunuoliai, tikintys amžinai gyvensią. – Galbūt vaikščiodama vakare Stasvilyje tvenkinio pakrante.

Į akis man tada krito ta grupė, kurią sudarė jų ketvertukas.

Pro atdarą langą sruvo raudona saulėlydžio šviesa. Ševaljė de Tarsi žiūrėjo į briliantą; ponas de Sent Albanas – į Ermini; ponia diu Tramblė – į Karkoelį, kuris savo ruožtu išsiblaškęs žvelgė į būgnų damą savo rankose. Bet labiausiai į akis man

krito Ermini. *Stasvilio rožė* buvo išblyškusi, labiau išblyškusi nei jos motina. Gęstančios dienos purpuras liejo savo permatomą atšvaitą ant jos blyškių skruostų ir darė jos veidą panašų į aukos veidą, atsispindintį veidrodyje, sakytum amalgamuotame krauju.

Staiga mane perliejo šiurpulys; ir dievaižin kokiomis pritrenkiančiomis, ne nuo mano valios priklausančiomis atminties pastangomis pažadino prisiminimą taip atžariai ir pergalingai, kaip mintys, kurios išprievartaudamos maištaujantį protą baisingai jį apvaisina.

Prieš porą savaičių vieną rytą užėjau pas Marmerą de Karkoelį. Radau jį vieną. Buvo ankstyva valanda. Nė vienas iš lošėjų, kurie paprastai lošdavo pas jį rytais, dar nebuvo atėję. Kai įėjau, jis stovėjo prieš savo sekreterą ir atrodė užsiėmęs kažkokiu itin kebliu darbu, reikalaujančiu nepaprasto dėmesio ir labai tvirtos rankos. Nemačiau jo veido; galvą jis buvo nulenkęs. Dešinės rankos pirštais laikė mažytį juodą žvilgantį flakonėlį, panašų į nulaužto durklo smaigalį, ir iš šito mikroskopinio flakonėlio varvino dievaižin kokį skystį į atvirą žiedą.

– Ką, po velnių, jūs čia darote? – paklausiau aš žengdamas artyn.

Bet jis įsakmiai suriko:

– Neikite artyn! Likite stovėti, kur stovite; man gali suvirpėti ranka, o tai, ką aš darau, yra sunkiau ir pavojingiau, negu šauti į kamščiatraukį už keturiasdešimties žingsnių iš pistoleto, kuris galėtų sprogti.

Tai buvo užuomina į tai, kas buvo mums nutikę prieš kurį laiką. Mes pramogavome šaudydami iš netikiausių, kokius tik galėjome rasti, pistoletų, kad prastas ginklas geriau išryškintų žmogaus vikrumą, ir vos nesusitrupinome kiaušo, kai sprogo vieno pistoleto vamzdis.

Jam pavyko sėkmingai įlašinti to nežinomo skysčio, kurį varvino iš smailo flakonėlio snapelio. Baigęs užvožė žiedą ir įmetė jį į sekretero stalčių, tarsi norėdamas paslėpti.

Pastebėjau, kad veidą jis užsidengęs stikline kauke.

– Nuo kada užsiiminėjate chemija? – pajuokavau aš. – Gal gaminate priemones nuo pralaimėjimo lošiant vistą?

– Aš nieko negaminu, – atitarė jis, – bet tai, kas ten viduje (ir jis parodė juodąjį flakonėlį), padeda nuo visko. Tai yra, – pridūrė jis su niūria savižudžių šalies, iš kurios buvo kilęs, linksmybe, – žymėtų kortų malka, su kuria tikrai išlošite paskutinę partiją prieš Likimą.

– Kokie tai nuodai? – paklausiau aš, imdamas flakoną, viliojantį mane keista savo forma.

– Nuostabiausi indų nuodai, – atsakė jis, nusiimdamas kaukę. – Pauostęs jų galite numirti; vienaip ar kitaip jų paragavus, jei nemirštama iš karto, tikrai neilgai tenka laukti; jų poveikis toks pat tikras, kaip ir užslėptas. Jie graužia iš lėto, beveik vangiai, bet neišvengiamai pačias gyvasties ištakas, įsiskverbdami į jas ir plėtodami organuose, į kuriuos įsimeta, visiems žinomas ligas; jų simptomai, pažįstami mokslui, suglumintų kilusį įtarimą ir paneigtų kaltinimą nunuodijimu, jei toks kaltinimas būtų. Indijoje sakoma, kad šiuos nuodus paruošią elgetaujantys fakyrai – iš nepaprastai retų medžiagų, jiems vieniems težinomų ir randamų tik ant Tibeto plokščiakalnio. Jie greičiau tirpdo negu drasko gyvybės ryšius. Šia prasme jie labiau tinka apatiškai ir glebiai indų prigimčiai, kuriems mirtis patinka kaip miegas; jie nugrimzta į ją tarsi į lotoso guolį. Jų gauti labai sunku, beje, beveik neįmanoma. Jei žinotumėte, į kokią riziką aš leidausi, kad gaučiau šį flakonėlį iš moters, kuri sakėsi mane mylinti!.. Turiu draugą, kaip ir aš, anglų armijos karininką, ir grįžusį, kaip aš, iš Indijos, kur jis praleido septynerius metus. Jis ieškojo šių nuodų su angliškam įnoriui būdinga įnirtusia aistra, vėliau, daugiau gyvenime patyręs, suprasite, kas tai yra. Na ir štai... Nerado. Prisipirko aukso kaina niekam nevertų padirbinių. Apimtas nevilties parašė man iš Anglijos ir atsiuntė vieną savo žiedą, maldaudamas įlašinti ten keletą lašų to mirties nektaro. Štai ką aš veikiau, kai jūs įėjote.

Tai, ką jis pasakė, manęs nenustebino. Tokie yra žmonės: be jokio pikto ketinimo, be jokios grėsmingos minties jiems patinka turėti namuose nuodų, kaip patinka turėti ginklų. Jie kaupia aplink save naikinimo priemones kaip šykštuoliai turtus. Vieni sako: „O jei man užeitų noras žudyti!“, kaip kiti sako: „O jei man užeitų noras džiaugtis!“ Tai tas pats vaikiškas idealizmas. Aš pats buvau dar tuo metu vaikas, ir man pasirodė paprastas dalykas, kad Marmeras de Karkoelis, grįžęs iš Indijos, domisi nuodais, kokių nėra kitur, ir kad tarp rytietiškų durklų ir strėlių, parsigabentų karininko lagamine, parsivežė ir tą juodo akmens flakonėlį, tą dailų pražūtingą niekutį, kurį man rodė. Į visas puses pavartęs tą nugludintą kaip agatas brangenybę, kurią galbūt tarp dviejų savo krūtinės topazo rutulių buvo pasikabinusi kokia almėja ir į kurios korėtą medžiagą persisunkė jos auksinis prakaitas, įmečiau jį į vazą, stovinčią ant židinio, ir daugiau apie jį negalvojau.

Na ir štai! Tikėsite ar ne? Į galvą man toptelėjo tas flakonėlis!.. Liguistas Ermini veidas, jos blyškumas, tas kosulys, sklindąs tarsi iš išakėjusių, sutižusių plaučių, kur galbūt jau nuodais persisunkė tos gilios ertmės, kurias medicina – ar ne, daktare? – savo vaizdingai siaubinga kalba – vadina *kavernomis*; žiedas, kuris neišaiškinamu sutapimu staiga blykstelėjo tokia keista ugnimi tą akimirką, kai mergina užsikosėjo, tarytum žmogžudiško brangakmenio žėrėjimas būtų buvęs žudiko džiaugsmo virpesys; ryto aplinkybės, jau išblėsusios mano atmintyje ir staiga vėl prasiveržusios aikštėn – visa tai užplūdo kaip minčių sriautas mano smegenis! Saito, kuris susietų praeities aplinkybes su dabartine valanda, aš neturėjau. Nenoromis man į galvą atėjęs sugretinimas buvo absurdiškas. Baisėjausi savo paties mintimi. Todėl stengiausi nuslopinti, užgesinti savo viduje tą apgaulingą švitesį, tą liepsną, kuri įsiplieskė ir tvykstelėjo mano sieloje kaip to brilianto žybsnis, tvykstelėjęs virš žaliojo stalelio!.. Kad sutvirtinčiau savo valią ir sugriaučiau beprotišką ir nusikalstamą akimirkos spėlionę, atidžiai ėmiau stebėti Marmerą de Karkoelį ir grafienę diu Tramblė.

Ir vienas, ir kitas savo laikysena ir veidu sakė, kad tai, ką buvau drįsęs pagalvoti, neįmanoma! Marmeras buvo vis tas pats Marmeras. Jis ir toliau žiūrėjo į savo būgnų damą, tarsi joje būtų įsikūnijusi paskutinė, galutinė viso jo gyvenimo meilė. O ponios diu Tramblė kakta, lūpos, žvilgsnis dvelkė ta ramybe, kurios ji niekad neprarasdavo, net tada, kai taikėsi paleisti epigramą, nes jos pašaipa panėšėjo į kulką, vienintelį ginklą, žudantį abejingai, tuo tarpu špagai ranka perteikia savo aistrą. Ji ir jis, jis ir ji buvo dvi pragarmės, žiojėjančios viena prieš kitą: tik viena jų, Karkoelis, buvo juoda, tamsi kaip naktis; o kita, toji blyški moteris, buvo šviesi ir nesuvokiama kaip erdvė. Ji tebebuvo įsmeigusi į savo partnerį abejingas akis, spindinčias bejausme šviesa. Tiktai, kadangi ševaljė de Tarsi vis dar negalėjo atsižiūrėti žiedo, slepiančio paslaptį, kurią būčiau norėjęs perprasti, ji atsisegė nuo suknelės juostos rezetų puokštę ir ėmė uostyti ją su tokiu goslumu, kokio tikrai nebūtum tikėjęsis iš tokios moters kaip ji, vargu ar sutvertos geidulingoms svajoms. Jos akys užsimerkė persivertusios dievažin kokiame nenusakomame alpulyje, ir ji su godžia aistra čiupo savo siauromis, bespalvėmis lūpomis keletą kvepiančių gėlių stiebelių, sutraiškė juos dantimis su kažkokia stabų garbintojo ir laukine išraiška, vėl plačiai atvertomis akimis žvelgdama į Karkoelį. Ar nebuvo šitos sukramtytos ir prarytos tylomis gėlės kažkoks ženklas, kažkokia sutartis, sandėris, kokių esama tarp meilužių?.. Nuoširdžiai sakau – taip būtent aš pamaniau... Ji ramiai užsimovė žiedą ant piršto, kai ševaljė juo iki soties pasigrožėjo, ir vistas buvo žaidžiamas toliau, – susikaupęs, nebylus ir niūrus, – tarsi niekas nebūtų jo pertraukęs.

Čia pasakotojas vėl nutilo. Skubėti nebebuvo ko. Visi buvome pakerėti jo pasakojimo. Galbūt visas jo istorijos nuopelnas buvo jo pasakojimo maniera... Kai jis nustojo kalbėjęs, salono tyloje buvo girdėti, kaip alsuoja klausytojai. Aš, spoksojęs per savo alebastro pylimą, grafienės de Damnalja petį, pamačiau, kaip susijaudinimas įvairiais atspalviais numargino visus tuos vei-

dus. Nejučiomis ėmiau ieškoti akimis jaunosios Sibilės veido, tos laukinukės, kuri stojo piestu sulig pirmaisiais šios istorijos žodžiais. Būčiau su malonumu pamatęs, kaip švysteli siaubo blyksnis tose juodose akyse, primenančiose tamsų ir kraupų Orfano kanalą Venecijoje, nes jose nuskęs ne viena širdis. Bet jos nebebuvo ant motinos sofos. Sunerimusi dėl to, kas vyks toliau, rūpestingoji baronienė tikriausiai davė dukteriai ženklą tyliai pasišalinti, ir ji dingo.

– Galų gale, – vėl prašneko pasakotojas, – kas buvo visame šitame tokio, kas mane taip smarkiai sujaudino ir kas įsirėžė man į atmintį kaip ofortas, nes laikas neišdildė nė vieno šios scenos bruožo? Teberegiu Marmero veidą, grafienės veide susikristalizavusios ramybės išraišką, kuri tik trumpam ištirpo, kai ji beveik su gašliu virpesiu uostė ir kramtė rezetas. Visa tai išliko mano atmintyje, ir jūs tuoj suprasite kodėl. Šiuos faktus, kurių tarpusavio ryšį aš ne itin aiškiai įžiūrėjau, faktus, blogai nušviestus mano intuicijos, dėl kurios aš sau priekaištavau, – faktus, kurių susiraizgiusioje painiavoje išlįsdavo aikštėn ir tai, kas įmanu, ir tai, kas nesuprantama, – vėliau nuskaidrino krislelis šviesos, visam laikui išsklaidžiusios tą chaosą.

Rodos, sakiau jums, kad gana vėlai įstojau į koležą. Paskutinius dvejus mokslo metus praleidau, neaplankęs savo gimto krašto. Taigi apie panelės Ermini de Stasvil mirtį sužinojau koleže iš savo šeimos laiškų; ji mirė išsekinta ligos, kurios niekas neįtarė, apsižiūrėta tik paskutinę akimirką, kai liga jau buvo nepagydoma. Ši naujiena, apie kurią man buvo pranešta be jokių paaiškinimų, sustingdė man kraują gyslose tuo pačiu šalčiu, kurį pajutau tada, kai dėdės salone pirmą kartą išgirdau tą kosulį, skelbiantį mirtį ir paskatinusį mane padaryti staiga tokias siaubingas išvadas. Kas nutuokia apie sielos reikalus, supras mane, išgirdę, kad aš nedrįsau užduoti nė vieno klausimo apie šią staiga pasimirusią jauną merginą, atimtą iš mylinčios motinos ir nepateisinusią gražiausių gyvenimo lūkesčių. Mąsčiau apie Ermini per daug tragiškai, kad kam nors apie tai

prasitarčiau. Sugrįžęs pas tėvus, radau miestelį gerokai pasikeitusį; nes miestai, kaip moterys, metams bėgant keičiasi: jų neatpažinsi. Dėjosi tai jau po 1830 metų. Po to, kai per miestelį, ruošdamasis išplaukti laivu iš Šerbūro, pervažiavo Karolis X, dauguma man pažįstamų nuo vaikystės kilmingų šeimų pasitraukė į savo aplinkines pilis. Politiniai įvykiai juo labiau sukrėtė šias šeimas, kad jos buvo patikėjusios savo partijos pergale ir dabar vėl turėjo nukristi iš padebesių. Iš tiesų jos jau buvo sulaukusios akimirkos, kai pirmagimystės teisė, atstatyta vienintelio Valstybės vyro, kurį turėjo Restauracija, galėjo atkurti prancūzų visuomenę ant vienintelio jos didybės ir galios pamato; paskui staiga šis sumanymas, dvigubai teisingas ir dėl to, kad pagrįstas, ir dėl to, kad teisėtas, sušvitęs šitiems žmonėms, įstabioms savo atsidavimo monarchijai aukoms, kaip atlygis už jų kančias ir skurdą, kaip paskutinė skiautė to voveraičių ir šermuonėlių kailio, kuriuo būtų išmuštas jų karstas ir ant kurio būtų minkščiau ilsėtis miegant paskutiniu miegu, staiga šis sumanymas sužlugo pakirstas viešosios nuomonės, kurios nepavyko nei apšviesti, nei sudrausminti. Miestelis, apie kurį taip dažnai užsiminta šiame pasakojime, atrodė kaip išmiręs su savo uždaromis langinėmis ir nebeatsiveriančiais vartais. Liepos revoliucija išgąsdino anglus, ir jie išsidangino iš miestelio, kurio papročius ir įpročius taip smarkiai suardė laiko įvykiai. Mano pirmas rūpestis buvo paklausti, kas ištiko poną Marmerą de Kąrkoelį. Man atsakyta, kad savo vyriausybės įsakymu jis sugrįžo į Indiją. Asmuo, kuris man tai pranešė, buvo ne kas kitas, o tas amžinasis ševaljė de Tarsi, vienas iš tų keturių, kurie lošė tą atmintiną (bent man) *brilianto partiją*, ir jo akys, jam mane informuojant, įsmigo į manąsias su tokia išraiška, kai žmogus nori, kad jį imtų klausinėti. Todėl beveik nesąmoningai, nes sielos atspėja viena kitą, dar valiai nepradėjus veikti, paklausiau:

– O ponia diu Tramblė de Stasvil?..

– Tai jūs kažką žinote?.. – atitarė jis gana paslaptingai, tarsi mūsų būtų klausę šimtas porų ausų, tačiau mes buvome vieni.

– Ne, – atsakiau, – nieko nežinau.

– Ji mirė, – vėl prašneko jis, – nuo džiovos, kaip ir jos duktė, praėjus mėnesiui po to velnio Marmero de Karkoelio išvykimo.

– Kodėl nurodėte šį laiką? – paklausiau aš. – Ir kodėl užsiminėte apie Marmerą de Karkoelį?..

– Vadinasi, – atsakė jis, – jūs tikrai nieko nežinote! Na štai, mielasis, pasirodo, ji buvo jo meilužė. Bent jau taip buvo leidžiama suprasti, kai apie tai buvo šnibždamasi. Dabar apie tai niekas nedrįsta užsiminti. Toji grafienė buvo pirmos rūšies veidmainė. Ji užsigimė veidmaine, kaip moterys gimsta šviesiaplaukėmis ar tamsiaplaukėmis. Todėl melavo ji taip, kad melas jos lūpose virsdavo tiesa – tokia ši moteris buvo paprasta ir natūrali, jai niekur nereikėjo pastangų ir apsimetinėjimo. Bet pro šį apsukrumą, tokį didžiulį, jog tik neseniai apsižiūrėta, kad tai buvo apsukrumas, prasisunkė gandai, kuriuos veikiai nuslopino pačius jų nešiotojus apėmęs siaubas... Pasak šių gandų, tas škotas, mylėjęs tik kortas, buvęs ne tik grafienės meilužis, nors ji niekada jo nepriiminėjo pas save kaip visus kitus ir, bjauri it nelabasis, progai pasitaikius, smeigdavo jam savo pašaipos strėlę kaip nė vienam iš mūsų!.. Dieve mano, tai dar būtų niekai, jei tai būtų viskas! Bet blogiausia, sako žmonės, kad *šlemo* dievaitis susisėmė į savo rankas visą šeimą. Ta vargšė mieloji Ermini tylomis jį dievino. Panelė Ernestina de Bomon jums tai pasakys, jei panorėsite. Tai buvo tarsi koks prakeiksmas. Ar jis ją mylėjo? Ar mylėjo motiną? Ar abi? O gal nemylėjo nei vienos, nei kitos? O gal motina jam buvo reikalinga tik tam, kad apmokėtų jo lošimą? Kas žino? Šiuo atžvilgiu istorija labai tamsi. Tikra yra viena: motina, kurios siela buvo tokia pat sausa kaip kūnas, ėmė neapkęsti dukters ir šia neapykanta nemažai prisidėjo prie jos mirties.

– Žmonės taip sako! – ištariau aš, labiau pasibaisėjęs tuo, kad buvau galvojęs teisingai, negu kad būčiau klydęs, – bet kas gali žinoti?.. Karkoelis nebuvo pliuškis. Jis ne iš tų, kuris būtų kam nors širdį atvėręs. Apie jo gyvenimą niekas niekad nieko

neįstengė sužinoti. Jei jau būtų kuo pasikliovęs ar išsiplepėjęs, vargiai ar būtų pradėjęs kalbą nuo grafienės de Stasvil.

– Taip, – atitarė ševaljė de Tarsi. – Tuos du veidmainius nors ant vienos šakos kabink. Jis išvyko, kaip buvo atvykęs, ir niekas iš mūsų nebūtų galėjęs pasakyti, kad jis buvo kažkas daugiau negu lošėjas. Tačiau kad ir koks buvo tobulas nepriekaištingosios grafienės tonas ir laikysena draugijoje, kambarinės, kurioms nėra didvyrių, pasakojo, kad ji užsidarydavusi su dukteria kambaryje ir po ilgų pokalbių akis į akį jos išeidavusios viena už kitą labiau išbalusios, – bet duktė visada labiau ir užverktomis akimis.

– Jūs neturite kitų smulkmenų ir faktų, ševaljė? – paklausiau aš, norėdamas jį paraginti ir geriau šį reikalą išsiaiškinti. – Bet juk žinote, ko verti kambarinių plepalai... Daugiau, ko gero, sužinotume iš panelės de Bomon.

– Panelė de Bomon! – šūktelėjo Tarsi. – O, grafienė ir ji viena kitos nemėgo, nes abiejų protas buvo to paties kirpimo! Todėl toji, kuri liko gyva, atsiliepia apie mirusiąją tik smerkiančiais žvilgsniais ir klastingais nutylėjimais. Aišku, ji nori įteigti siaubingiausius dalykus... o žino tik viena, ir tai nėra siaubinga... kad Ermini mylėjo Karkoelį.

– Vadinasi, žino ji ne kažin ką, ševaljė, – pasakiau aš. – Jei žinotume visa, ką viena kitai patiki jaunos merginos, tai meilė tektų palaikyti pirmą į galvą joms šovusią svają. O pripažinkite, toks vyras kaip Karkoelis nestokojo nieko, kas žadina svajas.

– Teisybė, – sutiko senasis Tarsi, – bet yra kažkas daugiau, ne tik tai, ką patiki viena kitai merginos. Turbūt prisimenate... – ne, jūs buvote per daug vaikiškas, – bet mūsų draugijoje buvo pastebėta, kad ponia de Stasvil, kuri niekada nieko nemėgo, – gėlių, kaip ir viso kito, – (laiduoju, kad neatsiras tokio, kuris įstengtų pasakyti, kokie buvo šios moters pomėgiai), į gyvenimo pabaigą visada nešiojo prisisegusi prie diržo rezetų puokštelę ir lošdama vistą ir visur kur skabydavo jų stiebelius ir juos kramtydavo, žodžiu, vieną dieną panelė de Bomon paklausė

Ermini su krisleliu pašaipos balse, nuo kada jos motina tapusi žolėde?..

– Taip, prisimenu, – atsakiau aš. Ir iš tiesų aš niekad neužmiršau, su kokiu laukiniu ir beveik aistringai nuožmiu malonumu grafienė uostė ir kramtė savo puokštelės žiedus per tą visto partiją, kuri man tapo didžiu įvykiu.

– Na štai! – pridūrė žmogėnas. – Tos rezetos buvo nuskintos nuo prabangios gėlių vazos žardinjerėje, stovėjusioje ponios de Stasvil svetainėje. O, buvo nebe tie laikai, kai nuo kvapų jai pykdavo širdis! Mes visi žinojome, kad ji negali jų pakęsti po savo paskutinio gimdymo; tada, pasakojo ji ilgesingai, jos vos nenumarinusi narcizų puokštė. Dabar ji juos mėgo ir iš galvos dėl jų kraustėsi. Jos svetainėje buvo trošku kaip šiltnamyje, kurio stiklai dar liko neatkelti iki vidudienio. Dėl šito pora jautresnių moterų net liovėsi pas ją lankiusios. Štai kokie įvyko pasikeitimai! Bet žmonės aiškino juos liga ir nervais. Kai ji mirė ir kai reikėjo uždaryti svetainę, – nes jos sūnaus globėjas įkišo tą kvaišelį į koležą, dabar jis buvo turtingas, kaip ir privalu būti kvailiui, – nutarta persodinti tas gražiąsias rezetas į žemę, ir dėžėje buvo rastas, atspėkite, kas!.. kūdikio lavonėlis, ir tas kūdikis buvo gimęs gyvas...

Pasakotoją nutraukė labai natūralus šūksnis, išsprūdęs porai moterų, šiaip jau susipykusių su natūralumu. Jos seniai buvo su juo išsiskyrusios, bet, dievaž, šia proga vėl prie jo sugrįžo. Kitos, labiau save tvardančios, leido sau tik krūptelėti; bet tas krūptelėjimas buvo beveik mėšlungiškas.

– Užmirštas ir įmestas į požemį! – šūktelėjo su tuo savo įprastiniu, iš visko besišaipančiu lengvabūdiškumu tas mielas išsikvėpinęs supuvėlis, markizas de Gurdas, kurį mes vadiname *paskutiniuoju iš markizų*, vienas tų žmonių, kurie juokautų eidami paskui karstą ir net gulėdami karste.

– Iš kur tas vaikas? – pridūrė ševaljė de Tarsi, trindamas taboką savo vėžlenos dėžutėje. – Kieno jis? Ar mirė jis savo mirtimi? Ar buvo nužudytas?.. Kas jį nužudė?.. Štai ko neįmanoma

sužinoti, ir dėl to daromos, bet pakuždomis, siaubingiausios prielaidos.

– Jūsų teisybė, ševaljė, – atsakiau aš, dar giliau širdyje nuslėpdamas tai, apie ką tariausi žinąs daugiau negu jis. – Tai visada liks paslaptis, ir tegul geriau ji lieka dar labiau neperprantama ligi tos dienos, kai apie ją niekas nė žodžiu nebeužsimins.

– Iš tikrųjų, – tarė jis, – yra tik du žmonės pasaulyje, kurie tikrai žino, kas ten įvyko, ir netikėtina, kad jie tai paskelbtų, – pridūrė jis su šnaira šypsena. – Vienas – tai tas Marmeras de Karkoelis, išsidanginęs į Britų Indiją su lagaminu, prikimštu iš mūsų išlošto aukso. Jo niekas niekad daugiau nepamatys. Kitas...

– Kitas? – paklausiau nustebęs.

– A! Kitas, – pakartojo jis gudriai, kaip jam atrodė, mirktelėjęs. – Tai grafienės nuodėmklausys. Žinote, tas storulis kunigas de Triudenas, tarp kitko, neseniai paskirtas vyskupu į Bajė.

– Ševaljė, – kreipiausi į jį, nutviekstas minties, geriau negu visa kita paaiškinusios man šią iš prigimties slėpiningą moterį, kurią toks trumparegis stebėtojas kaip ševaljė de Tarsi vadino veidmaine todėl, kad ji savo tvirtai valiai privertė paklusti aistras, galbūt norėdama stipriau pajusti audringą jų laimę, – ševaljė, jūs klystate. Akistata su mirtimi neatvėrė užantspauduotos ir užsidariusios šios moters sielos, moters, kuriai tiko labiau gyventi XVI amžiaus Italijoje negu šiais laikais. Grafienė diu Tramblė de Stasvil mirė... kaip gyveno. Kunigo balsas sudužo į šitą neperprantamą prigimtį, nusinešusią savo paslaptį. Jei atgaila būtų privertusi atskleisti ją gailestingumo tarno širdžiai, nieko nebūtų buvę rasta svetainės žardinjerėje.

Pasakotojas baigė savo istoriją, tą pažadėtąjį romaną, iš kurio jis atskleidė vien tai, ką pats žinojo, tai yra tik pradžią ir pabaigą. Susijaudinę klausytojai toliau tylėjo. Kiekvienas skendėjo savo mintyse ir papildė – tai priklausė nuo kiekvieno vaizduotės – šį tikrai išgyventą romaną, kuriam vertinti tebuvo keletas padrikų detalių. Paryžiuje, kur protas taip guviai nusikrato bet kokio

susijaudinimo, tyla, stojusi šmaikštuolių salone po išklausytos istorijos, yra visų labiausiai širdį glostanti sėkmė.

– Kokia maloni išvirkštinė jūsų vistų partijų kortų pusė! – pasakė baronienė de Sent Alben, aistringa kortų lošėja, tarsi sena kokio ambasadoriaus žmona. – Tai, ką pasakojote, yra tikra. O neparodęs visko iki galo, padarėte didesnį įspūdį, negu būtumėte atvertęs mums visas kortas ir mes būtume pamatę visa, kas buvo žaidime.

– Tokia ir yra tikrovės fantastika, – rimtai pasakė daktaras.

– A! – aistringai mestelėjo panelė Sofi de Revistal. – Gyvenime kaip muzikoje. Ir muzikai, ir gyvenimui išraiškingumo teikia ne tiek akordai, kiek pauzės.

Ji žvilgterėjo į savo artimą draugę, iškiliąją grafienę de Damnalja, kurios biustas liko sustingęs ir kuri vis dar kramtė savo vėduoklės dramblio kaulo rankenėlę, inkrustuotą auksu. Ką bylojo melsvos plieninės grafienės akys?.. Nemačiau jos veido, bet jos nugara, aprasojusi prakaito lašeliais, buvo išraiškinga kaip veidas. Žmonės šneka, kad grafienė de Damnalja, kaip ponia de Stasvil, įstengtų nuslėpti nuo kitų ir daug aistrų, ir daug laimės.

– Jūs sudarkėte džiaugsmą, kurį man teikė mano mėgstamos gėlės, – pasakė baronienė de Maskrani, pusiau atsigręždama į pasakotoją. – Ir, sulaužiusi niekuo dėtą rožę, kurią nusisegė nuo palaidinės, pažėrė jos lapelius su savotišku svajingu pasibaisėjimu.

– Štai ir baigta! – pridūrė ji. – Rezetų daugiau aš nesegėsiu.

BEDIEVIŲ PIETŪS

Taip pasielgti gali tik žmonės,
neturintys Dievo širdyje.
Alenas

Miestelio N. gatvėse dar geso dienos šviesa. Bet šito mažo ir vaizdingo Vakarų miestelio bažnyčioje buvo jau visiškai tamsu. Temti bažnyčiose beveik visada pradeda anksčiau. Tamsa čia įsiviešpatauja greičiau negu visur kitur – ar dėl dumsių vitražų atšvaitų, jei yra vitražų, ar dėl persikryžiavusių piliorių, taip dažnai lyginamų su miško medžiais, ar dėl šešėlių, krintančių nuo skliautų. Vis dėlto dėl šitos tamsos, šiek tiek aplenkiančios galutinį dienos šviesos užgesimą lauke, bažnyčių durys beveik niekur neuždaromos. Paprastai jos lieka atviros, nuskambėjus Dievo Angelui, o kartais – net iki vėlumos, pavyzdžiui, didžiųjų švenčių išvakarėse pamaldžiuose miestuose, kur žmonės gausiai eina išpažinties prieš rytdienos komuniją. Nė jokiu dienos metu provincijos bažnyčiose nesti tiek daug įprastinių jos lankytojų, kaip tą vakarę valandą, kai užbaigiami dienos darbai, kai blėsta šviesa ir kai krikščionio siela ruošiasi nakčiai – nakčiai, kuri panaši į mirtį ir kurios metu ji gali atsėlinti. Šią valandą iš tikrųjų labai aiškiai junti, kad krikščionių religija – katakombų duktė ir kad ji tebeišsaugojo dalelę savo lopšio melancholijos. Iš tiesų šią akimirką tie, kurie tebetiki malda, mėgsta suklupti ant kelių ir parimę įsikniaubti į rankas šitose slėpiningose tuščių navų tamsybėse, tikrai atitinkančiose giliausią žmogaus sielos poreikį,

nes jei mums, šios žemės vaikams ir aistrų vergams, susitikimas su mylima moterimi prie keturių akių slapčiomis atrodo intymesnis ir labiau jaudinantis tamsumoje, kodėl negalėtų to pajusti tikinčios sielos, susitikdamos su Dievu, kai jo tabernakulis skendi tamsoje ir kai jos kalbasi su Juo akis į akį?

Šitaip, atrodo, kalbėjosi su Juo tą dieną miestelio N. bažnyčioje dievobaimingos sielos, atėjusios, kaip paprastai, vakare pasimelsti. Nors miestelyje, papilkusiame nuo apniūkusios rudens prieblandos, žibintai dar nebuvo uždegti, kaip ir mažytė viela apraizgyta lempelė prieš Švenčiausiosios Mergelės statulą ponių de la Varanžeri rūmų fasade, – dabar jos ten nebėra, – mišparai jau buvo daugiau kaip prieš dvi valandas pasibaigę, nes ta diena buvo sekmadienis, – ir smilkalų debesis, ilgai tvyrantis po pamaldų tarsi melsvas baldakimas viškų skliautų viršuje, jau buvo išsisklaidęs. Tamsa, jau tiršta bažnyčioje, klėtė savo didžiulę juodą šešėlių drobulę, kuri nelyginant burė nuo stiebo leidosi nuo skliautų žemyn. Dvi plonytės žvakelės, degančios tarp dviejų piliorių, tolokai viena nuo kitos, ir sanktuarijaus lempelė, žybsinti it mažytė sustingusi žvaigždutė presbiterijos juodymėje, tamsesnėje negu visa, kas buvo juoda aplinkui, metė į tamsybes, kuriose buvo nugrimzdusi nava, ir į šonines navas greičiau vaiduokliškus atšvaitus negu tikrą šviesą. Šitoje tirtančioje apyblandoje žmogui žmogų įžiūrėti galima buvo tik neryškiai, kaip per miglas, tačiau atpažinti – neįmanoma... Tiesa, šen ir ten prietemoje ryškėjo žmonių būreliai, tamsesni negu fonas, nuo kurio jie neaiškiai skyrėsi – sulinkusios nugaros, keli balti klūpančių ant žemės prastuomenės moterų kykai, dvi trys pelerinos su atverstais gobtuvais; bet tai ir viskas. Bažnyčios lankytojai greičiau girdėjo, negu matė vienas kitą; iš visų tų lūpų, kurios romiai meldėsi šitoje didelėje tylioje ir aidžioje navoje, dar aidesnėje dėl joje viešpataujančios tylos, sklido ypatingas šnaresys tarsi koks sielų skruzdėlyno šiugždesys, sielų, įžvelgiamų tik Dievo akiai. Šio tolydinio ir slopaus šnaresio, tarpais pertraukiamo atodūsiais, šio lūpų kuždesio, –

tokio įspūdingo nebylios bažnyčios tamsybėse, – nedrumstė niekas, tik kartkartėmis kurioje nors šoninėje navoje sugirgždėdavo ant vyrių ir užsitrenkdavo paskui įėjusią žmogystą durys; arba žvaliai ir skardžiai sukaukšėdavo pro koplyčias žengiančio žmogaus klumpės; tamsoje užkliudyta nuvirsdavo kėdė, – ir tarpais nuaidėdavo kosulys, tas slopinamas dievobaimingų moterėlių kosulys, kai jos stengiasi iš pagarbos šventiems Viešpaties namų aidams, kad jis būtų muzikalus ir švelnus. Tačiau šie atbalsiai, tik trumpai nuaidėjęs kuris nors garsas netrikdė šių uolių ir atsidėjusių sielų įprastinių maldų nei begalinio jų murmesio.

Štai kodėl nė vienas iš šių tikinčiųjų, susikaupusių ir kas vakaras susirenkančių miestelio N. bažnyčioje, neatkreipė dėmesio į vyrą, kuris, žinoma, būtų dažną jų nustebinęs, jei būtų užtekę dienos šviesos ar apšvietimo jam atpažinti. Jis nebuvo vienas tų, kurie lankosi bažnyčioje. Čia jo niekas niekada nematė. Sugrįžęs po ilgų metų trumpam į savo gimtąjį miestą, dar nebuvo kojos į bažnyčią įkėlęs. Tad ko jis čia atėjo šį vakarą?.. Koks jausmas, kokia mintis, kokia užmačia paskatino jį peržengti slenkstį tų durų, pro kurias praeidavo keletą kartų per dieną, tarsi jų nė nebūtų?.. Tai buvo visais atžvilgiais išnašus žmogus, kuris turėjo lygiai taip pat palenkti savo išdidumą, kaip ir savo aukštą stuomenį, kad praeitų pro jo pasirinktas mažas skliautuotas dureles, pažaliavusias nuo lietingo Vakarų klimato darganų. Šiaip ar taip, jo ugningai galvai netrūko poezijos. Ar nustebino jį, kai jis įžengė į šią vietą, kurią veikiausiai buvo užmiršęs, ši bažnyčia, savo architektūra panaši į kriptą, nes yra žemiau aikštės grindinio, ant kurio pastatyta, ir jos portalas su kelių pakopų vidiniais laiptais, iškilęs aukščiau didžiojo altoriaus?.. Jis nebuvo skaitęs šventosios Brigitos. Jei būtų skaitęs, būtų, įžengdamas į šią nakties atmosferą, kupiną paslaptingo šnabždesio, pagalvojęs apie skaistyklą, kokią ji regėjo, apie tą niaurią ir baisią miegamąją salę, kur nieko nematyti, tik girdėti iš sienų sklindantys tylūs balsai ir atodūsiai...

Beje, kad ir koks galėjo būti jo patirtas įspūdis, viena yra tikra: pasukęs į šoninį praėjimą jis stabtelėjo, nepasitikėdamas savimi ir prisiminimais, jeigu jų turėjo, ir pasiliko stovėti jo viduryje. Tas, kas būtų jį stebėjęs, turėjo pagalvoti, kad jis ieško kažko, ko neranda šiose tamsybėse... Tačiau, kai jo akys truputį apsiprato ir kai jis įstengė aplink save įžiūrėti daiktų kontūrus, pamatė pagaliau vargšams skirtų klauptų gale seną, greičiau sukniubusią negu suklupusią elgetą, kalbančią rožinį, ir, palietęs jai ranka petį, paklausė, kur yra Švenčiausiosios Mergelės koplyčia ir parapijos kunigo, kurio pavardę pasakė, klausykla. Sužinojęs iš šitos senutės, nuolatinės šių vargšams skirtų klauptų lankytojos, turbūt jau penkiasdešimt metų tarsi sudarančios bažnyčios inventorių ir priklausančios jai kaip laštakų groteskinės figūrėlės, minėtas vyras be ypatingo vargo nusigavo tarp kėdžių, per dienos pamaldas išstumdytų į šalis ir dar nesutvarkytų, ir sustojo tiesiai prieš klausyklą koplyčios gale. Ten jis liko stovėti susikryžiavęs ant krūtinės rankas, kaip visi tie bažnyčioje, kurie ateina ne pasimelsti, tačiau nori atrodyti deramai ir oriai. Jei keletas Šventojo Rožinio kongregacijos moterų, kurios tada meldėsi toje koplyčioje, būtų pastebėjusios šį vyrą, būtų galėjusios išskirti jį iš kitų tik iš jo, nepasakysiu, šventvagiškos, bet nepakankamai pamaldžios pozos. Tiesa, tais vakarais, kai buvo klausoma išpažinčių, šalia Švenčiausiosios Mergelės kuodelio, papuošto kaspinais, paprastai degdavo suvyta geltono vaško žvakė, apšviesdama koplyčią; bet kadangi rytą žmonės jau būriais buvo priėmę komuniją ir prieš klausyklą nebuvo nė vieno žmogaus, klausykloje sėdėjęs vienišas ir meditacijoje paskendęs kunigas išėjo iš jos, užgesino geltono vaško žvakę ir grįžo į tą savo savotišką medinę celę, kur vėl nugrimzdo į meditaciją, veikiamas tamsos, saugojančios nuo bet kokio išorinio išsiblaškymo ir padedančios susikaupti. Kas nulėmė labai paprastą šio kunigo veiksmą – ar paskata, ar atsitiktinumas, užgaida, taupumas, ar gal kokia kita priežastis? Tačiau ši aplinkybė, be abejonės, išgelbėjo į koplyčią atėjusio vyro

inkognito, jeigu jis norėjo jį išlaikyti. Bažnyčioje, beje, jis teišbuvo keletą minučių... Kunigas, užgesinęs prieš jam ateinant žvakę, pastebėjęs lankytoją pro savo klausyklos durelių pinučius, plačiai jas atvėrė pats iš klausyklos neišlįsdamas; o vyras, nuleidęs sukryžiuotas ant krūtinės rankas, padavė kunigui kažkokį neįžiūrimą, iš užančio ištrauktą daiktą.

– Štai imkite, tėve, – tyliai, bet aiškiai ištarė jis. – Aš jį jau senokai su savim nešioju.

Daugiau jis nieko nepasakė. Kunigas, tarsi žinodamas, kas tai, paėmė daiktą ir ramiai užvėrė klausyklos dureles. Šventojo Rožinio kongregacijos moterys pamanė, kad žmogus, kalbėjęsis su kunigu, priklaups ir atliks išpažintį, ir nepaprastai nustebo, kad jis smagiai nulipo koplyčios laipteliais ir sugrįžo į šalutinę navą, per kurią buvo atėjęs.

Bet jei liko nustebusios jos, dar labiau nei jos nustebo jis, nes pačiame šios navos viduryje jį staiga apglėbė dvi stiprios rankos, ir vos už dviejų colių nuo jo veido nuskambėjo bjauriai akiplėšiškas tokioje šventoje vietoje juokas. Laimė tiems taip arti jo akių išsišiepusiems dantims, kad jis juos atpažino!

– Tegul mane perkūnas trenkia! – tuo pat metu ištarė tas, kuris juokėsi, pusbalsiu, tačiau ne taip, kad aplinkiniai neišgirstų šio keiksmo ir kito nepagarbaus žodžio. – Ko slampinėji tokią valandą, Menili, po bažnyčią? Mes juk nebe Ispanijoje anais laikais, kai taip šauniai lamdėme vienuolių nuometus Aviloje.

Tas, kurį jis pavadino Meniliu, piktai mostelėjo ranka:

– Nutilk, – pasakė jis slopindamas balsą, kuris daug mieliau būtų sugriaudėjęs. – Tu girtas?.. Keikiesi bažnyčioje kaip sargybinių salėje. Gana kvailysčių! Išeikime kaip dera iš šios vietos.

Ir jis paspaudė žingsnį, smuko – su *anuo* pridurmui – pro žemas dureles, ir kai atsidūrė lauke, atvirame ore, kur jie vėl galėjo prašnekti visu balsu, *anas* lyg pasiutęs varė toliau:

– Tenutrenkia tave visi pragaro griausmai, Menili! Ar neketini į kapucinus įsirašyti?.. Ar neketini mišiomis springti?..

Tu, Menilgranas, tu, Šamborano husarų pulko kapitonas, kaip koks ilgaskvernis, bažnyčioje!

– Tu irgi ten buvai, – ramiai atrėžė Menilis.

– Buvau, nes sekiau paskui tave. Mačiau, kaip įėjai ir, garbės žodis, buvau apstulbęs labiau, negu būčiau pamatęs prievartaujant savo motiną. Tariau sau: „Ką jis ten veiks toje juodaskvernių daržinėje?..“ Paskui pamaniau – čia turbūt lindi koks prakeiktas sijonas, ir panorau savo akimis pamatyti, dėl kokios grizetės ar aukštakilmės miestelio damos čia atsitrenkei.

– Atsitrenkiau čia tik dėl paties savęs, mielasis, – tarė Menilis su didžiausia panieka, šalta ir įžūlia, tokia, kuriai nusispjauti, ką kitas galvoja.

– Tada tu stebini mane dar velnioniškiau negu bet kada!

– Mielasis, – atšovė Menilis ir sustojo, – tokie žmonės... kaip aš nuo amžių sukurti tam, kad stebintų tokius žmones... kaip tu.

Ir, atgręžęs nugarą, paspartinęs žingsnį kaip žmogus, kuris nepageidauja, kad kas nors jį sekiotų, nužingsniavo Žizoro gatve iki Tiureno aikštės, kurios viename kampe gyveno.

Gyveno jis pas savo tėvą, senąjį de Menilgraną, kaip jį tarpusavyje vadino miestelio žmonės. Tai buvo turtingas ir šykštus senis (taip bent buvo teigiama), kietas kaip titnagas, – tokie buvo vartojami žodžiai, – kuris jau daugel metų laikėsi nuošalyj nuo visų draugijų, išskyrus tris mėnesius, kai į miestelį atvažiuodavo sūnus, šiaip gyvenęs Paryžiuje. Tuomet senasis de Menilgranas, į kurio namus paprastai net katė neužklysdavo, kviesdavo ir priimdavo senuosius sūnaus pulko bičiulius ir draugus, apsirydavo tais prašmatniais šykštuolio pietumis, o paskui labai nevalyvai ir labai nemandagiai darydavo visur, kaip sakydavo vietiniai Rablė pasekėjai, nes puota („ta šykštuolio puota“, kurią giria patarlė) būdavo nuostabi.

Kad susidarytumėte vaizdą, pasakysiu, jog tuo metu šitame miestelyje gyveno garsus mokesčių rinkėjas, kuris čia atvykęs

sukėlė tokią pat nuostabą, kokią būtų sukėlusi karieta, pakinkyta šešetu arklių, įvažiavusi į bažnyčią. Šis storulis tebuvo smulkus finansų valdininkėlis, bet gamta juoko dėlei padarė jį didžiu virėju iš pašaukimo. Žmonės pasakojo, kad 1814 metais Liudvikui XVIII, sprunkančiam į Gentą, jis įteikęs viena ranka savo apygardos kasą, kita – puodelį su triufelių sultiniu, kurį, atrodo, buvo sutaisę septyni didžiųjų nuodėmių velniai – toks jis buvo skanus! Liudvikas XVIII, kaip ir derėjo, paėmė kasą, net nepasakęs ačiū; bet atsidėkodamas už sultinį, papuošė šito genialaus virėjo, išdygusio iš finansų pasaulio, galingą pilvą savo didžiuoju Šventojo Mykolo kryžiaus kaspinu, skiriamu beveik išimtinai mokslininkams ir menininkams. Su šituo plačiu muaro kaspinu – jis nuolat jį nešiojo ant baltos savo liemenės, – ir auksiniu ordinu, švytinčiu ant jo dūblio, šitas Tiurkarė, kuris vadinosi Deltokas (tokia buvo jo pavardė) ir kuris per Šventąjį Liudviką segėjo špagą ir vilkėjo prancūziško kirpimo aksominį švarką, išdidus ir akiplėša kaip trisdešimt šeši anglų vežėjai sidabru pudruotom šukuosenom, tikintis, kad viskas turi trauktis į šalį prieš jo padažų viešpatiją, buvo pasididžiavimą kelianti ir beveik saulei prilygstančio spindesio asmenybė miesteliui N. Tad štai, su šituo įžymiu kulinarijos srities žinovu, kuris gyrėsi galįs išvirti keturiasdešimt devynias skirtingas pasninko sriubas ir net nežinojo, kiek riebių – jų skaičius siekė begalybę! – kovojo senoji Menilgrano virėja, drumsdama jam ramybę, kol pas senąjį Menilgraną viešėjo sūnus!

Šis augalotas senis didžiavosi savo sūnumi ir krimtosi dėl jo, ir ne be reikalo! Jo *vaikinui*, kaip jis vadino jį, nors šisai buvo peršokęs keturias dešimtis, gyvenimą sugriovė smūgis, sutrupinęs Imperiją ir sužlugdęs laimę tam, kurį vadinta dabar tiesiai IMPERATORIUMI, tarsi pareigos ir šlovė būtų iš jo atėmusios vardą! Būdamas aštuoniolikos metų ir iš to molio, iš kurio tais laikais buvo lipdomi maršalai, Menilgranas jaunesnysis stojo į kariuomenę kaip velitas, dalyvavo visuose Imperijos karuose su plevėsuojančiais ant jo kiverio visais įmanomais

vilties pliumažais; bet galutinis Vaterlo griausmas supleškino iki pamatų paskutinius jo garbėtroškiškus siekius. Buvo vienas tų, kurių Restauracija nepriėmė į tarnybą todėl, kad jie neįstengė atsispirti sugrįžimo iš Elbės salos kerams, privertusiems stipriausius vyrus užmiršti savo priesaiką, tarsi jie būtų praradę savo laisvą valią. Eskadrono vadas Menilgranas, tas, apie kurį Šamborano, to romantiškai narsaus pulko, karininkai sakydavo: „Toks pat narsus kaip Menilgranas būti gali, bet narsesnis – ne!", matė, kaip jo pulko draugai, toli gražu negalintys pateikti tokių tarnybinių lapų kaip jis, jam po nosim tapo gražiausių Karališkosios gvardijos pulkų pulkininkais; ir nors nebuvo pavydus, jam tai buvo žiauri kančia... Buvo grėsmingiausios energijos natūra. Tik karinė drausmė tais laikais, kai ji buvo bemaž romėniška, pajėgė sutramdyti šio smarkuolio aistras – tas žodžiais nenusakomas baisias aistras, kuriomis jis, dar nesulaukęs aštuoniolikos metų, papiktino savo gimtąjį miestelį ir nuo kurių vos pats nenumirė. Iš tiesų, nesulaukęs aštuoniolikos, nuo ištvirkavimo su moterimis – beprotiško ištvirkavimo, susirgo nervine liga, savotišku nugarkaulio tabesu – džiūtimi, kurį gydant reikėjo prideginti stuburą moksa. Šitas baisus gydymas, sukrėtęs miestelį kaip kadaise jo ištvirkavimas, tapo savotišku pamokomu kankinimu, kurį miestelio šeimų tėvai vertė stebėti savo sūnus, dorindami juos, kaip dorinamos teroru tautos. Jie vedėsi juos pažiūrėti, kaip *deginamas* jaunasis Menilgranas, kuris, kaip sakė gydytojai, šį deginimą ištvėrė tik savo *pragariško* organizmo dėka; „pragariškas" – tikslus žodis, kadangi jis atsilaikė prieš liepsną. Todėl, kai apdovanotas šituo stebuklingu nepaprastu organizmu, kuris, ištvėręs prideginimus pelynu, atlaikė vėliau nuovargį, žaizdas ir visas negandas, kokios tik gali užgriūti karį – Menilgranas pasijuto, – dar tvirtas, pačiame jėgų žydėjime, – likęs be didžios karinės ateities, apie kurią buvo svajojęs, be tikslo, palūžęs, su špaga, įkišta į makštį, jo jausmai įsiaudrino iki laukinio įsiūčio... Jei reikėtų, norint, kad skaitytojas jį suprastų, paieškoti istorijoje žmogaus, su kuriuo būtų

galima palyginti Menilgraną, tektų prisiminti garsųjį Karolį Nutrūktgalvį, Burgundijos kunigaikštį. Vienas sumanus moralistas, laužęs galvą dėl mūsų lemties beprasmybės, aiškindamas ją teigė, kad žmonės panašūs į portretus: vieniems rėmai, neatitinką jų natūralaus dydžio, tarsi nupjauna galvą ar krūtinę, o kitiems rėmai absurdiškai dideli, ir jie dingsta juose, sumažėję ir virtę nykštukais. Menilgranas, paprasto Žemutinės Normandijos bajoro sūnus, pasmerktas nugyventi savo amžių privataus gyvenimo patamsyje, pražiopsojęs didžią istorinę šlovę, kuriai buvo gimęs, pasirodė apdovanotas – ir kam? – baisinga nuolatinio įtūžio, pagiežos ir įsiutusio kerštavimo galia kaip tas Karolis Nutrūktgalvis, kurį istorija dar vadina Žiauriuoju. Vaterlo, išmetęs jį į gatvę, tapo jam per vieną sykį tuo, kuo Gransonas ir Murtenas – per du sykius – tapo tam vyrui – žaibui, užgesusiam Nansi snieguose. Tik Menilgranui, eskadrono vadui, *išspirtam* iš kariuomenės, kaip sako žmonės, kurie viską sumenkina savo vulgariu žodynu, neatsirado nei sniego, nei Nansi. Tais laikais visi manė, kad jis arba nusižudys, arba išeis iš proto. Jis nenusižudė, o jo galva atlaikė smūgį. Iš proto jis neišėjo. Jau buvo beprotis, tvirtino šmaikštūs liežuviai, nes šmaikščių liežuvių niekada netrūksta. Nors jis nenusižudė, – o turint omenyje jo prigimtį, jo bičiuliai būtų galėję paklausti, kodėl, bet nepaklausė, – tačiau nebuvo iš tų žmonių, kurie leistų pesliui lesti savo širdį, nebandydami sulaužyti jam snapo. Kaip Alfieris, tas neįtikėtinai valingas Alfieris, kuris, teišmanęs išjodinėti arklius, išmoko graikų kalbos keturiasdešimties metų būdamas ir net rašė eiles graikiškai, Menilgranas metėsi, arba tiksliau, stačia galva puolė į tapybą, tai yra į tai, kas buvo itin svetima jam, lygiai taip kaip tas, kuris, pasiryžęs iššokti pro langą, kopia į aštuntą aukštą, kad, krisdamas iš aukščiau, tikriau užsimuštų. Apie piešimą jis neturėjo supratimo, bet tapo tokiu dailininku kaip Žeriko, su kuriuo, man rodos, susipažino dar Muškietininkų korpuse. Jis tapė su tokiu įniršiu, su kokiu bėgama nuo priešo, sakydavo jis karčiai juokdamasis, išstatė savo

kūrinius, sukėlė skandalą, daugiau jų neberodė, nupiešęs badė savo paveikslus ir tapė iš naujo su nenuilstamu atkaklumu. Šis karininkas, neišleidęs kalavijo iš rankos, savo arklio šuoliais neštas per visą Europą, leido dabar gyvenimą prieš molbertą, kapojo drobę teptuku ir buvo toks pasidygėjęs karu, – taip pasidygi tie, kurie dievina! – jog daugiausia tapė peizažus, tokius peizažus, kokius kadaise niokojo. Tapydamas kramtė kažkokį opiumo su tabaku mišinį, rūkė dieną ir naktį, mat buvo užsisakęs pagaminti savo paties sugalvotą savotišką nargilę, kurią galėjai rūkyti net miegodamas. Bet nei narkotikai, nei kiti kvaišalai, nei jokie kiti nuodai, kuriais žmogus paralyžiuoja save ir po truputį žudo, neįstengė užmigdyti tos įsiutusios pabaisos, kuri niekada neužsnūsdavo jo viduje ir kurią jis vadino savo tvenkinio krokodilu, švytinčiu krokodilu ugnies tvenkinyje! Kas blogai jį pažinojo, ilgai manė jį esant karbonarą. Bet tie, kurie jį geriau pažinojo, suprato, jog karbonarų judėjime per daug deklamacijos ir paiko liberalizmo, kad toks su niekuo nesitaikstantis žmogus susiviliotų kvailystėmis, apie kurias nuomonę jis susidarė vadovaudamasis tvirta galva, būdinga šios šalies gyventojams. Ir iš tiesų, jei atmesime jo aistras, kurių ekstravagantiškumas kartais peržengdavo bet kurias ribas, jis pasižymėjo aiškia tikrovės nuotuoka, kuri išskiria iš kitų normanų padermės žmones. Niekada nesusigundė sąmokslų iliuzijomis, kuriomis rėmėsi Imperatoriaus šalininkai Restauracijos metais, kad geriau įgyvendintų savo sąmokslus. Išpranašavo generolui Bertonui jo likimą. Antra vertus, instinktyviai bjaurėjosi demokratinėmis idėjomis, kuriomis rėmėsi Imperatoriaus šalininkai Restauracijos metu. Buvo aristokratas iki pat kaulų smegenų. Aristokratas ne tik savo kilme, kasta ir socialiniu rangu, bet aristokratas *iš prigimimo*, nes buvo pats savimi, o ne kitu, ir būtų toks išlikęs net būdamas paskutiniu savo miestelio kurpiumi. Pagaliau aristokratas jis buvo, kaip sako Heinrichas Heinė, „savo didinga jausena“, – jokiu būdu ne miesčioniška, kaip prasišokėlių, labai vertinančių išorinius tviskalus. Savo ordinų

nenešiojo. Tėvas, matydamas, kad jam tebuvo likęs žingsnis iki pulkininko, kai griuvo Imperija, užtikrino jam majoratą ir barono titulą; bet jis niekad tuo titulu nesinaudojo ir ant savo vizitinių kortelių ir visiems jis buvo tik „ševaljė de Menilgranas". Jo akyse titulai be politinių privilegijų, kuriomis jie kadaise buvo aptekę ir kurios buvo virtusios tikrais karo ginklais, buvo tokie pat beverčiai kaip apelsino žievė, kai apelsinas suvalgytas, ir jis mėgo iš jų pasišaipyti net akivaizdoje tų, kurie juos gerbė. Jis įrodė tai vieną dieną tame miestelyje, pamišusiame dėl bajorystės, kur senieji vietos žemvaldžiai, nuskurdinti ir apiplėšti Revoliucijos, sirgo nekenksminga manija, galbūt tam, kad patys save paguostų, – kreiptis vienas į kitą grafo ar markizo titulais, kuriais labai senos jų šeimos niekada nesikaišė, nes joms jų nereikėjo, kad būtų labai kilmingos. Menilgranas, kuriam šis titulų savinimasis atrodė juokingas, pasirinko drąsų būdą, kad jį išgyvendintų. Vieną vakarą per priėmimą viename iš kilmingiausių miestelio namų jis pasakė tarnui: „Praneškite, kad atėjo kunigaikštis de Menilgranas!", ir nustebęs tarnas griausmingu balsu paskelbė: „Kunigaikštis de Menilgranas!" Visi kaip vienas pašoko. „Dievaži, – tarė jis matydamas, kokį padarė įspūdį, – kadangi kiekvienas puošiasi titulu, aš pasirinkau šį!" Visiems užkando žadą. O pora linksmų plaučių asmenų nuošaliuose kampeliuose netgi prunkštelėjo; bet titulų manija liovėsi. Pasaulyje visada yra klajojančių riterių. Jie atitaisinėja ne skriaudas ietimi, bet kvailystes – pašaipa, ir Menilgranas buvo vienas tų riterių.

Turėjo sarkazmo dovaną. Bet tai buvo ne vienintelė dovana, kuria jį apdovanojo galingasis Dievas. Nors jo fizinėje sandaroje vyravo charakteris, kaip beveik visų veiksmo žmonių, sąmojis, likęs antroje vietoje, buvo, šiaip ar taip, jėga, ginanti jį patį ir nukreipta prieš kitus. Be jokios abejonės, jei ševaljė de Menilgranas būtų buvęs laimingas žmogus, būtų buvęs labai sąmojingas; bet būdamas nelaimingas, jis kalbėjo viltį praradusio žmogaus kalba, o kai buvo linksmas, – tai atsitikdavo retai, – jo

linksmybė buvo viltį praradusio žmogaus linksmybė, o niekas geriau, negu jus apsėdusi mintis, jog esate nelaimingas, nesudaužo sąmojo kaleidoskopo ir netrukdo jam žėrėti. Tik štai – šalia aistrų, kunkuliuojančių jo krūtinėje, visų labiausiai jis pasižymėjo nepaprasta iškalba. Tai, kas pasakyta apie Mirabo ir ką galima pasakyti apie visus oratorius: „Jeigu būtumėte jį girdėjęs!..", atrodė sugalvota būtent jam. Reikėjo matyti, kaip net menkiausio ginčo metu tarsi vulkanas kilnojasi jo krūtinė, kaip dar labiau išbąla jo veidas, kaip kaktą tarsi įsisiautėjusią jūrą išvagoja raukšlių bangos, – kaip, atrodo, iš ragenos veržiasi iššokti vyzdžiai, – lyg norėdami pataikyti į tuos, su kuriais jis kalba, dviem liepsnojančiomis kulkomis. Reikėjo matyti, kaip jis dūsta, virpa, gaudo burna orą, kaip jo balsas lūždamas skamba vis jausmingiau, o nuo ironijos putoja lūpos, dar ilgai tirtančios po tokių priepuolių, kai jis nutyla, pranokdamas savo išsekimu Talma Oresto vaidmenyje, įstabiai kritęs ir vis dėlto nemirštantis, savo pykčio nepribaigtas, nes jau rytojaus dieną, po valandos, po minutės, vėl užsiliepsnodavo – tikras įtūžio feniksas, tolydžio atgimstantis iš savo pelenų!.. Ir išties visai nesvarbu, kokią akimirką jūs paliestumėte kai kurias jo stygas, amžinai įtemptas jo viduje, iš ten nuaidėdavo tokie garsai, kad priblokšdavo tą, kuris neatsargiai jas užgavo. „Vakar jis praleido vakarą pas mus, – pasakojo viena mergina savo draugei. – Brangute, jis visą laiką riaumojo. Jis velnio apsėstas. Galų gale niekas nenorės pono de Menilgrano pas save kviestis." Jei ne tas *blogo tono* riaumojimas, kuriam netinka nei salonai, nei jų lankytojų sielos, jis, ko gero, būtų dominęs merginas, atsiliepiančias apie jį su tokiu pašaipiu griežtumu. Lordas Baironas tuo metu jau tapo labai madingas, o kai Menilgranas tylėjo ir elgėsi santūriai, jis priminė Bairono herojus. Jaunas paneles ledinėmis sielomis vilioja anaiptol ne taisyklingas grožis. Menilgranas buvo išties negražus; bet jo išbalęs ir aistrų išvagotas veidas, kaštoninių, kaip jaunuolio, plaukų apgaubtas, prieš laiką išraižyta kakta, tarsi Laros ar Korsaro, priplota leopardo

nosis, žalzganos akys, nežymiai apvedžiotos raudonomis gyslelėmis kaip labai ugningų grynakraujų žirgų, buvo tokie išraiškingi, kad sutrikdydavo didžiausias miestelio N. tyčeikas. Kai jis pasirodydavo, noras šaipytis praeidavo net didžiausioms šaipūnėms. Ševaljė de Menilgranas, aukštas, stiprus, gražiai sudėtas, nors truputį gunktelėjusia nugara, tarsi jam užkrautas gyvenimas buvo per sunkūs šarvai, po savo šiuolaikišku apdaru atrodė pasimetęs – tokią išraišką mes matome kai kuriuose didinguose šeimos portretuose. „Tai vaikčiojantis portretas", – pasakė kita mergina, pirmąsyk pamačiusi jį įžengiantį į saloną. Beje, Menilgranas vainikavo visus šiuos privalumus privalumu, šių mergyčių akyse pranokstančiu visus kitus: jis buvo visados dieviškai apsitaisęs. Ar buvo tai paskutinis, jo, *moterų širdžių ėdiko*, nusivylėlio, pergyvenusio šį baigtą, palaidotą gyvenimą, noras patikti – taip nusileidusi saulė paskutiniu savo rausvu spinduliu nudažo pakraščiais debesis, už kurių nuskendo?.. Ar liekana satrapiškos prabangos, kuria kadaise puikavosi šis Šamborano pulko karininkas, privertęs seną šykštuolį tėvą sumokėti, kai jo pulkas buvo išformuotas, dvidešimt tūkstančių frankų už tigro odą jo arklio gūnioms ir raudoniems auliniams? Tačiau faktas lieka faktu, kad nė vienas jaunuolis Paryžiuje ar Londone nepranoko elegancija šio mizantropo, kuris nebepriklausė salonų pasauliui ir kuris per tris savo viešnagės mėnesius miestelyje N. aplankydavo tik vieną kitą pažįstamą, o vėliau iš viso nesilankė pas nieką.

Jis gyveno miestelyje N. kaip Paryžiuje, pasinėręs į tapybą iki išnaktų. Retai išeidavo pasivaikščioti po tą švarų, žavų, svajingą miestelį, regėjos, statytą svajotojams, po tą poetų miestelį, kur, ko gero, nebuvo nė vieno poeto. Kartais praeidavo kuria nors gatve, ir tada krautuvininkas atvykėliui, kuriam į akis krisdavo jo aukštas stotas, sakydavo: „Tai majoras Menilgranas", tarsi majorą Menilgraną turėjo pažinoti visas pasaulis! Kas matė jį vieną kartą, jo nebepamiršo. Jis darė įspūdį, panašiai kaip visi žmonės, kurie nieko daugiau iš gyvenimo nereikalauja;

nes tas, kuris nieko nereikalauja iš gyvenimo, yra aukščiau jo, ir tada mums įsiteikti stengiasi gyvenimas. Nesilankė kavinėse su kitais karininkais, kuriuos Restauracija išbraukė iš savo tarnybos sąrašų, nors niekada sutikęs nepraeidavo nepaspaudęs jiems rankos. Jo aristokratiška prigimtis dygėjosi provincijos kavinėmis. Nekelti į jas kojos buvo jam skonio reikalas. Niekas dėl to nesipiktino. Draugai buvo visada tikri, kad susitiks su juo pas jo tėvą, kuris iš šykštuolio, koks būdavo sūnui išvykus, sūnaus viešnagės metu tapdavo švaistūnu ir taisydavo jiems puotas, kurias jie vadino „Baltazaro puotomis", nors nė vienas nebuvo skaitęs Biblijos.

Tėvas pats tose puotose dalyvaudavo, sėdėdamas priešais sūnų, ir, nors buvo senas ir savo apdaru panašus į komedijos personažą, buvo matyti, kad savo metu jis tikriausiai turėjo būti vertas paleisti į pasaulį šią atžalą, kuria didžiavosi... Tai buvo aukštas, labai liesas senis, tiesus kaip laivo stiebas, išdidžiai nepasiduodąs senatvei. Vilkėjo visada ilgu tamsiu surdutu, su kuriuo atrodė aukštesnis, nei buvo, iš pažiūros panėšėjo į griežtą mąstytoją ar žmogų, kurio pasaulis nebevilioja nei savo žavesiu, nei darbais. Jau daug metų jis nešiojo, niekada jos nenusiimdamas, medvilninę kepuraitę su plačiu violetiniu raiščiu; bet jokiam šaipuokliui nebūtų šovę į galvą pasijuokti iš tos medvilninės kepuraitės, tradicinio „Tariamojo ligonio" galvos apdangalo. Senajam de Menilgranui nelipo pašaipa, kaip niekam kitam. Jo akivaizdoje būtų užgesęs juokas linksmose Renjaro lūpose, o mąslus Moljero žvilgsnis tapęs dar mąslesnis. Kad ir kokia galėjo būti šito Žeronto ar šito beveik didingo Harpagono jaunystė, ji jau buvo pernelyg nutolusi, kad kas nors ją prisimintų. Kadaise (pasak gandų) jis buvo prisidėjęs prie Revoliucijos, nors giminiavosi su Vik-d'Aziru, Marijos Antuanetės asmens gydytoju; bet tai truko neilgai. „Veiklos" žmogus (normanai apie savo valdas sako „mano veikla"; prasmingas pasakymas!), savininkas, žemvaldys netruko suprotinti „idėjos" žmogų. Tik iš Revoliucijos jis išėjo politiniu bedieviu, kaip atėjo į ją būdamas

religiniu bedieviu, ir šių dviejų ateizmų sąveika pavertė jį agniu nihilistu, kuris būtų įvaręs siaubą Volterui. Savo pažiūras, beje, jis dėstė tik per tuos vyrų pietus, kuriuos ruošdavo sūnaus garbei; čia, atsidūręs tarp bendraminčių, jis leisdavo išsprūsti savo nuomonės kibirkštėlėm, kurios būtų pateisinusios tai, ką apie jį plakė miestelio liežuviai. Gausių miestelio kilmingųjų ir tikinčiųjų akyse jis buvo iš tikrųjų senas atskalūnas, pas kurį neįmanoma lankytis ir kuris pats save nuteisė pas nieką nesilankydamas... Gyveno jis labai paprastai. Niekur nėjo. Sodo ir kiemo ribomis jam baigėsi pasaulis. Žiemą sėdėdavo po didžiulio židinio atbraila virtuvėje, – čia liepė atridenti didelį plačiomis „ausimis", raudonai rusvu Utrechto aksomu muštą fotelį, – nepratardamas nė žodžio tarnams, kurie nejaukiai jautėsi jo akivaizdoje ir, nedrįsdami garsiai kalbėtis, tik tyliai tarpusavy šnabždėdavosi kaip bažnyčioje; vasarą savo buvimu jų nevaržė, sėdėdavo vėsiame valgomajame, skaitydamas laikraščius ar kokią knygą iš buvusios vienuolyno bibliotekos, nusipirktos per varžytynes, arba rūšiuodamas kvitus prie nedidelio klevo medžio sekretero su variniais kampų apkaustais, kurį, nors sekreteras ir nėra valgomojo baldas, liepė atnešti iš viršaus, kad nereikėtų kopti į antrą aukštą, kai ateidavo jo žemės nuomininkai. Niekas nežinojo, ar jo smegenys užimtos kažkuo kitu, ne tik procentų skaičiavimu. Jo šiek tiek priplotas trumpanosis veidas, baltas kaip švino baltalas, rauplėtas, neišdavė jo minčių, tokių pat slėpiningų kaip katės, murkiančios prieš ugnį. Nuo raupų, subadžiusių jo veidą, paraudo jo akys ir į vidų užsilenkė blakstienos, kurias jis turėjo karpyti; ir dėl šios baisios operacijos, kurią reikėjo dažnai kartoti, dabar nuolat mirksėjo jo akys; žodžiu, kai jis su jumis kalbėdavo, turėdavo laikyti pridėjęs virš antakių ranką it kokį snapelį, kad suteiktų žvilgsniui bent kiek pastovumo, ir tuo pat metu truputį atsilošdavo, dėl to išrodė ir įžūlus, ir išdidus. Tikrai, joks monoklis nebūtų daręs tokio įžūlaus įspūdžio, kokį darė senasis Menilgranas, kai kreipdamasis į jus pridėdavo savo drebančią ranką

plokščiai prie antakių, kad geriau jus matytų... Jo balsas buvo balsas žmogaus, kuris visada turėjo teisę įsakinėti kitiems, greičiau galvos registro, o ne krūtininis balsas, kaip balsas žmogaus, kuris greičiau vadovaujasi galva, ne širdimi; bet jis juo nedažnai naudojosi. Sakytum šykštėjo jo taip pat, kaip savo auksinių monetų. Taupė jį ne taip, kaip taupė savąjį šimtametis Fontenelis, kuris nutraukdavo sakinį, kai pro šalį riedėdavo vežimas, ir tęsdavo jį, ratų dardėjimui nutilus. Senasis Menilgranas nebuvo, kaip senasis Fontenelis, suskilusio porceliano figūrėlė, amžinai užsiėmęs savo plyšių lopymu. Jis buvo senovinis dolmenas, tvirtas it granitas, ir jei kalbėjo mažai, tai dėl to, kad visi dolmenai kalba mažai, kaip ir Lafonteno sodai. Beje, kai atsitikdavo, kad jis kartais prabildavo, tai kirsdavo trumpai aiškiai, kaip Tacitas. Pokalbyje pabrėždavo kiekvieną žodį. Jo kalbos stilius buvo glaustas kaip įrašas akmenyje ir netgi skaudus kaip mestas akmuo, nes jis iš prigimimo buvo kandus, ir akmenys, kuriuos jis mėtė į kitų sodą, visada kam nors pataikydavo. Kadaise, kaip kiekvienas tėvas, jis kranksėjo šaižiai kaip kormoranas dėl sūnaus išlaidų ir beprotysčių; bet kai Menilis, – taip familiariai trumpindamas jis jį vadino, – atsidūrė lyg Titanas prislėgtas nuvirtusio Imperijos kalno, pajuto jam pagarbą kaip žmogus, svėręs gyvenimą visomis paniekos svarstyklėmis ir nusprendęs, kad galų gale nieko nėra gražesnio jame už žmogaus jėgą, sutraiškytą kvailo likimo!

Ir įrodė jam tai saviškai ir išraiškingai. Kai sūnus kalbėjo jo akivaizdoje, šitame šaltame blyškiame veide, panašiame į mėnulį, nupieštą baltu pieštuku ant pilko popieriaus, ryškėjo aistringas dėmesys, o nuo rauplių paraudusios akys atrodė nudažytos sangvinu. Beje, geriausias, kokį jis galėjo duoti įrodymą, kaip vertina sūnų, buvo tai, kad, sūnui viešint pas jį, visiškai užmiršdavo savo šykštumą, tą aistrą, kuri rečiausiai iš visų kitų aistrų paleidžia iš savo ledinių gniaužtų pasičiuptą žmogų. Tai buvo tie garsieji pietūs, kurie neleido užmigti ponui Deltokui ir įsiūbuodavo... jo gastronominius laurus ant jo galvos. Tai buvo

pietūs, kokius ištaisyti gali tik Šėtonas savo numylėtiniams... Ir išties, ar nebuvo į šiuos pietus sukviesti svečiai ypatingi Šėtono numylėtiniai?.. „Susirenka ten visi miestelio ir apygardos valkatos ir piktadariai", – burbėjo rojalistai ir davatkos, dar tebegyvenantys 1815 metų aistromis. „Ten turbūt prišnekama klaikiai daug nedorybių, o gal ir pridaroma", – pridurdavo jie. Tarnai, kurie nebūdavo išsiunčiami deserto metu, kaip per barono Holbacho vakarienes, iš tiesų nešiojo po miestą šlykščius gandus apie tai, kas buvo šnekama per tas išgertuves; ir jie taip paveikė visuomenės nuomonę, kad senojo Menilgrano virėjos ėmė lenktis jos draugės ir jai buvo pagrasinta – kol pas tėvą svečiuosis Menilgranas jaunesnysis, klebonas neprileisiąs jos prie komunijos. Tuomet miestelyje N. šitomis iškoneveiktomis puotomis, vykstančiomis Tiureno aikštėje, buvo baisimasi beveik taip pat, kaip baisėjosi viduramžiais krikščionys žydų vakarienėmis, per kurias šie esą išniekindavę ostijas ir pjaudavę vaikus. Po teisybei, šitą pasibaisėjimą šiek tiek slopino labai gyvo gašlumo godulys ir visi pasakojimai, kurių klausydamiesi seilę varvino miesto smaguriai, kai jų akivaizdoje buvo šnekama apie senojo Menilgrano pietus. Provincijoje ir ypač mažame miestelyje visi viską vienas apie kitą žino. Turgaus halė ten pralenkia net romėnų „stiklinius namus": tai namas iš viso be sienų. Buvo tiksliai žinoma, suskaičiuota ligi paskutinės putpelės ar tilviko, kas *bus* ar *buvo* patiekta kiekvienos savaitės pietums Tiureno aikštėje. Šitoms vaišėms, kurios paprastai buvo ruošiamos kiekvieną penktadienį, halėje būdavo susišluojamos geriausios žuvys ar moliuskai, nes tose baisiose ir, deja, rafinuotose puotose būdavo begėdiškai valgomi pasninkiški ir nepasninkiški patiekalai. Ten prašmatniai buvo derinama žuvis su mėsa, kad Bažnyčios įsakymas, reikalaujantis susilaikyti nuo valgio ir marintis, būtų nuodugniau pažeistas... Ir tai buvo senojo Menilgrano ir jo šėtoniškų svečių sugalvota! Geriausias uždaras jų pietums buvo valgyti mėsą pasninko dieną ir – be to – labai skaniai pasninkauti. Tokie pasninko valgiai buvo verti

kardinolo! Jie panėšėjo į tą neapolietę, kuri sakė, kad jos sorbetas gardus, bet kad jis būtų dar gardesnis, jei būtų buvęs nuodėmė. Ką aš sakau! Nuodėmė! Šitiems bedieviams jų reikėjo ne vienos, nes visi, – tol, kol buvo gyvi, – kurie sėsdavo už šito prakeikto stalo, buvo bedieviai – bedieviai nešvankėliai, akidraskos, mirtini kunigų priešai, – kunigai buvo jiems visos Bažnyčios įsikūnijimas, – besąlygiški ir įsiutę ateistai, kokie tais laikais buvo ateistai, nes to meto ateizmas buvo labai ypatingas ateizmas. Tai buvo išties veiklių, milžiniškos energijos žmonių ateizmas, žmonių, perėjusių per Revoliuciją ir Imperijos karus ir sutepusių save visais tų baisių laikų nesaikingumais. Tai buvo anaiptol ne XVIII amžiaus ateizmas, iš kurio jis tačiau atsirado. XVIII amžiaus ateizmas siekė tiesos ir minties. Jis samprotavo, buvo sofistinis, pompastiškas, visų pirma įžūlus. Bet neturėjo tų Imperijos kareivų ir 93 metų karalžudžių atskalūnų akiplėšiškumo. Mes, atėję po šių žmonių, turime taip pat savą ateizmą – besąlygišką, užsisklendusį savyje, mokslinį, šaltą kaip ledas, kupiną neapykantos, negailestingos neapykantos, neapkenčiantį viso, kas susiję su religija, kaip vabalas neapkenčia sijos, kurią jis varpo. Bet ir šis ateizmas, kaip anas, nepadeda mums suvokti šio amžiaus pradžios žmonių įniršusio ateizmo; šie žmonės, išauginti kaip šunys savo tėvų, Voltero pasekėjų, tapę vyrais, panardino rankas iki pečių į visas politikos, karo ir jų abiejų sukelto moralinio pakrikimo baisybes. Tris keturias valandas šventvagiškai girtavusi ir rijusi, staugianti pono de Menilgrano valgomoji salė virpėjo ir išrodė visai kitaip negu tas skurdus restorano kabinetėlis, kur keletas literatūros mandarinų neseniai atšventė savo mažytę orgiją prieš Dievą po penkis frankus nuo galvos. Čia buvo visai kitaip lėbaujama! O kadangi greičiausiai tokių lėbavimų daugiau niekad nebus, bent jau ta pačia forma, papročių istorijai įdomu ir būtina apie juos priminti.

Tie, kurie dalyvavo tose šventvagiškose puotose, mirė ir seniai mirė; bet tuomet jie gyveno, ir netgi labai intensyviai gyveno, nes gyvenimas yra intensyvesnis ne tada, kai silpsta

žmogaus gebėjimai, bet kai ant jo griūva nelaimės. Visi tie Menilgrano draugai, visi tie jo tėvo namų sugėrovai buvo kupini tos pačios kūrybingų jėgų pilnatvės, ir turėjo jų net daugiau negu bet kada, kadangi buvo tas jėgas išbandę, kadangi, gėrę iš nesaikingumo, malonumų ir geismo statinės, neišvirto iš kojų nuo tų svaiginančių gėrimų; bet dabar tos statinės volės, kurią buvo įsikandę, jie nebelaikė dantyse ir negniaužė rankomis, kaip Kinogiras persų laivą, norėdamas jį sulaikyti. Aplinkybės išplėšė jiems iš dantų tą spenį, kurį jie žindo, bet neįstengė išsekinti, ir jie tik dar labiau veržėsi prie jo dėl to, kad buvo jį žindę! Jiems, kaip ir Menilgranui, tai buvo *įtūžio valanda*. Jie stokojo Menilio sielos didingumo, Menilio, to Pašėlusio Rolando, kurio Ariostas, – jei majoras būtų susiradęs savą Ariostą, – būtų turėjęs būti panašus į tragiškąjį Šekspyro genijų. Bet jų sielų lygmenyje, jų aistrų ir proto pakopoje, jų gyvenimas, kaip ir jo, baigėsi dar prieš mirtį, kuri nėra gyvenimo pabaiga ir kuri dažnai ateina gerokai anksčiau už jo pabaigą. Tai buvo nuginkluoti kariai, nepraradę jėgų ginklams nešioti. Visi šie karininkai buvo ne vien Luaros Armijos atleistiniai; jie buvo Gyvenimo ir Vilties atleistiniai. Kai žlugo Imperija, kai Revoliucija buvo sutraiškyta tos reakcijos, kuri neįstengė išlaikyti ją primynusi koja, kaip šventasis Mykolas laiko primynęs slibiną, visi šie vyrai, praradę savo užimamas vietas, darbą, garbėtrošką, visas savo buvusias privilegijas, pasijuto nublokšti – bejėgiai, nugalėti, pažeminti – į savo gimtąjį miestą, kur grįžo, sakė jie įsiutę, kad „nudvėstų niekingai kaip šunys". Viduramžiais jie būtų tapę kryžininkais, kelių plėšikais, samdomų būrių vadais; bet žmogus nepasirenka gyvenamos epochos; įkliuvę į civilizaciją, turinčią savo griežtas proporcijas ir savo valdingą tikslumą, jie privalėjo laikytis ramiai, kramtyti žąslus, putoti trypčiodami vietoje, maitintis ir malšinti troškulį savo krauju, slopindami šleikštulį! Tiesa, jiems dar buvo likusi viena išeitis – dvikova; bet ką reiškia keletas kirčių kalaviju ar pistoleto šūvių tam, kam būtų reikėję, idant būtų numaldytas jų įtūžis ir pa-

giežos proveržis, kraujo sriautų, užtvindančių žemę. Nūnai jūs puikiai numanote, kokius *oremus* jie siuntė Dievui, kai apie jį kalbėjo, nes, jeigu netikėjo jie, tai tikėjo kiti – jų priešai! Ir šito pakako, kad jie keiktų, dergtų ir sumaltų į miltus savo kalbose visa, kas yra šventa žmonėms. Vieną vakarą, žiūrėdamas į juos susėdusius aplink jo tėvo stalą, gigantiško punšo atšvaituose Menilgranas pasakė: „Iš jų išeitų puiki piratų laivo įgula“. – „Nieko netrūktų, – pridūrė jis, šnairuodamas į du ar tris iškunigius, sėdinčius tarp tų kareivių be uniformų, – net kapelionų, jei piratai užsimanytų kapelionų!“ Bet panaikinus žemyno blokadą, po to sekusiai beprotiškai taikos epochai trūko ne tiek piratų, kiek laivų savininkų.

Na štai! Penktadienio svečiai, kas savaitę piktinę miestelį N., susirinko, kaip paprastai, pietauti į Menilgrano rūmus penktadienį po to sekmadienio, kai Menilis buvo taip staiga, savo seno draugo nustebimui ir pykčiui, užkluptas bažnyčioje. Tas senasis draugas buvo kapitonas Ransonė iš 8-ojo dragūnų pulko; jis, beje, pirmas atskubėjo į tos dienos pietus, nes nesimatė su Menilgranu visą savaitę ir vis dar neįstengė suvirškinti nei jo apsilankymo bažnyčioje, nei to, kaip Menilis jam atsikirto ir paliko išsižiojusį, kai jis paprašė paaiškinti, ką tai reiškia. Vylėsi grįžti prie to stulbinančio įvykio, kurio liudytoju buvo ir kurį buvo užsispyręs išsiaiškinti visų penktadienio svečių akivaizdoje, suteikdamas jiems progą pasigardžiuoti šia istorija. Kapitonas Ransonė nebuvo pats vėjavaikiškiausias iš visų penktadienio būrio vėjavaikių. Bet buvo vienas didžiausių pagyrūnų ir kartu vienas naiviausių bedievių. Nors nebuvo kvailas, bet šiuo atžvilgiu virto visišku mulkiu. Mintis apie Dievą zvimbė jam visą laiką galvoje, kaip zvimbia musė apie nosį. Jis buvo nuo galvos iki kojų ano meto karininkas, su visomis ano meto ydomis ir privalumais, karo ir karui sutvertas; tikėjo tik karu ir mėgo karą; vienas tų dragūnų, kurie žvangina pentinus, kaip dainuojama senoje dragūnų dainelėje. Iš tų dvidešimt penkių, kurie tą dieną pietavo Menilgrano rūmuose, jis, ko gero, buvo

tas, kuris labiausiai mylėjo Menilį, nors jam iš rankų išslydo *siūlo galas* po to, kai pamatė jį žengiantį į bažnyčią. Ar reikia apie tai įspėti?.. Didumą tų dvidešimt penkių svečių sudarė karininkai, bet už pietų stalo buvo ir ne kariškių. Buvo gydytojų – didžiausių materialistų tarp to miestelio gydytojų, – pora buvusių vienuolių, pabėgusių iš vienuolyno ir sulaužiusių įžadus, tėvo Menilgrano bendraamžių, du ar trys, taip sakant, vedę, o iš tikrųjų sanguliaujantys kunigai, ir visų jų puošmena – buvęs liaudies atstovas, balsavęs už karaliaus mirtį... Ar su raudonomis kepuraitėmis, ar su kiveriais, vieni karšti revoliucionieriai, kiti nežaboti bonapartistai, pasinešę peštis ir žarnas vieni kitiems paleisti, visi jie buvo bedieviai, ir tik šituo vienu požiūriu – Dievo neigimu ir panieka visoms Bažnyčioms – jaudinančiai vieningi. Šitam velnių su įvairių rūšių ragais sinedrionui pirmininkavo tas didysis velnias medvilnine naktine kepuraite, tėvas Menilgranas, blyškiu baisiu veidu po tuo galvos apdangalu, kuris ant tokios galvos neišrodė juokingas; jis sėdėjo tiesus it mietą prarijęs stalo vidury, kaip vyskupas su mitra per Sabato mišias, priešais savo sūnų, pavargusiu, it besiilsinčio liūto veidu, tačiau raumenys jo raukšlėtoje fizionomijoje buvo pasiruošę žaismui ir žaibų svaidymui!..

Na, o Menilis, pasakykime atvirai, skyrėsi kaip tikras karalius nuo visų kitų. Tie karininkai, buvusieji Imperijos *gražuoliai*, kai buvo tiek *gražuolių*, aišku, buvo gražūs ir netgi elegantiški; bet jų grožis buvo taisyklingas, *temperamentingas*, grynai ar negrynai fizinis, o elegancija – kareiviška. Nors su civiliniais drabužiais, tačiau jų laikysena buvo vis tokia pat pastirusi kaip su uniforma, kurią nešiojo visą gyvenimą. Pagal jų žodyną, jie buvo šiek tiek per daug *sušniūruoti*. Kiti svečiai, mokslo vyrai, tokie kaip gydytojai, ar tie, kuriems buvo nusispjaut į apdarą, kaip tie seni vienuoliai, kadaise dėvėję ir kojomis sutrypę šventas kunigiško švitesio puošmenas, – savo apranga panėšėjo į niekingus pašlemėkus... Bet jis, Menilgranas, buvo, – būtų pasakiusios moterys, – žavingai apsirengęs. Kadangi buvo dar rytas, vilkėjo

puikų juodą surdutą, buvo pasirišęs natūralaus balto šilko kaklajuostę (kokias tada ryšėjo visi), nusėtą vos įžiūrimų ranka siuvinėtų auksinių žvaigždučių. Kadangi buvo namie, aulinių batų neavėjo. Ant raumeningų ir kartu grakščių kojų, kurias pamatę ant akmenų sėdiniuojantys varguoliai, kai jis praeidavo pro juos, sakydavo: „šviesusis kunigaikšti", mūvėjo šilkines ažūrines kojines ir tuos labai atvirus aukštakulnius batelius, kuriuos taip mėgo Šatobrianas, labiausiai po didžiojo kunigaikščio Konstantino tada savo kojas puoselėjęs žmogus. Pro jo atsegtą surdutą, kirptą Štaubo, buvo matyti priunelės kelnės žvaigždūnės atšvaitais ir paprasta juodo kašmyro liemenė be auksinės grandinėlės; nes tą dieną Menilgranas nebuvo pasipuošęs jokia brangenybe, tik senovine, labai vertinga kamėja, vaizduojančia Aleksandro galvą, susisegęs ant krūtinės savo nesumegztos kaklajuostės plačiai išskleistas klostes, – ta kaklajuostė atrodė beveik kareiviškai, kaip karininko antkrūtininis pusmėnulis. Užteko jį tik su šiuo nepriekaištingo skonio apdaru pamatyti, kad sumestum, jog karį paveikė ir pakeitė menininkas ir kad šitaip apsitaisęs žmogus nėra tos pačios rūšies kaip kiti, čia esantieji, nors daugeliui jų jis sakė *tu*. Iš prigimimo patricijus, karininkas, gimęs su generolo antpečiais, kaip sakė apie jį draugai, ryškiai išsiskyrė iš šitų energingų, be galo narsių, bet vulgarių ir aukštesnei tarnybai netinkančių karių. Būdamas namų šeimininkas, – tiesa, užimantis antrą vietą, kadangi prie stalo šeimininkavo tėvas, – kalbėjo Menilgranas mažai, nebent kildavo vienas tų ginčų, kuris nusinešdavo jį kaip Persėjas Gorgonės galvą už plaukų, priversdamas išpilti sriautus savo ugningos gražbylystės, – taigi kalbėjo Menilgranas mažai per tuos triukšmingus pobūvius, kurių tonas nevisiškai atitiko jo toną ir kurie, kai į stalą paduodavo austres, pasiekdavo tokį šaižų balsų, nuomonių ir minčių diapazoną, kad įterpti dar vieną gaidą buvo neįmanoma ir kad lubos – tas salės kamštis – dažnai vos neišlėkdavo į orą, kaip jau buvo išlėkę visi kiti kamščiai.

Prie stalo jie susėdo lygiai vidudienį, laikydamiesi pašaipaus įpročio; šitie nepagarbūs tyčeikos išnaudojo mažiausią progą, kad pademonstruotų savo panieką bažnyčiai. Mūsų dievobaimingoje Vakarų srityje tikima, kad popiežius sėdasi už stalo vidudienį ir kad prieš sėsdamasis siunčia savo palaiminimą visam krikščioniškam pasauliui. Na štai, šitiems laisvamaniams šis iškilnus *Benedicite* atrodė juokingas. Todėl, kad iš jo pasityčiotų, senasis de Menilgranas būtinai, kai nuaidėdavo pirmasis vidudienio dūžis dvigubame miesto bažnyčios bokšte, kiek įmanydamas garsiau savo falcetu ir su volteriška šypsena, kartais perskeliančia jo sustingusį mėnulio pavidalo veidą pusiau, ištardavo: „Prie stalo, ponai! Tokie krikščionys kaip mes neprivalo pražiopsoti popiežiaus palaiminimo!“ Ir šitie žodžiai arba panašūs į juos buvo tarsi tramplinas toms blevyzgoms, kurios turėjo nuo jo atšokti ir nuskambėti virš visų netramdomų pokalbių tuose kavalieriškuose pietuose, kai prie stalo sėdi vieni vyrai, ir dar tokie kaip jie. Visiškai apibendrinus, galima pasakyti, kad visi kavalieriški pietūs, kai jiems nevadovauja darni namų šeimininkės dvasia, kai virš jų nesklando maldanti moters įtaka, savo meilumu kaip kaducėjumi mostelėjus paveikianti grubią tuštybę, nepadorias pretenzijas, kraugerišką ir kvailą pyktį, kuriems pasiduoda net protingi vyrai, sėdį prie stalo vieni, – virsta beveik visuomet asmenybių susidūrimu, galinčiu baigtis kaip lapitų ir kentaurų puota, kur turbūt taip pat nebuvo moterų. Šios rūšies vaišėse, kurių nevainikuoja savo buvimu moterys, mandagiausi ir geriausi išauklėti vyrai praranda savo mandagumo ir įgimto rafinuotumo žavesį; ir kas čia stebėtino?.. Jie nebeturi publikos, kuriai nori patikti, ir tuoj pat užsikrečia kažkokiu nesivaržymu, kuris sulig mažiausiu susilietimu, sulig menkiausiu protų susidūrimu virsta stačiokiškumu. Egoizmas, *neišraunamas* egoizmas, kurį paslėpti po maloniomis formomis yra draugijos menas, netrunka susidėti alkūnes ant stalo, o vėliau įremti jums jas į šonkaulius. Jeigu tokie yra atėniškiausi iš visų vyrų, tai kokie turėjo būti Menilgrano rūmų

svečiai, šitie žvėrių tramdytojai ir gladiatoriai, šitie jakobinų klubų ir karinių stovyklų vyrai, kurie vis dar manėsi esą stovykloje ar klube, o kartais net blogesnėje vietoje?.. Sunku įsivaizduoti tam, kas negirdėjo tų tauškalų, šokinėjančių nuo temos prie temos, tokių griausmingų, kad dužo langų stiklai ir taurės, kai šie vyrai, rajūnai, girtuokliai, prisikimšę kaitinančių patiekalų, įsiliepsnoję nuo svaigaus vyno, prieš trečią duotį jau paleidžia liežuvius ir, taip sakant, sukelia kojas į lėkštes. Beje, ne visada šių pokalbių esmę sudarė Dievo maitojimas, bet buvo to maitojimo žiedai; ir galima pasakyti, kad tų žiedų būta visose šitose vazose!.. Tik pagalvokite! Tai buvo tas metas, kai Polis Luji Kurjė, kuris būtų puikiai derėjęs prie šitų pietų, parašė tokį sakinį, kad įkaitintų Prancūzijos kraują: „Dabar svarbiausia nuspręsti, ar mes būsime kapucinai, ar liokajai". Bet tai dar ne viskas. Be politikos, neapykantos Burbonams, juodos Kongregacijos šmėklos, šitų nugalėtųjų rypavimas dėl praeities – visos tos sniego lavinos, kuri putodama ritosi nuo vieno iki kito šito garuojančio stalo galo, buvo ir kitų pokalbio temų, ne mažiau audringų ir trankių. Pavyzdžiui, moterys. Moterys yra amžina pokalbių tema, kai vyrai vieni, ypač Prancūzijoje, didžiausių pasaulio tuščiagarbių šalyje. Kalbėjo apie moteris bendrai ir moteris atskirai – moteris iš plataus pasaulio ir moteris iš gretimo buto, – moteris tų šalių, per kurias daugelis šių karių buvo perėję, puikuodamiesi savo paradinėmis pergalingomis uniformomis, ir miestietes, pas kurias jie, ko gero, net nebuvo lankęsi, bet kurias begėdiškai vadino pavarde ir vardu, tarsi būtų intymiai pažinoję, dėl kurių, velniai griebtų, nesivaržė ir kurių reputaciją per desertą kvatodami laupinėjo, kaip laupomas persikas, kad paskui galima būtų perskelti jo kauliuką. Šitame moterų puolime dalyvavo visi, net seniausieji, labiausiai sudiržę, labiausiai patele pasidygėję, kaip jie ciniškai sakė, nes vyrai gali atsisakyti nešvarios meilės, bet niekada neatsisakys savimeilės ir net ant savo kapo duobės krašto visada bus pasinešę kišti knyslę į šitą tuštybės srėbalą!

Ir jie tą dieną sukišo ją iki ausų per tuos pietus, kurie buvo pikantiškiausi iš visų kada nors senojo de Menilgrano suruoštų pietų ir labiausiai atrišę liežuvius. Šitoje nūnai nebylioje valgomojoje salėje, kurios sienos, jei mokėtų kalbėti, pripasakotų mums neįtikėtinų dalykų, kadangi jos turėtų tai, ko neturiu aš – sienų nejautrumą, – taigi šitoje valgomojoje salėje sulig pagyrų valanda, taip greit stojančia per kavalieriškus pietus, iš pradžių santūria, netrukus nešvankia, paskui atsisegiojančia sagas, pagaliau pasikeliančia be jokios gėdos marškinius, pabiro istorijos, ir kiekvienas papasakojo savąją... Tai buvo tarsi piktų dvasių išpažintis! Visi šie įžūlūs šaipūnai, kurie būtų dieną naktį šaipęsi iš vargšo vienuolio išpažinties, atliekamos garsiai prie vyresniojo kojų ordino brolių akivaizdoje, padarė lygiai tą patį ne tam, kad nusižemintų kaip vienuolis, bet kad pasididžiuotų ir pasigirtų savo gyvenimo niekšiškumu – ir daugmaž visi spjovė savo sielą Dievui į veidą, sielą, kuri, šitaip jų spjaudoma krisdama aptaškė jų veidą.

Tai va. Šitame įvairialypiame tvane nuskambėjo viena istorija, pasirodžiusi... kaip čia pasakius? *Pikantiškesnė*? Ne, *pikantiškesnė* nebūtų ganėtinai stiprus žodis, bet labiau pripipiryta, aštresnė, vertesnė šių pasiutėlių ugninio gomurio; nes, kai prasidėdavo istorijos, jie būtų sieros rūgštį prariję. Tas, kuris ją papasakojo, iš visų tų velnių buvo tačiau visų šalčiausias... Jis buvo toks šaltas kaip šėtono pasturgalis, nes šėtono pasturgalis, nors jį kaitina pragaras, yra labai šaltas, – sako raganos, bučiuojančios jį per juodąsias Sabato mišias. Tai buvo kažkoks buvęs abatas Renjanas – pranašiška pavardė! – šioje išvirkštinėje viską griovusios Revoliucijos laikų visuomenėje jis susigalvojo tapti iš kunigo be tikėjimo gydytoju be mokslo ir paslapčiomis užsiėmė įtartina ir – kas žino? – gal pragaištinga šarlataniška medicina. Su mokytais žmonėmis dėl savo veiklos jis nesutarė. Bet miesto ir apylinkių prastuomenę įtikino, kad išmano daugiau negu visi gydytojai su pažymėjimais ir diplomais... Paslaptingai kuždėtasi, kad jis žinąs išgydymo paslapčių.

Paslapčių? Didysis žodis, atsakąs į visus klausimus todėl, kad neatsako nė į vieną, visų šarlatanų kovos žirgas; tai visa, kas liko iš raganių, kadaise taip galingai veikusių minios vaizduotę. Tas buvęs abatas Renjanas – „nes, – pyko jis, – tas velnio titulas ‚abatas' prilipo prie mano vardo kaip degutas prie kulno, ir niekas nebūtų niekad įstengęs jį nuvalyti!" – anaiptol ne iš aistros pasipelnyti vogčia gamino vaistus, kurie galėjo būti ir nuodai: pragyvenimui jam užteko. Bet jis pakluso grėsmingam eksperimentų demonui, kuris iš pradžių traktuoja žmogaus gyvybę kaip medžiagą eksperimentavimui, o galiausiai išvirsta tokiais kaip Sent-Krua ir Brenviljė! Vengdamas turėti reikalų su patentuotais gydytojais, kaip jis juos su panieka vadino, jis buvo pats savo šunvaisčių gamintojas. Ir pardavinėjo ar tiesiog dovanai dalijo – nes dažnai dalijo – savo nuovirus vis dėlto su sąlyga, kad jam būtų grąžinti buteliukai. Šitas sukčius – kvailas jis nebuvo – gebėjo sužadinti savo ligonių aistrą jo medicinai. Jis dalijo baltą vyną, sumaišytą su dievaižin kokiomis žolėmis vandenlige sergantiems dėl girtuokliavimo, o merginoms *keblioje padėtyje*, kaip merkdami akį sakė kaimiečiai, žolių nuovirus, kurie *vis dėlto tą keblumą pašalindavo*. Tai buvo vidutinio ūgio žmogus ledine, santūria veido išraiška, apsitaisęs kaip senasis de Menilgranas (tik ne juodai, o mėlynai); nebaltinto lino spalvos veidą aprėmino apskritai kirpti plaukai (vienintelis dalykas, kurį jis kaip kunigas išlaikė) bjauraus pakulų atspalvio ir tiesūs kaip žvakės; buvo nekalbus, o kai prasižiodavo, kalbėjo trumpai ir glaustai. Per tuos pietus, kur buvo pliauškiama bet kas, šaltas ir švarutis kaip kobinys olandiškame židinyje jis tūnojo savo kampe ir manieringai siurbčiojo vyną, kai kiti plempte plempė savąjį; jis nelabai patiko tiems karštakošiams, lyginusiems jį su prarūgusiu jų pačių sugalvoto šventosios Jautruolės vynuogyno vynu. Bet ši poza suteikė tik dar daugiau pikantiškumo jo istorijai, kai jis kukliai pareiškė, kad vieną dieną, – po šimts pypkių, – žmogus darai, ką gali! – jis numetė kiaulėms ryšulėlį ostijų – tai buvo geriausia, kuo jis galėjo pakenkti pono Voltero „niekšei".

Sulig šiais žodžiais sugriaudėjo pergalingi šūksniai. Bet senasis de Menilgranas pertraukė juos savo šaižiu plonu balsu.

– Tai turbūt, – tarė jis, – paskutinis kartas, kai jūs dalijote komuniją?

Ir šaipuoklis prisidėjo savo baltą išdžiūvusią ranką virš akių, kad pasižiūrėtų į Renjaną, kuris kukliai niurksojo prieš savo taurę tarp dviejų plačių kaimynų krūtinių – kapitono Ransonė, įraudusio ir liepsnojančio kaip deglas, ir 6-ojo sunkiosios kavalerijos pulko kapitono Travero de Motravero, atrodančio kaip amunicijos vežimas.

– Aš jos jau seniai nedalijau, – vėl prašneko buvęs abatas, – ir seniai buvau nusimetęs sutaną. Tai dėjosi pačiame revoliucijos įkarštyje, tuo metu, kai jūs lankėtės čia, pilieti Le Karpantjė, kaip tautos atstovas. Prisimenate merginą iš Emveso, kurią įsakėte įmesti į kalėjimą? Tokią apsėstąją! Epileptikę!

– Žiūrėk! – tarė Motraveras. – Į ostijų istoriją įsimaišiusi moteris! Ar jūs ją taip pat kiaulėms numetėte?

– Tariesi esąs sąmojingas, Motraverai, – įsiterpė Ransonė. – Bet nepertrauk abato. Abate, baikite savo istoriją.

– A! Mano istorija, – vėl prabilo Renjanas, – trumpa. Taigi klausiau, ponas Le Karpantjė, ar jūs prisimenate tą merginą iš Emveso? Ji vadinosi Teson... Žozefina Teson, jei atmintis man nemeluoja, storulė papūstžandė – sangvinikė, savotiška Marija Alakok, – kūnu ir siela atsidavusi šuanams ir kunigams, kurie įkaitino jai kraują, pavertė fanatike ir beprote... Gyvenime žinojo viena – slėpti kunigus... Kad išgelbėtų vieną jų, būtų nepaisiusi trisdešimties giljotinų. Ak! Viešpaties tarnus – taip ji juos vadino – ji slėpė pas save ir visur. Būtų slėpusi po savo lova, savo lovoje, po savo sijonu ir, jeigu būtų tilpę, būtų visus sukišusi ir sugrūdusi – trauk mane velniai! – ten, kur ji paslėpė jų dėžutę su ostijomis – tarp krūtų!

– Trenk tave tūkstantis bombų! – susižavėjęs riktelėjo Ransonė.

– Ne tūkstantis, o tik dvi, ponas Ransonė, – atsakė juokdamasis iš savo sąmojo senasis pasileidėlis atskalūnas, – bet jos buvo įspūdingo kalibro.

Jo sąmojis susilaukė atgarsio. Nugriaudėjo skardus juokas.

– Keistas ciboriumas – moters krūtinė! – svajingai ištarė daktaras Bleni.

– Ak, ciboriumas iš bėdos! – vėl prašneko Renjanas, jau atgavęs, kaip paprastai, šaltą kraują. – Visi tie kunigai, kuriuos ji slėpė, persekiojami, gujami, pjudomi, be bažnyčios, be altoriaus, be jokio prieglobsčio, atidavė jai saugoti savo Švenčiausiąjį Sakramentą ir įkišo jį jai užantin, manydami, kad niekas ten jo neieškos!.. Ak, jų pasitikėjimas ja buvo begalinis. Vadino ją šventąja. Įtikinėjo, kad ji šventoji. Suko jai galvą ir kurstė troškimą tapti kankine. O ji, bebaimė, užsidegusi, švytravo šen ir ten ir narsiai saugojo skrynelę su ostijomis po palaidinuke. Nešdavo ją naktį vogčia visokiu oru – lyjant, pučiant vėjui, sningant, miglai krintant, keliais, kuriais galėjai sprandą nusisukti, pasislėpusiems kunigams, kurie dalijo komuniją mirštantiesiems... Vieną vakarą aš ir keletas šaunuolių iš Rosinjolio Pragariškųjų Dalinių užklupome ją vienoje sodyboje, kur merdėjo šuanas. Vienas jų, susigundęs šiais galingais mėsos forpostais, nusprendė truputį pavaliūkauti, bet tas jam neišėjo į sveikatą, nes ji suleido jam į veidą savo dešimt nagų, ir taip giliai, kad jis liko visam gyvenimui pažymėtas! Tiktai, nors ir sukruvintas, tas bernas nepaleido to, ką laikė, ir išplėšė skrynelę su Dievuliu, kurią aptiko ant jos krūtinės; suskaičiavau gerą tuziną ostijų, kurias, nepaisydamas jos kauksmo ir spardymosi, nes ji puolė mane kaip furija, liepiau čia pat sumesti į kiaulių lovį.

Ir jis nutilo, papūtęs gurklį dėl tokio žygdarbio nelyginant ant šunvotės besipuikaujanti utėlė.

– Vadinasi, jūs atkeršijote kiaulėms iš Evangelijos, į kurias Jėzus Kristus įleido piktas dvasias, – pasakė senasis de Menilgranas savo laibu pašaipiu balsu. – Įleidote į jas vietoj Velnio gerąjį Dievulį: sąskaitos suvestos.

– O ar joms, ar gal tiems smaguriams, kurie valgė kiaulieną, nesutriko virškinimas, ponas Renjanai? – mąsliai paklausė šlykštus miesčionėlis, pavarde Le Ė, iš profesijos palūkininkas,

skolinąs iš penkiasdešimties procentų, mėgstąs paprastai sakyti, kad *visada reikia pagalvoti, kuo kas baigsis.*

Stojo trumpa pauzė po šito nepraustaburniško piktžodžiavimo sriauto.

– O tu, Menili, nieko nepridursi prie abato Renjano istorijos? – kreipėsi į jį kapitonas Ransonė, tykojąs progos trūks plyš įterpti savo istoriją apie Menilgrano apsilankymą bažnyčioje.

Menilis iš tiesų tylėjo. Rymojo ant stalo, skruostą pasidėjęs ant rankos, klausėsi be šiurpulio, bet ir be pasimėgavimo visų šių šlykštynių, pilamų užkietėjusių palaidūnų – buvo jų persisotinęs ir nuo jų atbukęs... Juk tiek jų buvo prisiklausęs per gyvenimą toje aplinkoje, kuri jam teko gyventi! Aplinka žmogui – beveik jo likimas. Viduramžiais ševaljė de Menilis būtų buvęs tikėjimu liepsnojantis kryžeivis. XIX amžiuje jis buvo Bonaparto karys, jo netikėlis tėvas niekada jam nepasakojo apie Dievą, ir jis pats, ypač Ispanijoje, kovojo eilėse tos kariuomenės, kuri leido sau viską ir pridarė tiek šventvagysčių, kiek jų pridarė, paėmę Romą, konetablio de Burbono kareiviai. Laimė, aplinka tampa neišvengiama lemtim tik eilinėms sieloms ir eiliniams talentams. O tikrai stiprios asmenybės išsaugoja kažką, – tebūnie tai mažiausia dalelytė, – kas išvengia aplinkos ir pasipriešina visagalei jos įtakai. Tokia nenugalima dalelytė snūduriavo Menilgrano viduje. Tą dieną jis būtų nieko nesakęs; būtų leidęs su geležiniu abejingumu tekėti šitai šventvagiško purvo upei, kuri sruvo prieš jį kunkuliuodama kaip pragaro derva; bet užkalbintas atsakė su nuovargiu, beveik su liūdesiu balse:

– Ką turėčiau tau sakyti? Tai, ką padarė ponas Renjanas, nėra taip jau narsu, kad toks kaip tu turėtum tuo gėrėtis! Jeigu jis būtų tikėjęs, kad kiaulėms sviedžia Dievą, gyvąjį Dievą, keršingąjį Dievą, rizikuodamas, kad gali būti žaibo nutrenktas vietoje arba vėliau neabejotinai patekti į pragarą, tai būtų buvę bent jau šaunu, panieka *tam, kas baisiau negu mirtis*, nes Dievas, jeigu jis yra, gali paversti kančią amžina. Tai būtų buvęs iššūkis,

žinoma, beprotiškas, bet, šiaip ar taip, iššūkis tokio narsuolio kaip tu kitam narsuoliui. Bet čia apie tokį grožį negali būti kalbos, brangusis. Ponas Renjanas netikėjo, kad tos ostijos – Dievas. Nė kiek dėl to neabejojo. Jam tai buvo tik paprasčiausi paplotėliai, pašventinti kvailo prietaro, ir jam, kaip ir tau pačiam, vargšeli Ransonė, išberti iš skrynelės ostijas į kiaulių lovį buvo neką didesnis žygdarbis, negu išberti taboką iš tabokinės ar smalkos skritulėlius laiškams antspauduoti iš ragelio.

– Ehė! – ištarė senasis de Menilgranas, atsilošdamas į kėdės atlošą, ir sužiuro į sūnų iš po pridėtos virš akių rankos, tarsi būtų žiūrėjęs, ar taikliai jis paleidžia iš pistoleto šūvį, kaip visada susidomėjęs tuo, ką sako sūnus, net tuomet, kai nepritardavo jo minčiai, o čia jis pritarė. Todėl pakartojo:

– Ehė!

– Taigi visa, ką girdėjome, vargšeli Ransonė, – vėl prašneko Menilis, – sakykime tiesiai, tėra... kiaulystė. Bet štai kas man rodosi gražu, labai gražu, štai kuo aš net leidžiu sau gėrėtis, ponai, nors taip pat maža kuo tikiu – tai toji Teson, kaip jūs ją vadinate, pone Renjanai, kuri nešioja tai, ką tiki esant Dievu, ant širdies; kuri savo mergiškas krūtis paverčia tabernakuliu tam tyram Dievui; kuri kvėpuoja, gyvena, ramiai žengia per visas gyvenimo niekšybes ir pavojus su savo bebaime, liepsninga krūtine ir savo našta – Dievu, krūtine, kuri yra tabernakulis ir drauge altorius, ir toks altorius, kuris kiekvieną akimirką galėjo būti aplaistytas jos pačios krauju!.. Tu, Ransonė, tu, Motraverai, tu, Seliunai, aš taip pat – mes visi nešiojome ant krūtinės Imperatorių, kadangi nešiojome jo Garbės Legiono ordiną, ir tai, kad jis buvo ten, įkvėpė kartais mums daugiau drąsos kovos ugnyje. Bet ji ant savo krūtinės nešiojo ne savo Dievo paveikslą; bet Dievą: jai jis buvo tikrovė. Tai materialus Dievas, Dievas, kurį gali paliesti, paduoti, suvalgyti; ir ji neša jį, rizikuodama gyvybe, tiems, kurie šio Dievo trokšta! Garbės žodis, man tai atrodo paprasčiausiai iškilnu... Galvoju apie tą merginą, kaip apie ją galvojo kunigai, davusieji jai jų Dievą nešioti.

Norėčiau žinoti, koks ją ištiko likimas. Galbūt ji mirė, galbūt skursta kur nors kaimo glūdumoje; bet aš žinau – jei net būčiau Prancūzijos maršalas ir sutikčiau ją basą purvyne, prašančią duonos kąsnio, nulipčiau nuo arklio ir pagarbiai nukelčiau kepurę prieš tą kilnią merginą, tarsi ji tikrai vis dar ant širdies Dievą nešiotų! Vargu ar Henrikas IV vieną dieną atsiklaupė į purvą prieš Švenčiausiąjį Sakramentą, nešamą kažkuriam vargetai, labiau susijaudinęs, negu aš klaupčiausi prieš tą merginą.

Jis neberėmė ranka skruosto. Atlošė galvą atgal. Ir kai kalbėjo apie atsiklaupimą, ėmė augti ir, kaip sužadėtinė iš Korinto Gėtės baladėje, tačiau nepakilęs nuo kėdės, tarsi ištįso ir biustu pasiekė lubas.

– Kas čia, pasaulio pabaiga! – šūktelėjo Motraveras, kumščiu it plaktuku trupindamas persiko kaulelį. – Husarų eskadrono vadai ant kelių prieš davatkas!

– Ir dar, – šūktelėjo Ransonė, – ir dar, jeigu jie tai darytų kaip pėstininkija, atremdama kavaleriją, kad tuoj pat vėl atsikeltų ir pereitų per parblokštą priešą! Galų gale jos, tos poteriautojos, tos gerojo Dievulio valgytojos, laikančios save pasmerktomis pragaro kančioms sulig kiekviena laime, kurią mums suteikia ir kuria mes leidžiame joms su mumis dalintis, nėra blogiausios meilužės. Bet išvesti iš kelio keletą davatkų dar ne tokia bėda, kapitone Motraverai, blogiau – iš pradžių nešioti kalaviją, o paskui pačiam tapti davatka kaip kokiam besmegeniui civiliokui... Kaip manote, ponai, kur praėjusį sekmadienį temstant aš užklupau majorą Menilgraną, tą patį, kurį matote čia sėdint.

Niekas neatsakė. Visi laužė galvas; iš visų stalo pusių žvilgsniai nukrypo į kapitoną Ransonė.

– Prisiekiu savo kardu! – pasakė Ransonė. – Sutikau jį... ne, nesutikau – per daug gerbiu savo batus, kad mindžiočiau jais jų koplyčių purvą; pamačiau jį iš nugaros, kai jis susilenkęs smuko į bažnyčią pro žemas jos dureles aikštės kampe. Nustebau, apstulbau. Šimts velnių, tariau sau, ar man akyse vaidenasi?..

Juk čia sprendžiant iš laikysenos Menilgranas!.. Bet ką ketina veikti bažnyčioje Menilgranas?.. Per galvą man perlėkė mūsų ankstesnės meilės išdaigos su tomis velniūkštėmis Ispanijos bažnyčių vienuolėmis. Žiūrėk tu man, – pagalvojau aš, – vadinasi, tos istorijos dar nebaigtos? Tikriausiai jį vėl suviliojo koks sijonas. Tiktai tegul velniai man išplėšia nagais akis, jei nepamatysiu, kokios spalvos tas sijonas. Ir aš įžengiau į tą mišių kromelį... Deja, bažnyčioje buvo tamsu kaip pragaro žiomenyse. Eini ir kliūvi už senų suklupusių moterėlių, murmančių savo „Tėve mūsų". Aplink nors į akį durk, nieko nematyti, kol grabaliodamasis šitame pragariškame tamsos ir senų besimeldžiančių davatkų kratinyje vis dėlto staiga ranka užkliudžiau Menilį, jau skuodžiantį šalutine nava. Bet ar patikėsite – jis už jokius pinigus nenorėjo pasakyti, kas jį į šitą bažnytinę galerą užnešė?.. Štai kodėl aš jums jį šiandien apskundžiu, ponai: jūs turite priversti jį pasiaiškinti.

– Nagi kalbėk, Menili. Pasiaiškink. Atsakyk Ransonė, – pasigirdo iš visų pusių.

– Pasiaiškinti! – linksmai atsikirto Menilis. – Kodėl aš turiu aiškintis: darau, kas man patinka! Jūs kiauras dienas amčiojate ant Inkvizicijos, o dabar patys darotės inkvizitoriais atvirkštine prasme? Įėjau sekmadienį vakare į bažnyčią, todėl kad man taip patiko.

– O kodėl tau patiko?.. – paklausė Motraveras, nes jei velnias mąsto logiškai, tai taip pat logiškai gali mąstyti ir kirasyrų kapitonas.

– Ak, štai kas! – nusijuokė Menilgranas. – Ėjau ten... Kas žino... gal ėjau išpažinties? Aš mažių mažiausiai pravėriau klausyklos dureles. Bet vargu ar galì pasakyti, Ransonė, kad mano išpažintis ilgai truko?..

Jie suprato, kad jis šaiposi iš jų... Bet šitoje pajuokoje buvo kažkas slėpiningo, ir tai juos erzino.

– Tu, išpažinties! Kad tave šimtai milijonų perkūnų! Vadinasi, nėrei į patį dugną? – liūdnai ištarė priblokštas Ransonė,

nes jis į šį reikalą žiūrėjo tragiškai. Paskui, išsigandęs savo minties ir stojęs piestu kaip pasibaidęs arklys, sušuko:

– Ne! Tegul nutrenkia mane perkūnas! Tai neįmanoma! Ar įsivaizduojate jūs eskadrono vadą Menilgraną einantį išpažinties kaip sena moterėlė, klūpomis ant laiptelių, nosį įkišusį į kunigo būdelės langelį? Toks reginys niekad man netilps makaulėje! Greičiau trisdešimt tūkstančių kulkų.

– Tai labai malonu iš tavo pusės, dėkoju, – atsakė Menilgranas komiškai romiai tarsi avinėlis.

– Pakalbėkime rimtai, – įsiterpė Motraveras, – aš galvoju kaip Ransonė. Niekada nepatikėsiu, kad toks vyras kaip tu, šaunusis Menili, gãli išeiti į davatkas. Net mirties valandą tokie žmonės kaip tu nešoka it išsigandusi varlė į švęsto vandens rėčką.

– Ką jūs, ponai, darysite mirties valandą, aš nežinau, – lėtai atsakė Menilgranas, – bet aš, prieš iškeliaudamas į kitą pasaulį, dėl viso pikto susikrausiu savo kavaleristo mantą.

Ir šitie kavalerijos karininko žodžiai buvo taip rimtai ištarti, jog stojo tyla, tarytum būtų nutilęs pistoletas, kuris vos prieš minutę griausmingai šaudė ir kurio staiga užsikirto nuleistukas.

– Beje, palikime tai ramybėje, – kalbėjo toliau Menilgranas. – Jūs esate, kaip atrodo, dar labiau negu aš sugyvulėję nuo karo ir gyvenimo, kurį mes visi gyvenome... Neturiu ką jūsų netikinčioms sieloms pasakyti; bet kadangi tu, Ransonė, žūtbūt nori sužinoti, kodėl tavo ginklo draugas Menilgranas, kurį tu manai esant tokį pat bedievį kaip tu, aną vakarą įžengė į bažnyčią, sutinku, aš tau pasakysiu. Už viso to slypi viena istorija... Kai ją papasakosiu, galbūt net netikėdamas Dievą suprasi, kad Jis joje dalyvavo.

Valandėlę patylėjo, tarsi norėdamas suteikti daugiau iškilmingumo tam, ką ketino apsakyti, paskui prabilo:

– Tu užsiminei apie Ispaniją, Ransonė. Būtent Ispanijoje ir įvyko mano istorija. Daugelis iš jūsų dalyvavo ten tame nelemtame kare, nuo kurio 1808 metais prasidėjo Imperijos krachas ir visos mūsų nelaimės. Tie, kurie ten kariavo, to karo

neužmiršo, o tu, beje, mažiau negu bet kas kitas, majore Seliunai! Jo prisiminimą tu nešioji taip ryškiai įspaustą savo veide, jog negali jo nutrinti.

Majoras Seliunas, įsitaisęs šalia senojo de Menilgrano, sėdėjo priešais Menilį. Tai buvo stiprus kariško stoto vyras, nusipelnęs vadintis *Žmogumi su randu* dar labiau negu kunigaikštis de Gizas; iš tikrųjų per vieną avanposto susirėmimą Ispanijoje jis gavo tokį galingą smūgį lenktu kardu, taip gerai pataikiusį jam į veidą, kad perrėžė jį – nosį ir visa kita – skersai nuo kairiojo smilkinio iki dešinės ausies spenelio. Normaliomis aplinkybėmis tai būtų buvusi baisi žaizda, teikianti kareivio veidui gana kilnų įspūdį; bet chirurgas, siuvęs šitos prasižiojusios žaizdos kraštus, skubėdamas ar per nevikrumą, blogai juos sudėjo – ko norėti, karas tai karas! Pulkas žygiavo ir, kad būtų greičiau, jis žirklėmis nukirpo per du pirštus storio mėsos kraštelį iš vienos susiūtos žaizdos pusės; šitaip Seliuno veide radosi ne vagelė, bet tikra šiurpi griova. Tai atrodė klaikiai, bet, šiaip ar taip, didingai. Kai Seliunui, kuris buvo ūmaus būdo, į veidą mušdavo kraujas, randas parausdavo, ir atrodė, kad jo įdegusį veidą kerta plati raudona juosta. „Dar neprisisegęs Garbės Legiono Didžiojo kryžiaus, – sakydavo jam Menilis tais laikais, kai jie abu siekė garbės, – tu nešioji jį ant veido; bet būk ramus, jis nuslinks žemyn".

Jis nenuslinko; Imperija nusibaigė anksčiau. Seliunas liko Garbės Legiono kavalieriumi.

– Taigi, ponai, – tęsė Menilgranas, – Ispanijoje mes prisižiūrėjome žiaurių dalykų, ar ne? Ir net pridarėme; bet aš, regis, nesu matęs nieko šlykštesnio negu tai, ką turėsiu garbės jums papasakoti.

– Aš asmeniškai, – atsainiai pareiškė Seliunas, pasipūtęs kaip žmogus, matęs ir šilta, ir šalta, neįsivaizduojąs, kad jį kas nors galėtų sujaudinti, – aš asmeniškai mačiau aštuoniasdešimt vienuolių, kurios vieną dieną buvo leisgyvės viena ant kitos suverstos į šulinį, prieš tai dar dviejų eskadronų išprievartautos.

– Kareiviškas gyvuliškumas! – šaltai pasakė Menilgranas. – Bet štai rafinuoto karininko niekšiškumo pavyzdys.

Jis pavilgė lūpas į vyną, pervedė akimis stalą, apglėbęs jį žvilgsniu, paklausė:

– Ar yra tarp jūsų, ponai, kas pažinojo majorą Idovą?

Niekas neatsakė, atsiliepė tik Ransonė.

– Aš! – tarė jis. – Aš pažinojau majorą Idovą! Taip, šimts velnių! Jis tarnavo su manim 8-ame dragūnų pulke.

– Kadangi jį pažinojai, – vėl prašneko Menilgranas, – pažinojai ne jį vieną. Jis atsirado 8-ame dragūnų pulke lydimas moters...

– Rozalbos, pramintos La Pudika, – atsakė Ransonė, – garsiosios...

Ir jis drėbė tą žodį.

– Taip, – mąsliai atsakė Menilgranas, – nes tokia moteris nenusipelnė meilužės vardo, net Idovo meilužės... Majoras atsigabeno ją iš Italijos, kur, prieš atvykdamas į Ispaniją, tarnavo atsargos korpuse kapitonu. Kadangi čia tik tu vienas, Ransonė, pažinojai majorą Idovą, leisk man supažindinti su juo šituos ponus, kad jie susidarytų vaizdą apie šį patrakėlį, kurio atvykimas į 8-ąjį dragūnų pulką, kai jis čia pasirodė su šita moterimi kaip su ordinu ant kaklo, sukėlė baisų triukšmą. Kaip atrodo, jis nebuvo prancūzas. Prancūzijai tai joks nuostolis. Gimė jis nežinia kur ir nežinia iš kokių tėvų, Ilirijoje ar Bohemijoje, nesu tikras... Bet kur jis bebūtų gimęs, buvo keistas žmogus, o tai reiškia tam tikrą būdą visur likti svetimšaliu. Jį greičiausiai galima laikyti esant įvairių rasių mišrūnu. Jis pats sakė, kad jo pavardę reikia tarti graikiškai: Aidovas, o ne Idovas, nes jis esąs graikiškos kilmės; tai būtų įrodęs ir jo grožis, nes jis buvo gražus, velniai mane griebtų, ko gero, per gražus kareiviui. Kas žino, gal žmogui ne taip norisi susigurinti veidą, kai jis toks gražus? Žmogus vertina save taip pat, kaip vertina šedevrus. Tačiau, kad ir koks šedevras būdamas, į ugnį jis ėjo su visais kitais; bet pasakęs šitai, pasakei viską apie majorą Idovą. Jis

atliko savo pareigą, bet nedarė nieko daugiau, negu reikalavo pareiga. Jam trūko to, ką Imperatorius vadino *šventa ugnele*. Tiesa, buvo gražus, – dėl to nesiginčiju, – bet man, po teisybei, jo veidas nepatiko, nors bruožai buvo nuostabūs. Dabar, kai slampinėju po muziejus, kur jūs niekad kojos nekeliate, aptikau kažką, kas panašus į majorą Idovą. Konstatavau stulbinantį panašumą tarp jo ir vieno Antinojo biusto... to, kuriam skulptorius iš užgaidos ar dėl prasto skonio į vyzdžių marmurą įstatė du smaragdus. Žalzganos it jūra majoro Idovo akys spindėjo ne balto marmuro, bet šiltai rusvame ir nepriekaištingo veido kampo veide, tačiau šitų melancholiškų vakarinių žvaigždžių – jo akių – spindesyje slypėjo ne gosliai miegantis Endimionas, o tigras... ir kartą aš mačiau, kaip jis pabudo!.. Majoras Idovas buvo podraug ir tamsiaplaukis, ir šviesiaplaukis. Jo labai juodi ir labai tankūs plaukai garbanojosi aplink žemą kaktą iškiliais smilkiniais, o ilgi ir šilkiniai ūsai buvo rusvai šviesūs, beveik gelsvi kaip sabalo... Skirtingų spalvų plaukai ir barzda, sako žmonės, išdavystės ar klastos ženklas. Išdavikas? Ko gero, vėliau majoras būtų tapęs išdaviku. Būtų galbūt kaip daugelis kitų išdavęs Imperatorių; bet nespėjo. Kai jis pasirodė 8-ame dragūnų pulke, greičiausiai buvo tik dviveidis, ir, be to, ne tiek dviveidis, kad neatrodytų dviveidis, kaip mokė senasis lapinas Suvorovas, nusimanąs apie dviveidystę... Ar dėl šitos jo veido išraiškos ir prasidėjo jo nepopuliarumas tarp pulko draugų? Šiaip ar taip, jis labai greit tapo viso pulko pabaisa. Labai pasipūtęs dėl grožio – aš pirmenybę būčiau atidavęs ne šiam gražuoliui, o daugeliui savo negražių draugų, – jis atrodė, kaip sako nepraustaburniai kareiviai, tik veidrodis, kuriame atsispindi ta... tai, kuo tu ką tik, Ransonė, pavadinai Rozalbą. Majorui Idovui buvo trisdešimt penkeri. Jūs suprantate, kad su šituo grožiu, patinkančiu visoms moterims, net išdidžiausioms, – grožis – jų silpnybė, – majoras Idovas turėjo būti baisiai jų išlepintas ir pasipuošęs visomis ydomis, kokiomis gali vyrą apdovanoti moterys; bet jis, sako žmonės, turėjo ir tokių, kuriomis

jos neapdovanoja ir kurios anaiptol žmogaus nepuošia... Žinoma, tuo metu mes nebuvome, kaip tu pasakytum, Ransonė, kapucinai. Buvome netgi ganėtini nedorėliai, lošėjai, palaidūnai, mergininkai, dvikovų mėgėjai, reikalui esant, girtuokliai ir švaistėme pinigus, kaip tik išmanėme. Nelabai turėjome teisę būti išrankūs. Na štai! Kad ir kokie mes tada buvome, jis buvo laikomas kur kas blogesniu už mus. Mums buvo dalykų – nedaug, bet vis dėlto vienas ar du, – kurių mes, kad ir kokie pasiutėliai būdami, nebūtume gebėję padaryti. Bet jis (taip buvo tvirtinama) gebėjo viską. Aš pats 8-ame dragūnų pulke netarnavau, bet pažinojau visus jo karininkus. Jie pasakojo apie jį baisius dalykus. Kaltino jį padlaižiavimu viršininkams ir smulkiu karjerizmu. Jis atrodė jiems įtartinas. Net įtarė jį šnipinėjant, ir jis net du kartu narsiai kovėsi dvikovoje dėl šio puse lūpų pareikšto įtarimo; bet nuomonė apie jį dėl to nepasikeitė. Šitą žmogų visada gaubė migla, kurios jis neįstengė išsklaidyti. Kaip jis buvo tamsiaplaukis ir podraug šviesiaplaukis – tai retai atsitinka, – taip jam sekėsi lošiant kortomis ir su moterimis; o tai taip pat prieštarauja įprastai taisyklei. Beje, už šitą dvigubą laimę jam tekdavo brangiai mokėti. Ši dviguba sėkmė, jo laikysena *à la Lauzun*, pavydas, kurį žadino jo grožis, nes vyrai, nors dedasi esą stiprūs ir abejingi, kai kalbama apie negražų veidą, nors kartoja paguodžiamus jų pačių išsigalvotus žodžius: vyras visada yra ganėtinai gražus, kai jo nesibaido jo paties arklys, – esti tokie pat smulkmeniški ir niekingai pavydūs kaip moterys, – šita privalumų visuma tikriausiai paaiškina tą antipatiją, kurios objektu jis buvo; antipatiją, kuri iš neapykantos dangstėsi paniekos forma, nes panieka žeidžia labiau negu neapykanta, ir neapykanta tai puikiai žino!.. Kiek kartų girdėjau jį patyliukais ir garsiai vadinant „pavojingu šunsnukiu", nors, jei būtų reikėję trumpai ir aiškiai įrodyti, kad jis toks yra, aišku, niekas nebūtų galėjęs... Ir išties, ponai, dar šią akimirką, kai kalbu, nesu įsitikinęs, kad majoras Idovas tikrai buvo toks, kokį sakė jį esant... Bet, po perkūnų, – pridūrė Menilgranas energingai ir

podraug su keistu pasibaisėjimu, – aš žinau tai, ko žmonės apie jį nekalbėjo ir koks jis pasirodė esąs vieną dieną, ir to man užtenka!

– Matyt, užteks ir mums, – linksmai pritarė Ransonė, – bet, šimts pypkių, koks, po velnių, gali būti ryšys tarp bažnyčios, į kurią, kaip mačiau, tu sekmadienio vakarą įėjai, ir to prakeikto 8-o dragūnų pulko majoro, kuris būtų apiplėšęs visas Ispanijos ir visas krikščioniškas bažnyčias ir katedras, kad tik apkarstytų savo bobšę papuošalais iš šventų sakramentų aukso ir brangakmenių?

– Nelįsk iš rikiuotės, Ransone! – šūktelėjo Menilis, tarsi įsakinėdamas eskadronui. – Ramiai! Liksi amžinai tas pats karštakošis ir niekad nenustygstantis, kaip anais laikais priešo akivaizdoje? Leisk man vairuoti savo istoriją, kaip aš išmanau.

– Na, tai pirmyn! – šūktelėjo ūmusis kapitonas ir, kad nusiramintų, susipylė į gerklę stiklinę pikardano. O Menilgranas kalbėjo toliau:

– Galimas daiktas, jei ne ta moteris, kuri jį lydėjo ir kurią visi vadino jo žmona, – nors ji buvo tik jo meilužė ir nesivadino jo pavarde, – majoras Idovas būtų mažai bendravęs su 8-o dragūnų pulko karininkais. Bet ši moteris, apie kurią visi numanė, kas ji tokia, jei įsikabino į tokį žmogų, neleido aplink majorą susidaryti dykynei; kaip būtų įvykę, jei ne ji. Tokių dalykų pulke aš prisižiūrėjau. Jei žmogus pasirodo įtartinas arba praranda pasitikėjimą, su juo palaikomi tik griežtai riboti tarnybiniai santykiai; su juo nedraugaujama, jam nespaudžiama ranka; net kavinėje, šitame karininkų karavansarajuje, šiltoje, intymioje kavinės atmosferoje, kur atitirpsta bet kokie ledai, laikomasi nuo jo atokiau, elgiamasi santūriai ir atsiperkama mandagumu, kol pagaliau nebesusivaldoma ir prapliumpama, jei ateina metas prapliupti. Matyt, tai būtų nutikę ir majorui; bet moteris – tai velnio magnetas! Tie, kurie, nebūtų bendravę su juo dėl jo, bendravo dėl jos. Tas, kas majorui, likusiam be žmonos, nebūtų statęs kavinėje taurelės *šnapso*, statė ją galvodamas apie antrąją

jo pusę, samprotaudamas, kad šitaip jis bus pakviestas pas jį, ir ten ją sutiks... Yra moralinės aritmetikos santykis, kuris, prieš jį vienam filosofui užrašant ant popieriaus, yra įrašytas kiekvieno vyro krūtinėje, tarsi kokia šėtono paskata: „Moteriai kelias iki pirmojo meilužio yra tolimesnis negu kelias nuo pirmojo iki dešimtojo", ir tai, atrodo, tiko majoro žmonai labiau negu kuriai kitai. Kadangi ji atsidavė jam, galėjo atsiduoti ir kitam ir, dievaž, tas kitas galėjo būti bet kas! Per itin trumpą laiką 8-ame dragūnų pulke sužinota, kad šita viltis anaiptol ne nutrūktgalviška. Visi tie, kurie turi uoslę ir geba užuosti tikrąjį moters kvapą pro visus baltus ir prikvėpintus dorybės šydus, į kuriuos ji įsisiaučia, tuoj pat perprato, kad Rozalba – ištvirkėlių ištvirkėlė, – blogio tobulybė!

Ir aš jos nešmeižiu, ar ne, Ransonė?.. Ji galbūt buvo tavo glėbyje, o jei buvo, žinai dabar, ar būta kada nors tviskesnio, labiau kerinčio visų ydų įsikūnijimo! Kur ją majoras sumeškeriojo?.. Iš kur ji atsirado? Buvo tokia jauna! Iš pradžių nedrįsome klausinėti; bet dvejojome neilgai! Gaisras, – nes ji įkūrė gaisrą ne tik 8-ame dragūnų pulke, bet ir mano husarų pulke, ir – tu juk atsimeni, Ransonė? – visuose ekspedicinio korpuso, kuriam mes priklausėme, štabuose; jos sukeltas gaisras labai greit įgijo stulbinančius mastus... Buvome matę daug moterų, karininkų meilužių, lydinčių pulką, kai karininkai galėdavo leisti sau prabangą vežtis su savo manta moterį: pulkininkai dėl šito piktnaudžiavimo užmerkdavo akis, o kartais patys sau jį leisdavo. Bet mes net ir sapne nebuvome matę tokios moters kaip šita Rozalba. Mums buvo ne naujiena, sutinku, matyti gražias merginas, bet beveik visada to paties tipo – ryžtingas, nutrūktgalves, beveik vyriškas, beveik įžūlias; dažniausiai tai buvo gražios tamsiaplaukės, aistringesnės ar ne tokios aistringos, panėšėjančios į jaunus vaikinus – labai pikantiškos ir labai gašlios su tom uniformom, kuriomis apsirengti kartais jas priversdavo jų meilužių užgaida... Jei teisėtos ir padorios karininkų žmonos skiriasi nuo kitų moterų kažkokiu ypatingu bruožu,

bendru joms visoms ir susijusiu su karine aplinka, kurioje jos gyvena, visai kitoks šis bruožas yra meilužių. Bet majoro Idovo Rozalba neturėjo nieko bendro su kariuomenės avantiūristėmis ir su tomis, kurios lydi pulką ir prie kurių mes buvome pripratę. Iš pirmo žvilgsnio tai buvo aukšta išblyškusi mergina, – bet ji neilgai būdavo išblyškusi, kaip pamatysite, – su kupeta šviesių plaukų. Štai ir viskas. Nieko ypatingo. Jos balta veido spalva nebuvo baltesnė nei visų moterų, po kurių oda teka skaistus ir sveikas kraujas. Jos šviesūs plaukai nebuvo to spindinčio metalinio šviesumo, kuris blykčioja kaip auksas arba turi minkštą, mieguistą pilko gintaro atspalvį kaip kai kurių mano sutiktų švedžių. Jos veidas buvo klasiškas, tokie veidai vadinami kamėjų veidais, ir nesiskyrė jokiu ypatingu požymiu nuo kitų šios rūšies veidų, taip dirginančių aistringas sielas savo nekintamu taisyklingumu ir harmonija. Ar šiaip, ar taip, ji buvo, žinoma, tai, ką galima pavadinti gražia mergina. Bet meilės apdavai, kuriais ji girdė, slypėjo ne jos grožyje... Jie slypėjo kitur... jūs niekuomet neatspėtumėt, kur juos slėpė... toji ištvirkimo pabaisa, kuri drįso vadintis Rozalba, kuri drįso nešioti šį skaistų vardą, – duoti jį reikėtų tik nekaltybei, – kuri, nesitenkindama tuo, kad yra Rozalba, Rausvai Baltoji, dar vadinosi Droviąja! La Pudika!

– Vergilijus taip pat vadinosi Droviuoju, o vis dėlto parašė „Corydon ardebat Alexim", – įterpė savo dvylekį Renjanas, dar neužmiršęs lotynų kalbos.

– Ir ši Rozalbos pravardė anaiptol nebuvo sugalvota pasišaipant, – tęsė Menilgranas, – ir sugalvota ne mūsų; mes išskaitėme ją pačią pirmą dieną jos kaktoje, kurioje gamta įrašė ją su visomis savo sukurtomis rožėmis. Rozalba buvo ne tik mergina stulbinančiai drovios išvaizdos, turint omenyje, kas ji buvo; ji buvo išties įsikūnijęs drovumas. Jei būtų buvusi skaisti kaip dangaus mergelės, galbūt raudonuojančios nuo angelų žvilgsnių, vargiai būtų buvusi drovesnė. Kas yra pasakęs, – turbūt kažkoks angelas, – kad pasaulis yra išprotėjusio velnio kūrinys?

Tikriausiai tas velnias, ištiktas pamišimo priepuolio, ir sukūrė Rozalbą, kad pasidarytų sau malonumą... velnišką malonumą, sumarmalydamas – vieną po kito – gašlumą su drovumu, drovumą su gašlumu, paskui šį pragarišką pasimėgavimų viralą, pasimėgavimų, kuriuos moteris gali suteikti mirtingiems vyrams, užkuldamas dangišku prieskoniu. Rozalbos drovumas nebuvo tiesiog veido išraiška, kuri būtų aukštyn kojomis apvertusi Lavatero sistemą. Ne, jos drovumas nebuvo vien tik paviršius; jis buvo tos moters kaip išviršinė, taip ir vidinė pusė; ir tirtėjo bei plazdėjo tiek jos kraujyje, kiek ir odoje. Nebuvo tai ir veidmainystė. Šitos pagarbos Rozalbos yda dorybei niekada neparodė. Tai buvo iš tikrųjų tiesa. Rozalba buvo tokia pat drovi, kaip ir gašli, ir keisčiausia, kad ji buvo drovi ir gašli tuo pat metu. Kai sakydavo ar ištaisinėdavo... nešvankiausius dalykus, žavingiausiai palydėdavo juos šiais žodžiais: „Man gėda!"; šie žodžiai dar šiandien skamba man ausyse. Negirdėtas reiškinys! Su ja jauteisi visada žengiąs pirmą žingsnį, net po atomazgos. Ir po bakchančių orgijos ji būtų jautusis kaip nekaltybė po savo pirmosios nuodėmės. Net ir nugalėta, leipėjanti, leisgyvė ši moteris atrodė sutrikusi nekalta mergelė, visada šviežiai patraukli savo suglumimu ir žavi tarsi ryto aušra savo skruostų raudoniu... Niekad neįstengsiu atvaizduoti, kokią beprotišką meilę kurstė širdyje šitie kontrastai; žodžiai čia būtų bejėgiai!

Jis nutilo. Mąstė; mąstė ir kiti. Tuo, ką jis pasakė – sunku patikėti! – šiuos kareivius, perėjusius per visokių rūšių ugnį, šiuos ištvirkusius vienuolius, šiuos senus gydytojus, šiuos gyvenimo piratus, išlikusius gyvus, jis pavertė svajotojais. Net ir nesutramdomasis Ransonė neištarė nė žodžio. Skendėjo prisiminimuose.

– Jūs, aišku, jaučiate, – vėl prašneko Menilgranas, – kad šis reiškinys tapo perprastas tik vėliau. Visų pirma, kai ji atsirado 8-ame dragūnų pulke, mums pasirodė tik itin miela, nors ir be galo graži mergina, truputį princesės Polinos Borgezės, Imperatoriaus sesers, tipo; buvo, beje, į ją panaši. Princesė Polina

taip pat išrodė tobulai skaisti, o jūs visi žinote, nuo ko ji mirė... Tačiau Polinos povyzoje nebuvo nė lašo drovumo, kuris nudažytų rausvai nors mažiausią jos žavingo kūno vietelę, tuo tarpu Rozalba savo gyslose jo turėjo tiek, kad nudažydavo skaisčiu raudoniu visas savo kūno vieteles. Rozalba niekada nebūtų ištarusi tų naivių, nustebusių princesės Borgezės žodžių, kai ji buvo paklausta, kaip ryžosi pozuoti nuoga Kanovai: „Bet juk dirbtuvėje buvo šilta! Ten buvo krosnis!" Jeigu Rozalbai būtų buvęs pateiktas tas pats klausimas, ji būtų pabėgusi, slėpdama dyvinai purpuru užsiplieskusį savo veidą dyvinai parausvėjusiose savo rankose. Tik būkite tikri: nueinant jos suknelė būtų susimetusi į klostę, kurioje būtų susisukusios lizdą visos pragaro pagundos!

Tokia tad buvo ta Rozalba, kurios nekaltos mergelės veidas mus visus apmulkino, kai ji pasirodė pulke. Idovas būtų galėjęs pristatyti mums ją kaip savo teisėtą žmoną ar net savo dukterį, ir mes būtume patikėję. Jos vaiskios mėlynos akys buvo nuostabios, tačiau jos niekada nebuvo tokios gražios kaip tada, kai ji jas nuleisdavo. Vokų išraiška pranoko žvilgsnio išraišką! Vyrams, kurie turėjo tokią karų ir moterų – ir kokių moterų! – patirtį, šitas padaras, kuriam, kaip įprasta stačiokiškai, bet įžūliai sakyti, „būtų buvę galima duoti gerąjį Dievulį be išpažinties", žadino visiškai naują jaudulį. Velniškai miela mergina! – šnibždėjo vienas kitam į ausį vyriausieji, seni vilkai, – bet kokia pamaiva! Kaip jai pavyksta susidoroti, kad majoras jaustųsi laimingas?.." Jis žinojo – kaip, bet nesakė... (Gėrė savo laimę tylomis. Kaip tikras girtuoklis, kuris geria pats vienas.) Niekam nepasakojo apie savo slaptą palaimą, kuri pirmą kartą gyvenime padarė santūrų ir ištikimą šitą įgulos Lozeną, pasiučiausią ir prašmatniausią visų dabitų Neapolyje, kaip pasakojo jį ten pažinoję karininkai, pramintą suvedžiojimo tamburmažoru. Jei visos Ispanijos merginos būtų dėl jo grožio, kuriuo jis taip puikavosi, sukritusios jam po kojų, jis nebūtų nė vienos iš jų pasigviešęs. Tuo metu mes žygiuodami išilgai Ispanijos–

Portugalijos sienos, anglų panosėje užimdavome miestus, mažiausiai priešiškus karaliui Žozefui. Majoras Idovas ir Rozalba gyveno kartu, kaip būtų gyvenę taikos metu kuriame nors įgulos mieste. Prisimenate, kiek įniršio būta Ispanijos kare, aršiame ir lėtame kare, nepanašiame nė į vieną kitą, nes čia mes kovojome ne vien dėl pergalės, bet ir tam, kad būtų įtvirtinta nauja dinastija ir įdiegta nauja valdymo forma šalyje, kurią pirmiausia reikėjo užkariauti. Nė vienas iš jūsų nepamiršo, kad pačiame šitų įnirtusių kovų įkarštyje būta atvangos valandėlių ir kad tarp dviejų baisiausių mūšių toje dalinai užgrobtoje srityje mes smaginomės ruošdami pokylius mūsų užimtų miestų labiausiai *afrancesados* ispanams. Štai šituose pokyliuose majoro Idovo žmona, kaip ji buvo vadinama, jau ir be to kritusi į akį, tapo garsenybe. Ir iš tiesų tarp tų juodaplaukių Ispanijos dukterų ji žėrėjo it deimantas gagato pynėje. Ten ji pradėjo žadinti vyrams tą savotišką įnirtį, kuris tikriausiai siejosi su šėtoniška jos būtybės sandara ir darė ją pasiučiausią iš visų kurtizanių dangiškiausios iš Rafaelio madonų veidu.

Tada įsižiebė aistros ir pasuko įprastine vaga, slapčia kurstydamos liepsną. Praėjus tam tikram laikui, užsiliepsnojo visi, net seniai, net generolai, sulaukę amžiaus, kai dera surimtėti; visi pamišo dėl „Pudikos", kaip ji buvo pikantiškai vadinama. Visi aplink ją ėmė reikšti pretenzijas; paskui prasidėjo koketavimas, paskui dvikovos, žodžiu, visas šurmulys, kuris lydi moters gyvenimą, kai ji, apsupta nesutramdomų vyrų, nesiskiriančių su kardu, tampa aistringiausio meilinimosi centru. Tapusi šitų grėsmingų odaliskių sultonu, ji metė savo nosinę tam, kuriam patiko, o patiko jai daugelis. Na, o majoras Idovas nesikišo į įvykių eigą ir leido liežuviais plakti... Ar jis buvo toks tuščiagarbis, kad net nepavyduliavo ar jausdamas, kad yra nekenčiamas ir niekinamas, mėgavosi išdidus kaip savininkas aistromis, įkvėptomis jo priešams moters, kurios šeimininkas jis buvo?.. Vargu ar jis nieko nepastebėjo. Kartais matydavau, kaip smaragdinės jo akys pajuoduoja it anglys, žiūrėdamos į

kurį nors iš mūsiškių, kurį to meto viešoji nuomonė įtarė esant jo antrosios pusės meilužiu; bet jis tvardėsi... O kadangi apie jį visada buvo manoma tik tai, kas įžeidžiausio, jo abejingą ramybę ar užsispyrusį apakimą, žmonių nuomone, skatino šlykščiausi motyvai. Buvo tariama, kad žmona jam ne tiek pjedestalas jo tuštybei, kiek pakopa jo garbėtroškai. Tai buvo sakoma taip, kaip šitokie dalykai sakomi, ir jis jų negirdėjo. Aš, turėjęs pagrindo jį stebėti ir manęs, kad jis neteisingai neapkenčiamas ir niekinamas, svarsčiau, ar šito kasdien savo meilužės apgaudinėjamo vyro, slepiančio savo pavyduliavimo žaizdas, niūriai nejautrioje laikysenoje daugiau silpnybės negu jėgos, o gal daugiau jėgos negu silpnybės. Po velnių! Mes visi, ponai, pažinojome vyrų, tiek fanatiškai įsimylėjusių moterį, jog jie tiki ja, nors viskas rodo ją esant kaltą, o kai jų siela persismelkia įsitikinimu, kad jie apgaudinėjami, verčiau grimzta į savo niekšingą laimę ir ant galvos tarsi antklodę užsitraukia gėdą.

Ar buvo majoras Idovas vienas tų vyrų? Ko gero – taip. Ne, ne ko gero, o tikrai! Žinoma, Pudika išties galėjo įkvėpti jam šį žeminantį fanatišką jausmą. Antikos Kirkė, kuri vyrus paversdavo gyvuliais, buvo niekas, palyginti su šita Pudika, šita nekaltąja Mesalina – prieš, per ir po. Aistros, liepsnojančios jos viduje, ir tos, kuriomis ji uždegdavo visus tuos karininkus, ne itin delikačius su moterimis, ją gangreit sukompromitavo, nors pati savęs ji nesukompromitavo. Reikia suprasti šį niuansą. Viešu savo elgesiu ji pati neteikė jokios dingsties. Jei turėjo meilužį, tai buvo paslaptis tarp jos ir jos alkovos. Pažiūrėti majoras Idovas neturėjo mažiausio pagrindo kelti jai scenas. O gal ji vis tiek jį mylėjo?.. Liko su juo, o tikrai būtų galėjusi, jei būtų panorusi, įsikibti į kurio nors kito vyro likimą. Pažinojau vieną Imperijos maršalą, tiek pametusį dėl jos galvą, kad būtų iš savo maršalo lazdos išpjovęs jos skėteliui rankeną... Bet čia ir vėl vienas tų vyrų, apie kuriuos pasakojau. Yra moterų, kurios myli... noriu pasakyti, ne savo meilužį, nors gal ir savo meilužį. „Karpiai ilgisi savo dumblo“, – sakydavo ponia

de Mentenon. Rozalbai nereikėjo ilgėtis savojo. Ji liko jame, užtat aš įlindau į jį.

– Kerti lyg kardu! – pasakė kapitonas Motraveras.

– Po velnių! – atšovė Menilgranas. – O ką aš turėčiau tausoti? Jūs visi žinote XVIII amžiaus dainelę:

Kai markizė Bufler pasirodė rūmuos,
Visi nusprendė – štai meilės karalienė.
Visi kaip įmanydami jai meilikavo
Ir galų gale visi... jos paragavo!

Taigi atėjo ir mano eilė. Esu turėjęs moterų, ir per akis! Bet man ir į galvą negalėjo ateiti, kad yra tokių kaip ji. Dumblas buvo rojus. Nesileisiu į analizes, kaip tai daro romanistai. Buvau veiksmo žmogus, meilės reikaluose ūmus kaip grafas Almaviva; nejaučiau jai meilės iškilnia ir romantiška prasme, kurią žmonės – aš pirmas – suteikia šiam žodžiui. Toje savotiškoje laimėje, kuria ji dosniai mane apdovanojo, niekuo dėti buvo nei siela, nei dvasia, nei tuštybė; bet toji laimė anaiptol nebuvo lengvabūdiška, kokios esti užgaidos. Netikėjau, kad gašlumas gali būti nuoširdus. O čia būta nuoširdžiausio gašlumo. Įsivaizduokite, kad jūs gardžiuodamiesi suleidžiate dantis į vieną tų nuostabių rausva mėsa persikų, arba geriau: neįsivaizduokite nieko... Nėra palyginimo, galinčio išreikšti malonumą, trykštantį iš šitos moters-persiko, raudonuojančio nuo paskubomis mesto žvilgsnio taip, tarsi būtumėte į jį suleidęs dantis. Įsivaizduokite, kas atsitikdavo, kai, užuot metęs žvilgsnį, jūs paliesdavote aistringomis lūpomis ar aistringais dantimis šitą susijaudinusią ir pilnakraują mėsą. Ak! Šiai moteriai kūnas buvo jos siela! Štai su šituo kūnu ji ištaisė man vieną vakarą puotą, kuri leis jums susidaryti apie ją nuomonę geriau negu visa, ką galėčiau pridurti. Taip, vieną vakarą ji buvo tiek įžūli ir tokia begėdė, kad priėmė mane apsitaisiusi tik permatomu indiško muslino peniuaru – debesėliu, dvelksmu, pro jį prasišvietė tas kūnas, kurio forma buvo vien tik tyrumas ir kurį nudažė dvigubas permainingas

goslumo ir drovumo raudonis!.. Trauk mane velniai, bet po savo baltu debesėliu ji buvo panaši į gyvų koralų statulą! Todėl nuo to laiko kitų moterų blyškumą aš vertinu ne daugiau kaip va šitą žievelę!

Ir per liaudies atstovo Le Karpantjė galvą, to, kuris balsavo, kad būtų nukirsta karaliaus galva, Menilgranas sprigtu nutaikė apelsino žievelę į karnizą.

– Mūsų ryšys truko kurį laiką, – tęsė jis, – bet nemanykite, kad aš ja persisotinau. Persisotinti ja negalima. Į jaudulį, kuris yra *baigtinis*, kaip sako filosofai savo bjauriu žargonu, ji įnešė *nebaigtinumą*! Ne, mečiau aš ją dėl moralinio pasidygėjimo, dėl savigarbos, dėl paniekos jai, tai, kuri visų didžiausiame beprotiškiausių glamonių įkarštyje niekada nepasakė, kad myli mane... Kai klausdavau: „Ar myli mane?" – šių žodžių neįmanoma neištarti, net kai jums pateikiami visi įrodymai, kad esate mylimas, ji atsakydavo: „Ne!" arba mįslingai papurtydavo galvutę. Gobėsi savo drovumu ir savo gėda ir išlikdavo sukilusių jausmų siausmo įkarštyje neperprantama kaip sfinksas. Tik sfinksas buvo šaltas, o ji ne... Tai štai, šitas neperprantamumas, kuris mane pykino ir erzino, paskui dar įsitikinimas, kad jai užeina įgeidžiai, verti Katerinos II, tapo dviguba priežastimi tam galingam smūgiui, kuriam radau savyje jėgų, kad išsivaduočiau iš visagalio tos moters glėbio, šaltinio, malšinančio visus troškimus! Palikau ją, arba – tiksliau – nebegrįžau pas ją. Bet likau įsitikinęs, kad antros tokios moters kaip ši negali būti; ir dėl šitos minties tapau nuo šiol ramus ir abejingas visoms kitoms moterims. Ak, ji užbaigė mano, kaip karininko, susiformavimą. Po šitos istorijos su ja galvojau tik apie tarnybą. Ji užgrūdino mane Stikso vandenyse.

– Ir tu tapai tikru Achilu! – su pasididžiavimu ištarė senasis de Menilgranas.

– Nežinau, kuo aš tapau, – vėl prabilo Menilis, – bet žinau, kad, jau nutrūkus šiam ryšiui, majoras Idovas, kurio santykiai su manimi buvo tokie patys kaip su visais divizijos karininkais,

pranešė mums vieną dieną kavinėje, kad jo žmona nėščia ir kad jis netrukus turėsiąs laimę būti tėvu. Išgirdę šią netikėtą naujieną, vieni susižvalgė, kiti šyptelėjo; bet jis to nepastebėjo ar pastebėjęs neatkreipė dėmesio pasiryžęs, matyt, domėtis tik tiesiogine užgaule. Kai jis išėjo, vienas mano draugų šnipštelėjo man į ausį: „Vaikas tavo, Menili?"; o mano sąžinėje slaptas balsas, ryškesnis balsas negu jo, pakartojo tą patį klausimą. Nedrįsau pats sau atsakyti. Ji, Rozalba, net ir aistringiausiomis mudviejų akimirkomis niekada man nė puse lūpų neprasitarė apie šį vaiką, kuris galėjo būti mano, majoro ar net kurio nors kito...

– Pulko vaikas! – pertraukė jį Motraveras, tarsi smeigdamas kirasyro kardu.

– Ji niekada, – tęsė Menilgranas, – nė menkiausiu žodeliu neužsiminė apie savo nėštumą; bet ko čia stebėtis? Aš jau sakiau, Pudika buvo sfinksas, sfinksas, ryjąs malonumą tylomis ir saugąs paslaptį. Niekas, ką ji slėpė širdyje, neprasiveržsaid pro šitos moters, atviros tik pomėgiui, fizinį apvalkalą... ir jos drovumas buvo tikriausiai pirmoji pomėgio baimė, pirmasis jo virpulys, pirmasis blykstelėjimas! Man žinia apie jos nėštumą padarė keistą įspūdį. Prisipažinkime atvirai, ponai, dabar kai atsisakėme gyvuliško aistrų gyvenimo: šitoje meilėje moteriai, kuria dalijatės su kitais, – šitame bendrame dubenyje! – bjaurus yra ne tik pats dalijimasis, bet ir tėvystės jausmo iškrypimas; baisus nerimas, neleidžiąs jums įsiklausyti į prigimties balsą ir nustelbiąs jį abejone, kurios neįmanoma atsikratyti. Sakote sau: „Ar tas vaikas mano?" O, tas netikrumas, persekiojantis jus kaip bausmė už dalijimąsi, niekingą dalijimąsi, su kuriuo gėdingai sutikote! Jei ilgai apie tai galvotų, žmogus, turintis širdį, iš proto išeitų; bet gyvenimo, galingo ir lengvabūdiško gyvenimo banga jus vėl nustveria ir nusineša kaip kamštinę plūdę, nutrūkusią nuo meškerės. Menkutis tėviškas tirtesys, kurį tariausi pajutęs viduje po šitos majoro Idovo naujienos, apreikštos mums visiems, nurimo. Niekas daugiau mano viduje nejudėjo... Išties, po poros dienų man teko sukti galvą dėl visai kitų dalykų nei

dėl Pudikos pyplio. Mes grūmėmės prie Talaveros, kur per pirmąją ataką žuvo 9-o husarų pulko eskadrono vadas Titanas, ir eskadronui vadovauti teko man.

Po šitų žiaurių skerdynių prie Talaveros karas tapo dar įnirtingesnis. Mes gavome dažniau žygiuoti: priešas mus vis labiau spaudė, vis dažniau užkabinėjo, ir mes, žinoma, vis rečiau savo kalbose užsimindavome apie Pudiką. Ji važiavo paskui pulką vežime ir jame, sako žmonės, pagimdė vaiką, kurį majoras Idovas, tikėjęs savo tėvyste, pamilo, tarsi iš tiesų tas vaikas būtų buvęs jo. Bent jau, kai vaikas mirė, nes jis mirė praėjus porai mėnesių po gimimo, majoras Idovas išgyveno pašėlusį sielvartą, sielvartą iki beprotybės, ir pulke niekas iš jo nesijuokė. Antipatija, kurią jam jautėme, pirmą kartą numalšo. Jo gailėtasi daug labiau negu motinos, kuri, nors ir apverkė savo atžalą, liko visų mūsų pažįstama Rozalba – ta keista kekšė, kurią Šėtonas apšlakstė drovumu, kuri, kad ir kokie buvo jos gyvenimo papročiai, išlaikė mažne stebuklingą savybę du šimtus kartų per dieną parausti iki kaulų smegenų! Jos grožis nenukentėjo. Ji gebėjo atlaikyti visas audras. O tačiau gyvenimas, kurį gyveno, turėjo labai greitai paversti ją tuo, ką kavaleristai tarp savęs vadina „susidėvėjusia gūnia", jei tas pasileidęs gyvenimas būtų ilgai trukęs.

– Vadinasi, jis neilgai truko? Ir tu žinai, koks buvo šios kalės likimas, – tarė Ransonė, dusdamas iš sudirginto susidomėjimo ir akimirkai užmiršęs tą apsilankymą bažnyčioje, kuris nėjo jam iš galvos.

– Taip, – atsakė Menilgranas pabrėžtinai, tarsi būtų palietęs svarbiausią savo istorijos tašką. – Tu, kaip ir visi, manei, kad ji su Idovu prasmego karo ir įvykių sūkuryje, kuris mus pasičiupo ir daugumą mūsiškių išsklaidė ir pražudė. Bet šiandien aš tau atskleisiu tos Rozalbos likimą.

Kapitonas Ransonė atsirėmė alkūnėmis ant stalo, suėmęs savo plačia ranka stiklinę, nepaleido jos, tik suspaudė kaip kardo rankeną ir sukluso.

– Karas nesiliovė, – kalbėjo Menilgranas. – Šitie kantrūs įtūžėliai ispanai, kuriems prireikė penkių šimtų metų, kad išvytų maurus, būtų skyrę prireikus tiek pat laiko mums išvyti. Šioje šalyje pirmyn žengti mes galėjome tik su viena sąlyga: kontroliuodami kiekvieną savo žingsnį. Užimti kaimai buvo čia pat įtvirtinami ir tapdavo mūsų atramos taškais, nukreiptais prieš priešininką. Mažame mūsų užimtame Alkudijos miestelyje ilgoką laiką buvo įsikūrusi mūsų įgula. Didžiulis tenykštis vienuolynas buvo paverstas kareivinėmis; bet generalinis štabas išsiskirstė po miestelio namus, ir majorui Idovui atiteko alkaldo namas. O kadangi tas namas buvo erdviausias, majoras Idovas kartais vakarais priiminėdavo karininkų korpusą, nes mes bendravome tik tarpusavy. Jokių ryšių su *afrancesados* nebepalaikėme, nepasitikėjome jais, taip smarkiai plito neapykanta prancūzams! Šituose susiėjimuose, kuriuos tarpais sutrikdydavo priešų šūviai į mūsų avanpostus, Rozalba vaišindavo mus punšu su tokia neprilygstamai tyra veido išraiška, kokią aš visada laikiau Šėtono pokštu. Šia proga ji rinkosi sau aukas; bet man nerūpėjo mano įpėdiniai. Išlaisvinau savo sielą nuo šito ryšio ir, beje, netampiau paskui save, kaip kažkas yra pasakęs, apviltų vilčių nutrūkusios grandinės. Nejaučiau nei apmaudo, nei pavydo, nei pagiežos. Stebėjau, kaip gyvena ir veikia toji moteris, kuri domino mane kaip žiūrovą ir kuri slėpė begėdiškiausią ištvirkavimą po žavingiausia sutrikusia nekaltybe. Taigi lankiausi pas ją ir žmonėse ji kalbėjo su manimi paprastai, beveik baikščiai, kaip mergina, atsitiktinai sutikta prie šaltinio ar miško glūdumoje. Nei kvaitulio, nei galvos svaigimo, nei geismų šėlsmo, kuriuos buvo man sukursčiusi – visų šių baisių dalykų nebeliko. Man atrodė, kad jie išsisklaidė, išnyko, yra nebeįmanomi! Tik kai vėl pastebėdavau tą neišsenkamą raudonio niuansą, nudažantį jai kaktą dėl kurio nors žodžio ar žvilgsnio, negalėdavau neišgyventi to pojūčio, kurį patiria žmogus, žvelgiąs savo tuščioje taurėje į ką tik išgerto rausvo šampano paskutinį lašą ir išgyvenąs pagundą išgerti šitą paskutinį užmirštą lašą.

Išėjau iš kavinės anksti, palikęs ten karininkus, tebelošiančius kortomis ir tebežaidžiančius biliardą; žaista labai gyvai. Buvo vakaras, bet vakaras, kokie jie esti Ispanijoje: saulė sunkiai plėšėsi nuo dangaus. Rozalbą radau beveik pusnuogę: afrikietiško karščio įkaitintus pečius ji buvo atstačiusi vėjui, rankos, tos gražiosios rankos, į kurias tiek kartų siurbėsi mano lūpos ir kurios tam tikromis jaudulio akimirkomis, taip dažnai mano sukeltomis, nusidažydavo, kaip sako tapytojai, žemuogės minkštimo tonu, buvo nuogos. Plaukai, apsunkę nuo kaitros, sunkiai sviro ant aukso spalvos sprando, ir su šitais išsidraikiusiais plaukais, nerūpestingu apdaru, ilgesinga ji buvo tokia graži, kad galėjo sugundyti šėtoną ir atkeršyti už Ievą! Sėdėjo palinkusi ant stalelio ir rašė... O jei Pudika rašė, – be jokių abejonių! – rašė meilužiui, skirdama pasimatymą, ketindama vėl tapti neištikima majorui Idovui, taip pat tylomis praryjančiam visas jos neištikimybes, kaip ji – pasimėgavimą. Kai įėjau, laiškas buvo parašytas, ir ji, ruošdamasi jį užantspauduoti, tirpino virš žvakės liepsnos mėlyną sidabro taškeliais barstytą vašką, kurį vis dar regiu, ir jūs tuoj sužinosite, kodėl šito mėlyno su sidabro taškeliais vaško prisiminimas man taip ryškiai įsirėžė atmintin.

– Kur majoras? – sutriko ji, pamačiusi mane įžengiant; ši moteris, gebanti įteigti vyro išdidumui ir jo geismui, kad ją jaudina jo akivaizda, sutrikdavo visada!

– Šįvakar jis lošia kaip apsėstas, – atsakiau juokdamasis ir gosliai žvelgdamas į tą skanėstą – lengvutę rausvą dėmelę, nudažiusią jos kaklą; – o mane šįvakar apsėdo kitas dūkis.

Ji suprato. Jos niekas nestebino. Buvo sutverta geismams, kuriuos žadino vyrams, kad ir iš kokių pašalių aplink ją susirinkusiems.

– Et, – atsakė ji lėtai, nors skaisčiai raudonas atspalvis, kurį mielai būčiau nuo jos žavingo ir nepakenčiamo veido sugėręs, dar labiau patamsėjo dėl tos minties, kurią jai įkvėpiau. – Et, jūs jau išsidūkote. – Ir ji įspaudė antspaudą į verdantį laiško vašką, kuris užgeso ir sukietėjo.

– Žiūrėkite, – tarė ji įžūliai ir provokuojamai, – štai toks esate jūs! Vos prieš akimirką dar degino, o dabar – šaltas.

Ir šitai sakydama, ji apvertė laišką ir pasilenkė, ketindama rašyti adresą.

Ar privalau aš iki įgrisimo kartoti? Žinia, tai moteriai aš nepavyduliavau, bet mes visi vieno galo. Prieš savo valią panorau sužinoti, kam ji rašo, ir dėl to, kadangi dar nebuvau atsisėdęs, persilenkiau per jos galvą, bet mano žvilgsnį patraukė griovelis tarp jos pečių, ta svaigioji, pūkeliu dengta vagutė, kuria nusruveno tokia daugybė mano bučinių, ir, dievaži, užburtas šito reginio, įlašinau dar vieną bučinį į šį meilės upokšnį, Rozalba pajutusi jį liovėsi rašyti... Pakėlė galvą nuo stalelio, virš kurio buvo palinkusi, tarsi jai būtų kas įkaitinta geležimi dūręs į strėnas, atvertusi galvą atsilošė į krėslo atlošą; žvelgė į mane su tuo geismu, atmieštu sutrikimo, kuris ir sudarė jos žavesį, pakėlusi akis ir nukreipusi jas į mane, stovintį už jos, o aš panardinau į drėgną jos praviros burnos rožę tai, ką prieš tai nulašinau į jos nugaros vagelę.

Šitos mimozos nervai buvo kaip tigro. Staiga ji pašoko: „Grįžta majoras, – pasakė ji. – Matyt, prasilošė, o kai jis prasilošia, darosi pavydus. Jis ištaisys man baisią sceną. Klausykit! Lįskit čia... aš jį kaip nors išgrūsiu". Ir atsikėlusi nuo kėdės atidarė didelę sieninę spintą, kurioje kabėjo jos suknelės, ir įstūmė mane vidun. Manau, maža tėra vyrų, kurie nebūtų turėję slėptis sieninėje spintoje, pasirodžius sutuoktiniui ar teisėtam savininkui...

– Tau su tavo spinta pasisekė! – įsiterpė Seliunas. – Man teko vieną dieną lįsti į anglių maišą! Tai įvyko, žinoma, dar prieš mano prakeiktą sužalojimą. Tada tarnavau baltųjų husarų pulke. Galite įsivaizduoti, koks aš išlindau iš anglių maišo!

– Taip, – su kartėliu tęsė Menilgranas, – toks tad pelnas iš svetimoteriavimo ir dalijimosi moterimi su kitais! Tokiomis akimirkomis didžiausi pagyrūnai nuleidžia skiauterę ir iš kilniaširdiškumo, kad nurimtų persigandusi moteris, virsta tokiais pat bailiais kaip ji ir niekšingai puola slėptis. Man dar, regis, ir

šiandien pyksta širdis, kad įlindau į tą spintą su uniforma, su kardu prie šono ir – kas juokingiausia! – dėl moters, kuriai garbę prarasti pavojus negrėsė ir kurios nemylėjau!

Bet nebeturėjau laiko susimąstyti, kokią niekšystę darau, stovėdamas čia kaip mokinukas tamsioje sieninėje spintoje, kur veidą man brauko jos suknelės, skleisdamos tokį stiprų jos kūno kvapą, jog man svaigsta galva. Bet tai, ką netrukus išgirdau, išblaškė mano goslų jaudulį. Įėjo majoras. Rozalba įspėjo: buvo bjauriai nusiteikęs ir, kaip ji sakė, apsėstas pavydo, ir juo audringesnio, kad nuo mūsų jis jį slėpė. Kadangi buvo nusiteikęs įtarinėti ir šėlti, jo žvilgsnis turbūt nukrypo į tą ant stalelio gulintį laišką, ant kurio savo dviem bučiniais sukliudžiau Pudikai užrašyti adresą.

– Kas čia per laiškas? – šiurkščiai paklausė jis.

– Laiškas į Italiją, – ramiai atsakė Pudika.

Šis romus atsakymas jo neapgavo.

– Neteisybė! – atrėžė jis grubiai, nes tereikėjo truputį pagrandyti tą Lozeną, kad į paviršių išlįstų netašytas kareivis; iš šito vieno žodžio supratau, koks yra šitų dviejų žmonių intymus gyvenimas; jie rūpestingai slėpė tarp jų kylančius vaidus, kurių pavyzdį šiandien man buvo lemta išvysti. Ir išties jį išvydau, lindėdamas spintoje. Aš jų nemačiau, bet girdėjau, o girdėti man buvo tas pats, kas matyti. Jų gestus įspėjau iš jų žodžių ir balsų intonacijos, nes per keletą akimirkų jų balsai suskambo visų įmanomų įsiūčių diapazonu. Majoras primygtinai reikalavo, kad ji parodytų tą neadresuotą laišką, o Pudika, jį sugriebusi, užsispyrė jo neduoti. Tada Idovas panūdo išplėšti jį iš jos per jėgą. Išgirdau trypiant ir grumiantis; bet jūs, aišku, numanote, kad majoras buvo stipresnis už žmoną. Tad išplėšė iš jos laišką ir perskaitė. Laiške buvo skiriamas meilės pasimatymas vyrui, ir iš laiško aiškėjo, kad tas vyras jau buvęs apdovanotas laime ir kad jam vėl siūloma laimė... Bet vyro vardas nebuvo paminėtas. Beprasmiškai smalsus kaip visi pavyduoliai, majoras veltui stengėsi sužinoti vardą to vyro, su kuriuo Pudika jį apgaudinėjo...

Ir Pudikai buvo atkeršyta už tą atimtą laišką, išplėštą iš jos sužeistos, ko gero, sukruvintos rankos, nes per peštynes ji suriko: „Tu laužai man ranką, niekše!“ Tarsi apkvaitęs, kad nieko nesužinojo, išprovokuotas ir apjuoktas šito laiško, iš kurio tesužinojo vieną dalyką, – kad ji turi meilužį, dar vieną meilužį, – majoras Idovas taip perpyko, – toks siutas nedaro garbės tam, kuris nesusitramdo, – jog apipylė Pudiką šlykščiais keiksmais, tokiais, kokius išgirsi tik iš vežėjo. Maniau, kad jis iškarš jai kailį. Ir iškaršė, bet truputį vėliau. Jis badė jai akis – ir kokiais žodžiais! kad ji yra... kas ji ir buvo. Elgėsi kaip gyvulys, grasiai, niekšingai; o ji į visą šį įtūžį atsakė kaip tikra moteris, nebeturinti ko tausoti, pažįstanti kaip penkis pirštus vyrą, su kuriuo susidėjo, ir žinanti, kad tokio purvino gyvenimo dviese gelmės – amžina kova. Ji pasirodė ne tokia šlykšti, bet jos šaltakraujiškumas buvo siaubingesnis, užgaulesnis ir nuožmesnis negu jo pyktis. Buvo įžūli, pašaipi, juokėsi isterišku neapykantos, pasiekusios aukščiausią laipsnį, juoku ir į užgaulių sriautą, kurį majoras pylė jai į veidą, atsakinėjo tais žodžiais, kuriuos suranda moterys, kai nori įvaryti mus į pasiutimą, ir kurie krinta ant mūsų, smarkaujančių ir maištaujančių, kaip granatos ant parako statinės. Iš visų šitų šaltų, įžeidžių žodžių, jos pasigaląstų, labiausiai jį žeidė tvirtinimas, kad nemyli jo, niekad nemylėjo: „Niekad! Niekad! Niekad!“ – kartojo ji su džiugiu įtūžiu, tarsi šokdama ant jo širdies! O ši mintis – kad ji niekad jo nemylėjo – buvo visų žiauriausia, labiausiai varė iš proto šį likimo numylėtinį tuščiagarbį, šitą vyrą, kurio grožis buvo nusiaubęs tiek moterų širdžių ir kurio tuštybė vis dar kyšojo iš už meilės jai! Todėl stojo akimirka, kai, neištverdamas šių negailestingai kartojamų žodžių dūrio, – kad ji niekad jo nemylėjusi, – kuo jis nenorėjo tikėti ir ko vis dar kratėsi, – šis beprotis riktelėjo, tarsi tai būtų įrodymas ir tarsi jis būtų šaukęsis liudytoju prisiminimą:

– O mūsų vaikas?

– Ak, mūsų vaikas! – nusikvatojo ji. – Jis ne tavo!

Įsivaizdavau, kas turėjo dėtis žaliose majoro akyse, kai jis išgirdo šitą prislopintą tarsi laukinės katės kniauksmą. Jis sviedė tokį keiksmažodį, kad galėjo sudrebėti dangus.

– Tai kieno jis, prakeiktoji šliundra? – paklausė jis balsu, kuris nebebuvo panašus į žmogaus balsą.

Bet ji tebesijuokė kaip hiena.

– Nesužinosi! – atsakė ji įžūliai.

Ir plakė jį šituo tūkstantį kartų kartojamu, tūkstantį kartų jo ausyse atsiaidinčiu *nesužinosi*; o kai įkyrėjo kartoti – tikėsite ar ne? – išdainavo jį kaip fanfarą! Paskui, kai iki valios šituo žodžiu jį išpliekė, iki valios privertė suktis kaip vilkutį po šio žodžio botagu, iki valios privarinėjo šiuo žodžiu nerimo ir nežinios spirale jį, šitą pykčiu nebetveriantį vyrą, tik marionetę jos rankose, kurią ji galėjo sulaužyti; kai Rozalba, iš neapykantos tapusi cinike, išdėjo jam visus savo meilužių vardus ir pavardes, tai yra išvardijo iš eilės visą karininkų korpusą, riktelėjo:

– Taip, jie visi buvo mano, – bet aš niekad jų nebuvau! O tą vaiką, kurį iš kvailumo tikėjai esant tavu, man įtaisė vienintelis vyras, kurį kada nors mylėjau, kurį kada nors dievinau! O tu neatspėjai! Ir dar neatspėji, kas jis?

Ji melavo. Ji niekad nemylėjo nė vieno vyro. Bet jautė, kad šis melas yra majorui durklo smūgis, ir smeigė juo, pervėrė, draskė jį, o kai nusibodo būti šios kankynės budeliu, įsmeigė jam į širdį, kad šią istoriją užbaigtų, kaip įsmeigiamas peilis iki koto, paskutinį savo prisipažinimą.

– Na štai, – tarė ji. – Kadangi neatspėji, kvaiša, pasiduok! Tai kapitonas Menilgranas.

Ji greičiausiai vėl melavo, bet nebuvau toks įsitikinęs, ir mano pavardė, šitaip jos ištarta, pataikė į mane spintoje kaip kulka. Po šios ištartos pavardės stojo tyla, tarsi kažkas būtų kažkam gerklę perpjovęs. „Ar jis, užuot atsakęs, ją nužudė?“ – pagalvojau aš, kai staiga išgirdau, kaip džergžtelėjo smarkiai ant grindų nusviestas krištolo indas, subyrėjęs į tūkstantį šukių.

Jau sakiau, kad majoras Idovas jautė vaikui, kurį manė esant jo, begalinę tėvišką meilę, ir kai jo neteko, išgyveno vieną tų į beprotystę varančių sielvartų, kuriuos mūsų menkysta norėtų padaryti nemirtingus ir įamžinti materijoje. Kadangi jam, kaip karo žygyje dalyvaujančiam kariui, neįmanoma buvo savo sūnui pastatyti antkapį, kurį jis būtų kasdien lankęs – ak, tas kapo garbinimas! – majoras Idovas davė užbalzamuoti sūnaus širdį, kad galėtų visur su savim ją gabentis, ir pamaldžiai laikė ją krištolo urnoje, paprastai stovinčioje ant kampinio stalelio jo miegamajame. Štai šita urna ir pažiro į šukes.

– Ak, jis ne mano, atgrasioji mergše! – suriko jis. Ir aš išgirdau, kaip po kareivišku jo batu treška ir trupa urnos krištolas, kaip jis trypia širdį vaiko, kurį manė esant savo sūnų!

Rozalba, matyt, norėjo ją pakelti, atimti iš jo, nes išgirdau ją puolant pirmyn; vėl pasigirdo grumtynių garsai, kuriuos lydėjo kiti – smūgių – garsai.

– Na štai! Jei taip nori, še, pasiimk to savo vaikigalio širdį, begėde paleistuve! – riktelėjo majoras. Ir tvojo jai per veidą ta širdimi, kurią iki šiol dievino, paskui paleido ją kaip mūšio sviedinį. Blogis prisišaukia blogį, sako žmonės. Šventvagystę sekė šventvagystė. Netekusi galvos iš pykčio, Pudika padarė tai, ką buvo padaręs majoras. Sviedė į jį atgal vaiko širdį; ji būtų ją, ko gero, pasilaikiusi, jei vaikas nebūtų buvęs jo, nepakenčiamo žmogaus, kuriam ji norėjo atsilyginti kančia už kančią, niekšybe už niekšybę! Šitokio kraupaus dalyko pasaulis dar, žinoma, nebuvo matęs: tėvas ir motina svaidosi vienas į kitą savo mirusio kūdikio širdimi!

Ši šventvagiška kova truko porą minučių... Ir ji buvo tokia stulbinamai tragiška, kad man ne iš karto atėjo į galvą mintis petimi įsiremti į duris, jas sulaužyti ir įsiterpti... kai staiga riksmas, kokio nei aš, nei jūs, ponai, niekad nebuvome girdėję, – nors mūšio laukuose iki valiai esame baisių riksmų prisiklausę! – įkvėpė man jėgų išlaužti spintos duris; ir aš išvydau tai, ko niekad daugiau gyvenime nematysiu! Parversta Pudika

sukrito ant stalelio, prie kurio ji rašė, o majoras laikė ją suspaudęs geležine ranka; visi drabužiai buvo užversti, jos gražus kūnas gulėjo nuogas, raitydamasis jo gniaužtuose kaip perpjauta gyvatė. O kaip manote, ponai, ką jis darė kita ranka?.. Rašomasis stalelis, deganti žvakė, šalia – vaškas – visos šios aplinkybės įkvėpė majorui pragarišką mintį – mintį antspauduoti tą moterį, kaip kad ji antspaudavo savo laišką, – ir jis su įtūžiu vykdė savo kraupų darbą, savo pasibaisėtiną iškrypusio pavydaus meilužio kerštą.

– Būk nubausta ta vieta, kuria nusidėjai, niekšinga mergše! – sustaugė jis.

Manęs jis nepamatė. Buvo pasilenkęs virš aukos, kuri neberėkė, ir vietoj antspaudo įspaudė į verdantį vašką savo kardo rankenos bumbulą!

Šokau ant jo net neįspėjęs, kad gintųsi, ir įsmeigiau kardą iki rankenos į nugarą tarp menčių; mielai būčiau tuo pačiu smūgiu su kardu suvaręs jam į kūną plaštaką ir visą ranką, kad būčiau tikresnis, jog nužudžiau jį!

– Gerai padarei, Menili! – pasakė majoras Seliunas. – Šitas galvažudys nenusipelnė, kad būtų nužudytas iš priekio, kaip kuris nors iš mūsų.

– Ei, bet juk tai Abelaro nuotykis, tik perkeltas Eloizai! – pasakė kunigas Renjanas.

– Gražus chirurginis atvejis, – pridūrė daktaras Bleni, – ir retas atvejis!

Bet Menilgranas įsikarščiavęs praleido pro ausis šias pastabas.

– Idovas krito negyvas, – vėl prabilo jis, – ant savo apalpusios žmonos kūno. Atplėšiau jį nuo jos, numečiau ir paspyriau koja lavoną. Sulig Pudikos šauksmu, sulig tuo šauksmu, išsiveržusiu tarsi iš vilkės vidurių – toks laukinis jis buvo ir dar tebedrebino visą mano vidų, – į viršų atskubėjo kambarinė. „Tuoj pat pakvieskite 8-o dragūnų pulko chirurgą; šiandien vakare čia jam yra darbo!“ Bet aš pats chirurgo nesulaukiau. Staiga nuaidėjo

garsus trimitas, kviesdamas prie ginklų. Mus užklupo priešas, tyliai peiliais perpjovęs gerkles mūsų sargybiniams. Reikėjo šokti ant arklių. Paskutinį kartą žvilgtelėjau į tą nuostabų sužalotą kūną, kurį pirmąsyk vyro akys regėjo nejudantį ir išbalusį. Bet, prieš išeidamas, pakėliau tą vargšę širdelę, gulinčią dulkėse, su kuria jie mielai būtų vienas kitą uždaužę iki mirties, ir išsinešiau, įsikišęs į savo husarišką diržą, širdį vaiko, kurį Pudika sakė esant mano.

Čia ševaljė de Menilgranas nutilo, pagautas jaudulio, kuriam šitie materialistai, šitie ištvirkėliai pajuto pagarbą.

– O Pudika?.. – beveik baikščiai paklausė Ransonė, jau nebeglostydamas savo stiklinės.

– Apie Rozalbą, pramintą Pudika, niekad daugiau nieko negirdėjau, – atsakė Menilgranas. – Gal mirė? Ar galėjo ji išgyventi? Ar pasisekė chirurgui iki jos nusigauti? Po staigaus antpuolio Alkudijoje, kuris buvo mums toks lemtingas, aš jo visur ieškojau. Neradau. Dingo kaip daugybė kitų ir prie mūsų negailestingai nušienauto pulko likučių niekada neprisijungė.

– Tai viskas? – paklausė Motraveras. – Ir jei viskas, tai bent istorija! Buvai teisus, Menili, kai sakei Seliunui, kad tu jam išsyk grąžinsi skolą už jo aštuoniasdešimt išniekintų ir sumestų į šulinį vienuolių. Bet kadangi Ransonė sėdi dabar prieš savo lėkštę ir svajoja, aš pakartosiu klausimą, kurį jis tau pateikė. Koks yra ryšys tarp šios istorijos ir tavo apsilankymo bažnyčioje aną dieną?..

– Teisingai, – atšovė Menilgranas. – Būčiau užmiršęs. Štai ką dar turiu pasakyti tau ir Ransonė: keliolika metų visur kaip relikviją nešiojausi šią vaiko širdelę, nors mane kankino abejonės; bet kai po sutriuškinimo prie Vaterlo turėjau nusijuosti karininko diržą, su kuriuo tikėjausi mirsiąs, ir kai dar keletą metų išnešiojau tą širdį, – tikrai sakau tau, Motraverai, ji sunki, nors atrodo lengvutė, – kai sendamas atėjau į protą, išsigandau, kad dar labiau išniekinu tą jau ir taip išniekintą širdį, ir ryžausi atiduoti palaidoti ją pašventintoje žemėje. Neįsileisdamas į

smulkmenas, kurias atskleidžiau šiandien jums, papasakojau apie šią širdį, taip ilgai mane slėgusią, vienam šio miestelio kunigui; taigi buvau ją ką tik jam įteikęs koplyčios klausykloje, kai pakliuvau šalutinėje navoje į Ransonė glėbį.

Kapitonas Ransonė, matyt, gavo tai, ko norėjo. Jis neištarė nė vieno skiemens, kiti taip pat. Niekas neišdrįso įterpti jokios pastabos. Visų lūpas sukaustė tyla, iškalbingesnė negu visi žodžiai.

Ar suvokė pagaliau tie bedieviai, kad, jei Bažnyčia būtų buvusi sukurta tik tam, kad priglaustų širdis, – gyvas ar mirusias, – su kuriomis nebežinai ką daryti, tai būtų buvę ganėtinai nuostabu?

– Paduokite kavą! – šūktelėjo savo spigiu balsu senasis Menilgranas. – Ji bus gardi, Menili, jeigu bus tokia pat stipri kaip tavo istorija.

MOTERS KERŠTAS

Fortiter

Ne kartą girdėjau postringaujant apie nūdienės literatūros narsą; bet pats niekada šia narsa netikėjau. Šis priekaištas – tik pagyrūniškumas su moraliniu prieskoniu... Literatūra, nuo seno vadinama visuomenės atspindžiu, anaiptol jos neatspindi, – priešingai; kai koks nors autorius, didesnis patrakėlis už kitus, pabando būti narsesnis, pats Dievas težino, kokį tai sukelia riksmą! Taip, tikrai, atidžiau pasižiūrėjus, literatūra neatspindi nė pusės tų nusikaltimų, kuriuos slaptai ir nebaudžiama padaro kasdien visuomenė, žavingai dažnai ir žavingai lengva širdimi. Paklauskite nuodėmklausių, kurie būtų didžiausi pasaulio romanistai, jei galėtų papasakoti istorijas, jiems šnibždamas į ausį prie klausyklos. Paklauskite jų, pavyzdžiui, kiek kraujomaišos atvejų palaidota išdidžiausiose ir iškiliausiose šeimose, ir pažiūrėkite, ar literatūra, kuri taip kaltinama amoralia narsa, drįso kada nors apie juos papasakoti, nors ir tam, kad įvarytų jais siaubą! Išskyrus tik tą nedidelį dvelktelėjimą, – ir tik dvelktelėjimą, nes jis ir išsisklaido kaip dvelktelėjimas, – Šatobriano – tikinčiojo Šatobriano – apysakoje „Renė“, nežinau knygos, kur kraujomaiša, tokia įprastinė mūsų papročiuose (kaip visuomenės viršuje, taip ir apačioje, ir galbūt apačioje labiau negu viršuje), būtų buvusi kurios nors apysakos atvirai paliesta tema, iš kurios ji galėtų išgauti išties tragiškai dorovines pasekmes.

Ar išdrįso kada nors nūdienė literatūra, į kurią šventeiviškumas meta savo akmenėlį, pasakoti tokias istorijas, kaip Miros, Agripinos ir Edipo, o jos, tikėkite manimi, yra amžinai ir visada gyvos, nes vienintelis – bent iki šiol – pragaras, kuriame gyvenau, yra socialinis pragaras, ir aš pažinojau, ir net artimai – ne vieną Mirą, Edipą ar Agripiną ir privačiame gyvenime, ir geriausioje, kaip sakoma, draugijoje. Po šimts pypkių! Tai niekada nevyko taip, kaip vyksta teatre ar istorijoje. Bet kyšojo pro socialinį apvalkalą, atsargumą, baimę ir veidmainystę... Pažįstu – ir visas Paryžius pažįsta – tokią ponią Henriką III, kuri mėlyno aksomo sukneles susijuosia mažyčiais iš aukso išdrožtų kaukolėlių rožiniais, kuri plaka save rykšte, taip į savo atgailos užkulą įmaišydama kitų Henriko III pomėgių užkulą. Kas drįstų papasakoti istoriją tos moters, kuri rašo godotinas knygas ir kurią jėzuitai mano esant (daili įdomi smulkmena!) vyrą ir net šventąjį?.. Ne taip jau seniai visas Paryžius matė, kaip viena dama iš Sen Žermeno priemiesčio paveržė iš savo motinos meilužį, paskui, kai šisai grįžo pas motiną, nors seną, tačiau geriau nusimanančią apie meilę negu duktė, taip įtūžo, jog pavogė labai aistringus motinos laiškus tam be saiko mylimam vyriškiui, davė juos perlitografuoti ir pažėrė tūkstančius atspaudų iš Operos *Olimpo** (puikiai sugalvotas pavadinimas tokiam poelgiui) į teatro salę premjeros dieną. Kas apsakė šios moters istoriją?.. Vargšė literatūra net nežinotų, nuo kurio galo tokias istorijas pradėti.

O ji privalėtų šitai padaryti, jeigu būtų narsi. Istorija turi tokius kaip Tacitas ir Svetonijus; romanas neturi, – bent jau tol, kol išlieka iškilnioje ir dorovingoje talento ir literatūros kategorijoje. Tiesa, lotynų kalba pro pirštus žiūri į padorumą – ji juk pagonė, tuo tarpu mūsų kalba buvo šventojo Remigijaus kartu su Chlodvigu pakrikštyta ir pasisėmė iš krikštyklos nemirštamo drovumo, nes ši senutė dar ir šiandien raudonuoja.

* Teatre viršutinis aukštas, „galiorka".

Vis dėlto, jei romanistai drįstų drįsti, galėtų rastis koks Svetonijus ar Tacitas romanistas, nes Romanas yra visų pirma pasakojimo ar dramos forma išdėstyta papročių istorija, kokia dažnai esti ir pati Istorija. Ir skirtumas tarp jų tik toks: vienas jų (Romanas) vaizduoja šiuos papročius per išgalvotus personažus, o kitas (Istorija) nurodo vardus ir adresus. Vis dėlto Romanas knisasi giliau negu Istorija. Jis turi idealą, Istorija – jo neturi: ją laiko pažabojusi tikrovė. Romanas, be to, ilgiau nenužengia nuo scenos. Ričardsono Lovelasas išgyvena ilgiau negu Tacito Tiberijus. Bet jei Tacitas būtų Tiberijų atvaizdavęs taip smulkiai, kaip kad Ričardsonas Lovelasą, nejaugi jūs manote, kad Istorija būtų nukentėjusi ir Tacitas būtų buvęs ne toks rūstus?.. Žinoma, nebijau pridurti, kad Tacitas, kaip tapytojas, neprilygsta Tiberijui, kaip modeliui, ir kad jis, nors ir koks genijus, liko jo sugniuždytas.

Ir tai dar ne viskas. Kai šitą nepaaiškinamą, bet akivaizdų literatūros silpnumą palyginsite su susidariusiu apie ją garsu, pridėkite tuomet tą pavidalą, kurį įgijo šiais nepalyginamos ir žavingos pažangos laikais nusikaltimas! Kraštutinę ribą pasiekusi civilizacija atima iš nusikaltimo jo baisingąją poeziją ir neleidžia rašytojui vėl jam ją grąžinti. Būtų pernelyg klaiku, sako sielos, norinčios pagražinti viską, net tai, kas šlykštu. Štai kokia nauda iš filantropijos! Kvailiai kriminalistai menkina bausmes, o mulkiai moralistai – nusikaltimą, ir menkina vien tam, kad sumenkintų bausmes. Tačiau kraštutinę ribą pasiekusios civilizacijos laikais nusikaltimai, žinoma, žiauresni negu kraštutinę ribą pasiekusios barbarystės laikais dėl to, kad juose yra daugiau įmantrumo, supuvimo, ir dėl to, kad aukštesnis jų intelektualumo laipsnis. Inkvizicija tai puikiai žinojo. Tokiais laikais, kai tikėjimas ir vieši papročiai buvo stiprūs, Inkvizicija, – teismas, teisęs mintį, – šita didi institucija, kurią vien prisiminus mums virpteli nervai ir suglumsta mūsų vištiškos smegenėlės, inkvizicija puikiai žinojo, kad patys didžiausi yra dvasiniai nusikaltimai, ir baudė juos kaip tokius... Ir iš tiesų šie nusikaltimai

byloja ne tiek jausmams, kiek minčiai; o mintis galų gale yra tai, kas yra giliausio mumyse. Taigi rašytojui yra puiki proga išgauti dar nežinomo tragizmo iš šitų ne tiek fizinių, kiek intelektualių nusikaltimų, kurie senoms materialistinėms paviršutiniškoms visuomenėms neatrodė esą nusikaltimai todėl, kad čia nesrūva kraujas ir žudynės vyksta tik jausmų ir papročių srityje... Štai tokio tragizmo pavyzdį mes ir norėjome duoti čia, apsakydami vieną siaubingiausiai originalių keršto istorijų – čia nesruvo kraujas, nebūta nei durklo, nei nuodų; žodžiu, norėjome duoti pavyzdį civilizuoto nusikaltimo, kur nėra nieko išgalvojęs tas, kuris pasakoja, – jam priklauso nebent pasakojimo maniera.

Vieną vakarą – tai vyko Liudviko Pilypo valdymo pabaigoje – į Bas diu Ramparo gatvę, kuri tais laikais tikrai nusipelnė Bas gatvės vardą, nes buvo žemiau už bulvaro grindinį ir sudarė visada blogai apšviestą, juodą įdubą, įsuko jaunuolis; į šią gatvę iš bulvaro galima buvo nusileisti dvejais laiptais, atsigręžusiais vieni į kitus nugarom, jei taip galima pasakyti apie laiptus. Šita įduba, kurios šiandien nėra, o tada tęsėsi nuo Šosė d'Anteno gatvės iki Komarteno gatvės, iškildama čia iki įprastinio lygio; šis savotiškas tamsus griovys, į kurį retas kas drįsdavo nusileisti dieną, nakties metu buvo piktadarių lankoma vieta. Velnias – Tamsybių Valdovas. Čia buvo viena iš jo valdų. Daugmaž šitos įdubos viduryje, – iš vienos pusės išilgai jos tęsėsi bulvaras, sudaręs terasą, o iš kitos – dideli nebylūs namai su vartais ir viena kita sendaikčių krautuvėle, – buvo siauras nedengtas praėjimas, kuriame vėjas, jei tik jis bent kiek pūtė, grojo tarsi fleita ir kuris tęsėsi palei kažkokią sieną ir statomus namus iki Nev de Matiurenų gatvės. Minėtas jaunuolis, – beje, labai gražiai apsitaisęs, – ką tik įsukęs šiuo keliu, kuris turbūt nebuvo jam tiesus kelias į dorybę, pasirinko jį tik todėl, kad nusekė paskui moterį; šioji, nesvyruodama ir nesidrovėdama, įsmuko į įtartiną šio praėjimo tamsą. Tasai jaunuolis buvo dabita – *geltona pirštinė*, kaip buvo vadinami tais laikais dabitos. Iš

lėto papietavęs „Café de Paris" kavinėje, jis su dantų krapšuku burnoje įsitaisė prie Tortonio kavinės baliustrados, siekiančios jam juosmenį, laidydamas akimis į moteris, einančias bulvaru. Šioji kaip tik praėjo keletą kartų pro jį; ir nors ši aplinkybė, kaip ir pernelyg akis rėžiantis jos apdaras bei sūpuojanti eisena, buvo pakankama etiketė; nors šis jaunuolis, – jis vadinosi Roberas de Tresinji, – buvo pasibaisėtinai persisotinęs ir ką tik grįžęs iš Rytų, kur pažino gyvūną, vardu moteris, įvairiomis jos rūšies ir rasės atmainomis, – taigi šis jaunuolis, kai ši vakarinė gatvės praeivė švystelėjo pro jį penktą kartą, nusekė paskui ją... it šuo, – taip jis sakė šaipydamasis pats iš savęs, nes gebėjo stebėti savo elgesį ir vertinti savo veiksmus, tačiau jo vertinimas, labai dažnai prieštaraujantis veiksmui, netrukdė veiksmui, arba veiksmas – vertinimui: siaubinga asimptotė! Tresinji buvo per trisdešimt. Jis jau buvo išgyvenęs tą paiką pirmąją jaunystę, kuri paverčia vyrą savo pojūčių Žokrisu ir kurį pirmoji praeivė veikia kaip magnetas. Jo visa šita nebejaudino. Tai buvo jau ataušęs ir labai daugialypis mūsų racionalios epochos laisvamanis, stipriai intelektualizuotas, tiek apmąstęs savo pojūčius, kad nebegalėjo jais apsigauti, jis nei baiminosi jų, nei baisėjosi jais. Tai, ką jis ką tik išvydo ar manė išvydęs, sužadino jo smalsumą, norintį pažinti naują pojūtį iki pat jo gelmės. Taigi jis paliko savo vietą prie baliustrados ir nusekė... tvirtai pasiryžęs iki galo užbaigti labai banalų, kaip jis numatė, nuotykį. Juk moteris, einanti prieš jį, banguojanti kaip vilnis, tebuvo, jo manymu, žemiausios pakopos mergina; bet tokia graži, jog reikėjo stebėtis, kaip šitoks grožis neiškėlė jos aukščiau ir kaip ji nerado mėgėjo, kuris būtų išgelbėjęs ją iš gatvės purvynės, nes Paryžiuje, kai Dievas pakiša dailią moterį, Velnias atsikirsdamas tuoj pat pakiša avigalvį, pasirengusį ją išlaikyti.

O be to, Roberas de Tresinji, be nepaprasto jos grožio, kurio galbūt ir nepastebėjo paryžiečiai, tokie prasti tikro grožio žinovai, – jų estetika, sudemokratėjusi kaip visa kita, stokoja visų pirma iškilumo, – turėjo dar kitą priežastį sekti jai įkandin. Šita

moteris pasirodė jam panaši į kitą. Ji buvo tas lakštingalą mėgdžiojantis paukštis šaipūnas, apie kurį su tokia melancholija savo memuaruose kalba Baironas... Priminė jam kitą moterį, matytą kitur... Buvo įsitikinęs, visiškai įsitikinęs, kad tai ne ji, bet buvo tokia panaši į aną, jog galėjai apsirikti, jei klaida čia nebūtų buvusi neįmanoma... Beje, jis buvo ne tiek nustebęs, kiek susigundęs, nes kaip ganėtinai patyręs stebėtojas žinojo, jog galų gale yra daug mažiau, negu manoma, įvairovės žmonių veiduose, nes jų bruožai priklauso nuo siauros ir griežtos geometrijos ir apsiriboja keliais bendrais tipais. Grožis yra vienas. Tik bjaurumas yra daugialypis, bet ir jo daugialypumas greit išsenka. Tokia buvo Dievo valia – begalinė tėra išraiška, todėl kad išraiška yra sielos pasireiškimas per taisyklingas ar netaisyklingas, tyras ar perkreiptas veido linijas. Tresinji visa tai miglotai kartojo sau mintyse žengdamas pėdomis tos moters, kuri vingiais, tarsi šienaudama, žengė bulvaru, išdidesnė negu Sabos karalienė paties Tintoreto paveiksle, su savo geltona aukso atšvaitais atlaso suknele, – mėgstama jaunų romiečių spalva; jos standžios, blizgančios klostės jai žengiant švysčiojo ir gurgždėjo tarsi šaukimas prie ginklo! Pabrėžtinai išlenkusi liemenį, kaip retai pamatysi Prancūzijoje, ji buvo apsigobusi prabangia turkiška ryškiai raudona ir auksine skara plačiais baltais ruožais; o raudona jos skrybėlaitės, – įstabios savo neskoningumu, – plunksna tirtėdama sviro iki peties. Skaitytojas prisimena, kad tais laikais moterys nešiojo ant skrybėlaičių nusvirusias plunksnas, vadinamas *gluosniais svyruokliais*. Bet šitos moters povyzoje nieko verksmingo nebuvo; jos plunksna reiškė visai ką kitą, tik ne melancholiją. Tresinji, manęs, kad ji įsuks į Šosė d'Anteno gatvę, spindinčią tūkstančiais dujų ragelių, su nuostaba pamatė, kaip šita kurtizanė su savo akį rėžiančiu prašmatu, šita savimi ir šilkais apsvaigusi laisvo elgesio mergina su visu savo begėdišku išdidumu įsmuko į Bas diu Ramparo gatvę, to meto bulvaro gėdą! Ir puošeiva lakiniais aulinukais, ne toks narsus kaip ta moteris, sudvejojo prieš *ten* įsukdamas... Bet dvejojo tik akimirksnį...

Auksinė suknelė, trumpam dingusi šios skylės tamsybėse, šmėstelėjusi pro vienintelį gatvės žibintą, žymintį šviesų tašką jose, sublizgo tolumoje, ir jaunuolis leidosi įkandin jos. Ypatingų pastangų tai nepareikalavo: ji laukė neabejodama, kad jis pasirodys; ir tą akimirką, kai jis ją pasivijo, ji su visu savo amato įžūlumu atsigręžė veidu ir įsmeigė į jį akis, kad jis galėtų ją įvertinti. Jis buvo tikra žodžio prasme apakintas šito storai raudalais išteplioto, bet auksiniai rusvo kaip kai kurių vabzdžių sparnai veido tviskesio; blyški šviesa, menka srovele sruvenanti nuo gatvės žibinto, neįstengė jo nublankinti.

– Jūs ispanė? – paklausė Tresinji, atpažinęs vieną gražiausių šios rasės tipų.

– *Si**, – atsakė ji.

Būti ispane tais laikais šį tą reiškė! Tai buvo vertinga prekė turguje. To meto romanai, „Klaros Gezul teatras“, Alfredo de Miusė eilėraščiai, Mariano Kamprubi ir Doloresos Seral šokiai suteikė ypatingos vertės oranžinėms moterims granato spalvos skruostais; tos, kurios gyrėsi esančios ispanės, ne visada buvo ispanės, bet gyrėsi, ir tiek. Tačiau ši moteris, regis, neteikė ypatingos svarbos tam, kad ji ispanė, kaip ir viskam kitam, kuo galėjo sutviskėti. „Eini?“ – ūmai ištarė ji prancūziškai, tujindama jį kaip paskutinė mergšė iš Puli gatvės, taip pat tada dar tebebuvusios. Jūs ją prisimenate? Tikra pamazginė!

Tonas, kimus balsas, per ankstyvas familiarumas, perėjimas prie „tu“, tokio dieviško – o dangau! – jus mylinčios moters lūpose, virstančio tačiau užgauliausia atžarybe lūpose būtybės, kuriai esate tik praeivis, – viso to būtų užtekę, kad pasidygėjimas išblaivintų Tresinji, bet jį savo gniaužtuose jau laikė Nelabasis. Smalsumas, paskanintas geismo, pagavusio jį, išvydus šią gatvės merginą, kuri buvo jam daugiau negu puikus, į atlasą įkištas kūnas, būtų privertęs jį praryti ne Ievos obuolį, bet visas rupūžyno rupūžes!

* Taip (*isp.*).

– Po šimts velnių! – atsakė jis. – Ar einu? – Tarsi ji būtų galėjusi suabejoti! „Rytoj išsivelėsiu“, – pagalvojo.

Jis stovėjo gale praėjimo, vedančio į Matiurenų gatvę; į ją jie ir įsuko. Tarp didžiulių ten riogsančių akmenų ir naujai kylančių statinių stūksojo vienas vienintelis sveikas išlikęs namas, išsiskiriąs juodesne dėme jau juodame dangaus fone, be kaimynų, siauras, bjaurus, niūrus, senomis sverdėjančiomis sienomis, kurios veikiausiai kiekviename aukšte buvo regėjusios nemaža ydų ir nusikaltimų, paliktas, matyt, ten, kad dar daugiau jų pamatytų. Tas išstypėlis aklas namas, – nebuvo apšviestas nė vienas jo langas (o langai yra namų akys) – tarsi norėjo jus sučiupti grabinėdamasis tamsoje. Šito klaikaus namo durys buvo praviros – klasikinė tokių landynių detalė! – ir bjauraus koridoriaus gale kilo laiptai, kurių keletas pakopų buvo iš viršaus apšviestos grasia purvina šviesa... Moteris įsmuko į šį siaurą koridorių, užpildydama jį per visą plotį pečiais ir plačia, pūpsančia, besiplaikstančia suknele; ir į tokį kopimą įpratusiomis kojomis vikriai pakilo įvijais laiptais, primenančiais sraigę – teisingas palyginimas, nes laiptai buvo tokie glitūs kaip sraigė... Neįprastas šioms urkštynėms dalykas: kildami aukštyn šie šlykštūs laiptai švito: tai buvo nebe tie tiršti smardžios alyvos lempos atšvaitai, slinkę antro aukšto sienomis, bet šviesa, kuri trečiajame aukšte prasiplėtė, išsiskleidė, netgi sutvisko. Dvi bronzinės žvakidės su žvakėmis, įmontuotos į sieną, su neįtikėtinu prašmatnumu nutvieskė iš pažiūros neišvaizdžias duris, ant kurių, kad žinotum, pas ką įeini, buvo priklijuota kortelė; ant tokių kortelių tos merginos užrašo savo pavardę, idant, jeigu jos turi šiokį tokį vardą ar yra šiek tiek gražios, „iškaba garantuotų prekę“. Apstulbintas šitos prabangos, tokios nederamos panašioje vietoje, Tresinji daugiau susidomėjo šitais beveik didingo stiliaus šviestuvais, išraitytais galingos menininko rankos, negu kortele ir šios moters pavarde, kurios jam nebuvo reikalo žinoti, kadangi jis ją atlydėjo. Juos apžiūrinėdamas, – ji tuo tarpu suko raktą šitų taip keistai puoštų ir šviesos užtvin-

dytų durų spynoje, – jis prisiminė Liudviko XV laikų pasimatymų namelių staigmenas. „Ši mergina bus prisiskaičiusi, – toptelėjo jam, – ano meto romanų ar memuarų ir užsigeidė įsitaisyti dailų, gosliu koketiškumu alsuojantį butelį ten, kur niekas niekad nebūtų jo tikėjęsis..." Bet tai, ką jis išvydo, kai pagaliau durys atsivėrė, dar labiau jį nustebino – tik priešinga prasme.

Tai buvo iš tiesų tik banalus ir netvarkingas tokių merginų būstas... Po visą kambarį ant baldų padrikai išmėtytos suknelės, didžiulė lova – manevrų laukas – su nedorovingais veidrodžiais gilumoje ir alkovos lubose aiškiai bylojo, pas ką atsidūrėte... Ant židinio stovintys buteliukai, likę neužkimšti prieš išvykstant į vakaro žygį, skleidė savo aromatus drungnoje šio kambario atmosferoje, kur vyrų energija turėjo ištirpti jau sulig trečiu jų įkvėpimu... Iš abiejų židinio pusių degė du kandeliabrai, tokio pat stiliaus kaip prie durų. Visur žvėrių kailiai tarsi kilimas ant kilimo. Viskas buvo apgalvota. Pagaliau pro atviras duris, už portjerų, buvo matyti paslaptingas persirengimo kambarys, šitų vaidilučių zakristija.

Bet visas šias smulkmenas Tresinji pastebėjo tik vėliau. Iš pradžių jis matė tik merginą, pas kurią atėjo. Žinodamas, kur yra, nesivaržė. Be ceremonijų atsisėdo ant sofos ir prisitraukė tarp kelių šią moterį, kuri jau spėjo nusiimti skrybėlaitę, nusisiausti skarą ir numesti jas ant krėslo. Apglėbė ją per juosmenį, tarsi suverždamas abiem rankom, ir žvilgtelėjo į ją iš apačios į viršų kaip gėrovas, pakeliantis prieš šviesą vyno taurę, kurią ketina ištuštinti! Bulvare patirti įspūdžiai jo neapgavo. Moterų mėgėjui, persisotinusiam, bet pajėgiam vyrui, ji atrodė iš tikrųjų įstabi. Ryškiai apšviesta, toji moteris neprarado to panašumo, kuris jį taip nustebino švysčiojančioje ir tarpais šešėlių perkertamoje bulvaro žibintų šviesoje. Tik veide tos, kurią ši mergina jam priminė, – jų bruožai buvo tokie panašūs, jog rodėsi tapatūs, – nebuvo tos ryžtingos ir beveik grėsmingos išdidumo išraiškos, kurios Velnias, tas linksmas visų anarchijų tėtušis,

pagailėjo kunigaikštienei ir suteikė – kuriam galui? – gatvės merginai. Be skrybėlaitės, su savo juodais plaukais, geltona suknele, plačiais pečiais, o dar platesniais klubais ji buvo panaši į Vernė „Juditą“ (garsų to meto paveikslą), tik jos kūnas buvo dar labiau sukurtas meilei, o veidas dar plėšresnis. Šitą niaurų plėšrumą teikė jai galbūt raukšlė, vagojanti jos kaktą tarp gražių, smilkinius siekiančių antakių, kokius Tresinji buvo matęs Turkijoje kai kurių azijiečių moterų veiduose, ir mergina juos taip be paliovos, tarsi kažko susirūpinusi, suglausdavo, jog ta raukšlė, atrodo, juos kirste kirto. Užgaulingas kontrastas! Merginos stotas atitiko jos amatą, veidas – ne. Šis kurtizanės kūnas, kuris taip išraiškingai bylojo: „Imk!“, ši meilės taurė apvalainais, viliojančiais rankas ir lūpas šonais buvo apvainikuota veido, kuris būtų sustabdęs savo išraiškos didingumu geismą ir sustingdęs iš pagarbos aistringiausią geidulį... Laimė, sąmoningai įteikliu kurtizanės šypsniu, kuriuo ji gebėjo subjauroti tobulai išdidžią lūpų kreivę, ji čia pat susigrąžindavo tuos, kuriuos žiauri jos veido didystė būtų galėjusi atbaidyti. Bulvare ji vaikštinėjo su šiuo viliojančiu šypsniu, begėdiškai išskleistu ant jos raudonų lūpų; bet dabar, kai Tresinji laikė ją stačią tarp savo kelių, ji buvo rimta, o jos veidas alsavo tokiu keistu nuožmumu, jog jai tetrūko rankose riesto kalavijo, idant šitas dendis Tresinji galėtų be jokio pasipūtimo pasijusti esąs Holofernas.

Jis suėmė jos beginkles rankas ir įsitikino jų valdovišku grožiu. Ji leido jam tylomis tyrinėti save ir taip pat žvelgė į jį ne su tuo lengvapėdišku ar šlykščiai suinteresuotu tokių kaip ji smalsumu – žiūrėdamos į jus, jos bando, ar nesate netikra aukso moneta... Jos galvoje, aišku, buvo mintis ne apie uždarbį, kuris jos laukė, ar malonumą, kurį ji už jį suteiks. Išsiplėtusios, tokios pat iškalbingos kaip akys, jos nosies šnervės, iš kurių, kaip iš akių, aistra veikiausiai svaidė liepsnas, rodė begalinį ryžtą, tokį, koks esti ryžtas nusikalsti. „Jei kartais šio veido nuožmumas reikštų meilės ir jausmų nuožmumą, kokia laimė jai ir man šiais dvasinio išsekimo laikais!“ – dingtelėjo Tresinji, kuris, prieš

patenkindamas savo aikštį, apžiūrinėjo ją kaip anglų veislės žirgą... Patyręs vyras, griežtas moterų kritikas, derėjęsis dėl gražiausių merginų Andrinopolio turguose, žinąs žmogaus kūno kainą, kai jis tokios spalvos ir toks stamantrus, įmetė už dvi šio kūno valandas saują luidorų į mėlyno krištolo vazą, stovinčią po ranka ant konsolės ir, matyt, niekada nemačiusių tiek aukso.

– Aha, vadinasi, aš tau patinku?.. – sušuko ji įžūliai, pasiruošusi viskam, jo gesto paveikta, ir, ko gero, praradusi kantrybę dėl šio apžiūrinėjimo, kurį, matyt, labiau skatino smalsumas negu geismas; o tai prilygo jos akyse gaišačiai ar akiplėšiškumui. – Palauk, nusimesiu visa šita, – pridūrė ji, atsisegdama pirmąsias palaidinės sagas, tarsi suknelė būtų tapusi jai per sunki.

Ir atsiplėšusi nuo jo kelių įsmuko į šalimais esantį persirengimo kambarį... Proziška smulkmena! Gal ji norėjo tiesiog pataušoti suknelę? Suknelė – šių darbuotojų įrankis... Tresinji, kuris žvelgdamas į šį veidą svajojo apie nepasotinamą Mesaliną, grįžo į lėkštą banalybę. Vėl pasijuto esąs pas gatvės merginą, Paryžiaus gatvės merginą, kad ir koks prakilnus buvo jos veidas, sudarantis žiaurų kontrastą su jo savininkės dalia. „Et, – pagalvojo jis dar, – visa šitų nenaudėlių poezija yra tik odos paviršiuje, ir ieškoti jos reikia ten, kur ji yra."

Ir davė sau žodį taip ir pasielgti, bet rado tą poeziją ir kitur – ten, kur iš tikrųjų nė neįtarė ją esant! Iki šiol, sekdamas paskui šitą moterį, pakluso tik neatsispiriamam smalsumui ir nieko kilnaus neturinčiai užgaidai; bet kai toji, kuri jam šiuos jausmus taip staiga sužadino, išėjo iš persirengimo kambario, – ji buvo ten nuėjusi nusimesti visos vakaro šarvuotės, – ir grįžo pas jį su gladiatorės apdaru, – koks ten apdaras! – pasiruošusi kovai, jis buvo tikra žodžio prasme pritrenktas grožio, kurio jo patyrusi akis, skulptoriaus akis, būdinga moterų širdžių ėdikams, taip ir neįžvelgė bulvare, nors apie šį grožį bylojo ir suknelė, ir eigastis. Jei pro šias duris būtų staiga įėjusi ne ji, o įlėkęs žai-

bas, jis nebūtų labiau apstulbęs... Ji nebuvo visiškai nuoga; bet dar blogiau! Atrodė kur kas nešvankiau, labiau papiktinančiai nešvanki, negu būtų buvusi tiesiog nuoga. Marmuro statulos nuogos, bet jų nuogystė yra skaisti. Tai netgi spindinti skaistybės apraiška. Bet ši šventvagiškai begėdiška mergšė, kuri būtų pati save uždegusi, kaip vienas iš tų gyvų deglų Nerono soduose, kad labiau įžiebtų vyrams geidulius, ir kurią jos amatas tikriausiai išmokė niekšingiausių paleistuvystės taisyklių, sugebėjo suderinti klastingą šydų skaidrumą ir kūno įžūlumą su siaubingo ištvirkimo talentu ir blogu skoniu – nes kas nežino? – ištvirkimo galybė – blogas skonis. Šitos pabaisiškai provokuojančios aprangos detalėmis ji priminė Tresinji tą neįmanomą aprašyti statulėlę, prieš kurią jis kartais sustodavo tada, kai ši buvo išstatyta Paryžiuje visų bronzos prekeivių krautuvėlėse; ant jos cokolio tebuvo parašyta: „Ponia Juson". Pavojinga gosli svaja! Čia svaja buvo tikrovė. Regėdamas šią erzinančią tikrovę, šį tobulą grožį, kuris tačiau nebuvo toks šaltas, koks dažnai esti tobulas grožis, Tresinji, nors po sugrįžimo iš Turkijos ir būtų buvęs labiausiai persisotinęs paša su trimis bunčiukais, būtų pajutęs bundant krikščionio ir net atsiskyrėlio jausmus. Todėl kai, labai tvirtai įsitikinusi, kad priverčia, kaip buvo įpratusi, vyrą prarasti nuovoką, ji audringai žengė prie jo ir atstatė jam į veidą prekystalį su svaiginančiomis savo biusto grožybėmis, – jos judesys buvo toks pat kaip kurtizanės, gundančios šventąjį Paolio Veronezės paveiksle, – Roberui de Tresinji, kuris nebuvo šventasis, sukilo troškulys to, ką ji siūlė, ir jis apglėbė rankomis šitą nuožmią gundytoją su įkarščiu, išgyvenamu ir jos, nes ji pati puolė jam į glėbį. Ar puldavo ji šitaip į kiekvienas rankas, kurios ją apglėbdavo? Nors ir kokias kurtizanės amato ar meno aukštumas pasiekusi, tą vakarą ji pademonstravo tokią patrakusią, tokią žvingaujančią aistrą, jog jos paaiškinti nebūtų įmanoma net ypatingo ar liguisto gašlumo protrūkiu. Gal ji buvo tik pradėjusi šitą baisų gatvės merginos gyvenimą, jei atsidavė jam su tokiu šėlu? Bet tai buvo iš tikrųjų kažkas

tokio laukinio ir įnirtingo, jog atrodė – kiekviena savo glamone ji nori atiduoti savo ar pasiimti kito gyvenimą. Tais laikais Paryžiuje tokios moterys kaip ji, kurioms ne itin rimtas atrodė dailus „loretės“ vardas, duotas joms literatūros ir įamžintas Gavarnio, rytiečių papročiu reikalavo, kad jas vadintų „panteromis“. Na štai, nė viena iš jų nebūtų geriau pateisinusi panteros vardo... Tą vakarą lanksti kaip pantera ji raitėsi, šokinėjo, draskėsi ir kandžiojosi. Tresinji gavo įsitikinti, kad nė viena moteris, iki šiol perėjusi per jo rankas, nebuvo suteikusi jam tokių neįtikėtinų pojūčių, kaip ši būtybė, taip apkvaišusi savo kūnu, jog šiuo kvaituliu galėjo užkrėsti kitą, o tačiau Tresinji ne kartą ir ne du mėgavosi meile. Bet ar reikia pasakyti žmogaus prigimties šlovei ar gėdai, kad tame, kas vadinama – galbūt su per didele panieka – gašlumu, esama tokių pat gilių pragarmių kaip meilėje. Ar nenugramzdino jinai jo į šias pragarmes, kaip jūra nugramzdina prityrusį plaukiką į savąsias? Ji pranoko – ir daugiau negu pranoko – nuodėmingiausius jo, plevėsos, prisiminimus ir net tokios siautulingos ir kartu sugedusios vaizduotės kaip jo svajas. Jis užmiršo viską – ir kas ji, ir ko jis čia atėjo, ir šitą namą, ir šitą butą, nuo kurio įeinant jam vos nesupyko širdis. Ji iš tikrųjų įsiurbė jo sielą į savo kūną... Apsvaigino iki kvaitulio šiaip jau sunkiai apgirstančius jo jausmus. Pagaliau persotino jį tokiu goslumu, kad kažkurią akimirką šiam ateistui meilėje, šiam visuotiniam skeptikui šovė į galvą beprotiška mintis, kad šioje moteryje, pardavinėjančioje savo kūną, staiga prabudo užgaida. Taip, Roberas de Tresinji, kurio užsigrūdinimas buvo beveik plieno šaltumo, kaip ir jo globėjo Roberto Lovelaso, pamanė įkvėpęs šiai prostitutei bent jau trumpalaikį geismą – negalėjo juk ji būti tokia su visais kitais, antraip jai grėsė pavojus sudegti. Šis tvirtas vyras kaip mulkis galvojo taip dvi minutes! Bet tuštybė, kurią ji įžiebė deginančiu kaip meilė kūnišku pasimėgavimu, staiga, tarp dviejų glamonių, pašiurpo sukilus netikėtai abejonei... Kažkoks balsas šūktelėjo iš jo būtybės gelmių: „Ji myli tavyje ne tave!“ Iš

tiesų tą akimirką, kai ji buvo labiausiai panteriška ir visu savo liaunu kūnu prisispaudusi prie jo, jis užklupo ją tarsi pamiršusią jį ir akimis įsisiurbusią į apyrankę, kurią turėjo ant rankos ir ant kurios Tresinji pastebėjo vyro portretą. Keletas ispaniškų žodžių, kurių Tresinji nemokėdamas tos kalbos nesuprato, sumišę su jos bakchantiškais šūksniais, pasirodė jam skirti šiam portretui. Tada mintis, kad jis *pozuoja už kitą*, kad pakeičia kitą – šis faktas, deja, toks visuotinis apgailėtinų mūsų papročių laikais kartu su perkaitusia ir iškrypusia mūsų vaizduote, šituo pakaitalu to, kas neįmanoma patrakusioms sieloms, negalinčioms įsigyti savo troškimų objekto ir puolančioms prie jo regimybės, – ši mintis ūmai užvaldė jo protą ir sukaustė savo nuožmumu. Ištiktas absurdiško pavydo ir tigriškos puikės priepuolio, kurio vyras negeba sutramdyti, jis šiurkščiai sugriebė jos ranką, norėdamas pažiūrėti į tą apyrankę, į kurią ji žvelgė su aistra, aišku, skirta ne jam tokią akimirką, kai ši moteris turėjo priklausyti jam.

– Parodyk tą portretą! – šūktelėjo jis dar šiurkštesniu negu jo ranka balsu.

Ji suprato; bet atsakė be jokio išdidumo:

– Tu juk negali pavydėti tokios mergšės kaip aš. – Tik ji pavartojo ne žodį *mergšė*. Ne, Tresinji nustebimui, ji pati kaip koks ją išplūdęs gatvės nešikas pavadino save žodžiu, kuris rimuojasi su ...še. – Nori jį pamatyti! – pridūrė. – Na gerai, žiūrėk.

Ir ji kyštelėjo jam prie akių savo gražiąją ranką, dar garuojančią svaigiu prakaitu po palaimos, į kurią jie buvo nugrimzdę.

Tai buvo negražaus, geibaus vyriškio portretas: tabakinės spalvos veidu, gelsvai juodomis akimis, labai niūraus, tačiau nestokojančio kilnumo; atrodė lyg banditas, lyg Ispanijos grandas. Ir turbūt buvo Ispanijos grandas, nes ant kaklo jam kabojo Aukso Vilnos ordinas.

– Iš kur tu jį ištraukei? – paklausė Tresinji, o pats pagalvojo: „Dabar ji ims man sekti pasaką. Paistys, kaip įprasta, apie

suvedžiojimą, pirmos meilės romaną, – žodžiu, išgirsiu visiems žinomą istoriją, kokias paisto jos visos..."

– Ištraukiau! – atkirto ji pasipiktinusi. – Ją man, POR DIOS, jis pats padovanojo!

– Kas jis? Tikriausiai tavo meilužis? – atvertė Tresinji. – Matyt, sulaužei jam ištikimybę. Jis tave išvarė, o tu nusiritai iki čia.

– Tai ne mano meilužis, – nejautri it bronza šaltai atsakė ji į šitą įžeidžią prielaidą.

– Gal jis dabar nebe tavo meilužis, – tarė Tresinji. – Bet tu jį vis dar myli: įskaičiau tai tavo akyse.

Ji karčiai nusijuokė.

– Ak, vadinasi, tu nieko nenutuoki nei apie meilę, nei apie neapykantą? – šūktelėjo ji. – Mylėti šį žmogų! Aš jo neapkenčiu! Tai mano vyras!

– Tavo vyras?

– Taip, mano vyras, – pasakė ji. – Didžiausias Ispanijos senjoras, tris kartus kunigaikštis, keturis kartus markizas, penkis kartus grafas, įvairių laipsnių Ispanijos grandas, Aukso Vilnos kavalierius. Aš – kunigaikštienė d'Arkos de Siera Leonė.

Beveik sugniuždytas tokių neįtikėtinų žodžių Tresinji nė akimirką nesuabejojo šiuo sukrečiančiu prisipažinimu. Buvo įsitikinęs, kad ši gatvės mergina nemelavo. Atpažino ją. Pasitvirtino panašumas, taip nustebinęs jį bulvare.

Jis buvo ją sutikęs, ir ne taip seniai! Tai įvyko Sen Žan de Liuze, kur jis kadaise praleido gydymo sezoną. Kaip tik tais metais aukščiausia Ispanijos draugija buvo suvažiavusi į šį Prancūzijos pajūrio miestelį, kuris taip arti Ispanijos, kad, atrodo, jūs ir neišvažiavote iš jos ir kad labiausiai savo pusiasalį įsimylėję ispanai gali atvykti vasaroti, nesulaužę ištikimybės savo šaliai. Kunigaikštienė de Siera Leonė išgyveno visą vasarą šiame miestelyje, tokiame tikrai ispaniškame savo papročiais, charakteriu, išore, istoriniais prisiminimais; nes kiekvienas mena, kad čia buvo atšvęstos Liudviko XIV sutuoktuvės, –

Liudvikas XIV, beje, yra vienintelis Prancūzijos karalius, panėšėjęs į Ispanijos karalių, – ir kad ant šio kranto po patirtos katastrofos buvo išmestas sulūžusiais stiebais princesės dez Ursen didžiosios karjeros laivas. Kunigaikštienė de Siera Leonė gyveno tada, sakė žmonės, medaus mėnesį su didingiausiu ir turtingiausiu Ispanijos didžiūnu. Kai į šį žvejų lizdą, davusį pasauliui baisiausius pasaulyje piratus, atvyko Tresinji, ji ten puikavosi tokia prabanga, kokios miestelis nebuvo regėjęs nuo Liudviko XIV laikų, ir buvo tokia graži, jog savo grožiu stelbė baskes, kurioms su antikinių kaneforų juosmenimis ir blyškaus akvamarino akimis grožio srityje nebaisi jokia varžovė. Suviliotas šio grožio, Roberas de Tresinji, beje, dėl kilmės ir turto galėjęs patekti į kiekvieną aukštuomenės saloną, bandė su ja susipažinti, bet ispanų diduomenės ratelis, kurio valdovė buvo kunigaikštienė, griežtai uždaras tais metais, nepravėrė durų nė vienam iš prancūzų, leidusių tą vakarą Sen Žan de Liuze. Kunigaikštienė, regėta tik iš tolo – ar ant pakrantės kopų, ar bažnyčioje, – išvažiavo, taip jam su ja ir nesusitikus, ir todėl išliko jo atsiminimuose kaip vienas tų meteorų, juo labiau švytinčių mūsų atmintyje, kad jie praskrieja pro mus ir mes jų niekad daugiau neišvysime! Jis apkeliavo visą Graikiją ir dalį Azijos, bet nė viena, net pati žaviausia tų kraštų moteris, kraštų, kur grožiui skiriama tiek svarbos, jog be jo nesuvokiamas rojus, neįstengė ištrinti neįveikiamo ir liepsningo kunigaikštienės paveikslo.

Na ir štai šiandien – keistas ir sunkiai suvokiamas atsitiktinumas! – kunigaikštienė, kuria jis akimirką žavėjosi ir kuri paskui dingo jam iš akių, grįžo į jo gyvenimą pačiu neįtikimiausiu keliu! Vertėsi ji gėdingu amatu; jis ją nusipirko. Ji ką tik priklausė jam. Tebuvo prostitutė ir dargi žemiausio prostitucijos rango, nes net ir negarbėje esama hierarchijos... Išdidžioji kunigaikštienė de Siera Leonė, apie kurią jis svajojo ir galbūt mylėjo – juk svaja mūsų sieloje taip artima meilei! – tebuvo – ar tai įmanoma? – Paryžiaus gatvių mergina! Juk ji ką tik raitėsi jo

glėbyje, kaip raitėsi greičiausiai vakar kito glėbyje – pirmo pasitaikiusio kaip ir jis – ir kaip vėl raitysis trečio glėbyje rytoj ir – kas žino? – gal po valandos! Ak, šita šlykšti mintis smogė Tresinji į širdį ir į protą tarsi ledine kuoka. Vyras, kuris vos prieš minutę liepsnote liepsnojo, kuriam kvaitulio valandėlę vaidenosi, kad sukelta jo pojūčių ugnis lyžčioja šio buto karnizus, – dabar išsiblaivė, sustiro, sugniužo. Mintis, įsitikinimas, kad tai tikrai kunigaikštienė de Siera Leonė, nebeįžiebė jo geismo, užgesusio taip greitai kaip užpūsta žvakė, ir nebepastūmėjo jo su didesniu negu pirmą kartą goduliu pripulti prie lūpų, liepsnojančių ugnimi, kurią jis gėrė tokiais godžiais gurkšniais. Atskleidusi, kas ji, kunigaikštienė privertė jį visiškai užmiršti kurtizanę! Dabar jam čia jau buvo tik kunigaikštienė; bet kaip ji atrodė! Išniekinta, sudarkyta, žuvusi, moteris jūroje, nukritusi iš aukščiau negu Leukadės uola į purvo jūrą – tokią šlykščią, tokią bjaurią, jog ištraukti jos iš ten nebuvo įmanoma. Jis spoksojo į ją buku žvilgsniu – ji sėdėjo gale sofos, kur jie abu ką tik voliojosi, tiesi, niūri, persimainiusi ir tragiška, iš Mesalinos virtusi staiga nežinia kokia paslaptinga Agripina; ir jam nekilo noras nė piršto galiuku palytėti šitą būtybę, kurios vešlias formas jis ką tik maigė stabmeldiškomis rankomis, – palytėti, idant įrodytų sau, kad tai tas pats moters kūnas, privertęs jį šėlti, kad tai ne iliuzija, kad jis nesapnuoja, kad neišėjo iš proto! Iš gatvės merginos išnirusi kunigaikštienė jį visiškai pribloškė.

– Taip, – atsakė jis balsu, prasiveržusiu iš gerklės, kur buvo įstrigęs, – taip jos žodžiai jam buvo užrišę gerklę! – tikiu *jumis* (jis jos jau netujino), nes atpažįstu jus. Mačiau jus Sen Žan de Liuze prieš trejus metus.

Sulig ištartu žodžiu Sen Žan de Liuzas jos veidas, kuris po neįtikėtino prisipažinimo apsigaubė Tresinji akyse bauginančiomis tamsybėmis, vėl prašviesėjo.

– A! – tarė ji, nušvitus šiam prisiminimui. – Tada aš svaigau gyvenimu, o dabar...

Spindulys užgeso, bet ji nenuleido valingos galvos.

– O dabar?.. – aidu pakartojo Tresinji.

– Dabar, – ištarė ji, – aš svaigstu tik kerštu... Bet pasistengsiu, kad jis būtų pakankamai negailestingas, – pridūrė ji susikaupusi ir su įtūžiu, nes noriu numirti nuo šio keršto, kaip moskitai mano šalyje, kurie gauna galą, prisisiurbę kraujo, jų pačių padarytoje žaizdoje.

Ir, skaitydama Tresinji veide, pridūrė:

– Matau, jūs nesuprantate, bet aš viską paaiškinsiu. Žinote, kas aš, bet nežinote, kokia aš. Norite sužinoti? Norite išgirsti mano istoriją? Norite? – pakartojo ji įsakmiai, susijaudinusi. – Na, o aš norėčiau papasakoti ją visiems tiems, kurie čia ateina! Norėčiau papasakoti ją visam pasauliui! Būčiau dėl to dar šlykštesnė, bet mano kerštas būtų dar baisesnis.

– Pasakokite! – paprašė Tresinji, pagautas smalsumo ir susidomėjimo, kurių niekad taip stipriai nebuvo patyręs nei gyvenime, nei romanuose, nei teatre. Jam išties rodėsi, kad ši moteris papasakos jam tokių dalykų, kokių dar nebuvo kaip gyvas girdėjęs. Apie jos grožį nebegalvojo. Žiūrėjo į ją, tarsi norėdamas dalyvauti jos lavono skrodime. Ar atgaivins ji tą lavoną dėl jo?

– Taip, – prabilo ji, – jau daug kartų man norėjosi papasakoti ją tiems, kurie čia užlipa; bet jie sako neateiną čia klausytis istorijų. Kai pradėdavau, pertraukdavo mane arba išeidavo, – gyvuliai, pasisotinę tuo, ko buvo atėję! Abejingi, pašaipūs, įžeidūs – jie išvadindavo mane melage ar beprote. Netikėjo manim, tuo tarpu jūs – jūs patikėsite. Matėte mane Sen Žan de Liuze, kai buvau laiminga moteris, apgaubta šlovės aureolės, pačioje gyvenimo viršūnėje; nešiojau tarsi diademą tą Siera Leonės vardą, kurį dabar tąsau ant savo suknelės šleifo per visą įmanomą purvą, kaip kadaise tąsydavo pririštą prie žirgo uodegos gėdą užsitraukusio riterio herbą. Šį vardą, kurio neapkenčiu ir kuriuo puošiuosi tik tam, kad jį suterščiau, dar tebenešioja didžiausias Ispanijos grandas, labiausiai pasipūtęs iš visų, turinčių privilegiją nenusiimti skrybėlės Jo didenybės

karaliaus akivaizdoje; jis laiko save dešimt kartų kilmingesniu už karalių. Ką reiškia kunigaikščiui d'Arkos de Siera Leonė visos garsingiausios dinastijos, valdžiusios Ispaniją: Kastilijos, Aragono, Transtamaro, Austrijos ir Burbonų?.. Jis esąs, sako jis, senesnis už jas. Jis kildina save iš senųjų gotų karalių, o per Brunhildą giminiuojasi su Prancūzijos Merovingais. Didžiuojasi, kad jo venomis teka *sangre azul*, kurio seniausios giminės, nusmukusios dėl mezaliansų, teturi šiandien vieną kitą lašą... Donas Kristovalis d'Arkos, kunigaikštis de Siera Leonė ir *otros ducados*, vesdamas mane, nesudarė mezalianso. Esu Ture Kremata, senos Italijos Ture Kremata giminės, paskutinioji iš Ture Kremata padermės, kuri baigiasi su manimi, beje, esu tikrai verta nešioti šį Ture Kremata vardą, reiškiantį sudegintas bokštas, nes mane degina visos pragaro ugnys. Didysis inkvizitorius Torkvemada, taip pat Ture Kremata giminės atstovas, per visą gyvenimą yra mažiau skyręs kankynių, negu jų talpina ši prakeikta krūtinė... Reikia pasakyti, kad Ture Kremata ne mažiau išdidūs negu Siera Leonės. Pasidaliję į dvi lygiai garsias šakas, ilgus amžius jie buvo visagaliai Italijoje ir Ispanijoje. XV amžiuje, popiežiaujant Aleksandrui VI, Bordžos, apsvaigę Aleksandro popiežyste, panorę susigiminiuoti su visomis karališkomis Europos šeimomis, apsiskelbė esą mūsų giminaičiai; bet Ture Kremata giminė su panieka atstūmė šią užmačią, ir du iš jų užmokėjo gyvybe už šitą įžūlų išdidumą. Jie buvę, sako žmonės, nunuodyti Čezarės. Mano vedybos su kunigaikščiu de Siera Leone buvo giminės su gimine sutartas reikalas. Nei iš jo pusės, nei iš manosios mūsų sąjungoje nebuvo jausmo. Buvo natūralu, kad Ture Kremata giminės mergina išteka už Siera Leonės atstovo. Tai atrodė natūralu man, išauklėtai pagal baisingąjį senų Ispanijos šeimų etiketą, pamėgdžiojantį El Eskurialo etiketą, pagal tą griežtą ir viską gniuždantį etiketą, kuris uždraustų širdims plakti, jeigu jos nebūtų stipresnės už jo geležinį korsetą. Buvau viena tų širdžių... Mylėjau doną Estebaną. Iki susitikimo su juo mano santuoka be laimės širdyje (aš net ne-

žinojau, kad turiu širdį) buvo tas rimtas reikalas, koks jis buvo kadaise ceremoningoje ir katalikiškoje Ispanijoje ir koks yra šiandien, tik išimtiniais atvejais, keliose aukštose šeimose, išlaikiusiose senovinius papročius. Kunigaikštis de Siera Leonė buvo pernelyg tikras ispanas, kad išsižadėtų praeities papročių. Visa tai, ką girdėjote Prancūzijoje apie Ispanijos, tos išdidžios, tylios ir niaurios šalies, orumą – visa tai buvo būdinga kunigaikščiui, ir net su kaupu. Per daug išdidus, kad įsikurtų kitur, negu savo valdose, jis gyveno feodalinių laikų pilyje, prie Portugalijos sienos, ir visi jo įpročiai atsidavė dar didesniu feodalizmu negu jo feodalinė pilis. Gyvenau ten, šalia jo, tarp savo nuodėmklausio ir damų palydovių tą prabangų, vienodą ir liūdną gyvenimą, kuris būtų nuoboduliu sugniuždęs bet kurią silpnesnę negu mano sielą. Bet aš buvau išauklėta būti tuo, kuo buvau: ispanų didžiūno žmona. Be to, mano tikėjimas buvo mano rango moters tikėjimas, ir aš buvau beveik tokia pat bejausmė kaip mano prosenelių portretai, puošiantys Siera Leonės pilies vestibiulius ir sales ir vaizduojantys jas iškilmingais griežtais veidais su standžiais sijonais ir įspraustas į metalinį karkasą. Turėjau papildyti dar viena karta šitų nepriekaištingų ir didingų moterų kartas, moterų, kurių dorybę saugojo išdidumas, tarsi fontaną liūtas. Vienatvė, kurioje gyvenau, neslėgė mano sielos, ramios kaip raudono marmuro kalnai, supantys Siera Leonę. Neįtariau, kad po šiuo marmuru snaudžia ugnikalnis. Gyvenau dar negimusių kūdikių dausose, bet turėjau gimti ir vienu vieninteliu vyro žvilgsniu gauti ugnies krikštą. Į Siera Leonę atvyko donas Estebanas, markizas de Vaskonselas, portugalų kilmės, kunigaikščio giminaitis; ir meilė, apie kurią numaniau tik iš kelių mistinių knygų, smigo man į širdį, kaip erelis sminga žemyn ir nusineša vaiką, nors šis ir rėkia... Aš taip pat rėkiau. Ne veltui buvau senos giminės ispanė. Mano išdidumas sukilo prieš tai, ką jaučiau susidūrusi su tuo pavojingu Estebanu, užvaldžiusiu mane su pasipiktinimą keliančia galia. Paprašiau kunigaikštį, kad išsiųstų jį viena ar kita dingstimi namo, kad

lieptų jam kuo greičiausiai išvykti iš pilies, sakiau pastebėjusi, jog jis jaučiąs man meilę, kuri mane žeidžianti kaip užgaulus žodis. Bet donas Kristovalis atsakė, kaip atsakė kunigaikštis de Gizas, įspėtas, kad Henrikas III ketinąs jį nužudyti: „Jis nedrįs!" Tai reiškė nepaisyti Likimo, ir Likimas atsikeršijo išsipildydamas. Šie žodžiai pastūmėjo mane į Estebano glėbį...

Ji akimirką nutilo, – o jis klausėsi šios iškilnios kalbos, kuri viena būtų jam patvirtinusi, jei būtų dvejojęs, kad ji yra ta, kas sakosi esanti: kunigaikštienė de Siera Leonė. O, bulvaro mergina dabar galutinai išnyko. Būtum galėjęs pamanyti, kad nukrito kaukė ir pasirodė tikrasis veidas, tikrasis pavidalas. Šis siaubulingas kūnas vėl tapo skaistus. Kalbėdama ji pasiėmė ant sofos atkaltės užmirštą skraistę ir apsisiautė ja... Jos klostes ji sutraukė ant tos *prakeiktos* – kaip ji pati ją pavadino, – krūtinės, kurios tobulų apvalainų formų ir mergiško stangrumo neįstengė nuniokoti prostitucija. Net jos balsas nebeskambėjo taip kimiai kaip gatvėje... Gal tokią iliuziją sudarė tai, ką ji pasakojo? Bet Tresinji rodėsi, kad šis balsas skamba tyriau, kad jis atgavo savo iškilnumą.

– Nežinau, – tęsė ji, – ar kitos moterys tokios pat kaip aš. Bet šitas nepatiklus dono Kristovalio išdidumas, šie iš aukšto ramiai ištarti žodžiai: „Jis nedrįs!" apie vyrą, kurį mylėjau, įžeidė mane už tą, kuriam savo sielos gelmėse jau priklausiau kaip Dievui. „Įrodyk, kad drįsai!" – pasakiau jam tą patį vakarą, prisipažindama, kad myliu jį. Man nereikėjo šito sakyti. Estebanas dievino mane nuo pirmos dienos, kai mane išvydo. Mūsų meilė buvo tarsi du pistoleto šūviai, iššauti tuo pat metu ir abu mirtini... Atlikau savo kaip ispanės moters pareigą, įspėdama doną Kristovalį. Jam priklausė tik mano gyvybė, kadangi buvau jo žmona; nes širdis nesirenka, ką mylėti; ir jis tikriausiai būtų man tą gyvybę atėmęs išmesdamas, kaip norėjau, doną Estebaną už savo pilies vartų. Mano įsiaudrinusi, beprotybės apimta siela būtų neištvėrusi – būčiau mirusi, nebegalėdama jo matyti, ir šios baisios galimybės ieškojau aš pati. Bet kadangi

jis, kunigaikštis, mano vyras, manęs nesuprato, kadangi manėsi esąs tiek aukščiau Vaskonselo, jog jam rodėsi neįmanoma, kad šis gali pakelti akis ir drįsti man meilintis, aš daugiau nebesigyniau vedybiniu didvyriškumu nuo meilės, kuri buvo mane užvaldžiusi... Nebandysiu tiksliai nusakyti šitos meilės. Jūs taip pat, ko gero, nepatikėtumėte... Bet ar svarbu galų gale, ką pagalvosite! Norite – tikėkite, norite – ne! Tai buvo meilė, ugninga ir drauge skaisti, riteriška, romantiška, beveik ideali, beveik mistinė. Tiesa, mums tebuvo vos dvidešimt metų, ir mes buvome kilę iš Bivarų, Ignoto de Lojolos ir šventosios Teresės šalies. Ignotas, tas Švenčiausiosios Mergelės riteris, mylėjo Dangaus Karalienę taip pat tyrai, kaip mane Vaskonselas; o aš savo ruožtu jaučiau jam kažką panašaus į tą ekstazišką meilę, kurią šventoji Teresė jautė savo dieviškajam Sužadėtiniui. Svetimavimas! Fe! Ar mes galvojome, kad galime svetimauti? Širdys mūsų krūtinėse plakė taip iškilniai, mes gyvenome tokių šventų ir tokių prakilnių jausmų atmosferoje, jog nejautėme savyje jokių smerktinų vulgarios meilės troškimų ir geidulių. Gyvenome tyroje dangaus mėlynėje; tik tas dangus buvo Afrikos dangus, o jo mėlynė – ugnis. Ar būtų tokia sielos būsena ilgai tvėrusi? Ar galėjo ji tverti? Ar nežaidėme mes, patys nesuprasdami, patys to nenumanydami, žaidimo, itin pavojingo silpnoms būtybėms, ir ar neturėjome būti nublokšti tam tikru metu nuo šitos skaisčios aukštumos?.. Estebanas buvo pamaldus kaip kunigas, kaip Albukerkės laikų portugalų riteris; aš, žinoma, neprilygau jam, bet taip įtikėjau juo ir jo meilės tyrumu, jog šis tikėjimas žadino manosios tyrumą. Jis laikė mane savo širdyje kaip aukso nišoje madoną su žiburiu prie kojų – neužgęstančiu žiburiu. Mylėjo mano sielą dėl mano sielos. Buvo iš tų retų įsimylėjėlių, kurie nori, kad jų dievinama moteris būtų didi. Norėjo, kad būčiau tauri, atsidavusi, didvyriška, didinga moteris iš tų laikų, kai Ispanija buvo didinga. Jam būtų buvę mieliau žiūrėti, kaip aš atlieku kilnų darbą, negu šokti valsą su manimi lūpos prie lūpų! Jei angelai galėtų mylėti vienas kitą prieš Dievo sostą, jie turėtų

mylėtis, kaip mes mylėjomės... Buvome taip ištirpę vienas kitame, jog praleisdavome ilgas valandas kartu, vieni, susiėmę už rankų, įsmeigę vienas į kitą akis, o galėjome daryti viską, nes buvome vieni; bet jautėmės tokie laimingi, jog nieko daugiau nenorėjome. Kartais ši begalinė meilė užplūsdama skaudindavo mus – tokia ji buvo stipri, ir mes troškome mirti, bet abu kartu arba vienas už kitą, ir tada suprasdavome šventosios Teresės žodžius: „Mirštu dėl to, kad negaliu numirti!", suprasdavome tą mirtingos būtybės troškimą, kai ji suklumpa po nemirtingos meilės našta ir tiki, kad, kūnui sunykus ir žmogui mirus, šiam nemirtingam meilės srautui atsiras daugiau vietos. Dabar esu paskutinė iš puolusių moterų; bet tais laikais, ar tikėsite, Estebano lūpos niekada neprisilietė mano lūpų, ir aš alpdavau, kai lūpomis palytėdavau jo ant rožės užspaustą bučinį? Šitoje šlykščioje pragarmėje, į kurią pasinėriau savo noru, kas akimirką prisimenu – ir dėl to kenčiu – dyviną tyros meilės palaimą, kuria mėgavomės – sutrikę, pametę galvas ir tikriausiai perregimi todėl, kad šita įstabi meilė buvo nekalta; taigi donui Kristovaliui buvo nesunku pastebėti, kad mes diviname vienas kitą. Skrajojome padebesiais. Kaip galėjome pastebėti, kad jis dega pavydu, ir kokiu pavydu! Vieninteliu jam įmanomu pavydu: pavydu, įkvėptu išdidumo. Jis mūsų neužklupo. Užklumpami tik tie, kurie slapstosi. Mes nesislapstėme. Kodėl būtume turėję slapstytis? Buvome tyri kaip liepsna vidury dienos, kurią matome, nors ir šviesu; laimė, beje, netilpo mumyse, ir jos negalima buvo nepastebėti, ir kunigaikštis pastebėjo! Šis meilės spindesys atvėrė pagaliau akis jo išdidumui! A! Estebanas išdrįso! Aš taip pat! Vieną vakarą mes sėdėjome, kaip visada sėdėdavome, kaip leidome laiką nuo tada, kai pamilome vienas kitą, vienu du, ir mus jungė tik žvilgsnis; jis man prie kojų kaip prieš Švenčiausiąją Mergelę Mariją, taip įsižiūrėjęs į mane, jog mums nereikėjo jokios glamonės. Staiga įėjo kunigaikštis su dviem negrais, atsivežtais iš Ispanų kolonijų, kur jis ilgai buvo gubernatoriumi. Mes jų nepastebėjome, skendėdami dangiškoje kontempliaci-

joje, kuri vienijo mūsų sielas ir nešė jas aukštyn; staiga Estebano galva sunkiai nusviro man ant kelių. Jį pasmaugė! Negrai užmetė jam ant kaklo tą baisų lasą, kuriuo Meksikoje smaugiami laukiniai jaučiai. Tai įvyko žaibo greitumu! Bet manęs tas žaibas nenutrenkė. Neapalpau, nesurikau. Iš akių man neištryško nė viena ašara. Netekau žado ir suakmenėjau, iš žodžiais nenusakomo siaubo būsenos atsitokėjau tik tada, kai skausmas pervėrė visą mano būtybę. Pajutau, kad man kažkas skrodžia krūtinę ir plėšia iš jos širdį. Deja! Plėšė ją ne iš mano krūtinės: iš Estebano, iš Estebano lavono, tysančio pasmaugto prie mano kojų su atverta krūtine, kurioje tų pabaisų rankos rausėsi kaip maiše! Pajutau, ką būtų jutęs Estebanas, jei būtų buvęs gyvas, – taip meilė mane pavertė juo. Pajutau skausmą, kurio nejautė jo lavonas, štai kas išsklaidė siaubą, kuriame buvau sustingusi, kai jie jį pasmaugė. Puoliau prie jų: „Dabar mano eilė!" – riktelėjau. Norėjau mirti ta pačia mirtimi ir ištiesiau galvą šlykščiajai kilpai. Jie prisitaikė. „Karalienė neliečiama", – ištarė kunigaikštis, tas išdidusis kunigaikštis, įsivaizdavęs esąs daugiau negu Karalius, ir nuvijo juos, čaižydamas medžiokliniu botagu. „Taip, jūs gyvensite, ponia, – tarė jis, – bet gyvensite tam, kad amžinai prisimintumėte tai, ką pamatysite..." Ir jis švilptelėjo. Atbėgo du milžiniški laukiniai šunys.

– Atiduokite šito išdaviko širdį šunims suėsti! – pasakė jis.

Kažkas sukilo mano viduje.

– Na jau ne, tu gali geriau atsikeršyti! – tariau aš. – Duok ją man suvalgyti!

Jis sustingo, tarsi pasibaisėjęs mano mintimi.

– Vadinasi, tu jį beprotiškai myli? – paklausė.

Ak, mylėjau jį meile, kurią jis ką tik dar labiau sukurstė. Mylėjau jį taip, kad ši kruvina širdis, kupina manęs, dar nepraradusi mano šilumos, nekėlė man nei pasibaisėjimo, nei pasišlykštėjimo, būčiau norėjusi įsidėti ją į savąją... Maldavau jį suklupusi ant kelių, sudėjusi kaip maldai rankas! Geidžiau apsaugoti šią kilnią dievinamą širdį nuo bedieviško, šventvagiško

išniekinimo... Būčiau priėmusi šią širdį kaip ostiją. Ar nebuvo jis mano Dievas?.. Atmintyje šmėstelėjo Gabrielė de Verži, kurios istoriją mudu su Estebanu tiek kartų buvome drauge skaitę. Pavydėjau jai!.. Man ji atrodė laiminga, kad vyras, kurį mylėjo, rado jos krūtinėje sau gyvą kapą. Bet matydamas tokią meilę kunigaikštis tapo dar nuožmesnis ir negailestingesnis. Jo šunys surijo Estebano širdį mano akyse. Mėginau ją iš jų atimti, draskiausi su šunimis. Nepajėgiau jos iš jų išplėšti. Jie mane baisiai sukandžiojo, tampė ir savo kruvinais snukiais ištepliojo man drabužius.

Ji nutilo. Jos veidas pamėlo nuo šių prisiminimų... gaudydama kvapą, pašoko su įniršiu ir, ištraukusi už bronzinės rankenos komodos stalčių, parodė Tresinji sudraskytą, keliose vietose krauju nusidažiusią suknelę.

– Štai, – tarė ji, – tai kraujas to žmogaus, kurį mylėjau ir kurio širdies neįstengiau išplėšti iš šunų! Kai pasilieku viena savo šlykščiame gyvenime, kai man stojasi širdis, kai tą purvą pajuntu burnoje ir imu juo springti, kai manyje nusilpsta keršto dvasia, pabunda buvusi kunigaikštienė, o gatvės mergina sukelia siaubą, įlendu į šią suknelę, prisiliečiu savo suterštu kūnu prie šių raudonų klosčių, vis dar deginančių mane, ir atgaivinu savo kerštą. Šitie kruvini skarmalai – mano talismanas! Kai jie ant mano kūno, mane iki pat gelmių vėl persmelkia įsiūtis keršyti, ir aš įgyju, kaip man rodosi, galios visai amžinybei!

Klausydamasis šitos kraupios moters, Tresinji tirtėjo. Tirtėjo, žiūrėdamas į jos gestus, matydamas jos galvą, virtusią Gorgonės galva: jam vaidenosi, kad aplink jos galvą raitosi gyvatės, lindinčios šios moters širdyje. Tada jis pradėjo suprasti – užuolaida skleidėsi! – tą žodį „kerštas“, kurį ji taip dažnai kartojo, kuris visą laiką liepsnojo jos lūpose!

– Kerštas! Taip, – vėl prabilo ji. – Dabar suprantate, kas yra mano kerštas. Ak, pasirinkau jį iš visų kitų galimybių, kaip pasirenkamas iš visų rūšių durklų tas, kuris labiausiai įskaudina – dantytas malajiečių krisas, geriausiai sudraskantis neapkenčiamą

jūsų žudomą žmogų. Nužudyti tą žmogų paprastai ir išsyk aš nenorėjau. Ar nužudė jis Vaskonselą špaga kaip bajorą? Ne! Liepė nužudyti jį tarnams. Liepė numesti jo širdį šunims, o kūną galbūt į lavonų sąvartyną. Aš nežinojau. Niekad nesužinojau. Ir už visa šita jį nužudyti? Ne! Tai buvo per švelnu ir per greita! Reikėjo ko nors lėtesnio ir žiauresnio... Beje, kunigaikštis buvo narsus. Mirties nebijojo. Visų kartų Siera Leonės drąsiai žiūrėdavo mirčiai į akis. Bet jo puikybė, begalinė puikybė baili tada, kai jam grėsdavo negarbė. Vadinasi, reikėjo kliudyti jo puikybę ir taip jį nukryžiuoti. Vadinasi, reikėjo suteršti jo vardą, kuriuo jis taip didžiavosi. Na štai! Prisiekiau, kad išvoliosiu tą vardą šlykščiausiame purve, kad paversiu jį gėda, mėšlu, išmatomis! Ir dėl to tapau tuo, kuo esu – gatvės mergina, kekšė Siera Leonė, kuri susigavo jus šį vakarą!..

Sulig šiais paskutiniais žodžiais jos akys sužaižaravo iš džiaugsmo dėl savo taikliai smogto smūgio.

– Bet ar žino jis, kunigaikštis, – paklausė Tresinji, – kuo jūs tapote?..

– Jei nežino, sužinos, – atsakė ji, visiškai įsitikinusi kaip moteris, kuri viską apgalvojo, viską apskaičiavo, kuri tikra dėl ateities. – Garsas apie tai, ką darau, gali aptaškyti jį ne šiandien, tai rytoj mano gėdos purvu! Kuris nors iš vyrų, kurie užkopia čia, gali spjauti jam į veidą jo žmonos nešlovę, o šito spjūvio niekada nenusišluostysi; bet tai būtų tik atsitiktinumas, o aš keršydama negaliu pasikliauti atsitiktinumu! Kad mano kerštas tikrai pavyktų, nusprendžiau nuo jo mirti; jo sėkmę užtikrins ir užbaigs mano mirtis.

Šie paskutiniai migloti žodžiai suglumino Tresinji; bet ji pasistengė, kad jie virstų kokčiai aiškiais.

– Noriu mirti ten, kur miršta tokios mergšės kaip aš, – pasakė ji. – Prisiminkite!.. Pranciškaus I laikais vienas vyras susigavo pas tokią kaip aš baisingą ir šlykščią ligą, užkrėtė ja savo žmoną, kad apnuodytų karalių, kurio meilužė ji buvo; taip jis atkeršijo abiem... Padarysiu ne blogiau už tą vyrą. Gyvenant kiekvieną

vakarą tokį grasų gyvenimą, kokį gyvenu, būtinai atsitiks taip, kad vieną dieną paleistuvystės puvėsiai sučiups ir pagaliau sugrauš prostitutę, ir ji suirs gabalais ir mirs kurioje nors gėdingoje ligoninėje! O, tada už mano gyvenimą bus atlyginta! – pridūrė ji su siaubingos vilties džiaugsmu. – Tada stos metas, kad kunigaikštis de Siera Leonė sužinotų, kaip jo žmona, kunigaikštienė de Siera Leonė, gyveno ir kaip ji miršta!

Tresinji neįsivaizdavo, kad kerštas gali būti toks žiaurus: šis žiaurumas pranoko visa, ką jis prisiminė iš istorijos. Nei XVI amžiaus Italijoje, nei Korsikoje visais amžiais, šiose šalyse, garsėjančiose nenumaldomu kerštingumu, jo atmintis nerado labiau apgalvoto ir baisesnio plano pavyzdžio negu šios moters sugalvotas planas: ji keršijo pačia savimi, pačiu savo kūnu, kaip ir pačia savo siela! Jam kėlė siaubą šis kraupus didingumas, nes jausmų jėga, pasiekusi šį tašką, yra didinga. Bet tai pragaro didingumas.

– Ir net jeigu jis nesužinotų, – prašneko ji vėl, vis naujais žaibo blyksniais nušviesdama savo sielą, – galų gale žinosiu aš! Žinosiu, ką darau kiekvieną vakarą – ryju šitą dumblą, ir man tai nektaras, kadangi tai mano kerštas!.. Ar neteikia man pasitenkinimo kas minutę mintis, kas esu?.. Ar tą akimirką, kai teršiu tą išdidų kunigaikštį, mintyse nesvaigstu nuovoka, kad jį teršiu?.. Ar aiškiai nematau savo mintyse, ką jis kentėtų, jei žinotų?.. Ak, tokie kaip mano jausmai turi savyje beprotybės, bet šita beprotybė ir yra laimė! Bėgdama iš Siera Leonės pilies išsinešiau su savimi kunigaikščio portretą, kad šis portretas, tarsi būtų pats kunigaikštis, matytų mano gyvenimo gėdą! Kiek sykių sakiau jam, tarsi jis būtų galėjęs mane matyti ir girdėti: „Nagi, žiūrėk! Žiūrėk!“ Ir kai mane visų jūsų glėbyje apima siaubas, – jis mane visada apima: į šio purvo skonį aš negaliu įprasti! – man lieka vienas išsigelbėjimas – ši apyrankė, – ir ji tragišku mostu iškėlė savo įstabią ranką; – man lieka šis ugnies lankas, kuris degina mane iki kaulų smegenų ir kurį nešioju ant rankos, – nors nešiodama ir kenčiu, – idant niekada neužmirščiau

Estebano budelio, idant jo paveikslas įaudrintų mano kerštingos neapykantos įšėlį, o vyrai iš kvailumo ar pliuškumo mano jį esant malonumu, kurį geba sužadinti! Nežinau, kas jūs, bet tikriausiai nesate pirmas šiaip sau pasipainiojęs tarp tų vyriškių; o tačiau vos prieš minutėlę patikėjote, kad aš dar žmogiška būtybė, kad manyje dar yra virpanti gyslelė; iš tikrųjų tai buvo tik mintis atkeršyti už Estebaną pabaisai, kurios atvaizdą čia matote! Ak, jo atvaizdas buvo man nelyginant pentinas, platus it kalavijas, kuriuo arabų raitelis bado savo arkliui šonus, varydamas jį per dykumą. O aš turėjau įveikti dar didesnes gėdos erdves ir badžiau sau akis ir širdį šituo neapkenčiamu atvaizdu, kad geriau šėlčiau jūsų glėbyje... Šitas portretas buvo tarytum jis pats! Man rodėsi, kad jis mato mus savo tapytomis akimis!.. Kaip puikiai supratau aš kerus iš tų amžių, kai buvo užsiimama kerais! Kaip puikiai supratau, kokia beprotiška laimė įsmeigti peilį į širdį atvaizdui to, kurį būtum norėjęs nužudyti! Tais laikais, kai dar buvau dievobaiminga, tai yra prieš pamildama Estebaną, pakeitusį man Dievą, man reikėjo kryžiaus, kad galėčiau galvoti apie Nukryžiuotąjį, bet jeigu, užuot jį mylėjusi, būčiau jo nekentusi, būčiau buvusi bedievė, man vis tiek būtų reikėję kryžiaus, kad galėčiau labiau jį plūsti ir įžeidinėti. Deja! – pridūrė ji, pakeisdama toną ir pereidama nuo atšiauriausio nuožmumo prie širdį gniaužiančios neįtikėtinos melancholijos, – Estebano portreto aš neturiu. Matau jį tik savo sieloje... ir galbūt taip geriau, – pridūrė ji. – Būdamas man prieš akis, jis pakylėtų mano vargšę širdį, priverstų rausti dėl niekingo mano gyvenimo nuopuolio. Atgailaučiau ir nebegalėčiau už jį keršyti!..

Gorgonė tapo jaudinanti, bet jos akys liko sausos. Tresinji, apimtas visai kitų jausmų negu tie, kuriuos ji ką tik privertė jį išgyventi, paėmė šitos moters, – nors turėjo teisę ją niekinti, – ranką ir pabučiavo su pagarba, atmiešta gailesčio. Tokia nelaimė ir toks ryžtas iškėlė ją jo akyse: „Kas per moteris! – mąstė jis. – Jeigu ji būtų buvusi ne kunigaikštienė de Siera Leonė, o markizė de Vaskonselas, savo tyra ir karšta meile Estebanui būtų

sužavėjusi žmoniją kažkuo, kas panėšėjo į neprilygstamą didingąją markizę de Peskara. Tačiau tada, – pridūrė jis pats sau, – ji nebūtų parodžiusi ir niekada niekas nebūtų sužinojęs, kokios gelmės ir kokia valia slypi joje." Nors jo laikmetis pasižymėjo skepticizmu, nors jis buvo įpratęs stebėti savo elgesį ir šaipytis iš jo, Roberas de Tresinji nepasijuto esąs juokingas, bučiuodamas šios žuvusios moters ranką; bet nebežinojo, ką jai pasakyti. Jo padėtis jos atžvilgiu buvo kebli. Sviesdama savo gyvenimo istoriją tarp jos ir jo, ji tarsi kirviu nukirto tuos ryšius, kurie akimirksnį buvo tarp jų užsimezgę. Jis išgyveno žodžiais neišreiškiamą jausmų kratinį: susižavėjimą, pasibaisėjimą ir panieką; bet būtų laikęs labai blogu skoniu rodyti kokius nors jausmus šiai moteriai ar jai pamokslauti. Jis dažnai tyčiodavosi iš niekieno neprašytų ir bejėgių pamokslautojų, – jų knibždėte knibždėjo tais laikais, – kai, paveikti kai kurių tragedijų ir romanų, daug kas užsigeidė pasirodyti norį pakelti, it išvartytus gėlių vazonus, gyvenime suklupusias moteris. Turėjo, – kad ir koks skeptikas buvo, – ganėtinai sveikos nuovokos ir žinojo, kad iš tokio nuopuolio gali pakelti tik kunigas, – Dievo Atpirkėjo kunigas... Bet ir tai galvojo, kad su šios moters siela susidūręs būtų palūžęs net ir kunigas. Jis bijojo įsivelti į skaudžias temas ir tylėjo, nors ši tyla slėgė jį labiau negu ją. Jinai, neatsispirdama savo mintims ir prisiminimams, kalbėjo toliau:

– Mintis ne nužudyti, o pažeminti šį žmogų, kuriam garbė, kaip pasaulis ją supranta, buvo daugiau negu gyvenimas, atėjo man ne iš karto... Ilgai negalėjau apsispręsti. Po Vaskonselo mirties, apie kurią niekas turbūt pilyje nesužinojo, – jo kūnas buvo greičiausiai įmestas į pilies požemius kartu su jį nužudžiusiais negrais, – kunigaikštis nepratarė man nė žodžio, nebent trumpai ir ceremoningai kreipdamasis į mane tarnų akivaizdoje, nes Cezario žmona neturi būti įtarinėjama, ir aš privalėjau likti visų akyse nepriekaištingoji kunigaikštienė Arkos de Siera Leonė. Bet dviese tarp mūsų – nei žodelio, nei užuominos, tik tyla, neapykantos tyla, neapykantos, mintančios savimi ir

nereikalaujančios žodžių. Mudu su donu Kristovaliu galynėjomės jėga ir išdidumu. Aš rijau savo ašaras. Esu juk Ture Kremata. Manyje tebebuvo gyva neįveikiama mano kilmės, – esu juk italė, – dviveidystė, ir aš stengiausi būti bejausmė, neišsiduoti net akimis, kad jis negalėtų įtarti, kas verda po ta bejausme it bronzos kakta, kurioje brendo mintis apie kerštą. Tapau visiškai neperprantama. Dėl šitos dviveidystės, užsklendusios visus mano esybės plyšelius, pro kuriuos būtų galėjusi prasisunkti mano paslaptis, galėjau ruoštis pabėgimui iš pilies, kurios sienos mane slėgė ir kurioje mano kerštas galėjo būti įgyvendintas tik ten, kur pasiekia kunigaikščio ranka, o ši būtų kaipmat pakilusi. Niekam nieko nesisakiau. Ar drįso mano duenjos ar kamerfreilinos pažvelgti man į akis, kad sužinotų, ką galvoju? Iš pradžių ketinau vykti į Madridą; bet Madride kunigaikštis buvo visagalis, ir sulig pirmu jo duotu ženklu mane būtų apraizgęs policijos mestas tinklas. Jis būtų mane lengvai atgavęs, o atgautą įmetęs į kurio nors vienuolyno *in-pace**, uždusinęs, skubomis nužudęs, išbraukęs iš pasaulio, to pasaulio, kurio man reikėjo savo kerštui įgyvendinti!.. Paryžius buvo saugesnis. Pasirinkau Paryžių. Tai buvo geresnė scena mano gėdai ir kerštui pademonstruoti; o kadangi norėjau, kad vieną dieną visa tai trenktų kaip perkūnas iš giedro dangaus, kokia puiki vieta buvo šis miestas, visų gandų centras, per kurį pražygiuoja visos pasaulio tautos! Nusprendžiau gyventi jame prostitutės gyvenimą, kuris manęs negąsdino, ir be jokios gėdos nusileisti iki paskutinės pakopos žuvusių merginų, pardavinėjančių save už pinigus pirmam pasitaikiusiam storžieviui! Prieš susipažindama su Estebanu, kuris išplėšė man Dievą iš krūtinės ir užėmė jo vietą, buvau pamaldi ir dažnai naktį, atsikėlusi, be savo tarnaičių melsdavausi Juodosios Mergelės koplyčioje. Štai iš ten vieną naktį aš ir pasprukau ir narsiai nusigavau iki kalnų tarpeklių. Išsinešiau, kiek galėjau, savo brangenybių ir savo

* Ramybėje. Taikoje. Čia: vienuolyno celė.

asmeninius pinigus. Kurį laiką slapsčiausi pas kaimiečius; jie nuvedė mane prie sienos. Atkakau į Paryžių. Čia be jokios baimės įsikinkiau į tą kerštą, kuris yra mano gyvenimas. Aš su tokiu įsiūčiu buvau ištroškusi šito keršto, jog kartais pagalvodavau, – ar neapsukti galvos kokiam energingam jaunam vyrui ir pasiųsti jį pas kunigaikštį, kad apsakytų apie mano gėdą; bet visada galų gale nustelbdavau šią mintį, nes noriu jo vardą ir savo prisiminimą padengti ne keliomis pėdomis atmatų, bet visa mėšlo piramide! Juo vėliau aš atsikeršysiu, juo geriau aš atsikeršysiu...

Ji nutilo. Jos pamėlęs veidas pasidarė purpurinis. Nuo smilkinių lašėjo prakaitas. Užkimo. Gal pajuto gėdą?.. Karštligiškai stvėrė nuo komodos ropinę ir, įsipylusi didžiulę stiklinę vandens, godžiai susipylė į gerklę.

– Gėdą sunku nuryti! – tarė ji. – Bet reikia nuryti. Per tuos tris mėnesius tiek jos prisirijau, jog man turi pasisekti!

– Vadinasi, trunka jau tris mėnesius? – tarė Tresinji (jis nebedrįso sakyti kas), ir tas miglotas pasakymas buvo kraupesnis negu tikslus.

– Taip, – atsakė ji, – tris mėnesius. Bet ką reiškia trys mėnesiai? – pridūrė. – Reikės laiko, kad išvirtų ir pervirtų tas keršto patiekalas, kurį jam taisau ir kuris bus jam atlygis už atsisakymą atiduoti man suvalgyti Estebano širdį...

Ji pasakė tai su nuožmia aistra ir laukiniu liūdesiu balse. Tresinji nė neįtarė, kad moteris gali talpinti savyje tokį aklos meilės ir žiaurumo kratinį. Niekada niekas nėra žiūrėjęs su didesniu dėmesiu į meno kūrinį, nei kad jis žiūrėjo į šią ypatingą ir galingą prieš jį stovinčią aktorę, įkūnijančią kerštą... Bet jis su nuostaba jautė, kad stebėtojo dėmesį atmiešia kažkas keisto. Jisai, kuris jau tikėjo atsikratęs ne nuo jo valios priklausančių jausmų, jisai, į kurio pojūčius kraupiai juokdamasis visada suleidžia dantis apmąstymas, kaip kad vežėjai – aš pats mačiau – kandžioja savo arklius, kad šie paklustų, jisai matė, kad atmosferoje aplink šią moterį jis kvėpuoja pavojingu sau oru. Šiam

civilizuotam žmogui buvo trošku kambaryje, perpildytame fizinės ir laukinės aistros. Jam reikėjo gryno oro gurkšnio, ir jis galvojo pasišalinti, nors ir laikinai.

Ji pamanė, kad jis išeina. Tačiau dar troško parodyti kai kurias kitas savo šedevro puses.

– O čia? – tarė ji su kunigaikštiška panieka ir mostu, rodydama pirštu į mėlyno stiklo vazą, į kurią jis buvo įmetęs aukso monetų.

– Pasiimkite tuos pinigus, – pasakė ji. – Kas žino? Aš galbūt turtingesnė už jus. Čia auksui ne vieta. Iš nieko nepriimu aukso. – Ir, didžiuodamasi nuosmukiu, kuris buvo jos kerštas, pridūrė: – Aš tik kekšė už penkis frankus.

Šis žodis buvo ištartas toks, koks jis buvo jos galvoje. Tai buvo paskutinis bruožas to išvirkštinio prakilnumo, to pragariško prakilnumo, kurį ji jam ką tik pademonstravo ir apie kurį savo tragiškos sielos gelmėse tikrai nenutuokė didysis Kornelis! Pasibjaurėjimas šiuo paskutiniu žodžiu suteikė Tresinji jėgų pasišalinti. Jis susižėrė iš vazos aukso monetas ir paliko ten tiek, kiek ji prašė. „Jeigu ji taip nori! – pagalvojo. – Spustelsiu durklą, kurį ji sau smeigia, ir taip pat paliksiu ant jos savo purvo dėmę, kadangi ji trokšta purvo." Ir jis išėjo nepaprastai susijaudinęs. Tos durys, tokios neišvaizdžios, pro kurias jis jau kartą ėjo, tebeskendėjo kandeliabrų šviesoje. Jis suprato, kodėl čia buvo įtaisyti šie šviestuvai, kai žvilgtelėjo į kortelę, priklijuotą prie durų, tarsi šitos kūno parduotuvės iškabą. Didelėmis raidėmis ant tos kortelės buvo užrašyta:

KUNIGAIKŠTIENĖ D'ARKOS
DE SIERA LEONĖ

O apačioje šlykštus žodis, nurodantis, kokiu amatu ji verčiasi.

Tresinji grįžo namo tą vakarą po šio neįtikėtino nutikimo toks sutrikęs, kad jam buvo beveik dėl to gėda. Mulkiai – tai yra daugmaž visi žmonės – tiki, kad jausmų atjaunėjimas būtų žavingas žmogaus prigimties išradimas; bet tie, kurie pažįsta

gyvenimą, geriau žino, kokia iš to būtų nauda. Tresinji su išgąsčiu pagalvojo, kad jis, ko gero, pasijus pernelyg jaunas... Štai kodėl jis davė sau žodį nebekelti kojos pas kunigaikštienę, nors – ar greičiau – dėl to, kad šita neįtikėtina moteris jį domino. „Kam, – svarstė jis, – grįžti į šią vietą, užkrato židinį, į kurį savo noru puolė aukštos kilmės būtybė. Ji papasakojo man visą savo gyvenimą, ir aš galiu be ypatingų pastangų įsivaizduoti šio kraupaus gyvenimo kiekvienos dienos niekada nesikeičiančias smulkmenas." Tokią ryžtingą išvadą padarė Tresinji, sėdėdamas prie židinio vienas savo kambaryje. Jis užsidarė jame kurį laiką nuo išorės daiktų ir pramogų, akis į akį su ano vakaro įspūdžiais ir prisiminimais, kuriais jo protas negalėjo nesigardžiuoti, kaip keista galinga poema, – nieko panašaus jis nebuvo skaitęs nei Bairono, nei Šekspyro, jo dviejų mėgstamų poetų, kūriniuose. Todėl leido ištisas valandas, pasirėmęs ant krėslo ranktūrių, svajingai sklaidydamas savo viduje vis dar nebaigtus šios kokčia energija alsuojančios poemos lapus. Tai buvo nuostabus lotoso vaisius, privertęs jį užmiršti savo tėvynę – Paryžiaus salonus. Turėjo smarkiai pasimuistyti jo valia, kad į juos sugrįžtų. Nepriekaištingosios kunigaikštienės, su kuriomis jis vėl ten susitiko, pasirodė jam blankokos... Nors Tresinji, kaip ir jo draugai, nebuvo šventakupris, jis nė žodeliu neprasitarė jiems apie tą nutikimą iš delikatumo, kurį laikė beprasmišku – juk ar neprašė jo kunigaikštienė papasakoti jos istoriją pirmam sutiktajam ir paskleisti ją taip toli, kiek įstengs?.. O jis, atvirkščiai, pasilaikė ją sau. Paslėpė ir užantspaudavo ją slaptingiausiame savo esybės kampelyje, kaip užkemšamas buteliukas su labai retais kvepalais, nes leidžiant juos įkvėpti būtų prarandama dalis aromato. Keistas dalykas, turint galvoje tokio žmogaus kaip jis prigimtį! Ir „Paryžiaus kavinėje", ir klube, ir teatro parteryje, – visur, kame vyrai susitinka vieni ir viską išsipasakoja, kiekvienąsyk užkalbindamas kurį nors savo bičiulį išgyvendavo baimę, kad tas neapsakytų, jog jį ištikęs toks pats kaip jo nuotykis, ir dėl šitos galimos aplinkybės jam vaidenosi perspekty-

va, dėl kurios pirmą dešimtį pokalbio minučių jį krėsdavo lengvas drebulys. Vis dėlto jis išlaikė sau duotą žodį ir ne tik negrįžo į Bas diu Ramparo gatvę, bet ir į bulvarą. Neberymojo, kaip darė kiti geltonpirštiniai, to meto salonų liūtai, ant Tortonio baliustrados. „Jei pamatyčiau plevėsuojant jos šėtonišką geltoną suknelę, – mąstė jis, – ko gero, iš kvailumo vėl nusekčiau įkandin jos." Kiekviena geltona suknelė, kurią jis susitikdavo, nugramzdindavo jį į svajas... Dabar jis mėgo geltonas sukneles, nors anksčiau jų neapkentė. „Ji sugadino man skonį", – mąstė jis, šitaip dendis tyčiojosi jame iš žmogaus. Bet tai, ką ponia de Stal, kuri apie šiuos dalykus nusimanė, kažkur pavadino „Demono mintimis", nugalėjo ir žmogų, ir dendį. Tresinji apniūko. Draugijoje tai buvo gyvo proto žmogus, kurio linksmumas buvo malonus ir grėsmingas – toks ir turi būti kiekvienas linksmumas draugijoje; šioji niekintų jus, jeigu, ją linksmindami, jūs truputį jos nepagąsdintumėte. Kalbėjo dabar jis jau ne taip pat smagiai, kaip anksčiau... „Ar tik neįsimylėjo?" – spėliojo kūmutės. Senoji markizė de Klerambo, tardama, kad jis nusižiūrėjęs jos dukraitę, šviežiai išsiritusią iš Sakrė Kero vienuolyno pensiono ir romantišką kaip visos to meto merginos, sakė jam suirzusi: „Negaliu pakęsti, kai nutaisote Hamleto miną". Iš niauraus Tresinji virto liguistu. Jo veidas papilkėjo. „Kas tam ponui de Tresinji?" – klausinėjo visi ir, ko gero, jau įtarė jį turint vėžį krūtinėje, kaip Bonapartas skrandyje, bet vieną gražią dieną jis išsisuko iš visų klausimų ir tardymų skubiai, kaip daro karininkai, susikraudamas lagaminą ir prasmegdamas tarsi skradžiai žemę.

Kur jis išvažiavo? Kam buvo įdomu? Jo nebuvo daugiau negu metus, paskui jis grįžo į Paryžių, vėl įsikinkė į savo saloninį gyvenimą. Vieną vakarą svečiavosi pas Ispanijos ambasadorių, kur tą vakarą, beje, buvo gausiai susirinkęs Paryžiaus aukštuomenės žiedas. Buvo vėlu. Ruoštasi vakarieniauti. Kai visi plūstelėjo į bufetą, svetainės ištuštėjo. Keletas vyrų lošimo svetainėje atkakliai tebelošė vistą. Staiga Tresinji partneris, versdamas nedidelės užrašų knygelės vėžlenos viršeliais puslapius, kame

jis užsirašinėjo žetonus sulig kiekvienu roberiu, pamatė joje kažką, kas privertė jį šūktelėti: „A!" – taip sušunka žmogus, atradęs tai, ką buvo pamiršęs.

– Pone ambasadoriau, – kreipėsi jis į namų šeimininką, kuris, susidėjęs rankas už nugaros, stebėjo žaidimą, – ar yra dar Madride Siera Leonės giminės atstovų?

– Žinoma, yra! – atsakė ambasadorius. – Visų pirma kunigaikštis, prilygstantis rangu aukščiausiems Ispanijos didžiūnams!

– Tai kas ta kunigaikštienė de Siera Leonė, ką tik mirusi Paryžiuje, ir kas ji kunigaikščiui? – vėl paklausė anas pašnekovas.

– Galėtų būti tik jo žmona, – ramiai atsakė ambasadorius. – Bet jau beveik dveji metai kunigaikštienė tarsi mirusi. Ji dingo, ir niekas nežino, nei kodėl ji dingo, nei kaip: neperprantama paslaptis! Įsiminkite, kad didingoji kunigaikštienė d'Arkos de Siera Leonė nebuvo šių laikų moteris, viena tų nutrūktgalvių, kurias pagrobia meilužiai. Tai buvo mažių mažiausiai tokia iškili moteris kaip jos vyras kunigaikštis, o jis iš tiesų yra didžiausias iš visų Ispanijos *ricos hombres*. Be to, pasižymėjo pamaldumu, beveik vienuolišku pamaldumu. Gyveno tik Siera Leonėje, raudono marmuro dykynėje, kur ereliai, jeigu jų ten yra, turbūt krinta užtroškę iš nuobodulio nuo uolų viršūnių! Vieną dieną ji dingo, ir niekas niekuomet neaptiko jos pėdsakų. Nuo to laiko kunigaikštis, Karolio V laikų žmogus, kuriam niekada niekas nedrįso užduoti menkiausio klausimo, apsigyveno Madride ir nė žodžiu neužsiminė nei apie žmoną, nei apie jos dingimą, tarsi jos niekada nė būti nebuvo. Pagal savo mergautinę pavardę tai buvo Ture Kremata, paskutinė iš Ture Kremata itališkos šakos giminės.

– Taip, iš tiesų, – pertarė jį lošėjas. Ir žvilgtelėjo, ką buvo užsirašęs ant vieno savo knygelės lapelio. – Na štai, pone ambasadoriau, turiu garbę pranešti Jūsų Ekscelencijai, kad kunigaikštienė de Siera Leonė buvo palaidota šį rytą ir – kas jums, žinoma, niekada į galvą neateitų – pamaldos už ją atlaikytos

bažnyčioje prie Salpetriero prieglaudos kaip už šios įstaigos įnamę!

Sulig šiais žodžiais lošėjai apvertė kortas, numetė jas prieš save ant stalo ir paklaikę žvalgėsi čia į tą, kuris kalbėjo, čia į ambasadorių.

– Taip, taip! – patvirtino lošėjas, gardžiuodamasis padarytu įspūdžiu, tokiu maloniu širdžiai dalyku Prancūzijoje! – Važiavau šį rytą pro bažnyčią ir išgirdau tokį didingą religinės muzikos griausmą, jog įžengiau į tą bažnyčią, ne itin įpratusią į tokias iškilmes... ir kaip iš dangaus nukritau, kai, žengdamas pro portalą, papuoštą juodomis drapiruotėmis, nubarstytomis dviem herbais, pamačiau presbiterijoje neįtikėtinai puošnų katafalką. Bažnyčia buvo beveik tuščia. Vargšų klaupkose sėdėjo pora elgetų ir šen bei ten pora kraupiai žaizdotų moterėlių iš šalimais esančios ligoninės, bent jau tų, kurios nevisiškai išprotėjusios ir dar laikosi ant kojų. Nustebintas tokios publikos prie tokio katafalko, priėjau artyn ir perskaičiau didelėmis sidabrinėmis raidėmis ant juodo dugno šį užrašą, kurį dievaži nustebęs nusirašiau, kad neužmirščiau:

ČIA ILSISI
SANCIA FLORINDA KONSEPSJONA
DE TURE KREMATA,
KUNIGAIKŠTIENĖ D'ARKOS DE SIERA LEONĖ,
ATGAILAUJANTI PALEISTUVĖ,
MIRUSI SALPETRIERO PRIEGLAUDOJE...
RESUIESCAT IN PACE!

Lošėjai nebegalvojo apie savo partiją. O ambasadorius, nors diplomatas neprivalo nustebti, kaip karininkas neprivalo išsigąsti, pajuto, kad jo nustebimas gali jam pakenkti.

– Ir jūs nepasistengėte daugiau sužinoti? – paklausė jis, tarsi kreipdamasis į vieną savo pavaldinių.

– Ne, Jūsų Ekscelencija, – atsakė lošėjas. – Bažnyčioje buvo tik varguolių; o kunigai, kurie gal ir būtų galėję man suteikti

žinių, giedojo pamaldas. Beje, prisiminiau, kad turėsiu garbę susitikti su jumis šį vakarą.

– Gausiu žinias rytoj, – pasakė ambasadorius.

Ir partija buvo baigta lošti, bet pertraukiama šūksnių; kiekvienas buvo taip pasinėręs į savo mintis, jog visi šie prityrę visto lošėjai darė klaidų, ir niekas nepastebėjo, kaip išbalęs Tresinji čiupo skrybėlę ir išėjo, su niekuo neatsisveikinęs.

Rytojaus dieną iš pat ankstyvo ryto jis atsirado Salpetriero prieglaudoje. Paprašė pasimatyti su kapelionu – senu geraširdžiu kunigu, – šisai suteikė jam visas žinias apie Nr. 119, kuriuo buvo tapusi kunigaikštienė d'Arkos de Siera Leonė. Nelaimingoji pateko ten, kur buvo numačiusi patekti... Šiame kraupiame žaidime, kurį žaidė, ji užsikrėtė baisiausia visų ligų. Per keletą mėnesių, sakė senasis kunigas, supuvo iki pat kaulų... Viena akis vieną dieną staiga iššoko iš akiduobės ir nukrito jai po kojomis kaip didelė su moneta... Kita praskydo ir ištirpo... Ji mirė baisiausiose kančiose – bet stoiškai... Dar turėdama pinigų ir brangenybių, viską užrašė tokioms pat ligonėms kaip ji tų namų, kurie ją priėmė, ir liepė ją iškilmingai palaidoti.

– Tik norėdama nubausti save už palaidą gyvenimą, – pasakė senasis kunigas, visiškai nesupratęs tos moters, – ji pareikalavo, atgailaudama ir nusižemindama, kad po jos titulais ant karsto ir kapo būtų užrašyta: ATGAILAUJANTI PALEISTUVĖ...

– Be to, – pridūrė senasis kapelionas, klaidingai supratęs šios nepaprastos moters išpažintį, – iš nusižeminimo ji nenorėjo, kad būtų įrašyta „atgailaujanti".

Tresinji karčiai nusišypsojo, klausydamasis seno kunigo, bet neišsklaidė šitos naivios sielos iliuzijų.

Nes jis – jis žinojo, kad ji neatgailavo ir kad šitas jaudinantis nusižeminimas ir po mirties buvo kerštas!

PAAIŠKINIMAI

RAUDONOJI UŽUOLAIDA

12 p. *Bramelis* (Brummel) – garsus anglų dendis (1778–1840), pramintas „madų karaliumi".
12 p. *Orsė*, Alfredas (Orsay) – grafas, prancūzų karininkas (1801–1852).
13 p. *Marmonas*, Ogiustas (Marmont) – Prancūzijos maršalas (1774–1852). Tikriausiai reikia suprasti, kad jis pasižymėjo Miurato karštumu ir Marmono šaltakraujiškumu.
13 p. *Angulemo kunigaikštienė* – Marija Teresė de Burbon (1788–1851), Liudviko XVI ir Marijos Antuanetės duktė, Liudviko, Angulemo kunigaikščio, žmona. Angulemo kunigaikštis buvo vyresnysis Karolio X sūnus.
14 p. *Madam* – senojoje Prancūzijoje karaliaus dukters, karaliaus brolio žmonos titulas.
14 p. *„Išleidimas vienai dienai atostogų"* – Žako Ofenbacho operetė (1867).
16 p. *Fraskati* – garsūs XIX a. pasilinksminimų, lošimo namai.
16 p. *Basonpjeras*, Fransua (Bassompierre, 1579–1646) – Prancūzijos maršalas, smailiaiežuvis ir lėbautojas, garsių *Memuarų* autorius.
17 p. *imperatorius Nikolajus* – Nikolajus I, Rusijos caras (1796–1855).
23 p. *Saksonijos maršalas* (Maurice de Saxe) – Prancūzijos maršalas (1696–1750), parašęs traktatą apie karo meną ir pragyvenęs audringą gyvenimą.
24 p. *Berg-op-Zumas* (Berg-op-Zoom) – svarbi Olandijos tvirtovė, buvusi ne kartą apgulta, prancūzų paimta 1747 m.
24 p. *Putifaras* – Biblijoje pasakojama apie nevykusį aukšto Egipto pareigūno – Putifaro – žmonos bandymą suvilioti jos vyro vergą, gražuolį Juozapą.
26 p. *Gento* (pranc. *Gand*) bulvaras – turimas omenyje Italų bulvaras Paryžiuje, ironiškai pramintas Gento bulvaru, kai 1815 m. Liudvikas XVIII buvo pabėgęs į Gentą.
29 p. *Sen Syras* – karo mokykla Versalyje, įsteigta 1808 m. Napoleono.
29 p. *Sen Remi* – literatūrinis pseudonimas grafo, paskui kunigaikščio Šarlio Ogiusto de Morni (de Morny, 1811–1865), prancūzų politiko. Jis garsėjo savo sąmoju ir galantiškais žygdarbiais.

29 p. *Brantomas*, Pjeras de Burdejus (Brantôme, Pierre de Bourdeilles, 1538–1614) – abatas ir senjoras, prancūzų rašytojas, memuarų autorius, palikęs mums *Įžymių vyrų ir karvedžių gyvenimo aprašymą, Įžymių damų gyvenimo aprašymą, Galantiškų damų gyvenimo aprašymą*.
30 p. *Vioti* (Viotti), Džovanis Batista (1755–1824) – italų smuikininkas ir kompozitorius.
41 p. *Ninona* – turima omenyje Ninona de Lanklo (Ninon de Lanclos, 1616–1706) – kurtizanė, pagarsėjusi savo grožiu ir protu. Jos salone rinkdavosi žymiausieji to meto žmonės.
50 p. *...kaip tie septyni broliai oloje* – Septyni miegantys broliai – III a. kankiniai. Užmūryti oloje, kurioje pasislėpė, užmigo ir pramiegojo beveik du šimtus metų.
52 p. *Šamboranas* – garsus husarų pulkas, pasižymėjęs Imperijos laikais.
52 p. *...turkų tiltas į pragarą* – pagal musulmonų tikėjimą, mirusiųjų sielos patenka į rojų, perėjusios tiltą, aštrų kaip kardo ašmenys ir ploną kaip plaukas.
59 p. *claret* (angl.) – raudonas (bordo) vynas.

GRAŽIAUSIA DON ŽUANO MEILĖ

60 p. *„Aukso namai"* – madingas restoranas Paryžiuje 1840 m.
60 p. *Arnoldas iš Brešjos* – italų politinis veikėjas, bažnyčios reformatorius (1090–1155). Buvo ekskomunikuotas. Sudegintas ant laužo.
61 p. *Mille è trè* – tūkstantis trys (it.); pagal legendą, tiek Don Žuanas suvedžiojęs moterų.
62 p. *Mesmeras*, Francas (1734–1815) – vokiečių gydytojas, atradęs „gyvulinį magnetizmą", susilaukęs didelio pasisekimo Paryžiuje. Ligoniai sustodavo ratu, susiėmę rankomis, aplink savotišką „kubilą" sudarydami grandinę. Mesmeras esą šituo metodu išgydęs daug ligų.
62 p. *Lemtinga pavardė* – Ravilà de Ravilė – šios pavardės garsinę raišką sudaro prancūzų kalbos veiksmažodžio *ravir* (pagrobti, žavėti) liepiamoji nuosaka ir įvardžiai *la, les* (lė), t. y. ją, jas.
63 p. *...iš penktojo veiksmo* – turima galvoje Moljero komedija „Don Žuanas, arba Akmeninis svečias" (1665).
63 p. *Alkibiadas* (450–404 pr. Kr.) – graikų karo vadas ir politinis veikėjas, garsėjęs savo grožiu, bet taip pat ir nedorovingumu. Išauklėtas Periklio; Sokrato mokinys.
64 p. *Amfitrionas* (mit.) – senovės graikų karalius. Perkeltine prasme – svetingas šeimininkas. Jis svetingai priima Dzeusą ir net įsūnija Heraklį, iš tiesų Alkmenės ir Dzeuso sūnų.
64 p. *Sardanapalas* – legendinis paskutinis Asirijos valdovas, garsėjęs savo prabanga. Apgultas priešų, susidegino ant laužo.
66 p. *Regentas* – kunigaikštis Pilypas Orleanietis, valdęs Prancūziją 1715–1723 m., kai Liudvikas XV buvo mažametis. Garsėjo palaidais papročiais. Jo rengiamos vakarienės virsdavo orgijomis.

68 p. *Meliuzina* – prancūzų viduramžių legendų herojė. Nusikaltusi buvo pasmerkta kiekvieną šeštadienį virsti moterimi – gyvate.

68 p. *Nabuchodonosaras II* – Babilonijos karalius (604–561). Dėl savo žiaurumo ir išdidumo, kaip pasakojama Senajame Testamente (Dan 4, 30), kuriam laikui buvo Dievo nubaustas: išmestas iš žmonių tarpo. Jo buveinė buvo su gyvuliais; jis ėdė žolę (Bibl. šieną) kaip jautis.

69 p. *Senasis sultonas* – Turkijoje haremo valdovas (šiuo atveju sultonas) mesdavo nosinę tai iš savo žmonų, kurią išsirinkdavo nakčiai.

72 p. *...mėgdžiodamos feronjerę* – turimas galvoje XV a. italų tapytojo paveikslas „Gražioji feronjerė", kuriame pavaizduota moteris su papuošalu kaktos viduryje.

72 p. *„Kunigaikštis"* (1513) – Nikolo Makiavelio (Machiavelli, 1469–1527) traktatas. Makiavelis, Italijos politinis veikėjas, rašytojas, filosofas, istorikas, dėsto jame savo politinę doktriną, tikslui pasiekti rekomenduojančią bet kurias priemones – smurtą, veidmainystę, klastą.

72 p. *Bordža* (Borgia) – garsi italų giminė, suvaidinusi svarbų vaidmenį politiniame Italijos gyvenime, XV–XVI a. susitepusi daugybe piktadarybių. Čia turimas omenyje Čezarė Bordža (1474–1507), garsėjęs klastingumu ir piktadarybėmis, gana palankiomis spalvomis pavaizduotas „Kunigaikštyje".

73 p. *Bunčiukas* – medinė lazda (iki 2,5 m ilgio), užsibaigianti rutuliu arba smaigaliu, papuoštu ašutais. Seniau Turkijoje – valdžios ženklas.

77 p. *dos-à-dos* (pranc.) – surėmus nugaras.

LAIMINGI NUSIKALTIME

83 p. *Kabanisas*, Žoržas (Cabanis, 1757–1808) – prancūzų gydytojas ir filosofas.

83 p. *Šosjė*, Fransua (Chaussier, 1746–1828) – anatomijos ir fiziologijos profesorius Paryžiuje.

83 p. *Diubua*, Antuanas (Dubois, 1756–1837) – prancūzų gydytojas. Pavadintas pirmuoju, nes turėjo sūnų Polį Diubua (1795–1871) – chirurgą.

83 p. *„Ganašų"* – „Les Ganaches" – prancūzų dramaturgo Viktorjano Sardu (Sardou, 1831–1908) komedija. Jo pavaizduotieji ganašai yra senųjų Prancūzijos partijų (Senojo režimo, Liepos revoliucijos) atstovai. Šnekamojoje kalboje *ganache* reiškia – mulkis, sukriošėlis.

83 p. *Jo kiauše nebuvo guburio...* – frenologijos terminas. Frenologija – madingas pirmosios XIX amžiaus pusės pseudomokslas, sugalvotas vokiečių gydytojo Franco Galio (1758–1828), kuris psichines žmogaus savybes aiškino jo kiaušo struktūra.

84 p. *...kaip jo pavardė* – t.y. Torti – iš prancūzų kalbos žodžio *tordre* – sukti, vyti, riesti.

84 p. *Kotantenas* – pusiasalis Normandijos šiaurėje.

84 p. *Alcestas* – Moljero komedijos „Mizantropas" (1666) herojus.

85 p. *Armidė* – Torkvato Taso poemos „Išvaduotoji Jeruzalė" herojė, musulmonė gražuolė, burtininkė; *Lokusta* – garsi Nerono laikų nuodytoja.

86 p. *Sbogaras* – Šarlio Nodjė (Nodier, 1780–1844) apysakos herojus, plėšikų vadas, romantinis maištininkas.
89 p. *Filemonas ir Baukidė* – graikų mitologijoje draugiška šeima, svetingai priėmusi savo trobelėje dievus Dzeusą ir Hermį. Už tai dievai atsilygino: jie ilgai gyveno, o pasenę kartu mirė.
94 p. *Oteklera* (sen. prancūzų k. *Altekleras* – Šviesiausiasis) – taip vadinosi Rolando draugo ir bendražygio Olivjė kalavijas „Rolando giesmėje".
94 p. *Klara* – pranc. Kler (Claire).
97 p. *Veletri Paladė* – Atėnės Paladės, išminties ir karo deivės statula Luvre.
97 p. *Klorinda* – viena iš Torkvato Taso „Išvaduotosios Jeruzalės" veikėjų. Tai saracėnų amazonė, kurią myli ir per klaidą nužudo jaunas ir narsus Tankdredas, neatpažinęs jos su riterio šarvais.
103 p. *Ahasverui atvestų merginų...* – Biblijoje (Est 1–2) pasakojama, kaip persų karalius Kserksas (žydai jį vadino Ahasveru), susipykęs su žmona, liepė surinkti į rūmus dailiausias Persijos mergeles. Viena jų turėjo tapti karaliene.
107 p. *Fulvija* – kilminga romėnė I a. pr. Kr., tribūno Klaudijaus, paskui Marko Antonijaus žmona, žiauri garbėtroška.
114 p. *Kanovos...* – Turima omenyje italų skulptoriaus Antonijaus Kanovos (Canova, 1757–1822) skulptūra „Amūras ir Psichėja".
115 p. *Izabelė Bavarė* (1371–1435) – Karolio VI žmona, valdžiusi kaip regentė Prancūziją. Karolis VI buvo psichinis ligonis.
115 p. *„Panele Ezavu"...* – Biblija pasakoja, kad Izaoko sūnus Ezavas pardavęs jaunesniajam broliui Jokūbui pirmagimystės teisę už lėkštę lęšių sriubos. „Ezavu" Oteklera vadinama todėl, kad ji gyvena kaip vyras, bet, gimusi moterimi, tarsi praranda savo pirmagimystę.
116 p. *...sako Biblija* – Giesmių Giesmė 4, 9.
117 p. *Makubakas* – labai aukštos kokybės tabakas iš Makubo miesto Martinikos saloje.
126 p. *Teratologija* – mokslas apie apsigimimus.
127 p. *Brusė*, Fransua (Broussais, 1772–1838) – garsus prancūzų gydytojas. Paryžiuje yra jo vardo ligoninė.
128 p. *De Stal*, Žermena (Staël, 1766–1817) – prancūzų rašytoja.

IŠVIRKŠTINĖ VISTO PARTIJOS KORTŲ PUSĖ

130 p. *Grizonas* (vok. Graubiundenas) – Šveicarijos kantonas.
131 p. *Koblencas* – miestas Vokietijoje, 1790–1794 m. prancūzų emigracijos centras.
131 p. *Panelė Mars* (Anne Boutet, 1779–1847) – garsi prancūzų aktorė.
131 p. *Marivo*, Pjeras (Marivaux, 1688–1763) – prancūzų rašytojas.
133 p. *...kruvinų komedijų kaip sakė Paskalis* – užuomina į garsų Paskalio pasakymą: „Paskutinis veiksmas – kruvinas, nors ir kokia nuostabi būtų komedija" (*Mintys*, XXIV, 58).
138 p. *Šventoji amfora* – joje laikomas aliejus, kuriuo būdavo patepami Prancūzijos

karaliai Reimso katedroje. Pagal padavimą, buvo angelo atnešta ir pati pasipildydavo, kai aliejus išsibaigdavo. 1793 m. buvo viešai sudaužyta.

138 p. *Chartijos šešėlyje...* – 1814 metų chartija, įtvirtinusi Prancūzijoje konstitucinę monarchiją.

138 p. *...grįžtančių princų* – turimi omeny nugiljotinuotojo karaliaus Liudviko XVI broliai: Provanso grafas (būsimasis karalius Liudvikas XVIII) ir Artua grafas (būsimasis karalius Karolis X).

139–140 p. *Morpa*, Žanas (Maurepas, 1701–1781) – Liudviko XV ir Liudviko XVI ministras. *Polinjakas*, Žiulis (Polignac, 1780–1847) – Karolio X ministras. *Roanas*, kunigaikštis de Roanas (Rohan) – Reimso kardinolas; *Kaljostras*, Džuzepė (Cagliostro, 1743–1795) – italų avantiūristas.

140 p. *...lapę Montenio raštuose* – savo *Esė* Montenis (Montaigne, 1533–1592) pasakoja apie lapę, kuri paleidžiama pirma, kad išbandytų ledą.

141 p. *„honorability"* – garbingumas, orumas (angl.).

141 p. *Bulveras* (Bulwer-Lytton, 1803–1873) – anglų rašytojas.

141 p. *Trijose Karalystėse* – t.y. Anglijoje, Škotijoje ir Airijoje.

142 p. *Lavateras*, Johanas (1741–1801) – šveicarų teologas, sukūręs teoriją, vad. fizionomiką, aiškinančią, kad galima nuspėti žmogaus charakterį iš jo veido bruožų.

144 p. *camerera major* – vyresnioji rūmų dama (isp.).

145 p. *Marmeras* – angliška forma lotynų kalbos žodžio *marmor* (marmuras).

145 p. *Šlemas* – padėtis lošiant vistą, kai priešininkas negauna nė vieno kirčio (didysis šlemas) arba tik vieną (mažasis šlemas).

146 p. *Gibonas*, Eduardas (Gibbon, 1737–1794) – anglų istorikas, parašęs istorinę studiją *Romos imperijos nuopuolis ir žlugimas* (1776–1785).

146 p. *...galima pavadinti Konstancija Chlora* – plg. Konstancijus Chlorus (Constantius Chlorus) – Romos imperatorius (305–306). *Chlor* (gr.) – gelsvai žalias.

146 p. *Polikratas* – Samoso salos tironas, miręs 522 m. pr. Kr. Kad įsiteiktų dievams, paaukojo jiems savo žiedą, įmesdamas jį į jūrą. Bet žiedas atsirado žuvies pilve, kai toji žuvis buvo darinėjama rūmų virtuvėje. Polikratas netrukus pateko į persų nelaisvę ir buvo nukryžiuotas.

146 p. *...pasakoja Biblija* – Šventasis Raštas, Pr 3, 24.

147 p. *...praeito šimtmečio* – omenyje turima garsi savo grožiu ir protu ponia Rekamjė (Récamier, 1777–1849), per kurios saloną perėjo visi įžymūs to šimtmečio žmonės. Ji palaikė su jais draugiškus santykius, bet ne daugiau.

148 p. *...dar ir raišas* – užuomina apie garsų prancūzų politinį veikėją Taleiraną, pasižymėjusį ypatingai aštriu liežuviu. Jis buvo raišas.

148 p. *Kunigaikštis de Liuksemburgas* (Luxembourg, 1628–1695) – Prancūzijos maršalas, vienas didžiausių XVII a. karvedžių, buvo kuprotas.

151 p. *Karaliai tinginiai* – taip yra vadinami Prancūzijos Merovingų dinastijos karaliai (VII–VIII a.), faktiškai atstumti nuo krašto valdymo.

152 p. *...Klivlendo laivas ...Troilio dukterimis* – Klivlendas – Valterio Skoto romano *Piratai* (1822) herojus, jūros piratas. Mordontas, Troilis – kiti to romano veikėjai.

152 p. *...kovojo su maratais* – centrinės Indijos kunigaikštystės gyventojai, ilgai priešinęsi anglų Ost-Indijos kompanijai XVIII–XIX a.
153 p. *Lahoras* – miestas šiaurės vakarų Industane.
158 p. *Kiuvjė,* Žoržas (Cuvier, 1769–1832) – prancūzų zoologas ir paleontologas.
159 p. *Kvietizmas* – abejingumas gyvenimo įvykiams, veiklos atsisakymas, vidinės ramybės siekimas.
161 p. *...markizas Matūzalis* – Biblijoje minimas ilgaamžis patriarchas. Čia: seniausias.
165 p. *Almėja* – Turkijos šokėja, judesiais vaizduojanti meilės paslaptis.
165 p. *Kaverna* (pran. *caverne*) dar reiškia prancūzų kalboje „ola, urvas".
167 p. *Orfano kanalas* – dažnų žmogžudysčių vieta Venecijoje.
168 p. *...pervažiavo Karolis X* – po 1830 metų Liepos revoliucijos Karolis X išvyko į Angliją.
168 p. *...kurį turėjo Restauracija* – turimas omenyje grafas de Vilelis (Villèle, 1773–1854) – Prancūzijos ministras pirmininkas, ultrarojalistas, nesėkmingai bandęs atstatyti pirmagimystės (majorato) teisę 1828 m.

BEDIEVIŲ PIETŪS

176 p. *...skaitęs šventosios Brigitos* – čia prisimenama šventosios Brigitos knyga, išversta į prancūzų kalbą: *Nuostabi šventosios Brigitos pranašystė.*
179 p. *...kurią giria patarlė* – kaip sako prancūzų patarlė: *il n'est chère que de vilain*: jeigu jau šykštuolis kapšelį atriš, tai tik paukščių pieno puotoje trūks.
180 p. *Tiurkarė* – prancūzų rašytojo Lesažo (Lesage, 1668–1747) herojus, finansininkas.
180 p. *velitas* – specialus Napoleono I įsteigtas korpusas, į kurį buvo renkami savanoriai; apmokyti jie įgydavo pėstininkų jaunesniojo leitenanto laipsnį.
181 p. *moksa* – senovinis kinų gydymas prideginimu naudojant pelyno lazdeles ar šakeles.
182 p. *...Burgundijos kunigaikštį* – Karolis Nutrūktgalvis (1438–1477) – Burgundijos kunigaikštis, stambiausias Prancūzijos feodalas, karaliaus Liudviko XI priešininkas. Daug kariavo, plėsdamas savo valdas. Buvo šveicarų sumuštas prie Gransono. Žuvo mūšyje prie Nansi.
182 p. *Alfieris* (1749–1803) – italų poetas ir dramaturgas.
182 p. *Žeriko,* Teodoras (Géricault, 1791–1824) – prancūzų tapytojas, romantizmo pradininkas. 1814 m. įstojo į muškietininkus, seniausiąjį Karališkosios gvardijos dalinį.
183 p. *Bertonas,* Žanas Batistas – prancūzų generolas (1769–1822), Imperijos karų dalyvis. Po pralaimėjimo prie Vaterlo prisidėjo prie karbonarų. Vadovavo nepavykusiam sukilimui prieš Burbonus. Suimtas ir giljotinuotas.
185 p. *Talma,* Fransua Žozefas (1763–1826) – garsus prancūzų tragikas. *Orestas* – Voltero tragedijos „Orestas" herojus.
185 p. *Lara, Korsaras* – Bairono poemų herojai.
187 p. *„Baltazaro puotomis"* – paskutinio Babilonijos karaliaus Baltazaro puota, aprašyta Biblijoje (Dan 5).

187 p. *Renjaras*, Žanas Fransua (Regnard, 1655–1709) – prancūzų dramaturgas. Rašė komedijas.
187 p. *Žerontas, Harpagonas* – Moljero komedijų personažai.
189 p. *Fontenelis*, Bernaras (Fontenelle, 1657–1757) – prancūzų filosofas ir poetas.
189 p. *...kaip ir Lafonteno sodai* – turima omeny Lafonteno pasakėčia „Lokys ir sodininkas".
190 p. *Holbachas*, Polis Anri (Holbach, 1723–1789) – prancūzų filosofas, ateistas, bendradarbiavęs *Enciklopedijoje*.
190 p. *„stiklinius namus"* – turima omenyje romėnų buities atvirumas.
191 p. *...po penkis frankus nuo galvos* – tai užuomina į garsius literatūrinius pietus, suruoštus prancūzų rašytojo ir literatūros kritiko Sent-Bevo savo kolegoms 1868 m. balandžio 10 d., Didįjį Penktadienį.
192 p. *Kinogiras* – Aischilo brolis, dalyvavęs Maratono mūšyje (490 m. pr. Kr.); persekiodamas sprunkančius persų laivus, jis šoko į vandenį ir bandė sulaikyti vieną jų rankomis. Pasak legendos, kai persai nukirto jam vieną ranką, paskui kitą, jis įsikando į laivą dantimis.
192 p. *...Luaros Armijos atleistiniai* – turima omenyje didžiosios Napoleono armijos likučiai, susibūrę 1814 m. kampanijos pabaigoje prie Luaros upės.
195 p. *Konstantinas* (1779–1831) – rusų caro Aleksandro I brolis.
195 p. *Štaubė* – Balzakas vadina jį garsiausiu epochos siuvėju (*Prarastosios iliuzijos*).
196 p. *Kaducėjus* – senovės graikų ir romėnų mitologijoje magiška lazda, aplink kurią apsirangiusios dvi gyvatės; dievo Hermio atributas.
196 p. *Kentaurai* – miškų demonai, nuo galvos iki pusės – žmogaus pavidalo, apačioj – arklio; laukinio, nesuvaldomo būdo būtybės. *Lapitai* – gentis, gyvenusi Tesalijos kalnuose. Buvo nepaprastai karingi, laukinio būdo, gimininigi kentaurams, tačiau dažnai su jais pykęsi.
196 p. *...atėniškiausi iš visų vyrų* – senovės Graikijoje atėniečiai buvo laikomi labiausiai apsišvietusiais ir mandagiausiais žmonėmis.
197 p. *Kurjė*, Polis Luji (Courier, 1772–1825) – prancūzų pamfletistas ir publicistas, graikų autorių vertėjas, nesutaikomas Restauracijos priešas, antiklerikalas.
197 p. *Kongregacija* – pusiau klerikalinė, pusiau pasaulietinė draugija, įsteigta Paryžiuje 1801 m., vadovaujama jėzuitų. Uždrausta Imperijos metais, atgaivinta 1814 m. Tarnavo sostui ir tikėjimui.
198 p. *Renjanas* – prancūzų k. žodis *renier* (renjė) reiškia „atmesti, neigti, nepripažinti"; *reniant* (renijan) – esamojo l. dalyvis (neigiąs).
199 p. *Brenviljė*, Mari Madlen d'Aubray (Brinvilliers), markizė (1630–1676) – garsi nuodytoja. *Sent-Krua* (Sainte-Croix) – jos meilužis ir bendras.
199 p. *Voltero „niekšei"* – žodį „niekšė" Volteras taikė katalikų bažnyčiai.
200 p. *Alakok*, Marija (Alacoque, 1647–1690) – prancūzų vienuolė, šventoji, žinoma savo išgyventomis ekstazėmis.
201 p. *...Jėzus Kristus įleido piktas dvasias* – Evangelija, Mt 8, 30–33.
202 p. *...konetablio de Burbono kareiviai* – Šarlis de Burbonas (Charles de Bourbon, 1490–1527) – konetablis, stambiausias Prancūzijos feodalas. Nutraukęs ryšius su Prancūzijos karaliumi Prancišku I, perėjo į jo priešo, imperatoriaus

Karolio V pusę, puolė Romą. Roma buvo paimta ir baisiai nusiaubta. Pats konetablis toje apgultyje žuvo.

207 p. *Žmogumi su randu* – kunigaikštis de Gizas (Henri de Guise, 1519–1563), pramintas „Žmogumi su randu" – katalikų partijos vadas, įžymus karys.

208 p. *La Pudika* – drovioji, skaisčioji (it.).

209 p. *Antinojas* – gražuolis jaunuolis, imperatoriaus Adrijano numylėtinis (76–138); turimas omenyje Antinojo biustas Luvro muziejuje.

209 p. *nepriekaištingo veido kampo...* – antropologijoje kampas, kurį sudaro veido linija ir horizontali kiaušo linija.

209 p. *Endimionas* (mit.) – gražus jaunikaitis. Deivė Selenė, įsimylėjusi Endimioną, įkalbėjo Dzeusą suteikti jam amžiną jaunystę. Dzeusas sutiko, bet nugramzdino jį į amžiną miegą.

210 p. *à la Lauzun* – Lozenas, Antonenas (Lauzun), grafas – Prancūzijos maršalas (1633–1723), garbėtroška dvariškis, plevėsa, pragyvenęs audringą gyvenimą. Liudviko XIV favoritas, bet dėl įžūlybių atsidūręs Bastilijoje. Slapčia vedė Liudviko XIV pusseserę, kunigaikštienę de Monpansjė, vadinamą Didžiąja Madmuazel.

212 p. *...negu kelias nuo pirmojo iki dešimtojo* – autorius savo užrašų knygelėje šitą mintį priskiria filosofui Didro (Diderot).

213 p. *„Corydon ardebat Alexim"* – „Aistra Koridone uždegė Aleksį" (lot.) – Vergilijus, *Bukolikos*, II, 1.

215 p. *Tamburmažoras* – vyriausiasis kariuomenės būgnininkas XVIII–XIX a. Prancūzijos kariuomenėje.

216 p. *Žozefas* – Žozefas Banapartas (1768–1844) – vyresnysis Napoleono brolis, kurį jis padarė Ispanijos karaliumi (1808–1812).

216 p. *afrancesados* – suprancūzėję (isp.).

217 p. *Mesalina* – Romos imperatoriaus Klaudijaus (valdė 41–54) žmona, pagarsėjusi savo palaidumu.

217 p. *ponia de Mentenon*, Fransuaza, markizė (Maintenon, 1635–1719). Neteisėtų Liudviko XIV vaikų guvernantė, paskui jo meilužė. Liudvikas XIV pagaliau slapta ją vedė.

218 p. *Bufler*, markizė (Boufflers, 1711–1787) – įstabi sąmojinga moteris, garsėjusi savo meilės avantiūromis.

218 p. *grafas Almaviva* – prancūzų rašytojo Bomaršė (Beaumarchais) komedijos „Sevilijos kirpėjas" (1775), „Figaro vedybos" (1784) herojus.

219 p. *Stiksas* (mit.) – požemio karalystės upė, kurios vandenyse išsimaudęs žmogus tapdavo nepažeidžiamas. Achilo motina išmaudė sūnų Stikse, laikydama jį už užkulnio. Į užkulnį, kurio nepalietė Stikso vandenys, Achilas ir buvo mirtinai sužeistas.

221 p. *Talavera* – miestas Ispanijoje, prie kurio 1809 m. liepos 27–28 d. anglų-ispanų armija sumušė prancūzus.

222 p. *Alkaldas* – Ispanijos bendruomenės seniūnas.

229 p. *Abelaras*, Pjeras (Abélard, 1079–1142) – prancūzų viduramžių filosofas,

teologas ir poetas. Įsimylėjęs Eloizą, kanauninko Fulbero dukterėčią, buvo šio įsakymu išromytas ir įstojo į vienuolyną, kaip ir jo mylimoji.

MOTERS KERŠTAS

232 p. *fortiter* (lot.) – drąsiau!

233 p. *Mira* (mit.) – Kiniro, Kipro karaliaus, duktė. Kiniras su savo dukteria Mira (Smirna) susilaukė sūnaus Adonio. Apie tai pasakoja Ovidijus (*Metamorfozės*, X, 298–502) ir Alfieris to paties vardo tragedijoje (1790). *Agripina* (16–59) – trečioji Romos imperatoriaus Klaudijaus žmona, savo amžininkų kaltinama turėjusi ryšių su savo sūnumi Neronu. *Edipas* (mit.) – Tėbų karalius, kuris nežinodamas nužudo savo tėvą Lają ir veda savo motiną Jokastą. Ši tema dažna literatūroje (Sofoklis, Volteras).

233 p. *Svetonijus* – Gajus Svetonijus Trankvilas (Caius Svetonius Tranquillus, apie 70–apie 122) – Romos istorikas, parašęs 8 knygų kūrinį *Dvylikos Cezarių gyvenimas*.

233 p. *Chlodvigas*, Chlodvigas I (Clovis, 466–511) valdė nuo 481 m., frankų karalius, laikomas Frankų valstybės įkūrėju. Buvo apkrikštytas 496 m. Reimse arkivyskupo Remigijaus (pranc. Rémi).

235 p. *Bas* (pranc.); *basse* – žemoji (gatvė).

236 p. *...prie Tortonio kavinės* – garsi XIX amžiaus pirmos pusės kavinė Paryžiuje, Italų bulvare, šalia „Café de Paris".

236 p. *Asimptotė* (geom.) – tiesė, prie kurios neribotai artėja begalybėn tolstanti kreivė.

236 p. *Žokrisas* – teatro personažas, naivus, patiklus kvailelis.

237 p. *Tintoretas*, Jakopas (Tintoretto, 1518–1594) – Venecijos tapytojas. Turima omenyje jo drobė „Sabos karalienė pas Saliamoną" (Madridas, Prado muziejus).

241 p. *Vernė*, Orasas (Vernet, 1789–1863) – prancūzų dailininkas. Judita – žydų didvyrė, pagal Bibliją, gyvenusi mieste, kurį apgulę laikė asirai. Suviliojusi priešų karo vadą *Holoferną*, nukirto jam galvą.

242 p. *Mesalina* – Romos imperatoriaus Klaudijaus žmona, garsėjusi ištvirkimu. Nužudyta apie 48 m.

243 p. *...Nerono soduose* – sakoma, kad 64 m. po Romos gaisro Neronas nužudęs daug nekaltų žmonių, tarp jų – krikščionių, kuriuos degino gyvus nakties orgijose imperatoriaus soduose.

243 p. *...Veronezės paveiksle* – Venecijos dailininko Paolio Veronezės (Veronese, 1528–1588) paveikslas „Šventojo Antano gundymas", kuriuo labai žavėjosi Barbey d'Aurevilly.

244 p. *Gavarnis* (tikr. pavardė Chevalier (1804–1866) – prancūzų grafikas, akvarelistas, iliustratorius.

245 p. *Aukso Vilnos ordinas* – aukščiausias ordinas Ispanijos monarchijoje XVI–XIX a.

246 p. *...Liudviko XIV sutuoktuvės* – Liudvikas XIV 1660 m. birželio 9 d. vedė Mariją Teresę Ispanę.

247 p. *Ursen*, Mari Ana de la Tremoil (de la Tremoille, princesse des Ursins, 1642–1722) – politinė Liudviko XIV laikų veikėja. Įsigalėjus Ispanijoje Burbonams, ji buvo pirmoji Ispanijos karalienės palydos dama, turinti didelę įtaką. Vėliau pateko į nemalonę ir 1714 m. buvo netikėtai išsiųsta į Prancūziją.

247 p. *...antikinių kaneforų juosmenimis* – senovės graikų skulptūra, vaizduojanti merginas, nešančias ant galvos pintines arba indus su aukomis.

248 p. *Leukadės uola* – uola Jonijos jūroje, Korinto užutėkyje; nuo jos senovėje žmonės šokdavę į jūrą nusivylę meile.

248 p. *Agripina* – imperatoriaus Augusto vaikaitė, karo vado Germaniko žmona. Garsėjo grožiu ir dorybėmis. Po įtartinos vyro mirties bandė persekioti tuos, kuriuos įtarė žmogžudyste, bet buvo ištremta.

250 p. *...senųjų gotų karalių* – nuo I a. iki arabų užkariavimo 711 m. Ispanijoje viešpatavo germanų gentis vestgotai.

250 p. *Brunhilda* (543–613) – vestgotų karaliaus Atanahildo duktė, Austrazijos (rytinės frankų valstybės) karalienė.

250 p. *sangre azul* – mėlynas kraujas (isp.).

250 p. *otros ducados* – kiti kunigaikščiai (isp.).

250 p. *Torkvemada*, Tomas (Torquemada, 1420–1498) – ispanų dominikonas, didysis Ispanijos inkvizitorius (1482), nepaprastai žiaurus fanatikas.

250 p. *Eskurialas* – rūmai ir vienuolynas prie Madrido, Ispanijos karalių rezidencija.

253 p. *Bivarai* – turima omenyje karų su maurais veikėjai. Garsiausias iš jų, nacionalinio ispanų epo herojus Rodrigas Diazas de Bivaras, pramintas Sidu (1043–1099).

253 p. *Albukerkė*, Alfonsas (Albuquerque, 1453–1515) – portugalų jūrų plaukiotojas ir užkariautojas (konkistadoras).

256 p. *Gabrielė de Verži* – viduramžių legendų herojė (XIII a.), kurios gyvenimas tapo daugelio literatūrinių kūrinių pagrindu. Sunkiai sužeistas riteris prieš mirtį įsako savo ginklanešiui atiduoti jo širdį Gabrielei de Verži, kurią myli. Sužinojęs apie tai, jos vyras įsako širdį iškepti ir duoti suvalgyti žmonai. Kai Gabrielė sužino apie apgaulę, nusimarina badu. Autorius turi omenyje Belua (Belloy) tragediją „Gabrielė de Verži".

260 p. *...didingąją markizę de Peskara* – čia minima Vitorija Kolona (Colonna), kunigaikštytė, markizo de Peskari žmona – italų poetė (1492–1547). Ją karštai mylėjo Mikelandželas. Bet ji ir po vyro mirties (1525) liko ištikima vyrui.

264 p. *...lotoso vaisius* – pagal graikų mitologiją, žmonės, valgydami lotoso vaisius, užmiršta tėvynę (Homeras, *Odisėja*, IX, 83–104).

266 p. *ricos hombres* (isp.) – seniau taip buvo vadinami Ispanijos didžiūnai.

TURINYS

UAB „Baltų lankų" leidyba
Laisvės pr. 115a-54, 2022 Vilnius
http://www.baltoslankos.lt
leidykla@baltoslankos.lt
Spausdino BAB „Vilspa"
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Tiražas 2000 egz.
Užsakymas 1405

Barbey d'Aurevilly (Barbė Dorevilji; 1808–1889) – Lietuvoje beveik nežinomas, tačiau svarbų pėdsaką devynioliktojo šimtmečio literatūroje palikęs prancūzų rašytojas. Ekstravagantiškomis pažiūromis ir gyvenimo būdu amžininkus audrinęs prozininkas šiandien pelnytai laikomas vienu iš prancūzų literatūros klasikų. Sėkmę ir tikrą šlovę jam atnešė trumpų apysakų rinkinys ŠĖTONIŠKOSIOS (1874).

Kas tos „šėtoniškosios"? Ar turimos omeny šešios apysakos, kurių intrigos ugnį, rodytųsi, kursto pats šėtonas? O gal „šėtoniškomis" vadinamos moterys, pagrindinės šių kūrinių veikėjos, paklūstančios savo prigimčiai ir aistringai žaidžiančios su likimu? Atrodo, autoriui paranki ši dviprasmybė. Galbūt Barbey d'Aurevilly kūrinius reikėtų laikyti žaviu ir intriguojančiu XIX amžiaus dekadanso pavyzdžiu, bet ir šiandien jie daro įspūdį minties lankstumu, kuriam išreikšti pasirinktos rafinuotos kalbos priemonės. Knyga patraukia pasakotojo ironija, sąmoju, o dar labiau – netikėtais siužeto vingiais, išraiškingomis veikėjų charakteristikomis ir tiesiog šių laikų literatūroje primirštamu teksto skaitymo malonumu. Bet ar šiandien dekadansu begalima laikyti pasakojimus apie žmogų sudeginančias aistras, romantišką žudymąsi iš meilės? Kažin, tai tiesiog gerai parašyta ir puikiai lietuviškai skambanti, vertėjos Ramutės Ramunienės talentingai išversta proza.